

Vruchten van proeftuinen: beleidsmatige evaluatie proeftuinprojecten en instrument proeftuin

Een evaluatieonderzoek naar Proeftuinen voor Kansengroepen 2009-2011
*In opdracht van de Vlaamse Gemeenschap,
Agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd
en Volwassenen - Afdeling Jeugd*

Vruchten van proeftuinen: beleidsmatige evaluatie proeftuinprojecten en instrument proeftuin

Een evaluatieonderzoek naar
proeftuinen voor Kansengroepen 2009-2011
*In opdracht van de Vlaamse Gemeenschap
Agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd
en Volwassenen - Afdeling Jeugd*

Oktober 2011

Ingeborg Hillaert
Britt Dehertogh
Hilde Maelstaf

Hillaert, Ingeborg, Dehertogh, Britt, Maelstaf, Hilde.
Vruchten van proeftuinen: beleidsmatige evaluatie proeftuinprojecten en instrument proeftuin. Een
evaluatieonderzoek naar proeftuinen voor kansengroepen
– Antwerpen: Artesis Hogeschool, 2011, 136p.
ISBN: 9789490705053
Wettelijk Depotnummer: D/2011/9720/2

Copyright (2011) Artesis Hogeschool Antwerpen

Sociaal werk
Kenniscentrum Kronos
Kasteelstraat 17 - 2000 Antwerpen
T:+32(0)3 259 08 00 - F:+32(0)3 259 08 18

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

No part of this report may be reproduced in any form, by mimeograph, film or any other means, without permission from the publisher

Dankwoord

Kinderen en jongeren, of zij die informatie kunnen verschaffen over deze groep, worden al jaren sterk (over)bevraagd. Het is een groep in de samenleving waar we intussen relatief veel over weten, maar tegelijk ook steeds weer onze inzichten willen over uitbreiden. Ook in dit onderzoek hebben we vanuit de projectopdracht beroep gedaan op de bereidheid en welwillendheid van medewerkers van proeftuinen die instaan voor vrijetijdsbesteding van kwetsbare kinderen en jongeren. Verschillende kinderen, jongeren en hun ouders werden tevens betrokken in dit onderzoek. Onze eerste en oprechte dank gaat uit naar hen (Sietze, Jana, Enock en Thiara van Leren Ondernemen, Kimberley, Angel en Sven van T'Hope en Michael, Dylan en hun ouders van Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen Aalst). Hun bijdrage is in de eerste plaats cruciaal als 'bron van informatie'. Echter, vanuit een basisfilosofie van praktijkonderzoek voor en met betrokkenen beschouwen we iedereen die heeft meegewerkt of ons te woord heeft gestaan als meer dan 'informatieverstrekkers'. Hoewel de korte looptijd van het onderzoek niet toeliet om intensief en vanuit een standpunt van common learning (Kavadias, Dehertogh, 2010) het evaluatietraject af te leggen, hopen we toch dat de gevoerde gesprekken en dit onderzoeksrapport een (als is het maar klein) gezamenlijk leereffect teweeg brengen. Een evaluatie kan immers meerdere doelen dienen. Evaluatie kan, naast verantwoording, een vorm van (zelf)reflectie bieden. Deze onderzoeksmatig onderbouwde evaluatie heeft nooit tot doel gehad een 'goed' versus 'fout' label op de proeftuinen te kleven. Wel trachten we van op een afstand een beschrijving en een vergelijking te maken van de verschillende werkingen. Met de beleidsaanbevelingen zetten we knelpunten en aandachtspunten in het licht.

Verder danken we van de afdeling Jeugd, Hilde Van Dyck en Emily Ghekiere voor de begeleiding en feedback op voorlopige versies en voor het verstrekken van alle nodige documentatie om dit onderzoek te kunnen uitvoeren.

De onderzoekers

Inhoud

<u>LIJST MET TABELLEN.....</u>	7
<u>1 INLEIDING</u>	9
1.1 DOEL VAN DIT ONDERZOEK	10
1.2 UITGANGSPUNTEN VAN HET EVALUATIEONDERZOEK	12
1.3 INHOUD VAN HET RAPPORT.....	13
<u>2 SITUERING VAN HET ONDERZOEK</u>	14
2.1 PROEFTUINEN ALS BELEIDSINSTRUMENT	14
2.1.1 DE AANLOOP NAAR PROEFTUINEN VOOR KANSENGROEPEN	14
2.1.2 DE BELEIDSREALISATIE VAN PROEFTUINEN.....	16
2.2 JEUGDWERK MET MAATSCHAPPELIJK KWETSBAAR KINDEREN EN JONGEREN EN HET JEUGDWERKBELEID	22
2.2.1 DE EERSTE STAPPEN (1960-1980)	22
2.2.2 'REGULIER' JEUGDWERK, ZELFORGANISATIES EN JEUGDWELZIJNSWERK (1990-HEDEN).....	23
2.1 EEN KADER VOOR BELEIDSEVALUATIE	24
2.1.1 EEN BREED EVALUATIEMOTIEF	26
2.1.2 EXTERNE EVALUATIE	26
2.1.3 EVALUATIE-INDICATOREN	26
2.1.4 PERCEPTIEONDERZOEK EN DOCUMENTANALYSE	28
2.2 TER UITLEIDING	28
<u>3 ONDERZOEKSMETHODE</u>	30
3.1 ONDERZOEKSVRAGEN, DOELSTELLING EN ONDERZOEKSPOPULATIE	30
3.2 ONDERZOEKSMETHODES	31
3.3 LOOPTIJD	31
3.4 DATAVERZAMELING EN VERWERKING	32
<u>4 LUIK 1: BELEIDSEVALUATIE PROEFTUINEN.....</u>	34
4.1 INLEIDING	34
4.2 PROJECTANALYSE	34
4.2.1 BETONNE JEUGD VZW	34
4.2.2 BUURTWERKING 'T LAMPEKE – JONGERENWERKING DEN TUBE.....	37
4.2.3 CAW REGIO BRUGGE – JONGERENWERKING 'T SALON	39
4.2.4 CAW DE TERP VOOR DE DEELWERKING PSC-VLUCHTELINGENWERK.....	41
4.2.5 CENTRUM KAUWENBERG VZW	43
4.2.6 JEUGD VZW	46
4.2.7 LEREN ONDERNEMEN VZW.....	48
4.2.8 RECHT-OP VZW.....	51
4.2.9 T'HOPE VZW	54
4.2.10 VIERDEWERELDGROEP MENSEN VOOR MENSEN VZW	56
4.2.11 WIJKCENTRUM DE KRING VZW	58

4.2.12	FORMAAT VZW (COÖRDINERENDE VERENIGING VOOR ALLOCHTOON JEUGDWERK)	60
4.2.13	PLATFORM ALLOCHTOON JEUGDWERK VZW (COÖRDINERENDE VERENIGING VOOR ALLOCHTOON JEUGDWERK)	63
4.3	VERGELIJKENDE ANALYSE.....	65
4.3.1	HOUDING TEN AANZIEN VAN EVALUATIE.....	65
4.3.2	BEDOELDE EN ONBEDOELDE EFFECTEN	72
4.3.3	DOELBEREIK	87
4.3.4	PROCESEVALUATIE	92
4.3.5	EXTERNE NETWERKEN VAN DE PROEFTUINEN.....	112
4.3.6	MIDDELENBESTEDING	117
5	<u>LUIK 2: EVALUATIE VAN HET INSTRUMENT PROEFTUIN</u>	120
5.1	INLEIDING	120
5.2	VOOR- EN NADELEN	120
5.2.1	VOORDELEN.....	120
5.2.2	NADELEN.....	122
5.3	ORGANISATIE VAN HET SUBSIDIELANDSCHAP	124
5.4	MOGELIJKE ALTERNATIEVEN VOOR HET INSTRUMENT PROEFTUINEN	125
6	<u>CONCLUSIE EN BELEIDSAANBEVELINGEN.....</u>	127
6.1	INLEIDING	127
6.2	EVALUATIE VAN DE PROEFTUINEN.....	128
6.2.1	TYPLOGIE VAN DE PROEFTUINEN	128
6.2.2	EFFECTEN EN DOELBEREIK	129
6.2.3	CONTINUERING NA DE PROEFTUIN.....	131
6.3	EVALUATIE VAN DE PROEFTUIN ALS BELEIDSINSTRUMENT.....	131
6.3.1	SUBSIDIECRITERIA	131
6.3.2	PROCES VAN DE SUBSIDIEAANVRAAG EN TOEKENNING (LOOPTIJD VAN DE PROEFTUINEN)	132
6.3.3	DOEL VAN DE PROEFTUINEN	133
7	<u>BIBLIOGRAFIE.....</u>	136

Lijst met tabellen

TABEL 1: OVERZICHT VAN DE GESUBSIDIEERDE PROEFTUINEN PER SUBSIDIEJAAR (2009-2011)	17
TABEL 2: OVERZICHT VAN DE GEHANTEERDE SUBSIDIECRITERIA VAN 2009 TOT 2011	18
TABEL 3 EVALUATIE-INDICATOREN	28
TABEL 4: OVERZICHT VORMEN VAN INTERNE EVALUATIE PER PROEFTUIN ^A	70
TABEL 5 MANIFESTE POSITIEVE EFFECTEN OP KINDEREN EN JONGEREN, VOOR DE VERENIGINGEN DIE ALLOCHTONE JONGERENWERKINGEN ONDERSTEUNEN	73
TABEL 6 LATENTE NEGATIEVE EFFECTEN OP KINDEREN EN JONGEREN, VOOR DE VERENIGINGEN DIE ALLOCHTONE JONGERENWERKINGEN ONDERSTEUNEN	73
TABEL 7 MANIFESTE POSITIEVE EFFECTEN OP KINDEREN EN JONGEREN, VOOR DE VERENIGINGEN DIE WERKEN MET KINDEREN EN JONGEREN IN ARMOEDE	74
TABEL 8 LATENTE POSITIEVE EFFECTEN OP KINDEREN EN JONGEREN, VOOR DE VERENIGINGEN DIE WERKEN MET KINDEREN EN JONGEREN IN ARMOEDE	75
TABEL 9 MANIFESTE POSITIEVE EFFECTEN OP HET TEAM EN DE ORGANISATIE, VOOR VERENIGINGEN DIE ALLOCHTONE JEUGDWERKINGEN ONDERSTEUNEN	77
TABEL 10 LATENTE EFFECTEN OP HET TEAM EN DE ORGANISATIE, VOOR VERENIGINGEN DIE ALLOCHTONE JEUGDWERKINGEN ONDERSTEUNEN	77
TABEL 11 MANIFESTE EFFECTEN OP HET TEAM EN DE ORGANISATIE, VOOR VERENIGINGEN DIE WERKEN MET KINDEREN EN JONGEREN IN ARMOEDE	78
TABEL 12 LATENTE EFFECTEN OP HET TEAM EN DE ORGANISATIE, VOOR VERENIGINGEN DIE WERKEN MET KINDEREN EN JONGEREN IN ARMOEDE	80
TABEL 13 MANIFESTE POSITIEVE EFFECTEN OP BELEID, VOOR DE VERENIGINGEN DIE ALLOCHTONE JONGERENWERKINGEN ONDERSTEUNEN	81
TABEL 14 MANIFESTE POSITIEVE EN NEGATIEVE EFFECTEN OP HET BELEID, VOOR DE VERENIGINGEN DIE WERKEN MET KINDEREN EN JONGEREN IN ARMOEDE	82
TABEL 15 LATENTE NEGATIEVE EFFECTEN OP HET BELEID, VOOR DE VERENIGINGEN DIE WERKEN MET KINDEREN EN JONGEREN IN ARMOEDE	82
TABEL 16 MANIFESTE POSITIEVE EFFECTEN OP DE SAMENLEVING, VOOR DE VERENIGINGEN DIE ALLOCHTONE JONGERENWERKINGEN ONDERSTEUNEN	83
TABEL 17 MANIFESTE EFFECTEN OP DE SAMENLEVING, VOOR DE VERENIGINGEN DIE WERKEN MET KINDEREN EN JONGEREN IN ARMOEDE	83
TABEL 18: OVERZICHT POSITIEVE EN NEGATIEVE EFFECTEN OP NIVEAU VAN DOELGROEP, VERENIGING, BELEID EN SAMENLEVING VOOR VERENIGINGEN DIE ONDERSTEUNING BIJDEN AAN ALLOCHTONE JONGERENWERKINGEN	84
TABEL 19: OVERZICHT POSITIEVE EN NEGATIEVE EFFECTEN OP NIVEAU VAN DOELGROEP, VERENIGING, BELEID EN SAMENLEVING VOOR VERENIGINGEN DIE WERKEN MET JONGEREN EN KINDEREN	85
TABEL 20: OVERZICHT VAN HET DOELBEREIK VAN DE PROEFTUINEN VOOR HET PROJECTJAAR 2009	88
TABEL 21: OVERZICHT VAN HET DOELBEREIK VAN DE PROEFTUINEN VOOR HET PROJECTJAAR 2010	89
TABEL 22: OVERZICHT VAN HET DOELBEREIK VAN DE PROEFTUINEN VOOR HET PROJECTJAAR 2010	90
TABEL 23 OVERZICHT VAN DE AANLEIDING TOT HET AANVRAGEN VAN PROEFTUINSUBSIDIES PER PROEFTUIN.	93
TABEL 24: VAN WAAR KOMT DE BEHOEFTE TOT HET AANVRAGEN VAN PROEFTUINSUBSIDIES?	94
TABEL 25: OVERZICHT VAN WIE HET DOSSIER UITSCHREEF PER PROEFTUIN.	96
TABEL 26: TIJDSLIJN VAN DE SUBSIDIEPERIODES VAN DE PROEFTUINEN VAN 2009 TOT EN MET 2011	100
TABEL 27: TIJDSLOOP A.H.V. OPROEPDATA-GUNNING-START PROEFTUIN	101
TABEL 28: OVERZICHT VAN DE GOED –EN AFKEURINGEN VAN DE DOSSIERS (2009;2010)	102
TABEL 29: OVERZICHT VAN DE GOED –EN AFKEURINGEN VAN DE DOSSIERS (2011).	102
TABEL 30 PERSONEELSINZET	106
TABEL 31 PERSONEELSVERLOOP	107
TABEL 32: OVERZICHT TOEKOMSTPERSPECTIEVEN VAN DE VERSCHILLENDE PROEFTUINEN.	111
TABEL 33: OVERZICHT EXTERNE NETWERKEN (BELEID, ONDERSTEUNEND, INDIVIDUELE HULPVERLENING)	114
TABEL 34: OVERZICHT EXTERNE NETWERKEN ALGEMEEN VRIJETIJD AANBOD (VOOR NIET MAATSCHAPPELIJK KWETSBAAR KINDEREN EN JONGEREN, HET REGULIERE AANBOD)	115
TABEL 35: OVERZICHT EXTERNE NETWERKEN AANBOD VOOR MAATSCHAPPELIJK KWETSBAAR KINDEREN EN JONGEREN	116

TABEL 36: OVERZICHT VAN DE TOEGEKENDE SUBSIDIEBEDRAGEN PER PROJECTJAAR PER PROEFTUIN.117

TABEL 37: OVERZICHT VAN DE RATIOBEREKENING PERSONEELSKOSTEN TEGENOVER HET TOTALE TOEGEKENDE SUBSIDIEBEDRAG EN DE RATIOBEREKENING WERKINGSKOSTEN TEGENOVER HET TOTALE TOEGEKENDE SUBSIDIEBEDRAG VOOR PROEFTUINJAAR 2009 118

Hoofdstuk1

1 Inleiding

Sinds het Europese jaar van de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting (2010) wordt door het beleid in toenemende mate ingezet op kinderarmoede (Vermeulen & Teller, 2010). Een grondslag hiervoor is dat België te kampen heeft met een vrij hoog percentage kinderarmoede. De tendens is bovendien stijgende. Cijfers tonen aan dat 8,3% van de nieuw geboren kinderen in Vlaanderen in een kwetsbare situatie zal opgroeien (Van Haarlem & Dierckx, 2011). Van alle kinderen en jongeren tussen 0 en 17 jaar in België heeft 17% volgens de Social Inclusion Indicators een hoog risico op sociale uitsluiting en armoede. Daarnaast heeft België, bekeken vanuit een internationaal perspectief op basis van OECD-indicatoren, een hoge mate van onderwijsongelijkheid. Ons land scoort (slechts) 'gemiddeld' wat betreft gezondheid en materieel welzijn voor kinderen en jongeren (Unicef, 2010).

Kinderen in kwetsbare gezinnen hebben, vele pogingen ten spijt, nog steeds vanaf het eerste levensjaar een grotere kans op ontwikkelingsachterstand, lopen hoge risico's op schooluitval of op mentale en fysieke gezondheidsproblemen (Vranken e.a., red. 2009; Unicef, 2010). Deze achterstand zet zich later in het leven om in een hernieuwde kwetsbaarheid. Problemen starten al zeer vroeg in de kinderjaren. Ontwikkelingspsychologen slagen er in met prille projecten de achterstand te verkleinen en verschillende sociale organisaties en initiatieven zetten zich in om grip te krijgen op de problematiek. Deze initiatieven bestrijken diverse levensdomeinen: gezondheid en voeding, onderwijs, gezinsondersteuning maar evengoed vakantie en vrije tijd. Onderzoek heeft immers meermaals aangetoond dat de participatie van kwetsbare jongeren en hun ouders aan georganiseerde vrije tijdsactiviteiten vrij laag of zeer eenzijdig is (Jehoel-Gijsbers, 2009, Huyge e.a., 2009, Van Assche 2003). Ze vinden minder toegang; het aanbod sluit niet aan bij hun behoeften (Hillaert e.a., 2007). Net in de socialisatieruimte van de vrije tijd kunnen (kwetsbare) kinderen en jongeren echter de mogelijkheid krijgen om te ontspannen, te experimenteren en ontplooiën (Smits, 2004). Ondanks het gegeven dat er de laatste jaren (onrealistisch) veel druk wordt gelegd op het vrijetijdsdomein om competenties van participerende kinderen en jongeren te ontwikkelen, blijken de voordelen van deelname voor kwetsbare groepen noemenswaardig. Zo zijn bijvoorbeeld de functies van vrije tijd voor jongeren anders bij kwetsbare groepen dan bij niet-kwetsbare groepen. Kwetsbare kinderen en jongeren halen, wanneer je hen bevraagt over de meerwaarde van de vrijetijdsbesteding in hun leven, een veel bredere waaier aan betekenissen aan. Daaronder vallen bijvoorbeeld het ontsnappen uit huiselijke conflictsituaties en het zoeken naar rust en privéruimte (Huyge e.a., 2009). Hun betekenisgeving aan participatie in de vrijetijdsruimte beslaat met andere woorden een wijder spectrum van behoeften in hun leven. Coussée en Roets (2011) wijzen op "het

belang het vrijetijdsmilieu te zien én als een opvoedingsmilieu én als een milieu bij uitstek waarin de opvoedingsverantwoordelijkheden van de ouders ondersteund moeten worden vanuit de opvoedingsverantwoordelijkheid van ook de gemeenschap. Dit vergt de erkenning van (...) het recht op sociale en culturele ontplooiing als belangrijke dimensie in een menswaardig bestaan” (p.73). Het is dan ook niet verwonderlijk dat reeds jaren inspanningen worden geleverd om kinderen en jongeren in armoede te betrekken in een vrijetijdsaanbod, dat omwille van drempels en een gebrek aan aansluiting bij de eigen leefwereld weinig aantrekkingskracht uitoefende (Van Assche, 2003; Pelleriaux, 2005; Coussée & Roets, 2011). De uitbouw en ondersteuning van werkingen voor maatschappelijk kwetsbare jongeren en de ontwikkeling van zelforganisaties zijn te interpreteren in deze evolutie van verbrede kennis over ongelijke participatie van kwetsbare groepen in de samenleving.

1.1 Doel van dit onderzoek

Vanuit het Vlaamse beleid is er sinds het participatiedecreet voor cultuur, jeugdwerk en sport (2008) een toegenomen focus op deelname van alle kinderen en jongeren aan het vrijetijdsaanbod. Het tegengaan van mechanismen die ongelijkheid in de vrijetijdsparticipatie in stand houden staat centraal. Specifiek voor kansengroepen of kwetsbare jongeren werden maatregelen genomen om de participatiegraad te verhogen. Een van de meest recente maatregelen betrof het invoeren van een reeks proeftuinen, waarin binnen het domein van de sport, cultuur en vrije tijd op een vernieuwende wijze, projectmatig en binnen een maximale looptijd van vijf jaar het aanbod kan worden verruimd. Eén van de ingerichte proeftuinen, dat het onderwerp van de evaluatie zal vormen, focust op het stimuleren van kansengroepen bij het ontwikkelen van jeugdverenigingen en het begeleiden van die ontwikkeling. Twee subtypes proeftuinen werden binnen dit kader voor kansengroepen gesubsidieerd. Enerzijds werden projecten gesubsidieerd die ontstonden vanuit lokale verenigingen die werken met jongeren die leven in armoede. Anderzijds werd binnen de proeftuinen ruimte voorzien voor coördinerende verenigingen die zorgen voor de ondersteuning van lokale verenigingen die werken met jongeren van etnisch diverse achtergrond. Zowel op het niveau van de lokale werkingen als de overkoepeling werden proeftuinen aldus mogelijk gemaakt. Daarnaast werd een begeleidende vereniging aangesteld om de proeftuinen op te volgen en inhoudelijk te ondersteunen. Uit de Marge, het Vlaams steunpunt voor werkingen maatschappelijk kwetsbare jeugd, nam deze taak op zich. Twee coördinerende en elf lokale verenigingen (zie 2.1 voor een overzicht) ontvingen proeftuinsubsidies in de periode 2009-2012 (met variërende looptijd). Een evaluatie van de bestede middelen werd decretaal vastgelegd voor 2011. In het kader van een algemene evaluatie van de proeftuinen voor kansengroepen, wordt dit onderzoek opgestart. Dit onderzoek (juni 2011-oktober 2011) maakt deel uit van een bredere evaluatie en opvolging van het participatiedecreet en behandelt twee thema's:

1. Beleidsmatige evaluatie van de proeftuinen

De doelstelling van luik 1 is om inzicht te verwerven in bedoelde en onbedoelde effecten van de projecten, door middel van een grondige analyse van de processtappen en de realisaties. Aan de hand van belevingsonderzoek bij medewerkers van proeftuinen (coördinatoren en jeugdwerkers) en een screening van verslagen, projectvoorstellen en andere relevante documenten brengen we de werkingen van de proeftuinen in dit eerste luik in kaart. Tevens worden enkele deelnemende ouders, kinderen en jongeren bevroegd over hun participatie-ervaringen.

Volgende onderzoeksvragen leiden de evaluatie van de proeftuinprojecten:

- I. *Hoe realiseren de proeftuinen de werking in de praktijk? Op welke wijze worden de proeftuinen uitgewerkt? Waaruit bestaat de werking?*
- II. *In welke mate worden de vooropgestelde doelen bereikt? Hoe speelde de context en dynamiek van de werking in op het doelbereik?*
- III. *Welke (on)bedoelde effecten (positief en negatief) worden aangehaald door proeftuinen (op micro, meso en macro-niveau)?*
- IV. *Hoe hanteren verenigingen de proeftuinsubsidieregeling en in het bijzonder het tijdelijk karakter hiervan? In welke mate bepaalt dit hun werking? In welke mate is het proeftuinproject ingebed in de basiswerking? Welke relaties worden aangeknoopt met andere instanties?*
- V. *Hoe tracht men de verworven resultaten in de toekomst verder te ontwikkelen en / of in te bedden in de basiswerking?*
- VI. *Hoe beleven deelnemende kinderen en/of jongeren de werking van de proeftuin?*

2. Beleidsmatige evaluatie van het instrument proeftuinen

De doelstelling van luik 2 is om inzicht te verwerven in de hanteerbaarheid van het instrument en in de randvoorwaarden waaraan dergelijk instrument moet voldoen. Een gelijkaardige methode van belevingsonderzoek en documentanalyse wordt gehanteerd.

De vraagstelling luidt:

- VI. *Wat is de perceptie van de verenigingen van het instrument proeftuin? Hoe werkbaar en flexibel vinden ze het instrument? Wat zijn voor- en nadelen en condities?*
- VII. *Is het beleidsdoel van het instrument proeftuin bereikt, met name tijdelijke projectmatige experimenteerruimte bieden voor jongerenwerkingen met kansengroepen?*

We kijken in dit onderzoek naar volgende inhoudelijk thema's:

- De houding tegenover en ervaring van de medewerkers van de proeftuinen met evaluatieprocessen;
- Een productevaluatie: de effecten of resultaten die ze hebben bereikt, beschreven vanuit de context en condities;
- Effectiviteit of doelbereik: het bereik van de vooropgestelde doelen en beschrijving van eventuele doelafwijking;
- Procesevaluatie: het proces van de proeftuinwerking (o.m. aanvraag, werking, opvolging, sociaal-agogische aspecten, duurzaamheid);
- Interne en externe inbedding;
- Middelenbesteding en zelfrapportage van kostenefficiëntie;
- Houding ten aanzien van en ervaring met proeftuin als beleidsinstrument.

1.2 Uitgangspunten van het evaluatieonderzoek

Dit rapport geeft de resultaten van het evaluatieonderzoek weer. Evaluatiestudies kunnen vanuit verschillende standpunten en met variërende doelstellingen worden opgezet (Mark, Green & Shaw, 2006). Uit internationale studies leren we dat er niet 'one best way' is om met evaluatieonderzoek in sociale sectoren te starten (Shaw, 1999). Verschillende waarden, visies, omgevingskenmerken en de situationele context zorgen ervoor dat we andere keuzes dienen te maken bij de evaluatie. Bovendien blijkt er, zoals verder in het rapport zal aangetoond worden, behoorlijk wat begripsverwarring te bestaan omtrent evaluatie- en effectenstudies. Niet zelden worden evaluatie, effectenonderzoek, effectiviteitsonderzoek, kwantificeerbare indicatoren, output, registratie en zelfs evidence based werken op een hoop gegooid en onterecht door elkaar gebruikt om naar een bepaalde stroming binnen de evaluatieliteratuur te verwijzen. Veeleer gaat het dan over een erg enge benadering van kwantitatieve registratie (cliënttellingen) of bij een experimentele opzet (het meten van een specifieke gedragscomponent voor en na een interventie). Een terughoudendheid ten aanzien van eender welke evaluatievorm wordt daardoor in stand gehouden. Het lijkt alsof de klassieke methodestrijd in de humane wetenschappen tussen de kwantitatieve en de kwalitatieve methodes wederom gestreden moet worden in het sociaal werk. Binnen de internationale evaluatieliteratuur voor sociaal werk bestaat echter al langer aandacht voor een brede visie op evaluatie, waarin bijvoorbeeld combinaties tussen kwantitatieve en kwalitatieve methodes worden toegepast (Shaw, 1999). Gezien de beperkte timing van dit onderzoek (quasi ex post evaluatie gedurende 4,5 maand) en vanuit de onderzoeksvragen wordt een kwalitatieve perceptie- en documentstudie opgezet. Een kwantitatieve opzet of registratie vergt immers een ruimer tijdsbestek.

Drie doelen kunnen grosso modo nagestreefd worden door evaluatieonderzoek in het sociaal werk: verantwoording, praktijkontwikkeling en kennisverbreding (Chelimsky, 1997). Jammer genoeg heerst in het werkveld soms de vrees dat enkel op de eerste dimensie wordt gefocust, of heeft het beleid hier enkel oog voor: de verantwoording van middelen en de garantie dat de geleverde 'diensten' hun doel bereiken. Decretale evaluatieopdrachten op diverse sociaal-cultureel werk domeinen verstevigen deze gedachtegang. Het is dan ook een uitdaging van dit onderzoek om evaluatie vanuit een ruimer perspectief te benaderen. De afdeling Jeugd bood daarvoor de ruimte. We achten het daarom belangrijk om reeds in het begin van het rapport stil te staan bij onze invalshoek op evaluatie dat als analysekader zal worden gebruikt.

- We maken de expliciete keuze om de evaluatie vanuit een breed perspectief op te vatten waarbij op de **drie doelen van evaluatie** wordt gericht. De stand van zaken en de inzichten zullen gebruikt kunnen worden ter verantwoording. Van publieke middelen wordt verwacht dat ze kwaliteitsvol worden ingezet. Maar daarnaast mikken we ook op het delen van kennis, via de schriftelijke neerslag van de processen en werkingen, en op het leerproces dat door een evaluatie ontstaat.
- Tevens maken we gebruik van een **combinatie van methodes** in functie van de evaluatie. In de eerste plaats gebruiken we kwalitatieve methodes om de context, het proces van de werking en de resultaten grondig uit te diepen. Een breed pallet aan indicatoren wordt daarvoor ingezet. Onder indicatoren begrijpen we alle concepten die in een meetbare vorm werden opgezet (zowel kwalitatief als kwantitatief). Ook beroepen we ons op enkele cijfermatige gegevens zoals de omvang van de doelgroep en op documenten en verslagen.
- De **analyse** wordt uitgevoerd op twee niveaus: projectniveau en projectoverschrijdend-thematisch. Met de projectbeschrijving geven we op niveau van de proeftuin een zicht op

een reeks kenmerken, in de thematische analyse gaan we dieper in op een vergelijkende invalshoek. Daar plaatsen we de individuele proeftuinen naast elkaar om te komen tot antwoorden op de onderzoeksvragen. De proeftuinen worden niet normatief vergeleken in termen van goed of slecht. We onderscheiden uit de belevingen en percepties van de afzonderlijke proeftuinen wel condities, knelpunten, voor- en nadelen.

Wanneer we spreken over **effecten** van de proeftuinen binnen dit evaluatieonderzoek, dan hebben we het over resultaten of realisaties die werden bereikt vanuit de context en omkadering. De huidige studie is echter geen effectenonderzoek, maar blijft een breed opgevatte evaluatiestudie. Verenigingen die opereren op het domein van het sociaal werk passen zich immers voortdurend aan aan veranderende omstandigheden. De maatschappelijke realiteit van sociaal werk is niet monocausaal, noch eenduidig. Zuivere effectmetingen zijn niet denkbaar, aangezien er geen experimentele opzet mogelijk is binnen de proeftuinen. Evoluties in de tijd en impact- of outputmetingen zijn daarom erg ingewikkeld en erg tijdrovend (zie o.m. De Smet, 2010; Mark, Greene & Shaw, 2006). Het wordt nog moeilijker, zonet onmogelijk wanneer de effecten niet enkel betrekking hebben op het enge domein van de activiteit (in dit geval de vrijetijdsactiviteit), maar eerder 'cross-selling' gericht zijn (Ranshuysen, 1997). Netto-effecten nagaan op diverse levensdomeinen, op persoonlijke en sociale contexten, wordt behoorlijk complex.

1.3 Inhoud van het rapport

Dit rapport bevat een (beperkte) literatuurstudie omtrent de positie van kwetsbare jongeren en kinderen en hun participatie aan het jeugdwerk. Het eerste deel van het rapport gaat daarom kort in op de situering van het onderzoek. We vermelden de beleidsmatige achtergrond van de proeftuinen. Verder geven we een basis mee over beleidsmatig evaluatieonderzoek en geven we een korte historiek van werkingen met maatschappelijk kwetsbare jongeren (WMKJ's). Met deze rubrieken stellen we het analysekader samen. In de onderzoeksmethode beschrijven we hoe de studie werd opgezet. Om antwoorden op de vragen te bieden, worden de resultaten opgedeeld in twee luiken. Het eerste luik bevat de beleidsmatige analyse van de proeftuinprojecten, op projectniveau en thematisch niveau. De beleidsmatige evaluatie van het instrument proeftuinen geven we in het tweede luik. Aan het einde van het rapport worden de resultaten omgevormd naar beleidsaanbevelingen. We richten ons daar op het formuleren van aandachtspunten en knelpunten, opdat deze een insteek voor het beleid kunnen zijn.

Hoofdstuk2

2 Situering van het onderzoek

In dit deel wordt ingegaan op aspecten die van belang zijn in het verdere verloop van het onderzoek. Aangezien dit onderzoek kadert binnen de **evaluatie van de proeftuinen jeugd**, met als thema **kansengroepen stimuleren tot en begeleiden bij het ontwikkelen van jeugdverenigingen**, schuiven we **drie zaken naar voor die om meer uitleg vragen**. Ten eerste wordt er ingegaan op wat de proeftuinen inhouden en worden alle verenigingen opgelijst die tussen 2009 en 2011 gesubsidieerd werden als proeftuinproject. Gezien het thema van de proeftuin wordt er ook kort gekeken naar het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren en het jeugdwerkbeleid vanuit een historisch perspectief. Het is immers in deze context dat de proeftuinen opereren. Ten slotte wordt meer uitleg gegeven over wat beleidsevaluatie inhoudt. Het laatste deel geeft meer inzicht in basisconcepten van beleidsmatige evaluatie.

2.1 Proeftuinen als beleidsinstrument

Proeftuinen worden omschreven als initiatieven die met het oog op methodische of inhoudelijke vernieuwing, op een projectmatige wijze inspelen op nieuwe ontwikkelingen en behoeften in de cultuur-, jeugd- of sportsector, en waarvan de projecttermijn beperkt blijft tot maximaal vijf jaar (CJSM, n.d.).

Het thema **'kansengroepen stimuleren tot en begeleiden bij het ontwikkelen van jeugdverenigingen'** vormt samen met Brede School tot 2012 het thema van de proeftuin binnen het participatiebeleid voor jeugd. Enkel het thema **'kansengroepen stimuleren tot en begeleiden bij het ontwikkelen van jeugdverenigingen'** wordt in dit onderzoek geëvalueerd. De maximale termijn voor de proeftuinen kansengroepen werd ingesteld op drie jaar.

2.1.1 De aanloop naar proeftuinen voor kansengroepen

De laatste tientallen jaren vonden een aantal ingrijpende veranderingen plaats in het beleid ten aanzien van jeugdwerk (Van Assche 2005). Voor 1993 lag de bevoegdheid voor het jeugdwerkbeleid bijna volledig bij de Vlaamse Regering. In 1993 werd beslist om het zwaartepunt van de beslissingen met betrekking tot het plaatselijk jeugdwerk naar het lokale niveau over te brengen. De decentralisering van het jeugdwerk met maatschappelijke kwetsbare kinderen en jongeren kende echter tegenstand, vooral vanuit de verenigingen zelf (Van Assche 2005). Enerzijds vreesde men dat het veiligheidsbetoog in bepaalde gemeenten de ruimte voor een jeugdwerkbeleid ten aanzien van bijzondere doelgroepen erg klein zou maken. Een decentralisering zou dan ook de doodsteek

kunnen betekenen voor heel wat initiatieven binnen de betreffende gemeenten. Anderzijds vreesde men dat er in sommige kleinere gemeenten onvoldoende deskundigheid voorhanden was om dit jeugdwerkbeleid ten aanzien van specifieke doelgroepen op degelijke wijze te coördineren en te evalueren. In 2000 werd de decentralisering een feit, waarna de lokale situatie zoals verwacht erg uiteenlopend evolueerde. Elke gemeente ontwikkelde een eigen beleid met betrekking tot maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren en het jeugdwerk met deze doelgroep.

Het lokale beleid krijgt vanuit de federale en Vlaamse overheid handvaten en kaders om een beleid voor kinderen en jongeren in armoede vorm te geven (Coussée & Roets, 2011)¹. Zo krijgen OCMW's vanop het federale niveau bijkomende middelen om sportieve, culturele en sociale participatie te bevorderen. Deze worden echter vooral op cliëntniveau ingezet en zijn niet specifiek gericht naar vrijetijdsondersteuning voor kinderen. Experimenteel jeugdwerk of kunsteducatief jeugdwerk kan worden gesubsidieerd door de Vlaamse overheid, deze subsidiekanalen staan open voor alle vormen van jeugdwerk (niet exclusief voor maatschappelijk kwetsbare jeugd). Vanuit het Vlaamse participatiedecreet ter bevordering van participatie in jeugd, cultuur en sport kunnen gemeenten een afsprakennota afsluiten. Op basis van demografische indicatoren van kwetsbaarheid op gemeentelijk niveau, kunnen gemeentebesturen in samenwerking met het OCMW en Verenigingen waar armen het woord nemen, zo aanspraak maken op een subsidiebedrag. In het kader van het gemeentelijk, intergemeentelijk en provinciaal Jeugdbeleidsplan is er tevens ruimte voor bijkomende subsidiëring van kwetsbare groepen (wederom op basis van een reeks socio-economische en -demografische indicatoren). Gemeentebesturen kunnen ten slotte zelf opteren om voor de werkingen met kwetsbare kinderen en jongeren een subsidie te voorzien, die niet afkomstig is uit de specifieke subsidies van de Vlaamse overheid.

Daarnaast staan nog andere subsidiekanalen ter beschikking voor werkingen met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Voor werkingen met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren die landelijk ingebed zijn, bestaat de mogelijkheid tot een landelijke erkenning door de Vlaamse overheid (voor zowel structurele als projectsubsidies). Daarnaast worden nog subsidies ter beschikking gesteld door stichtingen of verenigingen zoals de Koning Boudewijnstichting en JINT.

Uit voorgaande overzicht blijkt dat de Vlaamse en Federale overheid extra subsidies ter beschikking stellen aan het gemeentelijke niveau om vrijetijdsverenigingen voor kinderen en jongeren in armoede in te richten en te ondersteunen. Het lagere bestuursniveau, de lokale overheid, hanteert daarbij echter eigen criteria voor subsidiëring van lokale verenigingen, waardoor er aanzienlijke verschillen zijn ontstaan (bijvoorbeeld buurtgericht werken of niet, grootte van de doelgroep, betrokkenheid van de ouders etc.). Waar voor sommige gemeenten dit hoog op de agenda staat, zijn er ook andere gemeenten die dit niet als een prioriteit beschouwen. Voor de ene gemeente is overlast een reden om acties op te zetten en organisaties te ondersteunen die met deze doelgroep werken, voor een andere gemeente kan het emancipatorische gedachtegoed het uitgangspunt zijn. Bepaalde jeugdwerkingen met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren werden daardoor bedreigd in hun voortbestaan of onder druk gezet in hun werking. Gesteund door het Vlaams netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen en Uit De Marge brachten de jeugdwerkingen deze problematiek onder de aandacht van de kabinetten van de toenmalige Vlaamse minister van Welzijn en de minister van Jeugd. De werkingen konden niet rekenen op steun van het departement Welzijn. Dat subsidieert wel de beleidsdialoog tussen mensen in armoede en de overheid, maar niet de basiswerking. De toenmalige minister van Jeugd Anciaux reikte eind 2008 het instrument van de proeftuin aan als een tijdelijke oplossing om WMKJ's te ondersteunen in hun voortbestaan en verder uit te bouwen (Uit De Marge, 2010). De Vlaamse regering besloot om de proeftuinsubsidies open te stellen voor lokale werkingen met maatschappelijk kwetsbare jongeren en voor ondersteunende organisaties voor verenigingen die werken met etnisch-culturele minderheden.

¹ Voor een ruimer overzicht verwijzen we naar Coussée en Roets (2010).

2.1.2 De beleidsrealisatie van proeftuinen

De wettelijke basis voor de proeftuinen vormt het participatiedecreet, voluit het decreet van 18 januari 2008 houdende flankerende en stimulerende maatregelen ter bevordering van de participatie in cultuur, jeugdwerk en sport. Het thema ‘kansengroepen stimuleren tot en begeleiden bij het ontwikkelen van jeugdverenigingen’ is ingevoerd voor de periode 2008-2012.

2.1.2.1 Proces van subsidiëring

In **2009** publiceerde de afdeling Jeugd een eerste keer een open oproep om via proeftuinen “kansengroepen te stimuleren tot en te begeleiden bij het ontwikkelen van jeugdverenigingen” (Uit De Marge, 2010). Elf verenigingen kregen een positief advies, waaronder negen lokale verenigingen die werken met jongeren in armoede, twee coördinerende verenigingen die zelforganisaties van allochtoon jeugdwerk ondersteunen en één coördinerende koepel.

Binnen het thema kansengroepen stimuleren tot en begeleiden bij het ontwikkelen van jeugdverenigingen werden er in **2010** twee oproepen gelanceerd, namelijk één specifiek voor het ondersteunen van allochtone jeugdverenigingen en één voor verenigingen die werken met kinderen en jongeren die leven in armoede. Tien verenigingen die werken met jongeren in armoede kregen een positief advies en konden aan de slag als proeftuin, waarvan zeven een subsidieverlenging kregen en drie een nieuwe proeftuin opstartten. Eén lokale vereniging kon niet verder doorgaan met haar proeftuinproject. Tot slot kreeg ook één vereniging die zelforganisaties van allochtoon jeugdwerk ondersteunt een subsidieverlenging. Voor één vereniging die zelforganisaties van allochtoon jeugdwerk ondersteunt hield de subsidiëring op. Zij voorzagen een verderzetting binnen hun eigen middelen. Ook Uit De Marge werd als ondersteunende koepel voor de verenigingen die werken met jongeren in armoede niet langer als zodanig gesubsidieerd aangezien de ondersteuning werd geïntegreerd in hun basiswerking.

In **2011** vond een belangrijke wijziging plaats. In tegenstelling tot de voorgaande jaren wordt het budget van 2011 enkel voorbehouden voor subsidieverlengingen van lokale verenigingen die werken met jongeren die leven in armoede en die zorgen voor toeleiding naar het reguliere jeugdwerk. Verenigingen die zich richten op de ondersteuning van jeugdverenigingen die werken met jongeren met een etnisch-cultureel diverse achtergrond, worden in 2011 niet meer gesubsidieerd (CJSM, n.d.). Bovendien werd er geen oproep gelanceerd voor een nieuwe vereniging. In totaal kregen acht verenigingen die werken met jongeren die leven in armoede een subsidieverlenging. Er kwamen geen nieuwe proeftuinen bij. Twee lokale verenigingen kregen een negatief antwoord op hun aanvraag tot subsidieverlening. Ze konden volgens de afdeling Jeugd onvoldoende een positieve evolutie aantonen in hun werking.

We geven een overzicht van de gesubsidieerde proeftuinen per subsidiejaar van 2009 tot en met 2011.

Tabel 1: overzicht van de gesubsidieerde proeftuinen per subsidiejaar (2009-2011)

Gesubsidieerde proeftuinen	Subsidiejaar	2009	2010	2011
Verenigingen die werken met jongeren in armoede				
Betonne jeugd vzw			X	X
Buurtwerking 't Lampeke	X		X	X
CAW Regio Brugge - jongerenwerking 't Salon	X			
CAW De Terp - deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk			X	
Centrum Kauwenberg vzw	X		X	X
Jeugd vzw			X	
Leren ondernemen vzw	X		X	X
Recht-Op vzw	X		X	X
T' Hope vzw	X		X	X
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen	X		X	X
Wijkcentrum De Kring vzw	X		X	X
Coördinerende verenigingen voor etnisch-diverse jeugdwerkingen				
Formaat vzw		X		
PAJ vzw		X	X	
Ondersteunende koepel voor verenigingen die werken met kinderen/jongeren in armoede				
Uit De Marge vzw		X		

2.1.2.2 Subsidiecriteria

Per jaar werden een aantal **subsidiecriteria** gehanteerd bij het wel of niet toekennen van subsidies. Volgende tabel geeft een overzicht van de gehanteerde subsidiecriteria van 2009 tot 2011.

Tabel 2: overzicht van de gehanteerde subsidiecriteria van 2009 tot 2011

Inhoudelijke subsidiecriteria
Zet de vereniging een vrijetijdsaanbod op voor kinderen en jongeren die leven in armoede?
Beschikt de vereniging over voldoende relevante ervaring met het werken met kinderen en jongeren die leven in armoede?
Richt men zich tot de doelgroep(en) zoals bedoeld in de oproep? Omvang/bereik?
Hoe wordt toegeleid naar het reguliere jeugdwerk (buiten de eigen vereniging)?
Sluiten de geformuleerde doelstellingen aan bij de projectoproep? Is het doelstellingenkader SMART? Zijn de acties een logische concretisering van de doelstellingen? Zijn hierbij indicatoren en resultaten geformuleerd (zijn deze realistisch, haalbaar, relevant, ...)?
Wat is de timing van de werking in de projectperiode?
Hoe werkt de vereniging aan inhoudelijke en methodologische vernieuwing?
Gaat het om een eerste, tweede of derde projectjaar? Indien de vereniging al ondersteund werd binnen deze proeftuin: <ul style="list-style-type: none"> - Wat werd in de afgelopen periode bereikt? - Wat willen ze verder realiseren?
Wordt een overzicht gegeven van de personeelsstructuur?
Op welke manier en door wie wordt het project begeleid? (Heeft men voldoende expertise om het project te coachen?)
Subsidiecriteria m.b.t. begroting
Wat is het gevraagde subsidiebedrag (max. 25000 euro)? Staat dit bedrag in verhouding tot het ingediende plan? Personeelskost en /of werkingskost? Verhouding t.o.v. output?
Is de begroting transparant?
Is er inzage in de eventueel verschillende subsidiekanalen van waar de vereniging subsidie ontvangt?
Gebruikt men naast de gevraagde subsidie nog andere middelen om het project te financieren? Welke zijn dit en wat is de eigen inbreng van de vereniging?

2.1.2.3 Korte omschrijving van de gesubsidieerde proeftuinen van 2009 tot 2011.

Uit de criteria kunnen we afleiden dat enkel verenigingen die reeds ervaring hebben met kwetsbare groepen in aanmerking kwamen. De proeftuinen werden dus opgezet vanuit of naast een reeds bestaande basiswerking binnen de vereniging.

Onderstaande lijst biedt ter inleiding een kort **overzicht van de gesubsidieerde proeftuinen van 2009 tot 2011**. De gegevens over de verschillende proeftuinen zijn onder meer afkomstig van de ingediende projectomschrijvingen van de verschillende verenigingen. Meer uitgebreide informatie kan u vinden verder in dit rapport en in de publicatie van Uit De Marge (2010) *Wij tellen mee!*.

Lokale verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede.

Betonne Jeugd vzw

Betonne Jeugd is een Antwerpse vrijwilligersorganisatie, die maatschappelijk kwetsbare jongeren bereikt die geen aansluiting vinden bij het bestaande jeugdwerkeraanbod. Wekelijks gaat een instuif door in een 'geleende ruimte' van het Jongerencentrum Kavka.

Een lijnbus omgebouwd tot mobiel lokaal vormt het proeftuinproject van deze vereniging. De bus wordt ingeschakeld om vindplaatsgericht te werken met jongeren uit Antwerpen (Uit De Marge, 2010). Andere doelstellingen van het project zijn het verder organiseren van laagdrempelige ontmoetingsmomenten, activiteiten voor en met jongeren in armoede en de inzet van een projectmedewerker voor het verdedigen van belangen van de jongeren (Demos, n.d.).

Buurtwerk 't Lampeke – Jongerenwerking Den Tube Leuven vzw

Den Tube is de jongerenwerking van Buurtwerk 't Lampeke vzw, gelegen in Leuven, en is erkend als vereniging waar armen het woord nemen. Den Tube is gehuisvest op een boot. De werking is expliciet afgestemd op mensen binnen en buiten de buurt, die om welke reden ook, maatschappelijk kwetsbaar zijn of dat dreigen te worden. Methodieken van 'het kleine ontmoeten' en 'geïntegreerde basisschakels' staan centraal (Demos, n.d.).

Het proeftuinproject van Den Tube laat jongeren zicht krijgen op hun vaak moeilijke situatie en focust op hun krachten om actie te ondernemen (Uit De Marge, 2010).

CAW Regio Brugge – jongerenwerking 't Salon

De jongerenwerking 't Salon te Brugge wil de integratie in de samenleving bevorderen en de ontplooiingskansen versterken van maatschappelijk kwetsbare jongeren door het aanbieden van een laagdrempelige vrijetijdsbesteding, via de methodiek instuif, en door aandacht te hebben voor het welzijn van de jongeren. Op basis van de interesses en behoeften van de jongeren wordt maandelijks een georganiseerd activiteitenaanbod gedaan, waar ontspanning en vorming een plaats krijgen.

't Salon werkte in 2009 een proeftuinproject uit in de vorm van een thematische werking waarbij de jongeren zowel knelpunten waarmee ze worden geconfronteerd als hun sterktes benoemden. Ze werkten vooral rond een eigen plek in de stad en de verhuis van de werking naar de woonboot in de stadsrand (Uit De Marge, 2010).

CAW De Terp voor de deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk

Het PSC-Vluchtelingenwerk is werkzaam in het arrondissement Antwerpen. Het is een laagdrempelig onthaalinitiatief dat zich specifiek richt op mensen die een precair verblijfstatuut hebben en daardoor de nodige verblijfs- en bestaanszekerheid ontberen. Tien jaar geleden werd er binnen de werking gestart met een apart initiatief voor vluchtelingenjongeren: kleinschalig, laagdrempelig, vindplaats- en vraaggericht. De jongeren kunnen er terecht voor al hun vragen.

Via het proeftuinproject heeft het jongerenteam van het PSC-Vluchtelingenwerk de kans gekregen te onderzoeken hoe de aandacht voor het sociale netwerk voor de jongeren geïntegreerd kan worden in de werking. Structureel werken rond sociale netwerkvorming wordt gedaan op basis van het methodisch hanteren van ecogrammen (Uit De Marge, 2010).

Centrum Kauwenberg vzw

Centrum Kauwenberg is een vereniging waar armen het woord nemen en een kinder- en jongerenwerking. Naast groepsvorming en individuele ondersteuning werkt men samen met mensen in armoede aan verandering van maatschappelijke structuren en gaan ze in dialoog met het beleid en de samenleving. Naast de mogelijkheid tot ontmoeting biedt de vereniging een ruim aanbod aan activiteiten die een aanzet zijn om armoede te bestrijden.

In het proeftuinproject van Centrum Kauwenberg kunnen kinderen en jongeren participeren in een thematische werking, waar ze elkaar ontmoeten en zich leren uitdrukken over wat zij belangrijk vinden. Onder de noemer “wederzijdse participatie” kunnen vrijwillige en professionele begeleiders van andere vrijetijdsorganisaties meewerken. Zo leren ze de leefwereld van kinderen en jongeren in armoede kennen (Uit De Marge, 2010).

Jeugd vzw

Vzw jeugd (Lanaken) organiseert een vrijetijdsaanbod aanvullend op dat van jeugdverenigingen, en richt zich specifiek op het luik jeugdwelzijnswerk. Via vorming, uitwisseling en samenwerking wordt kennis ter beschikking gesteld van het lokale jeugdverenigingsleven.

Met het proeftuinproject “Yes, we can” wil de vzw Jeugd zowel het aanbod als de vraag sensibiliseren. Met de aanbieders van activiteiten zal nagegaan worden waar de knelpunten zitten en hoe die aangepakt kunnen worden. Er wordt ook aangepaste vorming voorzien. Voor de kinderen wordt een vrijetijdsspel ontwikkeld, dat in de scholen gespeeld wordt. Daaraan gekoppeld worden huisbezoeken afgelegd. Jeugd vzw is niet betrokken in het intervisienetwerk en het coördinatorenoverleg, georganiseerd door Uit De Marge.

Leren Ondernemen vzw

Leren ondernemen is een vereniging waar armen het woord nemen in de provincie Vlaams-Brabant. Het is een plek waar mensen in armoede samenkomen. De vereniging wil samen met de mensen in armoede en anderen en in onderling solidariteit een bijdrage leveren om armoede en sociale uitsluiting ongedaan te maken. Het gezin is het vertrekpunt, ze kunnen aan alle activiteiten deelnemen.

Leren ondernemen stimuleert in het proeftuinproject de tieners om de wereld te ontdekken door middel van ‘anders leren’ bijvoorbeeld in de vorm van fotografie (Uit De Marge, 2010).

Recht-Op vzw

Recht-Op is een erkende vereniging te Antwerpen waar armen het woord nemen. De hoofdpoddracht is om vanuit de ervaringen van mensen in armoede het beleid, het middenveld en de maatschappij te sensibiliseren rond armoede en te veranderen in functie van armoedebestrijding.

Met het proeftuinproject streeft de jongerenwerking van Recht-Op naar een thematische werking die aansluit bij de dagelijkse behoeften van de jongeren aan ontmoeting en veiligheid. Daarbij reflecteren ze gericht over de vraag waarom ze aan bepaalde aspecten van het maatschappelijk leven al dan niet kunnen participeren (Uit De Marge, 2010).

T’Hope vzw

T’Hope in Roeselare is een welzijnsschakel en een vereniging waar armen het woord nemen. Het is een tandemwerking met vrijwilligers met armoede-ervaring en vrijwilligers zonder armoede-ervaring. Vanuit ervaringskennis wordt er gezocht naar oplossingen, zowel dichtbij in de bestaande hulp- en dienstverlening, als ruimer via getuigenissen, vorming, sensibiliseren van de bevolking en dialoog met de beleidsmakers.

T’Hope organiseert als proeftuinproject een jongerenwerking waar jonge vrijwilligers in armoede een tandem vormen met jongeren zonder armoede-ervaring (Uit De Marge, 2010). De vrijwilligers bieden zo bewust en onbewust een spiegel aan de kinderen en jongeren in armoede. Ook worden er doelstellingen geformuleerd in het kader van het zoeken naar werkbare vormen om thematisch te werken, actief deel te nemen aan het jeugdbeleid en de samenwerking met andere jeugdwerkingen en organisaties (Demos, n.d.).

Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen Aalst vzw

De Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen is een erkende vereniging waar armen het woord nemen in Aalst. Het doel van de vereniging is armoedebestrijding, via de dialoogmethode. Centraal staat de gemengde werking: mensen die leven in armoede en mensen zonder armoede-ervaring

gaan een partnerschap aan en op basis van gelijkwaardigheid wordt de kennis samen gedeeld om armoede te bestrijden.

Als proeftuinproject richt de Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen zich met haar speel-o-theek naar gezinnen in armoede. Via maandelijkse animatieactiviteiten kunnen ouders spelen met hun kinderen en hun creativiteit ontwikkelen. Men legt de focus op het samenzijn van de kinderen en hun ouders. Dankzij de creabox kunnen ze die activiteiten thuis over doen. Daarnaast nodigt men jeugdbewegingen uit om de animatieactiviteiten samen uit te werken (Uit De Marge, 2010).

Wijkcentrum De Kring vzw

Wijkcentrum De Kring is erkend als vereniging waar armen het woord nemen en is actief in de provincie Oost-Vlaanderen. Het aanbod van het Wijkcentrum De Kring sluit aan bij de belevingswereld van mensen in armoede en een belangrijk aspect is de kans op ontmoeting en ontspanning.

De Tienerwerking 'De Smileys' is het proeftuinproject van deze vereniging. De tieners krijgen de mogelijkheid om verhalen te maken over hun ervaringen thuis, op school en onder vrienden. Ze gaan in dialoog met hun ouders, andere bezoekers en het lokale bestuur (Uit De Marge, 2010).

Ondersteunende koepel voor verenigingen die werken met jongeren en kinderen in armoede

Uit De Marge vzw

Uit De Marge vzw is een erkende landelijk georganiseerde en jeugdvereniging die particuliere initiatieven, gemeentelijke werkingen en andere werkingen met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren ondersteunt (Uit De Marge, 2010). Uit De Marge vzw ijvert voor de rechten van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren door maatschappelijke verandering. Belangenbehartiging van de doelgroep maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren en van het jeugdwerk dat met deze doelgroep werkt, staat dus centraal. Dit wordt gerealiseerd door het jeugdwerk te ondersteunen in zijn diversiteit en via beïnvloeding van het jeugdbeleid. Daarbij ligt de nadruk steeds op de emancipatie van kinderen en jongeren, empowerment en toegankelijkheid (Uit De Marge, 2010).

In 2009 en 2010 nam Uit De Marge een coördinerende functie op zich voor de proeftuinverenigingen die werken met kwetsbare kinderen en jongeren. Het doel was om de proeftuinen te ondersteunen, door onder andere op regelmatige basis stuurgroep vergaderingen te organiseren voor de coördinatoren van de werkingen en intervisiebijeenkomsten voor de jeugdwerkers, de proeftuinen te ondersteunen bij het schrijven van dossiers en contacten met de afdeling Jeugd te onderhouden. Hoewel na 2009 de proeftuinsubsidies niet werden gecontinueerd voor Uit De Marge bleven ze toch hun rol als ondersteuner van de proeftuinen op zich nemen. Ze publiceerden in 2010 de brochure *Wij tellen mee!* waarin de eigenheid en achtergrond van de lokale proeftuinen die werken met kinderen en jongeren in armoede wordt omschreven (Uit De Marge, 2010). De inhoud van de brochure is het resultaat van het ervaringsgericht denkproces van de intervisie en het coördinatorenoverleg.

Coördinerende verenigingen voor etnisch-diverse jeugdwerkingen

Formaat vzw

Formaat is een federatie van jeugdhuizen en jongerencentra die de jeugdhuismethodiek verspreidt en versterkt. Ze is erkend als landelijk georganiseerde jeugdvereniging. Als federatie groeperen ze talloze jeugdhuizen die gekenmerkt zijn door een grote diversiteit op vlak van grootte, doelgroep, visie en werking.

Met het proeftuinproject Formaat+ wil Formaat naast de achterban aan jeugdhuizen en jongerencentra ook lokale organisaties die werken voor en door jongeren met een andere etnisch-culturele achtergrond die willen inzetten op open ontmoeting bereiken. Formaat acht het belangrijk dat zelforganisaties voor en door allochtone jongeren zichzelf kunnen ontwikkelen binnen de

contouren van sociaal-cultureel werk met jongeren en tegelijk wil het lokale organisaties aansporen om over het muurtje te kijken, inclusief te werken, samen te werken en hun bereik te verbreden.

Platform Allochtoon Jeugdwerk vzw

Het Platform Allochtone Jeugdwerkingen (PAJ) is ontstaan in de schoot van de Federatie van Marokkaanse Verenigingen, in samenwerking met de Unie der Turkse Verenigingen. Het PAJ kiest voor diversiteit, het ledenbestand bestaat onder andere uit Maghrebijnse, Turkse, Afrikaanse en Oost-Europese jongeren. Het PAJ is een platform van, voor en door allochtoon jeugdwerk. Het Platform ondersteunt, stimuleert, begeleidt en coördineert plaatselijke jeugdwerkinitiatieven van allochtone jongeren, in de wijken met een grote diversiteit, met het doel om op termijn een netwerk van goed uitgebouwde, autonome en open jeugdwerkverenigingen te realiseren.

Het proeftuinproject van PAJ bestond erin de allochtone jongerenwerkingen op te zoeken, te ondersteunen, te begeleiden, de kwaliteit van hun werking te verhogen en hen te stimuleren om samen te werken. Het uiteindelijke doel van het project was het Antwerpse verhaal van PAJ uit te breiden naar landelijk niveau, door bijkomende provinciale werkingen uit te bouwen en op lange termijn de proeftuin in te bedden als erkend landelijk georganiseerd jeugdwerk.

2.2 Jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren en het jeugdwerkbeleid

Jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare jongeren heeft een eigen levensverhaal. In dit deel focussen we op een aantal belangrijke transitie momenten en spanningen uit het verleden om de huidige context van de proeftuinen beter te kunnen begrijpen. We gaven reeds een overzicht van de directe aanloop naar het ontstaan van de proeftuinen in 2.1.1. Voor dit deel blikken we echter langer terug in de tijd en schetsen we op basis van eerder gevoerd onderzoek (o.m. Van Assche, 2003; Coussée, 2006) hoe jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren vorm kreeg. Er zijn namelijk heel wat onzekerheden die tijdens de interviews aangehaald werden, waarvan de oorsprong of het ontstaan in het verleden ligt. Hoewel proeftuinen slechts een tijdelijk karakter hebben, wensen we hen dus expliciet vanuit de achtergrond van deze spanningen te bekijken. Het is namelijk vanuit die positie dat de perceptie van de proeftuinmedewerkers over het instrument proeftuin en de ervaringen met de werking worden ingekleurd.

2.2.1 De eerste stappen (1960-1980)

Het ontstaan van het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren wordt gekenmerkt door een enorme variëteit in doelpubliek, methode en activiteitenaanbod. Van Assche (2005) stelt vast dat de eerste werkingen met maatschappelijk kwetsbare jeugd ontstonden eind de jaren '60, begin jaren '70. Deze initiatieven groeiden vanuit twee sectoren, de jeugdwerksector en de buurthuissector. Vanuit de jeugdwerksector werd geëxperimenteerd met een nieuwe jeugdwerkmethodiek, namelijk de jeugdhuizen, vanuit een bekommernis om ook 'niet-georganiseerde' jeugd te bereiken. Waar eerst de jeugdhuizen nog werden gezien als een ondergeschikte vorm van jeugdwerk tegenover de jeugdbewegingen, vooral bedoeld om greep te krijgen op jeugd, komt er begin de jaren '70 een nieuw elan binnen de jeugdhuizen. Er werd geijverd voor structurele maatschappijveranderingen, men verzette zich tegen de scherpe kantjes van de consumptiemaatschappij en deze sfeer liet zich ook voelen in de jeugdwerkwereld. De jeugdbewegingen versoepelen de werking van hun organisatie en jeugdhuizen legden meer en meer de nadruk op inspraak, zelfbeheer, enzovoort. Binnen deze context situeert zich ook het eerste ontstaan van jeugdwerkinitiatieven gericht op allochtone jongeren.

Vanaf het einde van de jaren '70 worden deze inspanningen ten aanzien van specifieke doelgroepen ook betoelaagd door de overheid. Waar er in de jaren '60 al informele toelages waren voor jeugdhuizen met specifieke erkennings- en subsidiecriteria, kunnen in de jaren '70 jeugdhuizen die

een intensieve werking uitbouwen voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren rekenen op bijkomende overheidssteun, onder de vorm van extra en hoger gesubsidieerde beroepskrachten.

Naast de jeugdhuissector hebben een ander deel van de jeugdwerkingen met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren hun wortels in buurthuizen. Tot aan de jaren '70 deden buurthuizen vooral aan sociale dienstverlening. Echter, ook hier brachten de jaren '70 een nieuwe wind met zich mee. Het werken aan structurele veranderingen ten aanzien van de probleemsituatie van buurtbewoners won het van de sociale dienstverlening en het buurtopbouwwerk was geboren. Naast activiteiten voor volwassenen werden er ook activiteiten voor kinderen opgestart en na verloop van tijd ontwikkelden veel buurtwerkinitiatieven een volwaardig jeugdwerkaanbod ten aanzien van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren.

Ondertussen werd de sector (na de staatshervorming) geregionaliseerd en een bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap.

Vanaf 1980 besliste het Ministerie van Cultuur, bestuur Jeugdvorming om een specifieke regeling uit te werken voor initiatieven met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren die niet binnen de bestaande criteria (zoals de criteria voor jeugdhuizen werkend met kansarme kinderen en jongeren) terecht konden. Deze nieuwe subsidieregeling kan gezien worden als een aanwijzing voor de groeiende overheidsaandacht voor het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Die overheidsaandacht nam in de jaren '80 en '90 nog toe. In 1980 bestonden er twee subsidieregelingen ten aanzien van jeugdwerk gericht op maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, namelijk de subsidieregeling voor jeugdhuizen werkend met kansarme jongeren en de subsidieregeling voor initiatieven kansarme jeugd. Vanaf 1980 breidde de sector jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren verder uit. Er was een toename op te merken in het aantal initiatieven gericht op maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, en ook de omvang van de jeugdwerkingen nam toe. Redig (2005) heeft het in deze context ook over **een moeilijke paradox** die in de jaren '80 voor het jeugdwerk ontstond. Gepaard gaand met de hoge werkloosheid, het stijgende racisme, enzovoort dat zo kenmerkend is voor de jaren '80 werd ook het jeugdwerk met andere ogen bekeken. Het jeugdwerk werd gezien als een manier om maatschappelijke problemen te bestrijden en sinds de jaren '80 is in Vlaanderen een uitgebreid instrumentarium aan jeugdwerkbeleid gegroeid.

Vanuit deze context werd in de jaren 1980 **de tweedeling tussen de jeugdwerkinitiatieven** steeds groter. Aan de ene kant waren er de 'reguliere' jeugdbewegingen, langs de andere kant waren er verschillende types van jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, die werken met een meer informele, lossere structuur (bijvoorbeeld instuif, feestjes). Het algemene aanbod breidde de decennia daarop uit, in zowel frequentie als in type. Behalve de meer informele en losse structuur, kwamen ook meer welzijnsgerichte en onderwijsondersteunende activiteiten aan bod.

2.2.2 'Regulier' jeugdwerk, zelforganisaties en jeugdwelzijnswerk (1990-heden)

De huidige verhoogde beleidsaandacht voor het jeugdwerk kan geplaatst worden tegen de achtergrond van het Europese discours van participatie en actief burgerschap. Ook in Vlaanderen worden er sinds de jaren '90 sterke pedagogische verwachtingen gekoppeld aan het jeugdwerk. De tweedeling tussen de jeugdbewegingen en het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren wordt ook hier weer duidelijk. Jeugdbewegingen ondervonden weinig moeite om aan deze verwachtingen te voldoen. Ze hadden hun regels aangepast aan de tijd, hun ledenaantal steeg weer en ze werden overal geloofd voor hun democratische potentieel. Verschillende studies toonden dit aan (o.m. Dehertogh, Mortelmans & Ottoy, 2005). Het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren echter had het moeilijker. Aan de ene kant had het de identiteit van jeugdwerk verkregen en beleidsmakers vroegen hen te voorzien in kwalitatieve ontspannende

groepsactiviteiten. Aan de andere kant bleef hun doelgroep de kern van de aandacht voor sociale problemen (Van de Walle, Coussée & Bouverne-De Bie 2011).

Naast de initiatieven in het zogeheten reguliere jeugdwerk om toegankelijkheid te verhogen en kwetsbare jongeren te laten instromen en de jeugdwerkinitiatieven voor maatschappelijk kwetsbare jeugd, mag de opkomst van zelforganisaties niet uit het oog verloren worden. Het gaat hier over jeugdverenigingen die uit de schoot van allochtone gemeenschappen ontstaan. Uit cijfers van 2008 blijkt bijvoorbeeld dat er in de provincie Antwerpen 123 zelforganisaties werkzaam waren die gericht zijn op jeugd. Dit is in grote mate een grootstedelijk fenomeen (Hillaert e.a., 2008). Er bestaan weinig algemene cijfers over de doelgroep die zelforganisaties bereiken. De enkele kwalitatieve bevragingen leveren indicaties, dat ze eerder een middenklassepubliek bereiken (Van Assche, 2003; Hillaert e.a., 2008). Het profiel van de zelforganisaties wijkt dus kennelijk af van het profiel van de jongeren voor werkingen maatschappelijk kwetsbare jeugd. Zelforganisaties nemen zo een aparte plaats in binnen het geheel aan doelgroepspecifieke werkingen.

Tot op vandaag blijft de vraag circuleren hoe moeilijk te bereiken en maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren te laten participeren aan de reguliere jeugdbewegingen (en meer algemeen aan het brede veld van 'regulier' jeugdwerk). Jammer genoeg en ondanks hun centrale plaats in het Vlaamse jeugd beleid bereiken reguliere jeugdbewegingen de maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren amper (Pelleriaux, 2005; Coussée, 2009). Een van de belangrijkste discussiepunten waar herhaaldelijk op wordt teruggekeerd is dus of kwetsbare kinderen en jongeren 'thuishoren' in een doelgroepwerking dan eerder in het zogenaamd generalistisch reguliere jeugdwerk aanbod. Er is al heel wat inkt over gevloeid en studiedagen hieromtrent worden gemakkelijk gevuld. In tegenstelling tot wat men veronderstelt, bestaat het zogenaamde reguliere aanbod al lang niet meer uit een homogeen aanbod. Ook daar maakt men het onderscheid tussen verschillende doelgroepen (aanbod voor meisjes versus jongens, aanbod volgens muziekstijl, aanbod volgens leeftijden, ...). De vraag is echter of het kenmerk kwetsbaarheid een even acceptabel kenmerk is om een doelgroepenbeleid uit te tekenen dan bijvoorbeeld geslacht, leeftijd of muziekstijl. Uit onderzoek (zie o.m. Coussée en Roets, 2011; Huyge e.a. 2009) blijkt alvast dat de leefsituatie van kinderen en jongeren in armoede nood heeft aan een eigen aanbod. Zoals reeds gemeld, erkent het Vlaamse beleid dit kenmerk, zeker vanuit het participatiedecreet, en reikt het ook bijkomende subsidies aan. Door de decentralisering van het jeugdwerkbeleid sinds begin jaren 2000 krijgt de uitwerking van dit beleid vooral vorm op lokaal vlak. Om verkokering en afscheiding van een aanbod voor kwetsbare jongeren van een aanbod voor niet-kwetsbare jongeren tegen te gaan, worden door het beleid (op verschillende niveaus) de pijlen gericht op een proces van toeleiding (Coussée & Roets, 2011). Toeleiding in de engste betekenis van het begrip slaat op het laten doorstromen van kwetsbare jongeren van werkingen voor kwetsbare jeugd naar reguliere jeugdbewegingen. In deze studie zal het begrip toeleiding en haar meervoudige betekenis nog aan bod komen, aangezien het een van de subsidiecriteria voor de proeftuinen betrof.

2.1 Een kader voor beleidsevaluatie

De vraag in welke mate overheidsmaatregelen een effectief verschil maken ten behoeve van de samenleving, komt meer en meer centraal te staan in de publieke sector. Beleidsevaluatie kan op deze vraag een antwoord trachten te bieden, en wereldwijd is er dan ook een toenemende aandacht hiervoor te bemerken (De Peuter e.a. 2007; Verlet & De Vos, 2008). Ook bij de overheid in België en Vlaanderen kan men een stijgende interesse voor en vraag naar beleidsevaluatie vaststellen (De Peuter e.a. 2007). België behoort tot de tweede golf van landen die beleidsevaluatie hoog op de agenda plaatsten. De tweede golf, in de jaren 1990, omvat landen die vooral een externe druk tot beleidsevaluatie kennen onder invloed van het New Public Management. Deze hervorming bracht een aantal structuren met zich mee waardoor de nood ontstond aan nieuwe mechanismen voor

verantwoording (De Peuter e.a. 2008). Bovendien kadert de versterkte belangstelling voor beleidsevaluatie ook in een algemeen streven naar een meer 'evidence-based beleid', dus naar een geïnformeerd en wetenschappelijk onderbouwd beleid met aandacht voor kwaliteitszorg .

In de inleiding spraken we over de noodzaak tot begripsomschrijving van de kernconcepten van evaluatie. Binnen deze rubriek stellen we ze scherp. Een beperkte omschrijving van evaluatie blijkt in essentie meestal te gaan om het systematisch verzamelen van informatie en de beoordeling ervan (Verlet, 2008). Een meer uitgebreide vorm vinden we terug bij McDavid en Hawthorn (2006): "Evaluation can be viewed as a structured process that creates and synthesizes information intended to reduce the level of uncertainty for stakeholders about a given program or policy. It is intended to answer questions or test hypotheses, the results of which are then incorporated into the information bases used by those who have a stake in the program or policy" (p3). Evaluatie is een proces waarbij informatie systematisch wordt verzameld om onzekerheden voor betrokkenen (beleid, proeftuinen, jongeren en kinderen en de bredere samenleving) weg te nemen. Bij effectonderzoek gaat men enkel kijken naar de outcomes. Effectonderzoek is in die zin veel beperkter in zijn focus dan evaluatieonderzoek, maar kan wel als een type evaluatieonderzoek worden beschouwd. Effectiviteitsonderzoek gaat na hoe effectief een maatregel was door de effecten aan de doelstellingen af te toetsen (het zogenaamde doelbereik). Ook dit soort onderzoek is een type evaluatieonderzoek.

Een evaluatieonderzoek, ruim geïnterpreteerd, is een proces dat terugkoppeling naar de betrokkenen impliceert. Het heeft een bewustmakingsfunctie gericht op onduidelijkheden, keuzes en (neven)effecten. Het is vaak maar door een 'geleide' evaluatie dat zulke zaken naar boven komen en dat men zich hiervan bewust wordt.

Beleidsvaluatie kent een grote verscheidenheid aan theorieën en benaderingen en een even brede waaier aan methoden en technieken van de evaluatiepraktijk. Evaluatie is veelzijdig op vlak van theorie en is methodologisch interdisciplinair (De Peuter e.a. 2007). Er bestaat geen eensgezindheid over hoe een evaluatieproces moet verlopen (Mark, Green & Shaw, 2006). Wel keren gelijkaardige evaluatiecriteria steeds terug. Deze zijn bijvoorbeeld: de beleidsrelevantie (mate waarin doelstellingen tegemoet komen aan de maatschappelijke noden en behoeften), de interne coherentie (mate waarin strategische en operationele doelstellingen een samenhangend geheel vormen), de doelbereiking (mate waarin de doelstellingen worden gehaald) en de duurzaamheid van de effecten (mate waarin de effecten blijven bestaan na de beëindiging van het beleid) (Verlet & Devos, 2008). Niet alle criteria zijn echter even eenvoudig te meten en velen vereisen een lange termijnvisie en een complexe onderzoeksopzet.

Voorafgaand aan een beleidsevaluatie kunnen enkele vragen worden opgeworpen die het evaluatieverloop zullen sturen:

1. Waarom wordt de evaluatie doorgevoerd? Wat is het motief tot evaluatie?
2. Wie voert de evaluatie uit? Wordt het een intern evaluatieproces (een zelfevaluatie) en/of een extern?
3. Welke criteria of kenmerken worden geëvalueerd?
4. Op welke wijze wordt informatie over deze criteria verzameld? Wat is de methode?

In onderstaande rubrieken gaan we in op deze aspecten voor het huidige onderzoek.

2.1.1 Een breed evaluatiemotief

Het motief of doel om beleid te evalueren is een belangrijk vertrekpunt. Het bepaalt mee op welke wijze de resultaten en conclusies van deze evaluatie gebruikt kunnen worden. De Peuter (2008) onderscheidt enkele motieven en principes van waaruit belang kan worden gehecht aan beleidsevaluatie: ondersteuning van de beleidsplannen, opvolging van beleidsuitvoering en bijdragen tot de institutionele ontwikkeling van de betrokken organisaties, verantwoording afleggen en beleidsleren. Een vergelijking met de drie mogelijke doelen van evaluatieonderzoek voor sociaal werk, verantwoording, praktijkontwikkeling en kennisverbreding (Chelimsky, 1997) toont duidelijk parallellen aan.

Binnen dit onderzoek hebben we aandacht voor gecombineerde motieven en wordt niet ingeperkt tot één doel of motief. De studie richt zich op een (quasi) ex post evaluatie. Bij een ex post evaluatie is het voorwerp van de evaluatie een bestaand beleid, een beleid dat al tot uitvoering is gebracht of dat al een tijd loopt (Verlet & Devos, 2008).

2.1.2 Externe evaluatie

Een tweede vraag handelt over het onderscheid tussen een interne dan wel een externe evaluatie. Bij een interne evaluatie maakt de evaluator deel uit van de organisatie waarvan het beleid wordt geëvalueerd. Bij een externe evaluatie staat de evaluator los van de organisatie die men onder de loep neemt. Voor deze studie werd door de opdrachtgever geopteerd voor een externe evaluatie door een onderzoeksteam.

Het onderzoek maakt deel uit van een groter evaluatiegeheel. Van in de beginfase nam de afdeling Jeugd een sturende en evaluerende rol op zich via startgesprekken, tussentijdse gesprekken, een inspectiebezoek en inspectieverslagen. Proeftuinen leverden tevens aanvragen en werkingsverslagen in als basis voor de subsidiëring.

2.1.3 Evaluatie-indicatoren

De term indicator wijst op een geoperationaliseerd of meetbaar gemaakt begrip. Indicatoren kunnen zowel kwalitatief als kwantitatief van aard zijn. Exacte metingen van een fenomeen behoren in de sociale wetenschappen zelden tot de realiteit. We spreken daarom ook vaak van proxy's wanneer we het over indicatoren hebben. In dit deel geven we een overzicht van de gehanteerde evaluatie-indicatoren om de sociale realiteit van de proeftuinen te beschrijven en te vergelijken.

Een van de meest gehanteerde indelingen van evaluatie, is deze tussen het proces en het product (McDavid & Hawthorn 2005).

Een productevaluatie is de bekendste vorm van evaluatie en geeft aan welk resultaat is bereikt. Het product van beleid kan verschillende vormen aannemen. We denken in de eerste plaats aan alle mogelijke realisaties of **effecten voor de stakeholders**. Elke vorm van verwezenlijking voor kinderen en jongeren, voor de inrichters van de proeftuinen, voor het beleid en voor de samenleving kan als 'product' gecatalogeerd worden. Het lijkt vreemd om van een product te spreken in deze beleidscontext, omdat we eerder denken aan een materieel dan aan een immaterieel product. Een productevaluatie toepassen op een sociaal proces levert uiteraard geen materieel eindresultaat maar een immateriële evolutie. We gebruiken dus eerder de term realisatie of effect in deze context. Een voorbeeld van een zeer concrete realisatie van een proeftuin zou kunnen zijn, het

tegangaan van schooluitval van de jongeren. Ook minder concrete en direct aanwijsbare resultaten zijn mogelijk zoals het bevorderen van het zelfvertrouwen van jongeren.

Een specifiek onderdeel van de productevaluatie is het doelbereik. De vraag die in dit deel centraal staat is: In welke mate worden de vooropgestelde doelstellingen bereikt? Het doelbereik als evaluatiecriterium wijst op de resultaten die werden behaald in verhouding tot de gestelde doelen. Wordt met andere woorden verwezenlijkt wat men heeft vooropgesteld of niet. Indien dit niet het geval is, welke oorzaken liggen hieraan ten grondslag? Aan de start van het proces van elke proeftuin werden in het projectvoorstel doelstellingen geformuleerd volgens SMART-principes. We zullen nagaan of en in welke mate deze werden behaald. Tevens gaat er aandacht naar niet intentionele effecten, in zoverre we deze via het perceptieonderzoek kunnen optekenen.

Maatschappelijke effecten kunnen naast het overheidsoptreden ook beïnvloed worden door externe factoren, waar de overheid minder of geen vat op heeft. Met andere woorden, de overheid bepaalt zelf welke output zij wenst van de besteding van publieke middelen, maar heeft niet op dezelfde wijze controle over de effecten die zij bereikt. Gegevens over de mate van de doelbereiking vormen nog geen aanwijzing over de beleidseffectiviteit (welk effect volledig is toe te schrijven aan een bepaalde beleidsmaatregel). Een beleid is effectief voor zover de vastgestelde effecten het gevolg zijn van het beleid. Immers, het bereiken van de doelstellingen kan ook toe te schrijven zijn aan andere factoren naast het beleid zelf. De vraagstelling naar het al dan niet bestaan van beleidseffectiviteit is zonder meer één van de belangrijkste bij het evalueren van overheidsbeleid (De Peuter, 2007). Maar ze is tevens zeer moeilijk te beantwoorden. Binnen deze studie opteren we daarom voor een focus op een perceptie van effecten door medewerkers en deelnemers van de proeftuinen als proxy voor de reële effecten die slechts meetbaar zijn op lange termijn, mits een zeer intensieve registratie en opvolging en een afzondering van andere maatschappelijke invloeden.

Om het **proces** van een werking of een vordering te kunnen inschatten, wordt gekeken naar de manier waarop het eindresultaat werd bereikt. Men gaat de context en evolutie systematisch beschrijven. Een procesevaluatie geeft meer inzicht in de achtergrond en de stappen naar de realisatie van het product. Onder welke condities en binnen welke context of door middel van welke afzonderlijke fasen het product werd gerealiseerd kan minstens even belangrijk zijn als het eindresultaat zelf. Het proces van de proeftuinen wordt bekeken vanuit een chronologische lijn. Een project volgt doorgaans een vast stramien van ontwikkelingsfasen (al dan niet in wisselende volgorde) (Kavadias & Dehertogh, 2009). Om een zicht te krijgen op de totstandkoming en de uitwerking van een project zoals een proeftuin, dienen we de structuur te begrijpen waarbinnen het proces vorm krijgt.

We kunnen doorgaans 5 grote fasen onderscheiden in deze cyclus:

1. Initiatief (Wie of wat is de aanleiding? Welke visie ligt aan de basis? Wie schreef het projectvoorstel uit? Hoe werd de focus bepaald?)
2. Uitwerking: planning en uitdenken (Werd een planning voor de proeftuin opgesteld? wie werkte eraan mee? Hoe werden de keuzes gemaakt?)
3. Uitvoering: concrete acties (Welke acties werden gesteld? Hoe werd de proeftuin uiteindelijk ingevuld?)
4. Evaluatie (Is er een vorm van interne evaluatie?)
5. Verankering/aanpassing: duurzaamheid/verbetering (Wordt de proeftuin verankerd? Is er een toekomstperspectief?)

Bovenstaande indeling in proces en productevaluatie, inclusief doelbereik en de diverse delen van het proces, vullen we aan met informatie over de **besteding van middelen**. Hoe zette de proeftuin

middelen in? Hier rijst bovendien de vraag of dergelijke investeringen (in tijd en financieel) in verhouding staat tot het mogelijke resultaat. Dit duidt op de kosteneffectiviteit van de proeftuinen. Een individuele kosten-baten verhouding per proeftuin kan aangeven of de investeringen hebben opgeleverd wat ze dienen op te leveren. Net omdat de effecten of realisaties van de proeftuinen niet zuiver te meten zijn, noch afzonderlijk, noch via een vergelijking van de proeftuinen, richten we ons enkel op de subjectieve inschatting van de kosteneffectiviteit (zie 4.3.6.3). Welke zelfinschatting van kosteneffectiviteit maken de proeftuinen zelf?

Naast of achter deze evaluatie hebben we oog voor de **context** waarin de proeftuin opereert. De inbedding in de vereniging en de relatie tot de basiswerking is daarbij een eerste zaak. Verder behoren ook de externe inbedding (contacten met andere organisaties, netwerk), de doelgroep en de (onvoorziene) omstandigheden tot de context van de proeftuin. Ten slotte maakt de eigenheid en het doel van het instrument proeftuin deel uit van de evaluatie. Een laatste indicator betreft de ervaring met de **proeftuin als instrument** en de houding die men ertegenover aanneemt.

Tabel 3 Evaluatie-indicatoren

Product	Proces
Realisaties of effecten voor kinderen en jongeren Realisaties of effecten voor de vereniging Realisaties of effecten voor het beleid Realisaties of effecten voor de samenleving Doelbereik	Initiatiefname en aanloop Uitvoering van de proeftuin Hernieuwing subsidieaanvraag Vooruitzichten op verankering Interne kwaliteitszorg
Context	
Interne inbedding Externe inbedding (Onvoorziene) omstandigheden Doelgroep Aard en doel van het instrument proeftuin	

2.1.4 Perceptieonderzoek en documentanalyse

Voor de laatste vraag omtrent de instrumentconstructie en de wijze van gegevensvergaring, beroepen we ons op een combinatie van perceptieonderzoek en documentanalyse. Perceptieonderzoek is een vorm van kwalitatief onderzoek waarbij betrokken stakeholders aan het woord worden gelaten over hun ervaringen en visies op de beleidsprocessen.

De documentanalyse biedt een inzicht in de gegevens die door de afdeling Jeugd reeds werden verzameld. Via het perceptieonderzoek bij zowel medewerkers van de proeftuinen als enkele participanten worden het perspectief en de ervaringen van de praktijk belicht. De evaluatie-indicatoren of aandachtspunten worden dus vanuit de perceptie van de medewerkers of kinderen/jongeren ingevuld.

2.2 Ter uitleiding

We schetsten kort de historiek en de huidige context waarin de proeftuinen zich bewegen. Daarnaast ging aandacht naar het belang van evaluatie en het verduidelijken van het concept.

Werken met (jonge) kansengroepen is op zich geen nieuw gegeven. Veel van wat we nu omschrijven als regulier jeugdwerk is gestart in de 19^e eeuw met als doel de arbeiderskinderen en arbeidende jongeren een zinvolle vrijetijdsbesteding te bezorgen, weliswaar vanuit een sterk bevoogdende houding en meestal gekoppeld aan godsdienstvorming.

De samenleving is sindsdien sterk veranderd, de bevoogdende houding in het jeugdwerk is al lang verleden tijd en democratisering van vrijetijdsbestedingen lijkt een feit. De maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren zijn niet verdwenen, samengesteld uit een blijvende kern en een nieuwe groep die voornamelijk het gevolg is van migratiestromen. Specifieke verenigingen en organisaties ontstaan die zich toeleggen op deze groep. Het groeiend bewustzijn over het belang van zinvolle vrije tijdsbesteding voor iedereen en participatie in het algemeen inspireert de werkingen. Er ontwikkelt zich een beleid gericht op de strijd tegen kwetsbaarheid, uitsluiting en armoede op diverse niveaus en vanuit verschillende bevoegdheden. De interesse is aanwezig, de versnippering ook. Subsidiariteitsprincipes zorgen voor een decentralisatie en een grotere lokale inbedding van het jeugdwerk. Dit wordt enerzijds positief onthaald, maar doet vragen rijzen bij de verenigingen die zich in het moeilijke veld van de 'kwetsbaarheid' situeren. Dit zou regionale verschillen in kwaliteit in de hand werken. Veiligheid en de strijd tegen overlast zouden in sommige gemeenten de belangrijkste leidmotieven worden. Het risico bestaat dat vernieuwing en experimenteren op die manier in het gedrang komt. Proeftuinen voor een periode van drie jaar kwamen als groepen en de mogelijkheid tot subsidiering werd door de sector gretig onthaald.

Opvallend is het dubbele perspectief van de subsidiëring: zowel lokale als eerder landelijke of coördinerende verenigingen. Zowel voor werkingen met maatschappelijk kwetsbare jongeren als zelforganisaties voor allochtone jongeren. De subsidieregeling bevat een uitgebreide lijst criteria. De verhoopde vernieuwing krijgt een richtinggevend kader met aansluiting op het reguliere jeugdwerk op het voorplan. De criteria zelf zijn relatief open en laten speelruimte voor de proeftuinen.

Een eerste blik op de toekenning van de subsidies wijst niet op het bestaan van een gestandaardiseerd beeld of type organisatie. Ook de subsidieperiode verschilt. Niet alle proeftuinen beoogden een bestaan van 3 jaar. Sommige stoppen, in het tweede jaar zien we er nieuwe opduiken en de coördinerende verenigingen krijgen na een of twee jaar geen toelage meer. Voor een evaluatie is deze variatie op zich al een interessant gegeven. Overeenkomsten tussen de lokale verenigingen situeren zich op het eerste zicht op het domein van het gehanteerde denk- en handelingskader: laagdrempeligheid, krachtenperspectief en het belang van het ontmoeten wordt onderstreept. Verschillen zijn er op andere domeinen. Diverse proeftuinen opereren in de schoot van verenigingen waar armen het woord nemen, andere maken deel uit van bestaande jongerenorganisaties, terwijl een uitzondering gestart wordt vanuit de welzijnsector. Een regionale spreiding vervolledigt het beeld en zowel de grotere steden als minder verstedelijkte gebieden komen aan bod, wat meteen ook een invloed heeft op de aandacht voor jongeren met andere etnisch-culturele achtergronden. Voor sommige ligt de focus op de jongeren zelf, voor andere op de kinderen of jongeren in een gezinscontext en voor weer anderen op de rechtstreekse dialoog met andere jongeren, vrijwilligers en /of reguliere jeugdverenigingen. De diversiteit in doelpubliek en praktijkaanpak vindt deels haar oorsprong in de geschiedenis en subsidiëring van het werken met mensen in armoede of kansengroepen.

Proeftuinen of experimenten zijn maar volledig als de resultaten geïnterpreteerd en voldoende geëvalueerd worden. Dit werd aan de proeftuinen van meet af aan duidelijk gemaakt. In dit deel van het rapport hebben we geprobeerd het (ondertussen een containerbegrip geworden) concept en de methodiek van evaluatie scherper te stellen, mogelijkheden en beperkingen aan te geven en soorten te onderscheiden.

Hoofdstuk3

3 Onderzoeksmethode

3.1 Onderzoeksvragen, doelstelling en onderzoekspopulatie

Het onderzoek heeft twee deeldoelstellingen met als uiteindelijke verwachting het formuleren van beleidsaanbevelingen.:

- Beleidsmatige evaluatie van de **proeftuinprojecten** : inzicht in de (bedoelde en onbedoelde) effecten van deze projecten
 - o Focus op de perceptie van de medewerkers, beleving en ervaring
 - o In kaart brengen van de gehanteerde (innovatieve) methodieken en een overzicht van de voor- en nadelen, mogelijkheden en ondervonden hindernissen
- Beleidsmatige evaluatie van het **instrument proeftuin** : inzicht in de hanteerbaarheid van het instrument en in de randvoorwaarden waaraan dergelijk instrument moet voldoen.
 - o Aandacht voor de werkbaarheid en flexibiliteit van het instrument en de regelgeving
 - o Aandacht voor de selectie en monitoring als onderdeel van het instrument

We maken een onderzoeksmatige vertaling van de doelstellingen naar onderzoeksvragen.

De onderzoeksvragen voor het luik omtrent het instrument proeftuin:

1. *Wat is de perceptie van de verenigingen van het instrument proeftuin? Hoe werkbaar en flexibel vinden ze het instrument? Wat zijn voor- en nadelen en condities?*
2. *Is het beleidsdoel van het instrument proeftuin bereikt, met name tijdelijke projectmatige experimenteerruimte bieden voor jongerenwerkingen met kansengroepen?*

Volgende onderzoeksvragen leiden de evaluatie van de proeftuinwerkingen:

3. *Hoe realiseren de proeftuinen de werking in de praktijk? Op welke wijze worden de proeftuinen uitgewerkt? Waaruit bestaat de werking?*
4. *In welke mate worden de vooropgestelde doelen bereikt? Hoe speelde de context en dynamiek van de werking in op het doelbereik?*

5. *Welke (on)bedoelde effecten (positief en negatief) worden aangehaald door proeftuinen (op micro-, meso- en macroniveau)?*
6. *Hoe hanteren verenigingen de proeftuinsubsidieregeling en in het bijzonder het tijdelijk karakter hiervan? In welke mate bepaalt dit hun werking? In welke mate is het proeftuinproject ingebed in de basiswerking? Welke relaties worden aangeknoopt met andere instanties?*
7. *Hoe tracht men de verworven resultaten in de toekomst verder te ontwikkelen en / of in te bedden in de basiswerking?*
8. *Hoe beleven deelnemende kinderen en/of jongeren de werking van de proeftuin?*

3.2 Onderzoeksmethodes

Twee methodes worden gecombineerd.

Desk research

In een eerste fase worden de projecten in kaart gebracht en vergeleken op basis van een reeks kenmerken. Een analyse van beleidsdocumenten (dossiers, inspectieverslagen, ...) wordt uitgevoerd.

Reflectieve diepte-interviews

Het accent van het onderzoek ligt op actieve en reflectieve gesprekken. Deze methode is het meest geschikt om als reflecterend instrument te worden gebruikt op korte termijn, waarbij dialoog mogelijk is. De gesprekken gebeurden niet volledig volgens klassieke regels voor diepte-interviews. Het evaluatiegesprek wordt zo opgevat dat hopelijk een reflectieproces in gang wordt gezet binnen de vereniging en dat zij achteraf de mogelijkheid hebben om aanvullingen te doen op het uitgeschreven gesprek. Door tijdsgebrek kregen twee proeftuinen slechts een beperkte tijd om te reageren op het uitgetypte gesprek. Nabesprekingen waren door de strakke timing tevens niet mogelijk.

Elk interview was wel gebaseerd op een leidraad en werd ad verbatim uitgetypt.

Er werden interviews afgenomen met volgende respondenten:

- I. Interviews met coördinatoren van de gesubsidieerde proeftuinprojecten, inclusief de reeds afgeronde
- II. Interview met de coördinerende/begeleidende organisatie (Uit De Marge)
- III. Interviews met professionals (jeugdwerkers) van de gesubsidieerde proeftuinprojecten, inclusief de reeds afgeronde
- IV. Interviews met enkele deelnemers.

3.3 Looptijd

Het onderzoek nam in totaal 4,5 maand in beslag met één voltijds onderzoeker en werd ingedeeld in volgende fasen:

Juni	Literatuuronderzoek en documentanalyse Ontwerp meetinstrumenten
Juli	Afname en registratie interviews
Augustus	Afname en registratie interviews
September	Analyse
Oktober	Afronding eindrapport

3.4 Dataverzameling en verwerking

Meetinstrument

Er werd gewerkt met vaste interviewleidraden. Bij het opstellen van de interviewleidraad waren de onderzoeksvragen en het streven naar aanbevelingen de rode draad. Er werd in een eerste fase een testinterview afgenomen. Aan de hand van het testinterview werd de interviewleidraad verder aangevuld en gewijzigd.

Drie vragenlijsten werden ontwikkeld: voor jongeren, voor coördinatoren en voor jeugdwerkers. In de leidraden voor jeugdwerkers en coördinatoren werden gelijkaardige vragen gesteld, maar werden naargelang de doelgroep andere accenten gelegd. De leidraad diende als voorstructureringsinstrument, maar werd nooit blindelings gevolgd door de interviewer. Afwijkingen en aanpassingen aan de teneur van het gesprek werden continu ingebouwd. De leidraad werd opgebouwd aan de hand van een reeks hoofdvragen, waarnaast mogelijke doorvragen waren genoteerd.

Hoofdthema's in de vragenlijsten waren:

- Houding ten aanzien van beleidsevaluatie
- Ervaringen met proeftuinproject
- Effecten (bedoeld, onbedoeld, positief, negatief)
- Ervaringen met instrument proeftuin (subsidiecriteria, verloop, condities)
- Behaalde doelstellingen

Periode en verloop

De interviews werden afgenomen in de periode van juni 2011 tot en met augustus 2011. Elk gesprek werd opgenomen aan de hand van audio-apparatuur en daarna uitgetypt.

De gesprekken verliepen in een open en toegankelijke sfeer. Verantwoordelijken en jeugdwerkers van de proeftuinen waren bereid om op korte termijn tijd vrij te maken. Hun toestemming was gekoppeld aan de subsidieregeling, die inhield dat er een evaluatieonderzoek zou plaatsvinden. De onderzoekster nam contact op in de loop van juni, waarna alle gesprekken gepland werden in de maanden erna.

Overzicht geïnterviewden

In alfabetische volgorde:

- Betonne Jeugd, met coördinator Kristof Daems en jeugdwerker Thomas Neefs
- CAW De Terp, met jeugdwerkster Eva Van Den Poel
- Centrum Kauwenberg met jeugdwerkster Hanna Troch
- Den Tube, met de jeugdwerker, Thomas Peeters
- Formaat+, met coördinator Gerd Van Meenen
- Jeugd vzw, met coördinator Peter Bernaers, de jeugdwerkster Evelien van de Maele
- Leren Ondernemen, met de coördinator Moo Laforce, de jeugdwerkster Ingrid Donders en enkele kinderen/jongeren
- T'Hope vzw, met coördinator Steven Decuypere, vrijwilligers en jongeren
- 't Salon, met jongerenwerker Kira Vergote
- PAJ, met coördinator Najim Einuan (schriftelijke bevraging)
- Recht-Op vzw, met coördinator Sofie De Spiegeleer en jeugdwerkster Lene Keersmaekers
- Uit De Marge, met stafmedewerkster Sofie De Vocht en coördinator Robert Crivit
- Vierdewereldgroep, met coördinator Joke Steenhoudt, jeugdwerkster Nele Buyl en kinderen/jongeren/gezin

- Wijkcentrum De Kring, met coördinator Jan Matthys

De hoofdfocus van het onderzoek ligt op de perceptie van medewerkers. Voor elke proeftuin werd minstens één medewerker geïnterviewd (coördinator of jeugdwerker), bij verschillende proeftuinen interviewden we beide.

Om de stem van jongeren en kinderen in de beleidsevaluatie niet te laten ontbreken, namen we aanvullend korte gesprekken af met kinderen, jongeren en enkele ouders van drie proeftuinen. De keuze voor de drie proeftuinen was louter gestoeld op praktische overwegingen (bereikbaarheid en toegankelijkheid tijdens de vakantieperiode).

Dataverwerking

Om de verzamelde gegevens te verwerken, baseerden we ons op werkwijzen uit het domein van de kwalitatieve onderzoeksmethodes. Het zoeken naar systematische patronen door vergelijking van het datamateriaal vormt de basis. Elk interview en document werd meermaals doorgenomen en aan de hand van een codeschema (opgesteld vanuit het analyseschema) opgedeeld. De proeftuinen werden daarna vergeleken op de kenmerken uit het analyseschema, zonder blind te zijn voor de concrete context van de afzonderlijke proeftuinen. De blauwdruk die werd gezocht bestond uit de deductief afgeleide concepten van het analyseschema (zie 2.1.3) en inductief ontsprongen concepten uit de interviews.

Op drie niveaus werden de analysethema's verwerkt. Op project- of caseniveau werd beschrijvend gezocht naar de kenmerken van de betreffende proeftuinen. Daarna vond een vergelijkende thematische analyse plaats over alle proeftuinen heen. Voor de verschillende analysethema's werden matrixen of analysetabellen opgesteld met de kenmerken per proeftuin. Die werden in een volgende fase vergeleken met elkaar.

Als illustratie voor de analyseresultaten worden bij de rapportage van de resultaten enkele citaten opgenomen.

Hoofdstuk4

4 Luik 1: beleidsevaluatie proeftuinen

4.1 Inleiding

Voor de projectanalyse wordt per proeftuin een beschrijving gegeven op basis van acht dimensies. Uit interviews en beschikbare documenten wordt een synthesesetext geschreven over de proeftuin die ingaat op vooraf bepaalde kenmerken. Deze thema's werden geselecteerd tijdens de codering van de transcripties van de interviews en de verwerking van de documenten en verslagen. De omschrijvingen geven de kern van de werking weer (maar gaan niet in detail)².

- Context en achtergrond van de werking
- Doelgroep
- Aanbod
- Doelstellingen
- Denk- en handelingskader
- Extern netwerk
- Personeelsstructuur
- Continuïteit

4.2 Projectanalyse

4.2.1 Betonne Jeugd vzw

4.2.1.1 Context

Betonne Jeugd is in 2003 gegroeid uit een jeugdhuis. Het jeugdhuis, dat gevestigd was in de Brederodestraat te Antwerpen Zuid, moest zijn deuren sluiten. Met de inzet van drie personen, één iemand die in het jeugdhuis tewerk was gesteld, een stagiair van het jeugdhuis en een vrijwilliger, bleef er toch een aanbod voor de jongeren bestaan. Eerst in de vorm van een klein festival dat reeds ten tijde van het buurthuis werd georganiseerd en waar veel van de jongeren aan meewerkten. Dit evolueerde echter snel tot een volwaardige jongerenwerking, op vraag van de jongeren zelf. In het

² Een noot vooraf, de lengte van de synthesesetext staat niet in verband met de kwaliteit van de werking of de doelstellingen. Uit De Marge werd niet opgenomen in de afzonderlijke analyse wegens hun ondersteunende rol voor de proeftuinen met werkingen voor maatschappelijk kwetsbare jongeren.

begin bereikten ze een zevental jongeren en werd het volledig ondersteund door vrijwilligers. Nog maar recent werden er nieuwe impulsen aan de jongerenwerking gegeven, via de proeftuinmiddelen. Eén van de medeoprichters werkt er nu halftijds als jeugdwerker, wat mogelijkheden biedt tot groei en versterking van de jongerenwerking. Eén van die kansen was het verkrijgen van een eigen lokaal voor de jongeren, in de vorm van een oude lijnbus die door de jongeren is opgeknapt. Bovendien kent Betonne Jeugd nu ook een instroom van nieuwe jongeren.

4.2.1.2 Denk- en handelingskader

Betonne Jeugd vzw hanteert een sterke participatieve methode in haar aanbod. Alles binnen Betonne Jeugd wordt gedragen door de jongeren. Inspraak en participatie van de jongeren vormt de basis bij de werking van Betonne Jeugd, waarbinnen wederzijds respect centraal staat. Er wordt gewerkt aan waardenvorming en normbesef met de jongeren. Als uitgangspunt worden de waarden en normen gehanteerd die leven binnen de samenleving. Regels en reglementen komen bij Betonne Jeugd bijvoorbeeld niet aan bod. Betonne Jeugd neemt ook geen bestraffende houding aan. Er worden telkens opnieuw kansen gegeven aan de jongeren, de deur blijft altijd open staan.

Het denkkader en de handelingsmethode is sterk geïnspireerd op de presentietheorie van A. Baart. Betonne jeugd biedt een integrale werking aan.

Wegens gebrek aan middelen is er geen specifiek sociaal-agogisch kader uitgewerkt dat wordt ingezet door de jeugdwerker.

4.2.1.3 Doelstellingen

Laagdrempelige ontmoetingsmomenten en activiteiten organiseren voor en met jongeren staat voorop bij Betonne Jeugd. Via een mobiele ontmoetingsruimte, een omgebouwde lijnbus, bieden ze de jongeren een eigen plek aan, die ze ook zelf mee beheren. De bus wordt gebruikt om met de jongeren naar buiten te gaan.

Deze lijnbus wordt ook ingezet om vindplaatsgericht jeugdwerk te organiseren op plaatsen die door de jongeren zelf worden aangeduid als interessant. Participatie van de jongeren en vraaggericht werken staat hier centraal.

Naast deze participatie van de jongeren, wordt er ook de nadruk gelegd op presentie, er zijn voor de jongeren, aanspreekbaar zijn en een vertrouwensband opbouwen.

Daarnaast willen ze ook de belangen van de jongeren in armoede vertegenwoordigen. Ze willen de stem van de jongeren in armoede laten horen aan het beleid en de positie van deze jongeren in de samenleving blijvend onder de aandacht brengen. De structurele doelstelling moet nog verder uitgebouwd worden.

4.2.1.4 Doelgroep

Betonne Jeugd richt zich op jongeren in generatiearmoede van 14 tot 25 jaar, die geen aansluiting vinden in het bestaande jeugdwerkaanbod. Veel van de jongeren zit in het bijzonder onderwijs. De groep telt opvallend veel meisjes, namelijk 40% van de hele groep. Verder bestaat de groep uit 80% autochtone en 20% allochtone jongeren.

Kwantitatief gezien bereikt Betonne Jeugd jaarlijks een 50-tal jongeren, waarvan er 30 regelmatig naar de werking komen. In het totaal hebben ze reeds tussen de 150 en 200 mensen bereikt, over de jaren heen. Er is ook een sterke vaste kern gegroeid. Zeven jongeren komen al vanaf 2003 met grote regelmaat naar de werking, en de huidige vaste kern bestaat uit een 18-tal jongeren. Per activiteit komen er gemiddeld 16 jongeren.

Er is een instroom van nieuwe jongeren sinds het proeftuinproject: een gemiddelde instroom van een 3 tot 4 jongeren per maand (waarvan sommigen ook weer afvallen), met in totaal 17 jongeren die er sinds het begin van het proeftuinproject nieuw zijn bijgekomen.

4.2.1.5 Aanbod

Betonne Jeugd biedt groepsactiviteiten van variërende aard in samenspraak met de jongeren aan. Elke vrijdagavond gaan de activiteiten door van 18 uur tot 22 uur. Elke eerste vrijdag van de maand maken één of twee gasten het eten klaar en wordt het avondmaal samen genuttigd. Die avond wordt, samen met de jongeren, de agenda voor de komende maand bepaald. De tweede en derde vrijdag worden er verschillende activiteiten georganiseerd. Dat kan gaan van een film zien tot gaan sporten. Het laatste weekend van de maand gaan ze telkens op één-nachtsweekend. Centraal bij de activiteiten staat het ontmoeten, het gaat om het samenkomen en samenzijn.

Betonne Jeugd zou in de toekomst graag agogisch gefundeerder en structureler met de gasten aan de slag gaan, vanuit een sociaal-agogisch denk- en handelingskader. Voorlopig hebben ze hier de middelen niet voor. De werking draait immers op een halftijdse jeugdwerker en vrijwilligers, waardoor het moeilijk is om hierin stappen te ondernemen. Een vorm van structureel werk was wel dat ze met hun jongeren, samen met een aantal andere verenigingen, meedingen naar Straatsburg om daar de jongeren in armoede de kans te geven hun stem te laten horen aan de beleidsmakers.

4.2.1.6 Personeelstructuur

Sinds de goedkeuring van proeftuinsubsidies is één van de vrijwillige medeoprichters halftijds als jeugdwerker aangenomen voor Betonne Jeugd. Buiten deze jeugdwerker wordt de gehele werking ondersteund door vrijwilligers. De werking kan rekenen op vier vaste vrijwilligers, waaronder ook de coördinator. De vrijwilligers hebben allemaal ervaring opgedaan in de jeugdwerksector en in het werken met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, via studies, via hun werk en via ander vrijwilligerswerk. Een aantal onder hen hebben sociaal-cultureel werk gestudeerd. Verder zijn er ook een zevental extra vrijwilligers, die mee op kamp gaan, mee koken en dergelijke.

4.2.1.6.1 Extern netwerk

Ze werken samen met andere jongerenverenigingen en wisselen ervaringen uit met onder andere JAC+, JES, Kavka waar ze een lokaal hebben, ZAPPA jongerencentrum.

Ook het netwerk rond Uit De Marge en de andere proeftuinen is belangrijk. Vooral de samenwerking met de andere proeftuinen in Antwerpen, Centrum Kauwenberg en Recht-Op, speelt een belangrijke rol. Jongeren die te oud worden voor het aanbod van Centrum Kauwenberg of Recht-Op worden doorverwezen naar Betonne Jeugd, waar jongere zusjes of broertjes van leden van Betonne Jeugd naar Centrum Kauwenberg of Recht-Op worden gestuurd.

4.2.1.7 Continuïteit

Betonne Jeugd is nog maar aan het eerste proeftuinjaar toe (2010), en is intussen verzekerd van subsidies voor het tweede projectjaar (2011). Verder zijn er ook al gesprekken aan de gang met de stad Antwerpen voor het verkrijgen van subsidies, maar op het moment van het interview was hier nog geen antwoord op gekomen.

Vermits veel van de jongeren ouder beginnen te worden, rees de vraag wat er met Betonne Jeugd zou gebeuren in de toekomst. Evolueren naar een volwassenenwerking of een jongerenwerking blijven? De jongeren hebben resoluut gekozen om een jongerenwerking te blijven, waardoor er nu ook een instroom is van nieuwe jongeren in de groep. Voor de jongerenwerking is dus nog geen duurzaamheid gegarandeerd. Ze krijgen momenteel een klein subsidiebedrag uit andere kanalen, maar dat zijn slechts werkingsmiddelen voor een vrijwilligerswerking (geen loonkost).

4.2.2 Buurtwerking 't Lampeke – jongerenwerking Den Tube

4.2.2.1 Context

't Lampeke heeft vier deelwerkingen, waarvan de jongerenwerking Den Tube er één is, met een overkoepelende coördinator. Het is een integrale werking, wat maakt dat alle deelwerkingen sterk met elkaar verbonden zijn.

Den Tube, de jongerenwerking van 't Lampeke, bestaat al twintig jaar, maar kreeg de jaren voor de proeftuinsubsidies te maken met een zekere uitdoving van de jongerenwerking. De groep werd steeds ouder en er stroomden weinig nieuwe jongeren in. In 2009 werd een nieuwe jeugdwerker aangeworven, die toen erg heeft ingezet op rekruteringsacties om nieuwe jongeren naar de werking te krijgen en om zo een vaste kerngroep te krijgen. Nu komt een mix van nieuwe jongeren en jongeren uit de kinderwerking Fabota van 't Lampeke, naar Den Tube.

4.2.2.2 Denk- en handelingskader

Het denk- en handelingskader van de jongerenwerking komt overeen met dat van de verenigingen in het algemeen. Binnen de vereniging tracht met aan de hand van een integrale werking de kansen voor jongeren te verhogen. In hun visie zijn levensdomeinen niet te onderscheiden van elkaar (onderwijs, arbeid, gezin, cultuur, ...). Opvoedingsondersteuning dient om de vicieuze armoedecirkel te doorbreken voor de jongeren. Verder wordt gestreefd in het denk- en handelingskader naar een sociale mix van armen en niet-armen, om verbinding te laten ontstaan en vooroordelen weg te werken.

De algemene werking bestaat uit drie pijlers of niveaus, namelijk het basiswerk, het projectwerk en het beleidsmatig werken. De basiswerking is in de eerste plaats een buurtwerking, waar mensen van alle leeftijden welkom zijn. Daarnaast zijn er ook de projecten die iets dieper gaan en waar de betrokkenheid hoger is. Het beleidswerk is de derde pijler. Het doel van dat beleidswerk is aan de cliënten een stem geven, zodat ze naar het beleid kunnen stappen en volwaardig kunnen participeren aan de samenleving.

Qua methodiek hanteren ze de geïntegreerde basisschakels (gebaseerd op het werk Bindkracht van Van Regenmortel en Driessens). Verder gebruiken ze de technieken van het kleine ontmoeten (gebaseerd op de presentietheorie van Baart).

4.2.2.3 Doelstellingen

De primaire doelstelling van de werking is het zorgen voor een plaats waar maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren zich goed voelen, zich thuis voelen en waar ze zichzelf kunnen zijn. Dit hangt samen met de doelstelling om het sociale netwerk te vergroten, jongeren inzicht te geven in de eigen leefwereld en hun leefwereld te verruimen. Met de proeftuin willen ze een stap verder gaan en wordt er ook ingezet op structureel werken (stem geven aan de jongeren naar beleid toe) en op het ontwikkelen van competenties via ervaringsgericht leren. Er wordt aan gewerkt in dialoog met scholen.

Een extra doelstelling die Den Tube naar voor schuift is het betrekken van jongeren in de eigen werking. Ze werken een kerngroep uit, waarin ze met de jongeren kunnen nadenken over het programma en waarbij ze dus het beleid van de hele werking mee kunnen bepalen. Participatie van jongeren in de werking is een belangrijke doelstelling waar ze bij Den Tube op inzetten, ze werken sterk vraaggericht.

4.2.2.4 Doelgroep

De doelgroep van Den Tube bestaat uit maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren tussen de 12 en 35 jaar. De meerderheid van de jongeren zijn allochtone kwetsbare jongens. Er komt 60% allochtone jongeren (vooral uit Noord-Afrika, Zwart-Afrika, Oost-Europa, Turkije en Nepal) naar de werking en 40% autochtone jongeren uit Belgische kansarmoede gezinnen. Het ledenbestand bestaat uit 70% jongens tegenover 30% meisjes. Er wordt extra ingezet op het bereiken van meisjes. De grootste groep is tussen de 14 en 16 jaar, met een vaste kern van ongeveer dertig jongeren. Deze groep wordt vlot bereikt door de doorstroming van de jongeren uit de kinderwerking Fabota. Een iets kleinere groep ligt tussen de 20 en 35 jaar. Deze groep wordt vooral bereikt via instuifmomenten en de samenwerking met andere jongerenorganisaties. De groep tussen 17 en 18 jaar wordt moeilijker bereikt.

Kwantitatief gezien komen er 150 jongeren naar de algemene werking, waarvan ongeveer tachtig jongeren tussen de 12 en 18 jaar zijn. Er komen gemiddeld 12 jongeren (-16 jaar) naar een activiteit.

4.2.2.5 Aanbod

Het aanbod van Den Tube loopt heel sterk uiteen. Het gaat van laagdrempelige vrijetijdsactiviteiten zoals koken, sport en spel en een instuif organiseren naar meer inhoudelijke activiteiten tot het uitwerken van trajecten rond bepaalde thema's zoals graffiti, toneel, enzovoort. Daarnaast zijn er nog verschillende sporen die met kleine groepjes bewandeld worden, zoals buikdanslessen, en zaalvoetbalcompetities. Verder wordt er ook individuele begeleiding aangeboden, gaande van doorverwijzen naar psychologische hulpverlening, ondersteuning bij de schoolkeuze en het zoeken naar werk. Daarnaast wordt er ook beleidsmatig gewerkt. Zo hebben ze in de loop van 2010 een samenwerking opgestart met Eurochild. Een aantal jongeren van Den Tube geraakten zo tot bij de Europese instellingen, waar ze zelf hun mening over kinderarmoede konden brengen.

Met de jongste groep (-16 jaar) worden er drie activiteiten per week georganiseerd, op maandag, woensdag en vrijdag. Tijdens de vakanties wordt er een intensieve vakantiewerking uitgebouwd, dagelijks van 's morgens tot 's avonds.

Voor de oudste groep (+16 jaar) wordt er elke vrijdag een jongerencafé geopend. Het is een ontmoetingsplaats waar jongeren op een vrijblijvende en ontspannende manier met elkaar in contact kunnen komen. De jongeren krijgen inspraak bij de uitbouw van deze activiteiten. Aan de oudste groep wordt individuele ondersteuning geboden.

In het eerste projectjaar werden de proeftuinsubsidies gebruikt om de jongerenwerking in gang te zetten, voor latere jaren werden andere subsidies aanvullend ingezet. De jongerenwerking van Den Tube bestaat bijgevolg volledig uit de proeftuin (die werd ondersteund met bijkomende subsidies). Er is geen afzonderlijke basiswerking voor jongeren.

4.2.2.6 Personeelstructuur

In 2009, bij de opstart van de proeftuin, werd er één nieuwe halftijdse jeugdwerker aangeworven, die specifiek op het proeftuinproject werd tewerkgesteld. Een jeugdwerker die reeds halftijds aan de slag was bij 't Lampeke werd voltijds aangesteld. Verder werkt er ook een klusjesman bij de jongerenwerking. Dit maakt dat Den Tube door drie medewerkers ondersteund wordt. Verder zet men vrijwilligers en stagiairs in.

Daarnaast zijn er ook een coördinator en beleidsmedewerker, die instaan voor de ondersteuning van de algemene werking 't Lampeke.

Zelf geven ze aan een groot personeelsverloop gekend te hebben bij Den Tube. Werken met vrijwilligers vraagt uiteraard ook een bijkomende inspanning op het vlak van continuïteit van betrokkenen. Op het moment van het interview was de jeugdwerker die specifiek op de proeftuinen is aangesteld evenwel reeds 2,5 jaar bezig.

4.2.2.7 Extern netwerk

Ook bij Den Tube is het netwerk met de andere proeftuinen een ondersteunende factor. In het bijzonder het contact met Leren Ondernemen, de meest nabije proeftuin, is hierin heel belangrijk. Verder wordt er samengewerkt met een heel aantal diensten uit Leuven, zoals onder andere Arktos Vlaams-Brabant, CAW regio Leuven en Hageland, OCMW Leuven, Welzijnszorg vzw, RISO Vlaams-Brabant.

Op beleidsvlak zijn er ook contacten met de Stad Leuven en de provincie Vlaams-Brabant.

4.2.2.8 Continuïteit

Den Tube is bezig aan het derde projectjaar, en gaat een onzekere toekomst tegemoet. Ze hebben nog geen zicht op andere subsidies en weten voorlopig nog niet wat de toekomst zal brengen.

4.2.3 CAW Regio Brugge – jongerenwerking 't Salon

4.2.3.1 Context

't Salon werd één jaar gesubsidieerd met proeftuinmiddelen. De opzet van de proeftuin was het opknappen van een boot, die de nieuwe stek van de jongerenwerking werd na de gedwongen verhuis uit hun oude huis. Met een aantal jongeren die reeds naar de werking kwamen en met een klein aantal nieuwe jongeren werd de boot opgeknapt. De algemene jongerenwerking liep gewoon door.

De activiteiten van de proeftuin gingen door op een ander moment dan de activiteiten van de algemene werking (en op een andere locatie). Er is echter wel een sterke verwevenheid van het proeftuinproject in de algemene werking, omdat er vooral gewerkt wordt met jongeren die ook naar de algemene werking komen. Het project bestond uit het creëren van een nieuwe locatie waar de algemene werking in onder gebracht kan worden. De jeugdwerkster aangenomen voor het proeftuinproject werkte soms ook voor de algemene werking, de jeugdwerkers van de algemene werking staken af en toe ook een handje toe bij het proeftuinproject.

4.2.3.2 Denk- en handelingskader

De visie van de organisatie is gebaseerd op vier functies: de jeugdwerkfunctie (vrije tijd en ontspanning), de welzijnsfunctie (vragen over verschillende levensdomeinen), de brugfunctie (contacten leggen met verschillende organisaties) en de signaalfunctie. Met deze vier functies werd rekening gehouden bij het uitwerken van het proeftuinproject. Door in te zetten op een sterke participatie van de jongeren aan de werking en op ontmoeting werden het welzijnsdeel, het ontspanningsgedeelte en het leggen van contacten aan elkaar gekoppeld. De welzijnsfunctie werd ook ingevuld door een vertrouwensrelatie op te bouwen tussen de jeugdwerkster en de jongeren om de relatie sterker te maken. Op de signaal- en brugfunctie werd vooral gesteund bij de inwijding van de boot.

4.2.3.3 Doelstellingen

De belangrijkste doelstelling bij 't Salon was het opbouwen van een vertrouwensband met de jongeren door de jeugdwerkster. Zo zou duurzaamheid in de band met de jongeren kunnen worden nagestreefd. Voorwaardenschepping voor informele contacten tussen jongeren onderling is een doel, veeleer dan structuren aanbieden waardoor jongeren een sociale groep kunnen worden.

Een andere vooropgezette doelstelling is een kader bieden om hun ervaringen te delen met andere actoren binnen bepaalde levensdomeinen, die te analyseren en hun eigen sterktes daarin te ontdekken.

Vanuit de jongerenwerking 't Salon worden ook stappen gezet om contacten te leggen met het eigen sociale netwerk, het middenveld en het lokaal (sociaal) beleid. Vanuit de instuifwerking worden de jongeren aangezet tot het ontdekken van hun eigen sterktes en deze in te zetten in functie van een artistiek product, dat via een toonmoment zichtbaar wordt gemaakt.

4.2.3.4 Doelgroep

't Salon richt zich op maatschappelijk kwetsbare jongeren tussen de 14 en 25 jaar. De gemiddelde leeftijd van de jongeren voor het proeftuinproject was 17 jaar. Er namen meer jongens dan meisjes deel aan de proeftuin, namelijk 80% van de jongeren waren jongens. Er was ook een sterke oververtegenwoordiging van autochtone jongens. Slechts één op tien jongeren waren van allochtone afkomst.

Kwantitatief gezien werden er op een jaar 300 jongeren bereikt voor de algemene werking. De gemiddelde opkomst per activiteit was afhankelijk van de taken op de boot. Zo waren er bijvoorbeeld bij het uitbreken van de vloer een vijftiental jongeren aanwezig, en bij het schilderen van het bureau een vijftal. In totaal werden met het proeftuinproject 60 tot 70 jongeren bereikt, dit gaat dan van eenmaal binnenlopen op de boot tot het behoren tot de vaste kerngroep die regelmatig kwam helpen. Die vaste kern telde zo'n 15 tot 20 leden. Daarvan waren er een vijftal nieuwe jongeren, de anderen kwamen voor het proeftuinproject al naar de algemene jongerenwerking.

't Salon heeft geen specifieke exclusie –of inclusiecriteria. Iedereen is welkom en iedereen krijgt de kans om te participeren.

4.2.3.5 Aanbod

Voor de algemene werking geldt dat jongeren naar 't Salon kunnen komen op maandag, woensdag en vrijdag. Op maandagavond wordt er steeds een vormende activiteit voorzien om hun vrijetijdsnetwerk uit te breiden of hun kwaliteiten te versterken. Dit kunnen sportactiviteiten zijn, kookavonden, vormingen rond actuele thema's en dergelijke. Woensdag en vrijdag zijn werkmomenten, in de vorm van een instuif. Dit kunnen gespreksessies zijn of themagerichte activiteiten in kleine groep. Bij de themagerichte activiteiten worden maatschappelijk relevante thema's aangesneden.

De activiteiten voor het proeftuinproject werden vooral op zaterdag en tijdens de vakanties voorzien. Deze bestonden uit meehelpen om de boot op tijd af te krijgen. Dat kon gaan van je eigen mening geven over hoe je de boot wenst tot effectief meehelpen zoals schilderen, vloeren opbreken, enzovoort.

4.2.3.6 Personeelstructuur

Voor het proeftuinproject werd een nieuwe halftijdse jeugdwerkster aangenomen, die af en toe ook insprong bij de algemene werking. Het proeftuinproject werd ook halftijds versterkt door een jeugdopbouwwerker van de Stedelijke Preventiedienst van Brugge. Deze nam dezelfde taken op als

de jeugdwerkster. Daarnaast werkte de jeugdopbouwwerker ook halftijds als vindplaatsgericht werker naar niet bereikte jongeren. Ook een stagiaire zorgde voor bijkomende ondersteuning.

't Salon kent een groot personeelsverloop. Het proeftuinproject zelf kende op één jaar twee jeugdwerksters. En verder was ook de coördinerende functie niet vast aangenomen. Op het moment van het interview was reeds de derde coördinator sinds 2009 aan het werk.

4.2.3.7 Extern netwerk

Het proeftuinproject werd niet bewust onderbouwd door een netwerk, maar er waren wel verschillende contacten. Via de halftijdse jeugdopbouwwerker waren er contacten met de Stedelijke Preventiedienst in functie van het aantrekken van nieuwe jongeren. En vermits 't Salon deel uit maakt van een CAW, ook met alle andere teams van het CAW. Ook met het JAC zijn er contacten geweest. Personeel van het JAC is af en toe komen helpen op de boot, om zo bekendheid te verwerven bij de jongeren.

Verder waren er ook contacten met de andere proeftuinen op de intervisiebijeenkomsten van Uit De Marge.

4.2.3.8 Continuïteit

't Salon is nu niet meer actief als proeftuin, na een negatief advies op de tweede subsidieaanvraag. Het voortbestaan van de jongerenwerking kwam er echter niet door in het gedrang. De jongeren blijven nog steeds komen naar de werking, waaronder ook de nieuwe jongeren die met het proeftuinproject werden aangetrokken. Het tweede jaar wilde 't Salon meer inspelen op beleidsmatig werken, een idee dat ook door de jongeren werd gedragen. Dit is niet meer verwezenlijkt wegens het gebrek aan middelen en personeel vanwege het wegvallen van de proeftuinsubsidies.

De jeugdwerkster die door de subsidies vrijgesteld kon worden van andere taken binnen de werking, hernam haar oude taakstelling.

Ze bleven deelnemen aan de intervisies met de andere proeftuinen, georganiseerd door Uit De Marge.

4.2.4 CAW De Terp voor de deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk

4.2.4.1 Context

De jongerenwerking van PSC-Vluchtelingenwerk bestaat reeds geruime tijd, maar werd versterkt met proeftuinmiddelen. Er worden meer activiteiten georganiseerd met de jongeren, de inloopmomenten zijn vermeerderd en er wordt ingezet op het uitbouwen van de sociale netwerken van de jongeren via het werken rond ecogrammen. De aanleiding is dat individuele hulpverlening niet lijkt te volstaan voor vluchtelingenjongeren. Vele van deze jongeren verblijven alleen in het land en hebben nood aan sociaal contact.

4.2.4.2 Denk- en handelingskader

De basismethodiek is de ontmoetings- of presentiemethodiek. Daarnaast wordt een methodiek van ecogrammen gebruikt. Het werken rond de ecogrammen heeft als doel het sociaal netwerk van de jongeren te versterken, via het opzetten van groepsactiviteiten op maat. Deze activiteiten

vertrekken vanuit de vragen en competenties van de jongeren om hun draagkracht en –last beter in evenwicht met elkaar te brengen. Via ecogrammen worden de netwerken van de jongeren in kaart gebracht, wordt er gekeken wat de kenmerken zijn van elk individueel netwerk en waar er eventueel tekorten zijn en op basis daarvan worden er organisaties aangesproken die deze tekorten zouden kunnen opvullen. Aangezien de jongeren geen familie hebben, is het versterken van hun netwerk een cruciaal aandachtspunt.

Voor het organiseren van activiteiten wordt gestreefd naar drie doelen: ontspanning, leren en ontmoeten. De keuze en inrichting van activiteiten is vraaggestuurd.

4.2.4.3 Doelstellingen

Voor het eerste projectjaar werd een beperkt doelstellingenkader uitgewerkt. Het hoofddoel is met het project het sociaal netwerk van de jongeren versterken. Hiertoe werden een viertal doelstellingen vooropgesteld. Ten eerste wordt er gewerkt aan het versterken van het sociaal netwerk van de jongeren, doordat de jongeren steeds terecht kunnen in een laagdrempelige jongerenwerking, waar inloopmomenten worden georganiseerd waarop de jongeren terecht kunnen voor individuele begeleiding en groepsactiviteiten waarbij ontmoeten, bijleren en ontspannen centraal staan. Een nieuw ontmoetingsmodel (het huiskamermodel) wordt als doel gesteld. Verder wordt er ook gewerkt aan het versterken van de sociale netwerken, via de methodiek van de ecogrammen. Zo krijgt de jeugdwerkster een beter zicht op het sociale netwerk van de jongeren, wordt de band tussen hen verstevigd en worden er ook contacten gelegd met nieuwe organisaties, verenigingen en personen die een rol zouden kunnen spelen in hun sociaal netwerk.

Individuele hulpverlening vanuit een integrale benadering is tevens een doel.

4.2.4.4 Doelgroep

De doelgroep van de jongerenwerking zijn vluchtelingenjongeren of jongeren in precair verblijf. Er zijn dus zowel jongeren met en jongeren zonder papieren, als jongeren die nog in procedure zitten. Op het moment van het interview bestond de doelgroep uit jongeren van 16 tot 23 jaar, maar eigenlijk beoogden ze het bereik van jongeren tussen de 12 en de 21 jaar. Sommige jongeren blijven na hun 21 jaar langer komen. De meerderheid van de jongeren zijn alleenstaand, ze hebben geen familie.

De samenstelling van de doelgroep verschilt van jaar tot jaar. Op het moment van het interview waren er veel Afghanen. Het jaar daarvoor vonden vooral jonge moeders hun weg naar de jongerenwerking. In het totaal bereiken ze op het moment van het interview 176 jongeren, uit onder andere Afghanistan (62), Angola (9), Guinee (8), Ethiopië (7), Somalië (5). 75% van deze groep zijn jongens, 25% meisjes.

Voor de activiteiten in de week komen er gemiddeld een dertigtal jongeren. Tijdens de vakanties komen er 8 tot 12 jongeren langs tijdens de dagelijkse inloopmomenten.

Sinds april 2011 geldt er een intakestop bij de jongerenwerking van PSC-Vluchtelingenwerk. Meer jongeren laten instromen was niet meer haalbaar, wegens te weinig financiële middelen en personeel.

4.2.4.5 Aanbod

Tijdens de week is de jongerenwerking elke namiddag geopend. Dat zijn inloopmomenten waarop de jongeren binnen en buiten kunnen lopen, kunnen langskomen met hun vragen of er gewoon zijn. Verder worden er ook activiteiten georganiseerd. Die activiteiten worden altijd georganiseerd rond drie thema's: ontmoeten, bijleren en ontspannen. Ze worden niet op vaste tijden georganiseerd,

eerder naargelang de vraag die er is van de jongeren zelf en de tijd die de jeugdwerkers hebben om die activiteiten te organiseren.

4.2.4.6 Personeelstructuur

Er werd één personeelslid aangenomen als halftijdse jeugdwerkster voor het proeftuinproject. De jeugdwerkster is verantwoordelijk voor de uitwerking van het proeftuinproject en voor het groepswerk binnen het jongerenteam.

Verder wordt de jongerenwerking ook getrokken door een jongerenwerkster die instaat voor de juridische en psychosociale ondersteuning van de jongeren. Ze werkt 4/5de en wordt niet gefinancierd via proeftuinmiddelen.

De coördinator van PSC-Vluchtelingenwerk ondersteunt mee de jongerenwerking.

Daarnaast zijn er een achttal vaste vrijwilligers die komen meehelpen bij de jongerenwerking, maar dit zijn geen vaste engagements. Alleen voor de werking met ecogrammen werd aan de vrijwilligers wel gevraagd om een vast engagement aan te gaan. De vorming rond de ecogrammen werd naast de jeugdwerkster mee gevolgd door één vrijwilliger. Vier vrijwilligers hebben zich geëngageerd om mee te helpen bij het opstellen van de ecogrammen.

PSC-Vluchtelingenwerk kent een redelijk vaste personeelstructuur. De coördinator werkte er op het moment van het interview al 25 jaar. De jeugdwerkster die instaat voor de juridische en psychosociale ondersteuning werkt er al zeven jaar. Voor het proeftuinproject werd een nieuwe jeugdwerkster aangeworven.

4.2.4.7 Extern netwerk

Voor het proeftuinproject werd de plaats van de jongerenwerking helemaal hernieuwd. Hiervoor werd samengewerkt met de Lessius Hogeschool in Mechelen. Samen met de studenten en de jongeren werd de ruimte heringericht.

Verder werken ze ook samen met onder andere buurtschatten, buurtsport en het vrijwilligerspunt in Antwerpen.

4.2.4.8 Continuïteit

PSC-Vluchtelingenwerk is bezig aan het eerste proeftuinjaar, er komt geen vervolg.

De bestaande werking komt hierdoor niet in het gedrang. Echter, voor de continuering van het proeftuinproject werd een subsidieaanvraag ingediend bij de Gasthuiszusters Antwerpen. Dit is een organisatie van zorg- en welzijnsvoorzieningen. Op het moment van het interview hadden ze hier echter nog geen antwoord van ontvangen.

4.2.5 Centrum Kauwenberg vzw

4.2.5.1 Context

Centrum Kauwenberg is erkend als vereniging waar armen het woord nemen in Antwerpen.

Hoewel de kinder- en tienerwerking van Centrum Kauwenberg reeds bestond voor de proeftuinsubsidies, was het vrijetijdsaanbod beperkt. Vroeger stond vooral het basiswerk in de kinder- en jongerenwerking centraal (knutselen, spelletjes, instuif, ...), nu is er ook ruimte voor thematisch werken en wordt er meer ingezet op participatie.

Jongeren en kinderen worden meer betrokken bij het aanbod; educatieve, socio-culturele thema's bieden inhoud.

Het proeftuinproject bestaat vooral uit het organiseren van een aantal projecten, zoals een circusproject en een project rond groen en ruimte in de stad, en die projecten gaan door tijdens de basiswerking. De basiswerking werd versterkt en uitgediept door het proeftuinproject.

Zowel de kinderwerking als de tienerwerking vallen binnen het proeftuinproject. Er is een sterke verwevenheid tussen de basiswerking en het proeftuinproject. Met de proeftuinmiddelen werd de basiswerking uitgebreid.

4.2.5.2 Denk- en handelingskader

Centrum Kauwenberg vertrekt van de visie dat generatiearmoede niet enkel bestreden kan worden met individuele hulpverlening. Het organiseren van de groep, het aangaan van een dialoog met het beleid en belangenbehartiging zijn basisbeginselen van de vereniging.

Centrum Kauwenberg wil aan kinderen en tieners in generatiearmoede de kans geven om elkaar te ontmoeten in een sfeer van vertrouwen en gelijkheid, op een plaats waar ze zich thuis en goed voelen en waar ze gewoon kind of tiener kunnen zijn. Van daaruit willen ze werken aan leefwereldverbreding van deze kinderen en tieners en proberen hen een stem te geven in de samenleving en in het beleid. Via de proeftuinen kunnen ze een stap verder gaan dan de basiswerking, en deze visie in realiteit omzetten. Door de verschillende thematische projecten (o.m. een circusproject) wordt de leefwereld van de kinderen en tieners opengetrokken, leren ze meer vertrouwen hebben in zichzelf en in hun eigen kunnen, waardoor ze ook volwaardig kunnen participeren aan de samenleving. De jeugdwerker is een betekenisvolle derde in het leven van de jongeren.

Er werd gestart met een vorm van 'wederzijdse participatie' tussen regulier jeugdwerk en Centrum Kauwenberg. Beide werkingen trachtten van elkaar te leren, jongeren vanuit Centrum Kauwenberg die doorstroomden naar het reguliere jeugdwerk werden nog opgevolgd.

Deze vorm van wederzijdse participatie tussen regulier jeugdwerk en Centrum Kauwenberg, evolueerde doorheen de proeftuinjaren naar een 'participatie in de ruimte'. De buurt, zo blijkt uit onderzoek, is voor jongeren belangrijk. Er wordt dus niet meer zozeer gewerkt vanuit een participatie aan het reguliere jeugdwerk, maar wel aan de buurt (verenigingen in de buurt). Er is aandacht voor de fysieke ruimte van de jongeren (hun fysieke omgeving zoals de buurt) door het aanwenden van de stedelijke leefruimte om hen te laten participeren.

4.2.5.3 Doelstellingen

Centrum Kauwenberg wordt onderbouwd door drie pijlers. Ten eerste willen ze een veilige plek zijn voor de kinderen en de tieners die er komen. Ten tweede willen ze aan leefwereldverruiming doen vanuit de fysieke ruimte van de tieners. En ten derde willen in dialoog gaan met de rest van de samenleving.

Verder is ook de samenwerking met andere organisaties heel belangrijk. Ze werken structureel samen met andere Antwerpse organisaties, om de kinderen en tieners nieuwe organisaties en nieuwe plekken te leren kennen.

Het EHB-programma dat gericht is op het ontwikkelen van een gepaste methodiek om om te gaan met hulpvragen in het jeugdwerk wordt vanuit de proeftuin mee ondersteund.

4.2.5.4 Doelgroep

Centrum Kauwenberg werkt met kinderen en jongeren die opgroeien in generatiearmoede. De kinderwerking loopt van 3 tot 12 jaar, die zijn opgedeeld in vier groepen binnen de kinderwerking. De tienerwerking loopt van 12 tot 15 jaar, die bestaat uit één groep. Er was vroeger een jongerenwerking verbonden aan Centrum Kauwenberg, maar die is stopgezet wegens te weinig

middelen. De jongeren (uitgestroomde tieners) kunnen wel sporadisch terecht bij Centrum Kauwenberg voor individuele ondersteuning.

Kwantitatief gezien telt de kinderwerking gemiddeld 48 kinderen per jaar. Bij de activiteiten zijn er gemiddeld 30 tot 35 kinderen aanwezig. De tienerwerking telt voor de instuifmomenten gemiddeld 11 verschillende jongeren per jaar. Bij de wekelijkse instuifmomenten zijn er gemiddeld tussen de 2 en de 7 jongeren aanwezig. Voor de thematische activiteiten zijn dit gemiddeld 6 jongeren per jaar. Tijdens de wekelijkse thematische activiteiten zijn er gemiddeld 3 jongeren aanwezig.

Aan deelname aan de kinderwerking zijn een aantal voorwaarden verbonden. Om een te grote instroom van kinderen te beletten en te voorkomen dat de kinderwerking gezien wordt als een naschoolse kinderopvang, wordt aan de ouders van de kinderen gevraagd zich te engageren voor de ouderwerking.

Bij de tieners is dit niet vereist. Ook tieners die niet in generatiearmoede opgroeien zijn welkom (voornamelijk vrienden/vriendinnen van de tieners). De meeste tieners vertonen echter sociaal problematisch gedrag.

Ook wordt er vindplaatsgericht gewerkt in een BUSO-school, Sint-Jozef in de buurt van Centrum Kauwenberg. De jongeren die daar aangesproken worden groeien niet altijd op in generatiearmoede.

4.2.5.5 Aanbod

Voor de kinderwerking wordt er elke woensdagmiddag een thematische activiteit voorzien. Voor de tienerwerking is er één instuifmoment en één thematische activiteit per week. Deze gaan door op een ander moment in de week.

Er wordt gewerkt met verschillende thema's. Er zit een evolutie in het thematisch werken. Het eerste projectjaar wordt gekenmerkt door veel verschillende, korte thema's, waar een maand tot twee maanden aan gewerkt wordt. In het tweede, en nu ook in het derde projectjaar wordt gewerkt met langdurige thema's die worden uitgewerkt in een langetermijnproject. Het circusproject liep in het tweede projectjaar, rond het thema 'groen en ruimte in de stad' werd gewerkt in het derde jaar.

4.2.5.6 Personeelstructuur

Het proeftuinproject wordt begeleidt door één kinderwerkster en één tiener –en jongerenwerkster. Jaarlijks zijn er ook een tweetal stagiaires voor de kinder- en tienerwerking. Verder wordt de kinder- en tienerwerking ook ondersteund door een vijftiental vrijwilligers per jaar.

Centrum Kauwenberg heeft een groot personeelsverloop. Op het moment van het interview kon Centrum Kauwenberg niet meer rekenen op de ondersteuning van een coördinator. Wegens gebrek aan voldoende middelen kon die niet aangesteld blijven. De huidige jeugdwerkster voor de tienerwerking werkte er op het moment van het interview nog net geen volledig jaar. Eind 2010 is ook een kinderwerkster die drie jaar bij Centrum Kauwenberg gewerkt heeft weggegaan. In de plaats is een nieuwe kinderwerkster aangenomen. Een andere kinderwerkster was op het moment van het interview net terug van een jaar zwangerschapsverlof.

4.2.5.7 Extern netwerk

Samenwerking wordt aangegaan in het kader van de projecten die georganiseerd worden. Zo werd voor het circusproject onder andere samengewerkt met Circo d'ell Fuego. Voor het project rond 'groen en ruimte in de stad' werd onder andere samengewerkt met de groendienst van de stad Antwerpen, stadspotters, Natuurpunt en het Ecohuis.

Verder maken ze ook deel uit van het netwerk rond de proeftuinen, en dan staat zeker het contact met Betonne Jeugd en Recht-Op centraal (beide in Antwerpen).

Ook wordt er samenwerking aangegaan in het kader van leefwereldverruiming van de kinderen en tieners, om hen in contact te brengen met andere organisaties en diensten in Antwerpen. Onder andere met Koraal vzw (kinderen stimuleren om naar de speelpleinen te gaan), Scouts en Gidsen, Chiro en KAJ (gesprekken met de stadswerker, open kamp), Kazou, Crefi (vrijwilligersploeg in de kinderwerking), Het Paleis (voorstellingen voor arme gezinnen) en buurtsport wordt er samengewerkt. Ook Kind&Gezin en Karel De Grote Hogeschool maken deel uit van het netwerk van Centrum Kauwenberg. Aangezien de basiswerking moeilijk te scheiden is van de proeftuin (proeftuinmiddelen werden aangewend om de basiswerking uit te breiden en aan te passen), valt het algemene netwerk eerder onder de algemene basiswerking dan onder de proeftuin op zich.

4.2.5.8 Continuïteit

Centrum Kauwenberg is nu bezig aan het derde en dus laatste proeftuinjaar. Ze verkrijgen nog subsidies op stedelijk en provinciaal niveau, dus het voortbestaan van de kinder- en tienerwerking staat volgend jaar niet op de helling. Het is wel de vraag of ze nog thematisch en projectmatig te werk zullen kunnen gaan zonder de proeftuinmiddelen. Indien de proeftuinsubsidies niet verlengd worden, en er geen andere middelen gevonden worden om ze te vervangen, zal dit een invloed hebben op de kinder- en tienerwerking. Met minder middelen kan er ook minder personeel aangesteld worden. Er zijn onderhandelingen bezig op stedelijk niveau voor extra middelen, voorlopig is er geen duidelijkheid.

4.2.6 Jeugd vzw

4.2.6.1 Context

Het project 'Yes, we can', het proeftuinproject van Jeugd vzw, wil de toegankelijkheid van het bestaande reguliere vrijetijdsaanbod voor kinderen en jongeren in armoede vergroten. Heel veel kinderen en jongeren die opgroeien in armoede, nemen niet deel aan het reguliere vrijetijdsaanbod van de gemeente. Ze zijn niet op de hoogte van het bestaan van deze verenigingen en niet vertrouwd zijn met de klassieke jeugdbewegingen zoals Chiro en Scouts. Met het proeftuinproject wil Jeugd vzw inzetten op het toeleiden van deze kinderen en jongeren naar het bestaande vrijetijdsaanbod, door het vergroten van de toegankelijkheid van de bestaande jeugdbewegingen en deze bewust maken van de drempels die kinderen en jongeren in armoede ervaren bij hun deelname aan deze jeugdbewegingen.

Het project 'Yes, we can' is een onderdeel van de ruimere werking van Jeugd vzw. Deze werking staat in voor het vergroten van de toegankelijkheid voor allochtone jongeren, kansarme jongeren en kinderen en jongeren met een fysieke en/of mentale beperking.

4.2.6.2 Denk- en handelingskader

Bij Jeugd vzw is inclusief werken belangrijk. In plaats van categoriaal te gaan werken met de doelgroep kinderen en jongeren in armoede, kiezen ze expliciet voor een inclusieve aanpak. Er wordt geen nieuwe aparte kinder- of jongerenwerking voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren opgestart, maar wel wordt de doelgroep toegeleid naar het reeds bestaande reguliere vrijetijdsaanbod. Jeugd vzw is in dat opzicht atypisch in het rijtje van de proeftuinen.

Voorop staat dat kinderen gewoon kinderen moeten kunnen zijn, zonder te focussen op hun achtergrond, kansen, enzovoort. Ze willen deze kinderen en jongeren niet afscheiden van de rest van

de samenleving door het oprichten van een aparte kinder- of jongerenwerking. Vanuit hun visie bevordert dit de sociale integratie en maatschappelijke participatie het meest.

4.2.6.3 Doelstellingen

Het voornaamste doel is om kinderen toe te leiden naar het reguliere vrijetijdsaanbod, om zowel de kinderen meer kansen te geven als de verenigingen te versterken. Ze willen met het project de kinderen een nuttige vrijetijdsbesteding geven, die aansluit bij hun interesses.

Ze hebben als doel het coachen van klassieke jeugdverenigingen die zich engageren voor het project met betrekking tot het wegwerken of verbeteren van werkpunten aangaande de toegankelijkheid voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Ze ontwikkelen een vrijetijdspel, een digitaal hobbyboek en een vrijetijdsgids. Vorming, begeleiding en coaching van de vrijwilligers die het project uitvoeren zijn tevens doelen.

4.2.6.4 Doelgroep

Drie groepen worden ingezet bij de uitwerking van het project, namelijk de kinderen en jongeren in armoede, vrijwilligers en de jeugdwerkverenigingen. De doelgroep van kinderen en jongeren wordt via scholen bereikt. Men richt het aanbod naar alle kinderen (vanuit een inclusieve visie) en tracht zo de kwetsbare kinderen te bereiken.

Eenzijds willen ze de jeugdbewegingen bewust maken van de drempels die ze hebben en op het belang dat de jeugdwerkers inzetten op een vertrouwensrelatie met kinderen en jongeren in kansarmoede. Anderzijds zijn er een aantal vrijwilligers ingeschakeld, die zowel instaan voor de contacten met de jeugdbewegingen als voor het werken met de deelnemers aan het project. Het laatste wordt er gefocust op de kinderen en jongeren in armoede, die geen gebruik maken van het reguliere vrijetijdsaanbod.

Op het moment van het interview werkten ze met een tiental vrijwilligers. Reeds zeven jeugdwerkingen, waarvan 5 jeugdbewegingen en 2 jeugdhuizen, hebben zich geëngageerd voor het project. Voor de deelnemers aan het project wordt gefocust op kinderen in het tweede leerjaar van het secundair onderwijs. Op het moment van het interview bevond het project zich echter nog in een testfase en namen er nog geen kinderen deel.

4.2.6.5 Aanbod

Drie zaken moeten helpen bij het toeleiden van de kinderen naar de jeugdbewegingen of een andere vrijetijdsaanbod. Het eerste is een digitaal hobbyhandboek, waarin een heleboel vrijetijdsbestedingen duidelijk uitgelegd worden, waardoor het voor kinderen en hun ouders die er niet mee vertrouwd zijn, gemakkelijker te begrijpen is. Tijdens huisbezoeken wordt de belangrijkste informatie afgeprint aan de ouders bezorgd.

Het tweede is een memoriespel dat ze ontwikkeld hebben. Dit spel wordt door de vrijwilligers met de kinderen in de scholen gespeeld. Door het spelen van het spel wordt duidelijk waar de interesses van het kind liggen en wat een geschikte hobby zou zijn. Eens dit duidelijk is wordt er contact gezocht met de ouders van het kind om de resultaten van het spel te bespreken en het ondersteunen bij de eventuele participatie aan het reguliere vrijetijdsaanbod. Ook wordt er gekeken naar de mogelijkheden van het vrijetijdsaanbod binnen de gemeente Lanaken dat het beste aansluit bij de resultaten van het spel.

Ten derde een vrijetijdsgids die een globaal overzicht geeft van de lokale vrijetijds mogelijkheden. Deze gids wordt verspreid in de gemeente Lanaken, onder andere naar specifieke organisaties die zich richten naar kinderen en jongeren in armoede.

Verder worden vorming, coaching en een overlegplatform (rondetafelgesprekken) voor vrijwilligers en jeugdwerkers ontwikkeld.

4.2.6.6 Personeelstructuur

Er werd geen nieuw personeel aangeworven voor het proeftuinproject. Sinds 2009 werkt er bij Jeugd vzw een jeugdwerkster die nu halftijds werkt als vindplaatsgericht werkster en halftijds werkt rond de toegankelijkheid voor kansarmen, allochtonen en gehandicapten, waar het project 'Yes, we can' een onderdeel van vormt.

Wel wordt het project nog verder ondersteund door een tiental vrijwilligers. Verder wordt het project ook nog vrijwillig mee begeleid door een medewerker van de jeugddienst, die in hetzelfde gebouw als Jeugd vzw gevestigd zijn en die penningmeester en secretaris is van Jeugd vzw.

4.2.6.7 Extern netwerk

Jeugd vzw werkt samen met andere gemeentelijke diensten die werken met mensen in armoede, zoals het OCMW en de Sint-Vincentiusvereniging die instaat voor voedselpakketten en kledij.

Verder werken ze specifiek voor het project ook samen met de scholen van Lanaken waar ze het spel zullen introduceren en met de jeugdwerkverenigingen die zich engageren voor het project.

Met de andere proeftuinen hebben ze minder contact. Gezien het feit dat ze zo ver van Gent gelegen zijn is het praktisch niet haalbaar om bij de intervisiemomenten van Uit De Marge aanwezig te zijn.

4.2.6.8 Continuïteit

Het project loopt nu het eerste jaar. Oorspronkelijk was de idee om voor dit project slechts voor één jaar proeftuinsubsidies aan te vragen en het dan, mits nog een kleine ondersteuning vanuit Jeugd vzw, in handen te leggen van de vrijwilligers en de geëngageerde jeugdbewegingen. Vanuit de jeugdbewegingen en de vrijwilligers kwam echter de vraag hen nog een viertal maanden langer intensief te ondersteunen. Hiervoor heeft Jeugd vzw een verlengingsaanvraag ingediend voor de proeftuinmiddelen, dat echter werd afgekeurd. Jeugd vzw zal toch kunnen blijven inzetten op het project en nog een tijd langer intensieve ondersteuning kunnen bieden, dankzij financiële middelen verkregen vanuit de gemeente Lanaken tot 2013 en door een interne organisatorische verschuiving (een ander project wordt uitgesteld).

4.2.7 Leren ondernemen vzw

4.2.7.1 Context

Leren ondernemen is erkend als vereniging waar armen het woord nemen in Antwerpen. Anno 2007 was er reeds een jongerenwerking verbonden aan Leren Ondernemen. Deze jongerenwerking werd opgestart toen een heel aantal kinderen te oud werden om nog deel te nemen aan de kinderwerking, maar niet verder konden doorstromen binnen Leren Ondernemen. Echter, toen Leren Ondernemen niet meer erkend werd als jeugdwelzijnsvereniging op lokaal niveau door de Stad Leuven, vanwege het gebrek aan buurtgericht werken, werd de jongerenwerking stopgezet. Op dat moment participeerden er zo'n 15 tot 20 jongeren aan de jongerenwerking. Leren ondernemen is toen op zoek gegaan naar subsidies om de jongerenwerking te behouden, vanaf 2009 lukte dit via

proeftuinsubsidies. Het proeftuinproject wordt vooral tijdens de vakanties en op woensdag tijdens het jaar georganiseerd.

De proeftuin vormt geen aparte project binnen de globale werking, er is eerder sprake van een grote verbondenheid tussen de verschillende werkingen. Zo is de jongerenwerkster ook begeleidster van de kinderwerking. En omgekeerd helpen de begeleiders van de kinderwerking ook bij de jongerenwerking. Daardoor kunnen er onderling afspraken gemaakt worden en worden ontwikkelingen en methodieken wederzijds gedeeld. Bovendien kwam de aanleiding tot de proeftuin vanuit het team van de kinderwerking, door de problematiek dat sommige jongeren te oud werden om nog deel te nemen aan de kinderwerking.

4.2.7.2 Denk- en handelingskader

Het denk- en handelingskader bestaat uit een integrale aanpak voor armoedebestrijding waarbij aandacht voor gezinnen is als thuisbasis voor de kinderen en jongeren. Binnen de gezinnen is er een gebrek aan stimulans en prikkeling, de werking wil deze aanbieden.

Als basismethodiek wordt gewerkt met een vorm van leren, stimuleren van creativiteit en kritische vraagstelling en exploratiedrang van jongeren. Het is een methodiek van informeel leren, door traag te leren kijken en de omgeving beter te leren interpreteren. Men tracht de jongeren vanuit hun vertrouwde omgeving (binnenste cirkel van een diagram) steeds verder naar de onbekende periferie te brengen (buitenste cirkel). Vanuit ontwikkelingstheorieën bouwen ze de ontvoogding en exploratie van jongeren op in fasen. Er is aandacht voor de eigenheid van de tienerleeftijd in de levensloop.

De solidariteit onder groepsleden primeert op competitie. Er zal nooit een activiteit aangeboden worden met een competitie-element in.

Twee aspecten zijn volgens Leren Ondernemen belangrijk bij het invullen en uitvoeren van het proeftuinproject. Ten eerste gaat het over educatie binnen de vrije tijd. Ten tweede willen ze een tegengewicht bieden voor de consumptiecultuur bij jongeren. In plaats van te vertrekken van wat de jongeren willen, kijken ze naar wat de jongeren doen. Via observatie trachten ze de noden en behoeften te achterhalen (niet via expliciete vraag). Ze werken behoeftegericht, niet vraaggericht.

Het denk- en handelingskader vertrekt vanuit een leefwereldverruimend perspectief, vanuit een specifieke visie op leren (ervaringsgericht leren, evoluerend van gekende naar onbekende situaties) en vanuit de presentiebenadering. Men hanteert kunsteducatieve methodieken (in samenwerking met Kunstlab), die vooral zijn gebaseerd op visuele cultuur (beelden, foto's, expressieve kunstvormen).

4.2.7.3 Doelstellingen

Met de proeftuinen wil Leren Ondernemen een omgeving creëren waar jongeren geconcentreerd kunnen werken en bijleren, los van een commerciële, materiële maatschappij.

Ze hebben als doel het bevorderen van leerprocessen bij de jongeren door middel van kunsteducatieve praktijken en methodieken. Het zelfbewustzijn van de jongeren en hun competenties wordt hierdoor aangewakkerd.

Ze willen een ruimte creëren waarin jongeren nieuwsgierig worden gemaakt naar het onbekende en waarin ze samen op onderzoek kunnen gaan. Het proces van het bekende naar het onbekende begeleiden en sturen is een doel.

Leren ondernemen wil een plek voorzien waar de jongeren zich thuis voelen en waar integraal gewerkt wordt. De proeftuin mag geen eiland worden, uitsluitend voor de kinderen. Het is belangrijk dat de jongerenwerking deel uit maakt van de maatschappij en dat er ingezet wordt op

samenwerking en het opbouwen van netwerken. De jongeren worden via toonmomenten of andere momenten in contact gebracht met verenigingen en andere jongeren via scholen.

4.2.7.4 Doelgroep

Aan het proeftuinproject van Leren Ondernemen nemen tieners van 10 jaar tot 14 jaar deel. De tieners groeien op in generatiearmoede. Er is een evenwichtige genderverdeling in het proeftuinproject: 50% jongens en 50% meisjes. Qua nationaliteit was er op het moment van het interview een grote toename van allochtone jongeren. Deze stijging was vooropgezet. Bij de opstart van de jongerenwerking waren er in heel de globale werking uitsluitend autochtone leden in generatiearmoede. Nu is de verdeling binnen de jongerenwerking 2/3de autochtone jongeren tegenover 1/3de allochtone jongeren.

Kwantitatief gezien namen er in 2009 18 verschillende jongeren deel aan de activiteiten van de proeftuin. In 2010 waren dit 24 verschillende jongeren. Hoewel er een duidelijke groei in het ledenbestand is op te merken van 2009 naar 2010, wordt er in 2011 toch een stop gezet op het groeiende ledenbestand. De jongerenwerking wordt begeleidt door één halftijdse jeugdwerkster en gezien de moeilijke doelgroep is het maximaal aantal leden bereikt. In de globale werking zijn er twintig kinderen die regelmatig komen, zowel tijdens de vakanties als tijdens het schooljaar op woensdagnamiddag en na de schooluren. Er is een vaste kern, en tijdens de weekactiviteiten of de vakantie komen er dan nog een paar jongeren bij.

Tieners mogen vrienden meebrengen, ook klasgenoten zijn welkom (maar doorgaans zijn er weinig vriendschapsbanden in de omgeving van de jongere).

De graad van armoede is een criterium om jongeren wel te laten participeren. Er wordt voorrang gegeven aan jongeren die het thuis het moeilijkst hebben. Een aantal dingen, zoals het netwerk van de jongere, de thuissituatie, de ruimte om te spelen, en dergelijke worden nagegaan vooraleer de kinderen worden opgenomen in de werking.

4.2.7.5 Aanbod

De proeftuin gaat voornamelijk door in de schoolvakanties. Tijdens het jaar worden er ook proeftuinactiviteiten aangeboden op woensdagnamiddag, dit sluit aan bij de gewone werking. In de vakantie wordt dagelijks een aanbod georganiseerd (in totaal 4 uur, gespreid in de voor- en namiddag). Er wordt gewerkt rond een aantal thema's: natuur, cultuur en beweging. De activiteiten draaien rond kunsteducatieve praktijken, waarvoor een intense samenwerking met de Kunstbank werd aangegaan.

4.2.7.6 Personeelstructuur

Voor het eerste projectjaar werd een nieuwe jeugdwerker aangesteld voor het halftijds begeleiden van het proeftuinproject. Deze jeugdwerker werd ondersteund door de coördinator en de begeleidster van de kinderwerking. Ook het tweede jaar werd het proeftuinproject begeleid door dezelfde jeugdwerker. Verder stelden ze bij de Kunstbank iemand ter beschikking om mee te werken bij de activiteiten van de proeftuin met kunsteducatieve praktijken.

De jeugdwerker is echter veranderd van functie en heeft de taak van beleidsmedewerker op zich genomen. Het proeftuinproject werd toen begeleid door de coördinator en uitgevoerd door een halftijdse jeugdwerkster, die reeds van in het begin de begeleiding van de kinderwerking op zich had genomen.

4.2.7.7 Extern netwerk

Het eerste belangrijke netwerk van Leren Ondernemen is dat met de andere proeftuinen, waar ze structureel mee verbonden zijn.

Verder bouwen ze ook een heel netwerk op dat hen in staat stelt om de jongeren in contact te brengen met andere organisaties en vrijetijdsbestedingen, en waardoor ze kunnen proeven van sport, vrije tijd, cultuur en natuur. Zoals bijvoorbeeld met Natuurpunt, Kunstbank, Artforum en de circusschool.

Opvallend aan het opbouwen van dit netwerk is dat het initiatief steeds van Leren Ondernemen moet komen en dat er weinig initiatief tot contact wordt genomen door andere organisaties. Met Artforum hebben ze hierrond dan ook een project uitgebouwd, om de toeleiding naar de andere richting te laten stromen. Op het moment van het interview hadden ze ook samen met de scholen en de leerkrachten in de Stad Leuven een gezamenlijk project ingediend.

Voor het schrijven van teksten kunnen ze terugvallen op hun samenwerking met de KULeuven, afdeling sociale pedagogiek.

Naast de netwerken waarin wordt samengewerkt maken ze ook nog deel uit van een beleidsnetwerk, via contacten met de Stad Leuven en de schepen en met de provincie Vlaams-Brabant.

4.2.7.8 Continuïteit

Leren Ondernemen zit in haar derde proeftuinjaar, en moet dus op zoek naar nieuwe middelen volgend jaar. Ze wordt niet erkend als jeugdwelzijnsvereniging door de Stad Leuven. Wel zijn er al een aantal andere projecten voor het jaar 2011 goedgekeurd en gesubsidieerd, maar die projecten lopen slechts over een korte termijn en bieden geen zekerheid en continuïteit. Een structurele oplossing is er niet voor Leren Ondernemen.

4.2.8 Recht-op vzw

4.2.8.1 Context

Recht-Op is erkend als vereniging waar armen het woord nemen. De jongerenwerking van Recht-Op vzw is opgestart in 2007, naar aanleiding van de vraag van de groepsleden van de volwassenenwerking om aan hun kinderen en jongeren een stem te geven. Vanuit de kinderen en jongeren kwam er tevens een impuls. Ze gaven aan deel uit te willen maken van een vereniging, en terecht te willen kunnen op een gezellige plek.

De jongerenwerking werd van 1 juli 2007 tot en met 31 december 2008 gesubsidieerd onder het luik experimenteel jeugdwerk. Toen deze subsidies stopgezet werden moest op zoek gegaan worden naar nieuwe middelen om het voortbestaan van de jongerenwerking te verzekeren. Vanaf 1 april 2009 waren dit de proeftuinsubsidies.

De jongerenwerking is gestart met een aantal kinderen van volwassenen uit de volwassenenwerking. Na een tijd werd de groep aangevuld met daar ook nieuwe jongeren bij, voornamelijk via jongeren die reeds lid zijn en die vriend(inn)en of familieleden meenemen.

De jongerenwerking is via de link met de volwassenenwerking ingebed in de algemene werking van Recht-Op vzw. Op een zeswekelijks groepsoverleg zitten alle collega's van de organisatie samen en komen alle werkingen van Recht-Op aan bod. De volwassenenwerking zal door een toekomstige verhuis niet meer in hetzelfde gebouw als de jongerenwerking doorgaan. Men tracht aan te sluiten op de armoededynamiek van een wijk in de keuze voor een locatie.

4.2.8.2 Denk- en handelingskader

Recht-Op wil werken aan structurele armoedebestrijding en dit wil ze doen door jongeren die in armoede opgroeien een stem te geven. Sensibilisering wordt als belangrijke mogelijkheid gezien om uitsluitingsmechanismen te bestrijden en de integratie van mensen in armoede te bevorderen.

Ze willen knelpunten in hun leefwereld bespreekbaar maken, zodat ze merken dat dit een gedeelde problematiek is. Leefwereldverbreding wordt gezien als een manier om uit het isolement te geraken, ontmoetingsmomenten en uitwisselingen met andere organisaties zijn de manier om dit te verwezenlijken. De uitwisselingen krijgen echter vooral vorm met proeftuinen Centrum Kauwenberg en Betonne jeugd in Antwerpen .

Via projectwerking, door in groep een projectproces af te leggen, krijgen jongeren meer zelfbesef en inschattingsvermogen. Dit verhoogt hun zelfvertrouwen en het vertrouwen in eigen kunnen.

Men hanteert een sociaal-artistieke methodiek om de doelstellingen na te streven. Workshops en informele werkingsmomenten vullen dit aan.

In de visie van de vereniging wordt de werking met vrijwilligers ingebed.

4.2.8.3 Doelstellingen

De basisdoelstelling die ze met de proeftuin en de bijhorende activiteiten willen bereiken is het creëren van een veilige thuisplek. Met het proeftuinproject willen ze, naast het aanbieden van ontspannende activiteiten, ook het thematische luik verder uitwerken. Deze thematische werking houdt in dat de jongeren reflecteren over wat hen aanbelangt en over de sociale uitsluiting die ze ervaren. Deze bevindingen worden overgebracht aan het beleid, andere instanties en organisaties, mede door de jongeren zelf.

Toeleiden naar het reguliere jeugdwerk is een doelstelling waar ze minder achter staan.

4.2.8.4 Doelgroep

De doelgroep bestaat uit jongeren tussen de 12 jaar en de 20 jaar. Een aantal jongeren zijn iets ouder dan 20 jaar, maar dit is een minderheid. De jongeren groeien op in armoede. Er is bij de leden een sterke oververtegenwoordiging van jongeren die buitengewoon onderwijs volgen. Bovendien kwam iets minder dan de helft van de jongeren al in aanraking met de bijzondere jeugdzorg. De opdeling van de doelgroep naar geslacht levert 60% jongens en 40% meisjes op. Op vlak van nationaliteit bestond de doelgroep in het eerste projectjaar nog uitsluitend uit autochtone jongeren, omdat de jongerenwerking ontstaan is uit kinderen van de volwassenenwerking. Dit is echter geëvolueerd naar 95% autochtone en 5% allochtone jongeren.

In kwantitatieve termen kent de jongerenwerking een totaal ledenbestand van 35 tot 40 jongeren. Van dit totaal ledenbestand komen er een 20-tal jongeren wekelijks naar de werking. Voor de activiteiten die op woensdagmiddag doorgaan worden er een 15 –tot 18-tal jongeren bereikt. Voor de individuele ondersteuningsmomenten op dinsdag worden er een 7 –tot 8-tal jongeren bereikt.

Hoewel de jongeren zichzelf niet definiëren als arm, groeien de vriend(inn)en die ze meenemen of de familieleden ook steeds op in armoede. Kansarme jongeren hebben vaak een heel eenzijdig netwerk.

4.2.8.5 Aanbod

De jongerenwerking organiseert twee momenten per week voor de jongeren.

Op dinsdag kunnen de jongeren terecht op de jongerenwerking voor individuele ondersteuning. Als ze problemen hebben is er ruimte om die te bespreken, of als ze ondersteuning nodig hebben op

een bepaald vlak kan die geboden worden. Maar de jongeren kunnen ook gewoon komen naar een instuif als ze geen problemen hebben, voor de ontmoeting of voor het gebruik van de computers. Op woensdagmiddag wordt er telkens een 'structurele activiteit' georganiseerd. Elke woensdagmiddag start met samen eten en een instuifmoment, wat de aanloop naar de activiteit vormt. De activiteiten zijn heel gevarieerd. Dit kan gaan van puur vrijetijdsmomenten aanbieden voor de jongeren tot structureel werken over armoedebestrijding. Op het moment van het interview werd er gewerkt rond het thema 'mensenrechten voor jongeren'.

4.2.8.6 Personeelstructuur

De jongerenwerking wordt begeleid door één voltijds jeugdwerkster, en wordt mee ondersteund door Uit De Marge. Uit De Marge stelt iemand voor 1/5de ter beschikking. Recht-Op heeft hiervoor een informele overeenkomst met Uit De Marge, en betalen een factuur voor de prestaties die ze geleverd krijgen. Ook de coördinator van Recht-Op en de administratieve kracht spenderen tijd aan de jongerenwerking.

Er zijn geen nieuwe mensen aangeworven voor het proeftuinproject. Wel wordt de jongerenwerking versterkt door de hulp van vrijwilligers en het aannemen van stagiaires.

Recht-Op kent een groot personeelsverloop. Recentelijk heeft Recht-Op een nieuwe coördinator gekregen. Op het moment van het interview werkte ze er vier maanden. Ook bij de jongerenwerksters is er een groot verloop. De jongerenwerkster die op het moment van het interview werkzaam was bij Recht-Op werkte er toen anderhalf jaar, maar het is wel de derde jongerenwerkster op drie jaar tijd.

4.2.8.7 Extern netwerk

Recht-Op beschikt over een ruim netwerk.

Zo werkten ze bij het ontstaan van de jongerenwerking nauw samen met organisaties uit de buurt, zoals Elegast, Kids (nu Kras) en Arktos. Ook nu nog werken ze samen met verschillende organisaties en diensten. Onder andere met de Stad Antwerpen, het team van de Europese Jongerenhoofdstad, het Comité Bijzondere Jeugdzorg, jeugdconsulenten en het CLB. Ook met jeugdbewegingen hebben ze contact, onder meer met de stadswerkers van de Scouts en Chiro.

Uiteraard maken ze ook deel uit van het netwerk met Uit De Marge en de andere proeftuinprojecten. Ze werken vooral samen met de proeftuinen uit Antwerpen, Betonne Jeugd en Centrum Kauwenberg. Deze samenwerking gebeurt deels tijdens de woensdagnamiddagactiviteiten, maar deels ook daarbuiten. Recht-Op motiveert haar jongeren om naar de contactmomenten van Betonne Jeugd te gaan op vrijdagavond. Ze willen de samenwerking met Betonne Jeugd nog verder uitwerken.

Voor het project dat liep op het moment van het interview, rond mensenrechten voor jongeren, wordt ook samenwerking aangegaan. Er wordt procesmatig samengewerkt met Vorming vzw, een organisatie die gespecialiseerd is in mensenrechten. Verder werken ze ook samen met Forma vzw, een mensenrechtenexpertisecentrum in Merchtem en Samenlevingsopbouw.

4.2.8.8 Continuïteit

Recht-Op is bezig aan het derde proeftuinjaar. Indien de proeftuinen niet verlengd worden en de stad Antwerpen haar subsidies niet verhoogt, komt het voortbestaan van de jongerenwerking in het gevaar. Voor een korte tijd kunnen ze werken op reserves, maar dit zou enkel zijn om de termijn te overbruggen om andere middelen te krijgen. De basiswerking zou sowieso niet meer verder gezet kunnen worden. Eén activiteit op woensdagmiddag zou wel nog door kunnen gaan, maar dit is niet

voldoende voor de doelgroep waar ze mee werken en om op een gedegen manier doelstellingen te behalen.

4.2.9 T'Hope vzw

4.2.9.1 Context

T'Hope is erkend als vereniging waar armen het woord nemen. De volwassenenwerking van T'Hope bestaat reeds tien jaar en werkt met een 40-tal gezinnen. Een aantal jaar geleden rees bij de ouders van die volwassenenwerking de vraag om iets te organiseren voor hun opgroeiende kinderen. Die waren nog te jong om alleen thuis te laten, maar werden te oud om mee te nemen naar de activiteiten van de volwassenenwerking zonder er echt een aanbod voor te voorzien. Met proeftuinmiddelen werd de jongerenwerking gecreëerd.

Er is bewust geopteerd om de jongerenwerking strikt gescheiden te houden van de volwassenenwerking. Dit om de vertrouwensband van de jongeren naar de begeleiders toe niet in de weg te staan. De volwassenen uit de volwassenenwerking waren bang om hun plek binnen T'Hope te verliezen naarmate de jongerenwerking verder groeide. De scheiding tussen beide werd bijgevolg behouden.

4.2.9.2 Denk- en handelingskader

Het denk- en handelingskader is gebaseerd op participatie en vrijwilligerswerking. Armoede kan bestreden worden door contacten tussen armen en niet armen te bevorderen. Hoewel ze hier niet naar verwijzen in het interview of het dossier, kan dit gevat worden onder de contacthypothese als sociaalwetenschappelijk kader.

De werking wordt gedragen door vrijwilligers, dat is bij de jongerenwerking niet anders. De activiteiten van de jongerenwerking worden georganiseerd door vrijwilligers met en zonder armoede-ervaring.

Die tandemwerking als methodiek staat centraal in de werking, en werd ook doorgetrokken naar de jongerenwerking. Er zijn twee tandems: een taakgerichte (activiteitsaanbod) en een vertrouwenstansdem (relatievorming).

4.2.9.3 Doelstellingen

Aanbieden van een plek waar kinderen en jongeren met en zonder armoede-ervaring elkaar kunnen ontmoeten is een doelstelling (tandemwerking: jongere vrijwilligers (in armoede en zonder armoede-ervaring) bieden bewust en onbewust een spiegel aan kinderen en jongeren die in armoede opgroeien. Zo kunnen deze kinderen en jongeren, mits positieve en gepaste ondersteuning, hun vertrouwen opbouwen en nieuwe mogelijkheden ontdekken. Kinderen en jongeren die in armoede en niet in armoede leven wisselen tijdens ontmoetingsmomenten uit over hun eigen leefwereld als jongere. Deze uitwisseling voedt de inbreng van de jeugdwerker voor het lokale beleid, geeft hen meer inzicht in hun leefwereld, in armoede en wat dit met hen doet. Het doel is om de mogelijkheden te onderzoeken tot samenwerking met andere organisaties en jeugdwerkingen, samenwerking met Betonne Jeugd en Centrum Kauwenberg en met het EHBJ-project van het Jac+.

4.2.9.4 Doelgroep

De jongerenwerking van T'Hope is opgesplitst in een aanbod voor kinderen van 6 tot 12 jaar en een aanbod voor jongeren van 13 tot 18 jaar. Verder maken ook de vrijwilligers van 18 tot 25 jaar, met en zonder armoede-ervaring deel uit van de doelgroep.

Op jaarbasis worden een dertigtal kinderen en een twintigtal tieners bereikt. Gemiddeld komen er van deze groep negen tot tien jongeren naar de activiteit en een vijftiental kinderen.

Op het moment van het interview waren vijf vrijwilligers met armoede-ervaring aan de slag bij de jongerenwerking en acht vrijwilligers zonder armoede-ervaring.

Bij T'Hope zijn er geen criteria om jongeren wel of niet te laten participeren. Waar ze wel op letten is dat bij de vrijwilligersgroep de balans niet doorslaat naar meer jongeren zonder armoede-ervaring tegenover jongeren met armoede-ervaring. Dit zou de tandemwerking in gevaar brengen.

4.2.9.5 Aanbod

De activiteiten voor de kinderen van 6 tot 12 jaar gaan om de twee weken door op zaterdagmiddag. De activiteiten voor de jongeren van 13 tot 18 jaar gaan om de twee weken door op vrijdagavond.

De voorbije jaren lag de klemtoon vooral op het aanbieden van ontspannende activiteiten, waarbij er ruimte was voor individuele begeleiding. Er werd vooral ingezet op het bereiken van kinderen en jongeren en het vormen van een hechte groep waarbinnen iedereen zich goed voelt, met een grote cohesie. Het laatste jaar is deze groep gevormd, ze zullen vanaf nu werken aan thematische en beleidsgerichte projecten.

4.2.9.6 Personeelstructuur

Er werden geen nieuwe mensen aangeworven voor het project, wel werden een aantal taken voor de jongerenwerking ingevuld via verschuivingen binnen de werking. Nu werkt er een halftijds jeugdwerker voor de jongerenwerking, die onder andere instaat voor het ondersteunen van de vrijwilligerswerking en het inhoudelijk werken met de jongeren. De jongerenwerking wordt ook versterkt door een opleidingservaringsdeskundige, die een aantal uren per week voor de jongerenwerking werkt. Zij staat onder andere in voor het mee begeleiden van de tandemwerking in de vrijwilligersploeg. Er werken vijf vrijwilligers met armoede-ervaring en acht vrijwilligers zonder armoede-ervaring. Bij de vrijwilligers met armoede-ervaring was er, zeker in het begin, een groot verloop.

4.2.9.7 Extern netwerk

T'Hope werkt met een aantal verenigingen samen. Ten eerst hebben ze een heel netwerk opgebouwd rond het bereiken van jongeren. In dat netwerk zitten onder andere verschillende jeugdcentra, een brede school secundair onderwijs en bijzondere jeugdzorg.

Ook voor het toeleiden of het in contact brengen van de jongeren met andere organisaties hebben ze een heel netwerk opgebouwd. Ze vinden het belangrijk om met alle verenigingen of diensten die met jeugd bezig zijn in de stad Roeselare contact te hebben. Onder andere met Opstap vzw (een vereniging voor kinderen en jongeren met een beperking), Kameleon (jeugdhuizen voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren), de mobiele jongerenwerker, JAC, OCMW, CLB, CAW en het stadsbestuur hebben ze reeds contacten gelegd.

Daarnaast is er ook nog het ondersteunende netwerk rond Uit De Marge en de andere proeftuinen.

4.2.9.8 Continuïteit

T' Hope is bezig aan het derde en dus laatste projectjaar. Andere structurele subsidiemogelijkheden hebben ze niet gevonden. Er zijn gesprekken geweest met de provincie West-Vlaanderen, maar daar zijn geen kanalen beschikbaar. Nu zijn er gesprekken aan de gang met de stad Roeselare en de schepen van Jeugd, maar daar zijn nog geen antwoorden gekomen. Wel wordt er reeds gewerkt met giften en sponsoring om de activiteiten te financieren, en dit wordt ook verder gezet volgend jaar. T' Hope is een vrijwilligersvereniging, wat maakt dat als de jongerenwerking geen financiering vindt voor de betaalde beroepskrachten, mits kleine aanpassingen de jongerenwerking denklijk verder zal blijven voortbestaan. Toch zal de ondersteuning voor de vrijwilligersploeg sterk afnemen of wegvallen, en zullen de activiteiten niet meer met dezelfde intensiteit georganiseerd kunnen worden.

4.2.10 Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen vzw

4.2.10.1 Context

De vierdewereldgroep Mensen voor Mensen is erkend als vereniging waar armen het woord nemen. De speel-o-theek vormt de basiswerking, waarbinnen het proeftuinproject is ingebed. Deze bestaat al sinds 2000. Ze werd binnen het proeftuinproject echter uitgebreid. Waar vroeger alles werd georganiseerd en begeleid door vrijwilligers, worden nu de ouders van de kinderen meer betrokken bij de speel-o-theek, worden er maandelijks animaties georganiseerd die ook mee voorbereid worden door de ouders en zijn deze mee aanwezig op de begeleidingsmomenten. De participatieve component van de ouders maakt deel uit van de proeftuin. Naast de basiswerking (huisbezoeken, permanenties, themabijeenkomsten, gezamenlijke deelname aan activiteiten, uitstappen, vormingsmomenten, ...) werkt de Vierde Wereldgroep rond drie belangrijke thema's, namelijk cultuur en sport, onderwijs en werk. Binnen het luik onderwijs is de speel-o-theek ontstaan, waar ook het proeftuinproject een belangrijk deel van uitmaakt.

4.2.10.2 Denk- en handelingskader

Isolement van mensen in armoede doorbreken kan door een microklimaat van integratie te bereiken binnen de werking en hen door een mix van interne en externe acties in contact te brengen met het onbekende. Structurele armoedebestrijding via de dialoogmethode in functie van beleidsparticipatie van mensen in armoede aan het beleid wordt nagestreefd.

De werking onderscheidt zich door de gemengde methodiek: niet-armen en armen worden samengebracht. Ouders en kinderen worden betrokken. Het denk- en handelingskader richt zich op alle groepen, niet alleen op de kinderen en jongeren die leven in armoede.

Onafhankelijk van het luik (cultuur en sport, onderwijs en werk) waarbinnen gewerkt wordt, is de doelstelling steeds om onrecht, waar men structureel iets aan kan veranderen, proberen weg te werken, door samen met de mensen in armoede en met de partners veranderingen in gang te zetten. Voor het proeftuinproject zijn de partners de ouders en de jeugdbewegingen. Ze willen mensen uit hun isolement halen en in contact brengen met andere mensen en partners.

Naast een grotere betrokkenheid van de ouders is er ook een intensief contact met jeugdbewegingen. Met het proeftuinproject willen ze uitbreken uit de beschermde plek die de speel-o-theek is voor de kinderen, waar ze zich goed en thuis voelen. Ze willen dat de kinderen meer kansen krijgen op andere plaatsen en ze kunnen proeven van andere dingen dan de speel-o-theek. Daarom willen ze de jongeren meer in contact brengen met jeugdbewegingen, ze er kennis mee laten maken en zo meer kansen tot ontwikkeling geven.

4.2.10.3 Doelstellingen

De speel-o-theek wordt uitgebreid in haar werking door een participatieve aanpak met de ouders. Er worden ontmoetingsmomenten georganiseerd voor de ouders. De ouders worden betrokken bij de begeleiding tijdens de animaties om zo de interactie tussen de ouders en de kinderen te stimuleren. Om ouders ook de idee te geven van wat ze thuis allemaal met hun kinderen kunnen doen hebben ze de creabox ontwikkeld. Vermits de ouders bij de speel-o-theek ook aanwezig zijn, wordt er ook ingezet op het verruimen van zowel het sociale netwerk van de ouders als van de kinderen.

Toeleiden naar het reguliere jeugdwerk wordt met het proeftuinproject vooropgesteld, gezien de goede contacten met de jeugdbeweging en de Chiro Atrejoe. Als er jongeren zijn die kunnen doorstromen, dan is dat goed. Maar het is evengoed als er jongeren zijn die een tussenstap nodig hebben en zich eerst aansluiten bij Chiro Atrejoe. Chiro Atrejoe heeft voornamelijk maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren als doelgroep en zet zich er ook specifiek voor in. Met de vormingen die ze aanbieden aan de jeugdbeweging aangaande armoede, worden de kinderen en jongeren positiever in beeld gebracht.

4.2.10.4 Doelgroep

De doelgroep bestaat uit de allerarmste gezinnen, die in een isolement leven of er in dreigen te vallen. De kinderen die naar de speel-o-theek komen zijn tussen de 0 en de 12 jaar, uit zowel allochtone als autochtone gezinnen.

Eind 2009 waren er 411 gezinnen (waaronder 1002 kinderen) lid van de speel-o-theek. 123 gezinnen (298 kinderen) kwamen gedurende dat jaar regelmatig langs om speelgoed te ontlenen en elkaar te ontmoeten. In 2010 waren dit 454 gezinnen (1084 kinderen) en 122 gezinnen (276 kinderen) die gedurende het jaar regelmatig naar de speel-o-theek kwamen.

4.2.10.5 Aanbod

De speel-o-theek is elke vrijdag geopend van 14 uur tot 19 uur. De kinderen kunnen hier spelen of speelgoed ontlenen, en de ouders kunnen elkaar ontmoeten aan de grote ontmoetingstafel. Naast het speelgoed kunnen de jongeren ook een creabox ontlenen, met allerlei materiaal om samen met hun ouders thuis te knutselen. Naast de speel-o-theek wordt er voor de kinderen maandelijks ook een animatiemoment georganiseerd.

Ook worden er voor de jeugdbewegingen vormingen georganiseerd rond armoede.

4.2.10.6 Personeelstructuur

Voor het proeftuinproject werd geen nieuwe kracht aangeworven. Wel werd de educatief medewerkster onderwijs ingezet binnen de proeftuin. Ze wordt mee ondersteund door de verantwoordelijke van de speel-o-theek.

Verder zijn er de vrijwilligers en de ouders die mee het project trekken.

4.2.10.7 Extern netwerk

Belangrijk in heel het project is de denktank die speciaal voor het project werd opgericht. Deze werd opgericht om de gedragenheid van het project te vergroten en meer aan de vereniging te koppelen. Er zit onder andere iemand van Chiro Atrejoe in de denktank, van de speelpleinwerking-, van de jeugddienst en van Uit De Marge. Zo wordt er meer kennis en expertise binnen de vereniging gehaald.

De Vierde Wereldgroep maakt deel uit van het proeftuinnetwerk via Uit De Marge. Verder zijn er ook contacten met andere jeugdbewegingen, waarvan het contact met Chiro Atrejoe de belangrijkste is.

4.2.10.8 Continuïteit

De Vierde Wereldgroep is bezig aan het derde en dus laatste projectjaar. Naar de toekomst toe hebben ze nog niets concreets voor ogen, hoewel er wel al een aantal voorbereidingen aan de gang zijn en een aantal contacten gelegd zijn. Zo werd een denktank opgericht voor het proeftuinproject, waar ook de jeugddienst in vertegenwoordigd is. Dankzij deze denktank is de jeugddienst het belang gaan inzien van de werking, en zijn ze bereid om na te denken over structurele, lange-termijnoplossingen. Ook met Uit De Marge wordt er nagedacht over de toekomst van de speel-o-theek. Ook voor de animatiemomenten wordt er gekeken of deze verder gezet kunnen worden binnen de reguliere speel-o-theekwerking. Het verschil tussen de reguliere speel-o-theek en de proeftuinspeel-o-theek ligt in het betrekken van de ouders, stimuleren van de band tussen ouders en kinderen, investering in de samenwerking met het reguliere jeugdwerk (o.m. vormingen voor jeugdwerkers).

4.2.11 Wijkcentrum De Kring vzw

4.2.11.1 Context

Binnen het wijkcentrum De Kring bestaat er reeds geruime tijd een kinderwerking. Zo'n zes of zeven jaar geleden overschreden een aantal kinderen de leeftijd om nog deel te mogen nemen. Er was geen aanbod voor deze tieners en ze konden nergens naar toe. Om de tieners toch op te vangen heeft wijkcentrum De Kring één jaar lang via subsidies van JINT een tienerwerking opgestart. De stad Eeklo heeft dit na dat jaar opgevangen.

De toeleiding van de tieners van de tienerwerking van Wijkcentrum De Kring naar Lejo vzw wilde echter niet vlotten, waardoor wijkcentrum De Kring toch besloot om een eigen aanbod voor de tieners te voorzien. Dit is dan in 2009 met de proeftuinmiddelen de tienerwerking De Smileys geworden. Het eerste projectjaar werd ook de kinderwerking mee in het project opgenomen. Thematisch werken met de kinderen bleek echter niet zo vanzelfsprekend, vandaar dat vanaf het tweede jaar enkel op de tienerwerking werd gefocust.

De Smileys is ingebed in de organisatie en er zijn contacten tussen de deelwerkingen. Ten eerste is er een continue doorstroom van de kinderwerking. Ten tweede is er een recrutering bij de ouders die bij het wijkcentrum De Kring over de vloer komen voor allerlei activiteiten en diensten. Deze ouders worden aangesproken met de melding dat hun tieners ook kunnen participeren aan de tienerwerking. Ten derde geldt dit ook omgekeerd. Via de tieners vinden er ook meer ouders de weg naar het wijkcentrum De Kring.

4.2.11.2 Denk- en handelingskader

Bij de opstart van de tienerwerking was geen afgebakende heldere visie aanwezig. Het enige doel was een aanbod voorzien voor de tieners die stilaan te oud werden om nog te participeren aan de kinderwerking. Nu de tienerwerking loopt en de groep zich gevormd heeft, wil Smileys een stap verder gaan en naast het socio-culturele spelaanbod ook thematisch en beter sociaal-agogisch onderbouwd met de tieners werken. Bij de opstart van de proeftuin leefde er een lange-termijnvisie, waarvan bij de start rekening mee gehouden werd. Met het besef van de eindigheid en

tijdelijke karakter van de proeftuinsubsidies zijn ze meteen bij de start van de drie jaar op zoek gegaan naar een lokale verankering van de tienerwerking in het wijkcentrum De Kring.

4.2.11.3 Doelstellingen

Het aanbieden van een thuisplek vormt de onderbouw waarvan al de rest kan vertrekken. Het belangrijkste dat hieruit kan voortkomen is dat het sociale netwerk van de tieners vergroot. De tieners hebben een heel beperkt netwerk en in de tienerwerking leren ze elkaar kennen en ontmoeten ze verschillende mensen.

Ook belangrijk is positieve beeldvorming en het aanbieden van een stem.

Het toeleiden naar het regulier jeugdwerk wordt als de minst belangrijke doelstelling naar voor geschoven. Ze hebben er wel aandacht voor, maar in beperkte mate.

Een andere doelstelling die ze zelf als één van de belangrijkste naar voor schuiven is het zoeken naar lokale verankering van de tienerwerking, zodat deze na drie jaar proeftuinen niet terug moet stopgezet worden. Daar zijn ze ook in geslaagd.

4.2.11.4 Doelgroep

De tieners die deel nemen aan De Smileys zijn tussen de 11,5 en 15 jaar oud. Gezien de bevolkingssamenstelling in Eeklo is de overgrote meerderheid van autochtone afkomst. Het gaat om tieners die opgroeien in kansarmoede.

Kwantitatief gezien worden er ongeveer 16 tieners bereikt per jaar, waarvan er gemiddeld 10 naar de activiteiten komen.

4.2.11.5 Aanbod

Drie verschillende soorten activiteiten vormen het aanbod, namelijk de socio-culturele activiteiten, de projectwerking en de beleidswerking. Socio-culturele activiteiten maken het overgrote deel van het aanbod uit, gevolgd door een aantal projectactiviteiten. Slechts het laatste jaar worden er ook beleidsmatige activiteiten georganiseerd.

Voor de tienerwerking worden er elke woensdagnamiddag en om de twee weken ook op vrijdagavond activiteiten voorzien.

Echter, vanaf het moment dat ook de tienerouderwerking Jong+ er zal bijkomen, zal dit verminderen. Vanaf dan zullen zowel de tienerwerking De Smileys als de tienerouderwerking Jong+ om de twee weken op woensdag doorgaan. Op vrijdagavond worden er ook nog wel steeds activiteiten voorzien voor De Smileys.

4.2.11.6 Personeelstructuur

Voor het proeftuinproject werd een nieuwe halftijdse jeugdwerkster aangeworven. Het eerste jaar stond ze in voor het uitdiepen van de kinderwerking en het opstarten van een tienerwerking. Aangezien het tweede jaar het proeftuinproject zich alleen nog focuste op de tienerwerking, werd haar taak beperkt. Via de samenwerking met de jeugddienst, en de uitgebreide tienerwerking (jongeren van Lejo vzw vervoegden Smileys) werd de tienerwerking mee begeleid door twee werknemers van de jeugddienst.

Vermits vanaf september weer een nieuwe start wordt genomen met de tienerouderwerking Jong+ die erbij komt, is de vacature voor jeugdwerkster nu vacant verklaard en is het nog niet duidelijk of dezelfde jeugdwerkster terug aan de slag zal gaan of er een nieuwe kracht wordt aangeworven. De

nieuwe jeugdwerkster zal in tandem met een preventiemedewerker van de jeugddienst de tienerwerking begeleiden.

De tienerwerking wordt mee ondersteund door de coördinator.

De tienerwerking kende een stabiel personeelsbestand. De jeugdwerkster heeft de hele periode van de proeftuinen begeleid. En ook de coördinator heeft heel het proces van de proeftuinen meegemaakt.

4.2.11.7 Extern netwerk

Voor de tienerwerking De Smileys zijn in functie van de toeleidingsgedachte een aantal samenwerkingsverbanden aangeknoopt met de Scouts en Gidsen, Chiro en jeugdhuizen. Het gaat echter om sporadisch samen activiteiten opzetten en zeker niet om gecontinueerde samenwerkingsverbanden.

Met de jeugddienst hebben ze wel een nauwe, structurele samenwerking, via het samen begeleiden van de tienerwerking en de tienerouderwerking Jong+.

Ook wordt verwezen naar het ondersteunende netwerk rond Uit De Marge en de andere proeftuinen.

4.2.11.8 Continuïteit

De langetermijnvisie heeft zijn vruchten afgeworpen. De gesprekken met het stadsbestuur van Eeklo en de jeugddienst hebben na bijna drie jaar structurele subsidies opgeleverd. Een belangrijke opportuniteit heeft hier wel in hun voordeel gespeeld. Lejo vzw, die ook een tienerwerking in Eeklo had samen met de jeugddienst en die mee de tienerouderwerking Jong+ begeleidde, heeft zich uit de samenwerking terug getrokken. Vanaf september 2010 zijn de tieners die naar de tienerwerking van Lejo vzw en de jeugddienst gingen, overgeheveld naar De Smileys. Daardoor werd een bijna geheel nieuwe groep opgericht, nu mede ondersteund door de jeugddienst. De stad Eeklo heeft toegezegd dat ze de tienerwerking verder willen subsidiëren voor 25000 euro als de middelen van de proeftuinen wegvallen. Echter wel op één voorwaarde, dat met dat geld wijkcentrum De Kring ook de begeleiding van de tienerouderwerking Jong+ mee op zich neemt. Zowel de tienerwerking als de Jong+ tienerouderwerking zal dus verder blijven bestaan, al zal de intensiteit wel verminderen. Dit aanbod geldt alleen voor tieners tot en met 15 jaar. Een heel aantal tieners is binnenkort ouder dan 15 jaar, en er bestaat geen aanbod voor deze groep in Eeklo. Er zijn gesprekken aan de gang met de KAJ, om eventueel een nieuwe KAJ werking voor deze groep op te starten in Eeklo, maar dit staat nog in zijn kinderschoenen. Een monitorcursus en het laten doorstromen van de tieners als vrijwilliger is tevens een piste die wordt bewandeld.

4.2.12 Formaat vzw (coördinerende vereniging voor allochtoon jeugdwerk)

4.2.12.1 Context

Vanuit de idee dat de allochtone zelforganisaties in de steden steeds talrijker werden en dat er bij die organisaties een grote nood aan ondersteuning op alle gebieden heerste, werd reeds in 2007 door het toenmalige jeugdbeleid aan een aantal verenigingen, waaronder Formaat, gevraagd om meer te focussen op de ondersteuning van allochtone zelforganisaties in de Vlaamse steden. Formaat heeft hiervoor toen een project uitgeschreven, Formaat+, een afdeling van Formaat dat zich specifiek richt op het ondersteunen van allochtone zelforganisaties. Hiervoor verkregen ze eerst naamsubsidies van de overheid, tot deze echter in 2008 wegvielen en het project stopgezet moest worden. In 2009 is het project heropgestart, dankzij de verkregen proeftuinmiddelen.

Formaat+ staat redelijk afgezonderd van Formaat. Zeker in 2009 was het een apart project, dat moeilijk gelinkt werd aan Formaat. Het was moeilijk voor partners, jeugdhuisfederaties en dergelijke om de juiste verhouding te zien tussen Formaat en Formaat+. Ook intern waren de mensen die voor Formaat werkten niet altijd op de hoogte van de functies en doelen van Formaat+. Op het moment van het interview waren ze echter aan het denken over hoe ze een betere integratie van Formaat+ binnen Formaat kunnen bewerkstelligen.

4.2.12.2 Denk- en handelingskader

Formaat staat voor het ondersteunen van jeugdhuizen en de jeugdhuismethodiek staat centraal. Dit was ook zo voor het proeftuinproject Formaat+. Bij het ondersteunen van de allochtone jongerenverenigingen was het belangrijk dat er bij die allochtone jongerenverenigingen wel een klem van jeugdhuismethodiek aanwezig was. Dit gaat dan over een sterke ontmoetingsfunctie, jongeren de kans geven om te experimenteren, om samen dingen te doen en er sterker van te worden. Als deze dingen aanwezig waren in een allochtone vereniging, dan werd er voor gegaan.

4.2.12.3 Doelstellingen

Het proeftuinproject had vier doelstellingen. Ten eerste contacten leggen met allochtone jongerenverenigingen, met de vrijwilligers en de partners om zo een netwerk uit te bouwen van mogelijke verenigingen en daarbinnen te zien welke nuttig zijn om te ondersteunen en aansluiten bij de jeugdhuismethodiek. Ten tweede was er een ondersteuningsluik. Dit hield in het uitwerken van ondersteuning op maat, bij de allochtone jongerenverenigingen op bezoek gaan en daar gericht op hun vragen ondersteuning bieden. Omdat de allochtone jongerenverenigingen Formaat+ toen nog niet kenden was het belangrijk om hun vertrouwen te winnen door ondersteuning op maat aan te bieden met een duidelijke meerwaarde voor de vereniging. Ten derde was het bouwen van bruggen tussen jeugdhuizen en allochtone jongerenverenigingen vooropgesteld. Dit gaat dan over belangenbehartiging binnen fora in het jeugdwerk, bijvoorbeeld de Vlaamse Jeugdraad, het Platform Diversiteit van Steunpunt Jeugd, enzovoort. Hiervoor is door Formaat+ een visietekst geschreven over wat allochtoon jeugdwerk is, er is een debat georganiseerd rond de ondersteuning en erkenning van allochtoon jeugdwerk en er zijn vormingen mee opgenomen in het vast aanbod rond diversiteit voor jeugdhuizen. Tot slot stond ook het diverser maken van Formaat als organisatie als doelstelling genoteerd. Formaat+ moest meer geïntegreerd worden binnen het team, er werd nagedacht over diversiteit binnen Formaat, binnen de jeugdhuizen en over het ondersteunen van allochtone jongerenwerkingen. Daarvoor is er ook een denkdag doorgegaan met het educatief team, waarbinnen alle mensen en ondersteuners zitten met een pedagogische opdracht. Tijdens die denkdag werd nagegaan wat Formaat+ nu betekent voor het team en voor het jeugdwerk. Er werd ook een denktank opgericht met mensen die nadenken over Formaat+ en over de opdracht van Formaat in het ondersteunen van allochtone jongerenverenigingen.

4.2.12.4 Doelgroep

De doelgroep van Formaat+ zijn voornamelijk allochtone jongerenverenigingen. Binnen deze allochtone jongerenverenigingen bestaat er wel een grote diversiteit. Er zijn er die zichzelf profileren als een jeugdhuis, en die kunnen dan profiteren van het aanbod van Formaat voor jeugdhuizen. Anderen zeggen eerder te werken met een specifieke werkvorm en zien zichzelf dan eerder als een jongerenwerking dan als een jeugdhuis. Ze werken anders, omdat bijvoorbeeld de kinderen en de jongeren die ze bereiken niet naar een modaal jeugdhuis zouden gaan. Eén van de kenmerken van deze allochtone jongerenverenigingen is het aanbieden van huistaakbegeleiding. Wat wel bij

allemaal gelijk is, is dat ze vinden dat ze een grote ontmoetingsfunctie hebben naar jongeren. Dit kan anders ingevuld worden, maar de grote kenmerken zijn wel bij iedereen dezelfde.

Daarnaast behoren ook jeugdhuizen die werken rond diversiteit, die met een vraag rond diversiteit zitten of die allochtone jongeren bereiken tot de doelgroep. Er wordt ook gewerkt rond het sensibiliseren van jeugdhuizen rond diversiteit.

Bij de start van het project hadden ze een database van ongeveer 300 mogelijke werkingen. Deze werd gedownsized tot een tachtigtal nuttige werkingen, waarvan er op het moment van het interview vijftig effectief werden ondersteund.

4.2.12.5 Aanbod

Formaat+ biedt ondersteuning aan op maat van de allochtone jongerenverenigingen. Veel van die allochtone jongerenverenigingen zijn relatief nieuw, worden door jongeren opgestart en hebben niet de jarenlange ervaring die reguliere jeugdhuizen of –bewegingen wel hebben. Allochtone jongerenverenigingen weten niet altijd waar ze naar toe kunnen voor ondersteuning, ze zijn zoekende en Formaat+ biedt dan ondersteuning aan op maat van de vereniging. Ze helpen hen met formaliteiten als vzw, subsidiekanalen, ook inhoudelijk wordt er ondersteund, vorming wordt geboden op allerlei vlakken. Ook belangenbehartiging en het organiseren van studiedagen behoort tot het aanbod.

4.2.12.6 Personeelstructuur

Toen het project in 2008 stopgezet werd door het wegvallen van financiële middelen zijn ook een aantal mensen weggevallen. Toen in 2009 weer van start werd gegaan met het project is één van die mensen terug aan de slag kunnen gaan bij Formaat+. In totaal werkten er een halftijdse coördinator en twee stafmedewerkers voor het project.

4.2.12.7 Extern netwerk

Formaat+ maakt deel uit van het Platform Diversiteit van het Steunpunt Jeugd en van daaruit werd een netwerk uitgebouwd met andere organisaties die ook met diversiteit bezig zijn (onder meer PAJ). Verder zijn er contacten met onder andere partnerfederaties, federaties van zelforganisaties in Vlaanderen en de Turkse Unie, met het Minderhedenforum, de Vlaamse Jeugdraad en met allerlei jeugd –en integratiediensten.

4.2.12.8 Continuïteit

Formaat+ loopt nog altijd door. Ten tijde van het proeftuinjaar werd het beleidsplan voor 2010-2013 van Formaat uitgeschreven. Hierin werd het project Formaat+ mee opgenomen in de volledige werking van Formaat, door de doelstelling van het ondersteunen van allochtoon jeugdwerk mee in het beleidsplan van de algemene werking van Formaat op te nemen. In 2010 werd dat beleidsplan van Formaat goedgekeurd, en werd Formaat dus door de Vlaamse Overheid erkend als officiële ondersteuner van allochtoon jeugdwerk. Daardoor konden ze verdergaan met Formaat+ als deel van de reguliere werking van Formaat, via de verkregen structurele subsidies van de enveloppe van de overheid (landelijk erkend jeugdwerk). Op het moment van het interview ondersteunden ze zo'n vijftigtal allochtone jongerenwerkingen over heel Vlaanderen.

4.2.13 Platform Allochtoon Jeugdwerk vzw (coördinerende vereniging voor allochtoon jeugdwerk)

4.2.13.1 Context

2007 betekende voor PAJ een doorstart. De coördinatie en de personeelsploeg werden vernieuwd en vrij snel kwam er ook een nieuw bestuur aan boord. Ook in 2007 groeide vanuit het toenmalige jeugdbeleid de aandacht voor het stijgend aantal allochtone jongerenwerkingen in de steden en hun nood aan ondersteuning. Twee verenigingen, waaronder PAJ, werden toen gevraagd de ondersteuning van allochtone jongerenwerkingen mee in hun werking op te nemen of verder te zetten. In 2008 zijn ze van start gegaan, met als doel allochtone jongerenwerkingen over heel Vlaanderen te ondersteunen.

Het proeftuinproject hield een schaalvergroting in van de huidige werking en sloot dus goed aan op wat de organisatie reeds doet. Bij PAJ wilden ze deze schaalvergroting bestendigen via een landelijke erkenning. Zo zou het project een permanent onderdeel van de organisatie kunnen worden. Landelijke erkenning werd niet verkregen.

4.2.13.2 Denk- en handelingskader

PAJ wil voorwaardenscheppend werken: de jongeren moeten het zelf doen, PAJ voert niets zelf uit. Dit komt voort uit het groeiend bewustzijn van de jongeren om zelf iets te doen in plaats van te wachten totdat PAJ stappen onderneemt. PA vindt het belangrijk dat het allochtone jeugdwerk ondersteund wordt omdat allochtone jongeren nu te vaak aanzien worden als probleemjongeren. Ze willen werken aan positieve beeldvorming en aan belangenbehartiging. Allochtone jongerenwerkingen kunnen een rol spelen in het aanpakken van knelpunten in steden, zeker vanuit een preventief oogpunt. Het is dus belangrijk dat ze ondersteund worden. Voor gemeenten waar allochtone jongerenwerkingen schaars zijn, ontbreekt het de diensten en actoren aan kennis ter zake. Zonder ondersteuning op maat zouden deze initiatieven uitdoven. PAJ onderschrijft een preventieve benadering en het creëren van kansen. Ze hanteren educatieve vormingsmethodieken.

4.2.13.3 Doelstellingen

Met het project wilden ze bij PAJ vooral het allochtone jeugdwerk op de kaart zetten, het een gezicht geven binnen het bredere jeugdwerk en optreden als pleitbezorger. Het belangrijkste doel is dan ook om te streven naar de erkenning van deze allochtone jongerenwerkingen en naar valorisatie van wat ze doen binnen het jeugdwerk.

4.2.13.4 Doelgroep

De doelgroep bestaat uit allochtone jongerenwerkingen over heel Vlaanderen.

Kwantitatief hebben ze met het proeftuinproject 17 allochtone jongerenwerkingen in Oost-Vlaanderen bereikt, 45 allochtone jongerenwerkingen in de stad Antwerpen, vier allochtone jongerenwerkingen in de provincie Antwerpen, exclusief de stad Antwerpen en 4 allochtone jongerenwerkingen in Vlaams-Brabant en Brussel samen.

Kwalitatief werd er bij de samenstelling van de doelgroep rekening gehouden met het jeugdwerkgehalte van de allochtone jongerenwerkingen, de verjonging van de begeleidersploeg en de bereidwilligheid om mee te stappen in het pedagogisch project van PAJ.

4.2.13.5 Aanbod

De werking bestond in grote lijnen uit het opzoeken van de allochtone jongerenwerkingen, hen te ondersteunen, te begeleiden, de kwaliteit van hun werking te verhogen en hen te stimuleren om samen te werken.

4.2.13.6 Personeelstructuur

Er was een nood aan nieuwe mensen, PAJ ondersteunde namelijk met de proeftuin een veelvoud van de verenigingen die ze voordien ondersteunden. PAJ was door de proeftuin actief in meerdere provincies, waar ze daarvoor slechts in de provincie Antwerpen actief waren.

Uiteindelijk werden er vijf beroepskrachten aangetrokken, waarvan één administratieve kracht en vier jeugdwerkers. Daarnaast zijn er twee stagiaires en een vijftal vrijwilligers aan de slag gegaan op het project.

4.2.13.7 Extern netwerk

PAJ werkt met een heel aantal partners samen. Onder andere met JES vzw. De samenwerking bestaat voornamelijk uit het gezamenlijk organiseren van animatorcursussen in het jeugdwerk. Vermits PAJ geen erkende landelijk georganiseerde jeugdvereniging is, kunnen ze geen erkende cursussen inrichten. Ze beschikken echter wel over toegang tot de doelgroep en ervaren lesgevers. JES vzw kan wel erkende cursussen inrichten en de samenwerking met PAJ helpt hen om laagdrempeliger naar de doelgroep toe te werken. Ook met Uit De Marge hebben ze een animatorcursus georganiseerd.

Ook met de KSJ-KSA-VKSJ hebben ze goede contacten. Deze samenwerking is vooral gericht op het activeren van de leden van de KSJ-KSA-VKSJ rond diversiteit en interculturaliteit.

Met Formaat+ zijn er gesprekken aan de gang om in de toekomst te gaan samenwerken. Nu hebben ze reeds samen een studiedag georganiseerd.

Met de Arenbergschouwborg en voorheen ook met Kif Kif werd er samengewerkt rond het project Mic's Up. PAJ kent de doelgroep en heeft kennis over de jongerencultuur en Arenberg de infrastructuur en professionele omkadering.

Tot slot werken ze ook samen met Defensie, in het kader van diversiteit en werving. Er werd een activiteitendag georganiseerd.

4.2.13.8 Continuïteit

Met de proeftuin wilden ze het werkveld van PAJ uitbreiden van de provincie Antwerpen naar landelijk niveau, door elk werkjaar een bijkomende provinciale werking uit te bouwen zodat de proeftuin op lange termijn erkend kon worden als landelijk jeugdwerk. Dit werd niet bekomen, tijdsgebrek wordt als grootste reden aangehaald. De proeftuintermijn was te kort om dergelijke groei te behalen. Het project ligt dan ook stil. PAJ is desondanks wel nog altijd actief als ondersteuner van allochtone zelforganisaties, vooral in de provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen. Zicht op een andere vorm van subsidiëring is er momenteel niet.

4.3 Vergelijkende analyse

4.3.1 Houding ten aanzien van evaluatie

In dit eerste deel van de thematische resultaten wordt nagegaan hoe de proeftuinen een evaluatieproces ervaren en welke houding ze aannemen tegenover verschillende vormen van evaluatie. We achterhalen hoe de proeftuinen omgaan met evaluatie en welke evaluatiemethoden zij prefereren. Hierbij schenken we specifiek aandacht aan de betekenis en invulling die zij geven aan de geprefereerde vorm en inhoud van evaluatie. De proeftuinen worden zowel administratief door de afdeling Jeugd geëvalueerd en opgevolgd alsook onderzoeksmatig.

4.3.1.1 Het belang van evaluatie

De proeftuinprojecten namen een overwegend positieve houding aan ten aanzien van evaluatie als onderdeel van de subsidieovereenkomst. Zowel de evaluatie van het proeftuinproject op zich, als de evaluatie van de proeftuinen als beleidsinstrument wordt door alle bevroegde proeftuinen als zinvol beschouwd. Het evaluatieonderzoek en de voorziene evaluatie- en opvolgingsprocedure vanuit de afdeling Jeugd (verslagen, inspectiebezoek en begeleiding door Uit De Marge) was bij de start van de proeftuinen gecommuniceerd in de subsidieovereenkomst. De proeftuinen waren op de hoogte van dit verloop en gaven aan dit niet als dwingend te ervaren³.

Een evaluatieproces van de proeftuinprojecten ondervindt men globaal genomen als erg nuttig, aangezien dit hen **een terugblik geeft op het hele proeftuinproces**. Het geeft een overzicht van wat ze allemaal gerealiseerd hebben, waar ze nu staan en welke richting ze verder nog uit kunnen gaan. Een evaluatie wordt bijgevolg in de eerste plaats aanzien als een moment van ex post reflectie over de eigen werking. Als we dit vergelijken met de drie motieven van evaluatie volgens Chelimsky (1997), dan staat praktijkontwikkeling bovenaan. Eerder dan kennisverbreding en verantwoording, biedt een evaluatie hen een inzicht in de praktijkevoluitie.

Tevens wordt een evaluatieproces erkend als een wijze van verantwoording voor ontvangen subsidies, maar slechts vanuit secundair belang. Voor een subsidiërende overheid zal het verantwoordingsdoel doorgaans primeren op het motief van praktijkontwikkeling.

Het belang van een evaluatie van de proeftuin als beleidsinstrument wordt beaamd. Proeftuinen hopen dat hieruit de meerwaarde van de verschillende proeftuinen mag blijken. Een aantal proeftuinen wenst bovendien dat hieruit een **langetermijnvisie** op meer structurele subsidiëring zal voortkomen. Dit laatste is gedeeltelijk in strijd met het doel van het instrument proeftuinen, dat gericht is op tijdelijke subsidiëring. We komen hier verder nog op terug in luik 2 van de resultaten (rubriek 5).

4.3.1.2 Geprefereerde evaluatiemethode

De huidige evaluatiemethoden, het schrijven van een jaarlijks evaluatierapport (werkingsverslag en financieel verslag), aangevuld met een inspectiebezoek vanuit de afdeling Jeugd, worden door de proeftuinen zeker geapprecieerd. Volgens hen verplicht **het schrijven van het eindverslag** hen om

³ De interviewer stelde zich objectief en neutraal op. Hoewel de evaluatie onderdeel uitmaakt van de subsidieovereenkomst kregen de proeftuinen de mogelijkheid een (kritische) mening te formuleren over de bruikbaarheid van een evaluatie.

stil te staan bij het voorbije projectjaar, in kaart te brengen welke doelen er behaald zijn en welke niet, te argumenteren waarom bepaalde doelen niet behaald zijn en eventueel bij te sturen waar nodig is in functie van een volgend proeftuinjaar. De aanvulling van het eindverslag met **het inspectiebezoek vanuit de afdeling Jeugd** is volgens de proeftuinen echter wel een noodzaak en wordt dus zeker als een positieve aanvulling op de evaluatiemethoden gezien.

In **dialog** kunnen gaan over hun werking, kunnen argumenteren waarom van bepaalde doelen is afgeweken en de keuzes die gemaakt zijn **mondeling** kunnen uitleggen, is iets wat door de proeftuinen als erg belangrijk wordt gezien. Troch (Centrum Kauwenberg, 2011) zegt hierover: *“Toen we hier het plaatsbezoek hadden, die is echt wel heel hard mee met het verhaal en je kan daar alles heel goed aan uitleggen. Dus dan is het helemaal anders. Maar als de dingen zo zwart op wit staan, want heel veel communicatie gaat ook gewoon via dossiers en papierwerk, dan komt dit ook vaak harder over. Dan heb je vaak het gevoel dat je vanalles moet, dat de cijfers belangrijk zijn, dat het genoeg moet zijn en veel groepen en veel bereiken. Terwijl het ook vaak gewoon gaat over dingen die niet echt meetbaar zijn of niet op papier te zetten en die dan veel meer betekenen dan die ene jongere die meer of ik weet niet wat. Maar dat is ook gewoon de moeilijkheid van subsidies, denk ik. Dat is logisch dat je die moet verantwoorden en dat die op een bepaalde manier moeten gestandaardiseerd worden.”*

Echter, hoewel bovenstaande evaluatiemethoden zeker aanvaard worden door de proeftuinen, vinden ze dit niet voldoende als evaluatie. Verschillende proeftuinen geven aan dat **een werkbezoek, liefst voor een langere periode**, een meerwaarde zou bieden op de reeds uitgevoerde evaluatiemethoden. Een tijd meedraaien in de werking zou de eigenheid van de werking beter meegeven, zou inzicht bieden in het verloop van de werking en weergeven waarom sommige plannen gewijzigd worden en waarom het uitvoeren van sommige plannen niet altijd loopt zoals gepland. Het zou tevens een beter inzicht geven in de dynamiek van de groep jongeren waarmee wordt gewerkt. Zoals Peeters (Den Tube, 2011) stelt *“We zijn sterk afhankelijk van onze manier van werken, van de context waarin we zitten en de verschuivingen die hier plaatsvinden, de jongeren die komen en gaan, de dynamiek van de groep enzovoort. De huidige manier van evalueren focust zeer op wat je hebt gepland en wat heb je daarvan gerealiseerd en vaak is het zo dat je een jaar op voorhand dingen hebt gepland om te realiseren, maar in dat jaar veranderen er zoveel zaken, ook qua dynamiek enzo en dat is iets waar ik zeer sterk het gevoel had bij het schrijven van de evaluaties dat ik dacht van, is het maar zo mager wat ik kan noteren van dingen die wij gerealiseerd hebben. Terwijl dat het eigenlijk veel ruimer is dan dat. Maar als je het naast de plannen legt, die je in het begin had, blijkt dat er heel veel verschoven is of dat je dingen anders hebt gedaan. Het als altijd zo, een beetje zoeken hoe het te verantwoorden.”* Men vraagt voornamelijk om evaluatiecriteria die ruimer zijn dan doelbereik en/of cliëntaantallen en evaluatiecriteria die gericht zijn op de verantwoording van keuzes en (doel)veranderingen.

De **subsidieovereenkomst tussen de Vlaamse Gemeenschap en de proeftuinen** vormt de basis bij de evaluatie van de proeftuinen vanuit het beleid. De proeftuinen hebben een **dubbel gevoel** bij het opmaken van dergelijke subsidieovereenkomst. Enerzijds biedt het hen **een ondersteunend kader**, met duidelijke richtlijnen waar ze op moeten focussen en wat ze moeten bereiken. Anderzijds kan het ook aanvoelen als een **te strikt kader**, waarbinnen weinig ruimte is voor wijzigingen of aanpassingen en waar ze op het einde van het jaar op afgerekend kunnen worden. Eva Vandepoel (CAW De Terp – deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk): *“Op zich is het ding met een subsidiedossier natuurlijk, dat is heel concreet. Je hebt echt zo die doelstellingen en indicatoren en dat is sowieso niet slecht als leidraad, voor als richtlijn te houden het hele jaar door. Maar dat voelt ook wel heel strak. Je hebt echt wel zo van het is zo en zo en zo en dan in die periode van juli tot augustus moet je het zo doen en van maart tot april doe je dat en dat is niet altijd evident.”*

In plaats van op voorhand alle doelen reeds te formuleren en het doelbereik dus als criterium te nemen, zou een verantwoording achteraf van wat ze allemaal bereikt hebben, hoe ze het bereikt

hebben en welke keuzes ze gemaakt hebben beter werken volgens een aantal proeftuinen. Laforce (Leren Ondernemen, 2011) stelt hierover: *“Waar ik nogal voorstander van ben is een evaluatie of een verantwoording achteraf. Wat nu gebeurt in de projecten is dat iemand iets moet uitschrijven op papier en je moet dus eigenlijk op voorhand weten wat er allemaal gebeurt en hoe. Op basis van wat geschreven wordt, wordt dan gekeken of je het hebt uitgevoerd of niet. Ik zou het veel belangrijker vinden moesten we grote lijnen uitschrijven over de richtingen die we gaan en dat we dan een jaar werken en dat je dan verantwoord, de manier en de stappen die je ondernomen hebt. Dus dat je achteraf een verantwoording geeft want dat moet. Het is geld van de overheid dus je moet verantwoorden maar dan achteraf en niet vooraf waarin wordt gekeken van heb je dat gedaan of niet waarin je in een te vast stramen zit.”*

Bij voorkeur wenst men dus een ex post evaluatie, met aandacht voor alle verwezenlijkingen (bedoeld en onbedoeld) en in het bijzonder voor de werkwijze en de verschillende stappen en niet enkel voor doelbereik. Een grotere speel- of experimenteerruimte is hierbij wenselijk.

4.3.1.3 Focus van de evaluatie: kwaliteit boven kwantiteit

Tijdens de gesprekken wordt meermaals verwezen naar de verschillen tussen ‘kwalitatief’ en ‘kwantitatief’ evalueren. De voorkeur gaat eerder uit naar het kwalitatieve evaluatieproces, dan naar een kwantitatieve vorm. Geen enkele van de bevroegde proeftuinen spreekt van een voorkeur voor een kwantitatieve evaluatie, zonder de koppeling aan een kwalitatieve evaluatie. Uit de gesprekken blijkt verder wat ze begrijpen onder ‘kwalitatief’ en ‘kwantitatief’. De twee begrippen worden immers gemakkelijk in de mond genomen en de begripsafbakening is allesbehalve helder. Doorgaans duidt men met de twee begrippen op de scheidingslijn tussen kwalitatief onderzoek en kwantitatief onderzoek, waarbij kwalitatief onderzoek mondeling, tekstueel of visueel datamateriaal analyseert en kwantitatief onderzoek gebaseerd is op cijfermatige data. De proeftuinen beschouwen alles wat cijfermatig is (bijv. aantal bereikte jongeren, aantal personeelsleden) of in sommige gevallen wat wordt gemeten aan de hand van dichotome indicatoren (bijv. al dan niet vernieuwende karakter van een project) als een vorm van ‘kwantitatieve’ evaluatie.

De subsidieovereenkomst tussen de proeftuinen en de Vlaamse Gemeenschap, waarin al de doelstellingen en indicatoren zijn opgesteld, dient voor de meeste proeftuinen als basis voor de **kwantitatieve evaluatie**. Centrale vragen hierbij zijn onder andere of de doelstellingen die voorop werden gesteld behaald zijn, hoeveel kinderen en/of jongeren per jaar bereikt worden met het proeftuinproject en hoeveel kinderen en jongeren via het proeftuinproject in contact zijn gekomen met andere jeugdbewegingen.

Kwalitatieve evaluatie wordt dan elke vorm van gesprek, observatie of verslag dat niet aan de hand van cijfermateriaal of vaste indicatoren moet worden gelegitimeerd. Hieruit leiden we af dat vanuit de perceptie van de proeftuinen, het concept ‘meten’ vaak wordt herleidt tot ‘tellen’ en dat ‘indicatoren’ enkel thuishoren in de kwantitatieve sfeer. Er heerst een grote preferentie voor vormen van evaluatie die de persoonlijke verhalen van de kinderen of jongeren weerspiegelen.

Vier proeftuinen worden het liefst enkel kwalitatief geëvalueerd. Zoals Laforce (Leren Ondernemen, 2011) stelt: *“Meten is weten. Maar wij zeggen meten is de essentie vergeten. Ik vind dat een veel betere spreuk. Het gaat niet over het meten, want meten is volgens mij niet weten. Als je meet weet je hoeveel kinderen je bereikt en je kent de doorstroming, maar daar gaat het niet over. Het gaat over armoedebestrijding en de vraag is welke manieren om jongeren te ondersteunen zijn interessant om te zorgen dat die gasten binnen tien jaar niet in de armoede of de bak terecht komen.”*

Zeven proeftuinen vinden een combinatie tussen kwalitatief en kwantitatief het vruchtbaarst, hoewel de kwantitatieve evaluatie dan enkel geldt als eventuele aanvulling bovenop de kwalitatieve evaluatie. Zoals vermeld, plaatst geen enkele proeftuin vanuit hun invulling van de begrippen, kwantiteit boven kwaliteit. Buyl (Vierdewereldgroep Aalst, 2011) zegt hierover *“Er moet gemeten*

worden om soms dingen te zien, maar ik vind ook bijvoorbeeld de kwaliteit en wat dat betekent uiteindelijk belangrijker dan hebben we nu tien of vijftien jongeren bereikt.”

Een **kwalitatieve evaluatie** moet volgens de meeste proeftuinen op **twee niveaus** worden doorgevoerd. Ten eerste moet gekeken worden naar **het proces** dat ze met het **proeftuinproject** zelf hebben doorlopen. Hierbij vinden ze het belangrijk dat ze de ruimte krijgen om heel het verloop van dit proces te schetsen, om bepaalde keuzes uit te leggen en dat er rekening wordt gehouden met de realiteit van het werken met hun doelgroep. Men vraagt dus aandacht voor de (1) beschrijving van de werking; (2) verantwoording van keuzes en (3) doelgroepafhankelijke proceswendingen. Dit zou de proeftuinen toelaten om afwijkingen op vooropgestelde doelen te staven. Ten tweede moet volgens hen ook gekeken worden naar **de evolutie die de kinderen en jongeren die deelnemen aan het proeftuinproject** hebben doorgemaakt, getuige Peeters (Den Tube, 2011): *“Als ik voor mezelf kijk en die evaluatie moet maken, bijvoorbeeld over wat een vorig proeftuinproject heeft opgebracht, dan kijk ik gewoon naar de jongeren. Hoe waren die vorig jaar en hoe zijn ze dit jaar. En dan weet ik dat we betekenisvol zijn geweest in die gasten hun levensloop en dat we daar een aantal positieve zaken hebben kunnen inleggen waardoor die gasten verrijkt zijn aan ervaring.”* Men prefereert vooral een evaluatie die weergeeft op welke wijze de werking een gevolg heeft voor de cliënten of gasten.

Tenslotte kunnen we er niet omheen dat bij een deel van de bevraagde proeftuinen duidelijk een aversie heerst ten aanzien van begrippen zoals tellingen, metingen en ‘effecten’. Hoewel men openstaat voor evaluatie op zich als een manier van reflecteren over de eigen werking, blijken enkele bevraagden geen heil te zien in het gebruik van cijfermateriaal als onderdeel van een evaluatie. De angst om op ‘bereikte aantallen’ afgerekend te worden is reëel. De idee heerst dat een kwantificering van hun werking en methodiek hun bestaansreden zou wegnemen.

4.3.1.4 Interne kwaliteitszorg via zelfevaluatie: formeel versus informeel

Naast de externe evaluaties uitgevoerd door de afdeling Jeugd, die bestaat uit de inspectiebezoeken en het verslag dat de proeftuinen jaarlijks moeten indienen, kennen de proeftuinen een heel aantal **zelfevaluatiemethoden**. Het opzetten van een interne evaluatie behoorde niet tot de subsidiecriteria. Er is binnen de proeftuinen een groot verschil op te merken in de manier van aanpak betreffende deze zelfevaluaties.

Vier proeftuinen werken voornamelijk op een informele manier en zeven proeftuinen maken gebruik van een combinatie van informele en formele methoden. Onder informele wijzen vallen alle manieren van zelfevaluatie die eerder ongepland en ongedwongen plaatsvinden. Zij hebben geen formele status. Een formele evaluatie is veeleer gepland en systematisch gestructureerd en krijgt binnen de interne opvolging van de proeftuin een officiële status. Twee proeftuinen vermeldden naast het schrijven van het jaarlijks eindverslag voor de Afdeling Jeugd geen eigen evaluatiemethoden (PAJ en Wijkcentrum De Kring). Tijdens de gesprekken werd niet gewezen op het bestaan van vormen van interne evaluatie voor de proeftuin.

De vijf proeftuinen die gebruik maken van **informele zelfevaluatiemethoden** doen dit aan de hand van niet-gestructureerde **gesprekken met de jongeren en/of de vrijwilligers en jeugdwerkers** over de activiteiten of het gehele project, al dan niet op vastgelegde tijdstippen, bijvoorbeeld na de activiteit. Deze gesprekken gaan dan over wat ze vonden van de activiteit, hoe deze gelopen is en wat er eventueel beter kan.

Formele zelfevaluatiemethoden krijgen vorm als een denktank en/of een werkgroep, het doorvoeren van bevragingen bij de kinderen/jongeren, bij de jeugdwerkers, vrijwilligers en stagiaires en eventueel bij de ouders over het hele proeftuinproject of over bepaalde onderdelen ervan. Ook

op werkbijeenkomsten en tijdens opvolgingsgesprekken met de verschillende begeleiders van het proeftuinproject kunnen korte evaluaties van het proeftuinproject ter sprake komen.

Drie proeftuinen werken met een **denktank**, die speciaal is opgericht voor het proeftuinproject. Deze bestaat uit externe vertegenwoordigers, onder andere van Uit De Marge, de universiteit, de jeugddienst, de stad, enzovoort, waardoor de gedragenheid van het project vergroot en expertise wordt binnengehaald. Binnen deze denktank wordt er nagedacht over welke richting er met het project uitgegaan kan worden, welke doelstellingen vooropgesteld kunnen worden en welke acties er aan kunnen verbinden. Gedurende het project wordt er gemiddeld een drietal keer samengekomen, om het verloop van het project te bespreken, feedback te geven en te krijgen, en eventueel bij te sturen waar nodig. Het spreekt voor zich dat dit een zeer tijdsintensieve opvolgingsmethode is en dat een inbedding in een extern netwerk een voorwaarde is.

Twee proeftuinen werken met een **interne werkgroep** rond de proeftuinen. Deze bestaat uit verscheidene medewerkers van de algemene werking, zoals de coördinator, jeugdwerkers, vrijwilligers, stagiaires, eventueel beleidsmedewerkers en medewerkers van nauw betrokken partners. Ook in deze groep wordt er nagedacht over het project, wordt er gekeken naar wat er al georganiseerd werd en hoe alles verlopen is, naar zaken die eventueel beter kunnen, enzovoort. Deze groep komt op geregelde basis samen.

Eén proeftuin voert een cliëntenevaluatie door via **systematische bevestigingen van de jongeren over bepaalde onderdelen** van het proeftuinproject. Dit doen ze aan de hand van een vragenlijst die ze de deelnemers voorleggen, met vragen hoe alles gelopen is, wat ze ervan vonden en of ze nog verbeteringen zouden willen aanbrengen. Belangrijk hierbij is dat die bevestigingen mondeling gedaan worden, aangezien de lees- en schriftelijke vaardigheden van de meeste deelnemers niet zo sterk zijn. Eenmaal hebben ze geprobeerd te werken met een schriftelijke enquête die werd opgestuurd, echter zonder succes.

Vijf proeftuinen evalueren kort het proeftuinproject tijdens **algemene werkbijeenkomsten** waarop ook het proeftuinproject aan bod komt. Dit gaat dan over het verloop tot dan toe van het proeftuinproject en of er eventueel ergens moet bijgestuurd worden.

Drie proeftuinprojecten houden **korte opvolgingsgesprekken met de kinderen en jongeren en met de jeugdwerkers en/of vrijwilligers en stagiaires**. Zo bespreekt één proeftuin wekelijks het verloop van de kinderwerking met de vrijwilligers. Deze bespreking gaat dan over het verloop van de activiteit en over de kinderen die er aan deelnamen. Een andere proeftuin maakt na elke activiteit een verslag op met een kleine samenvatting van de activiteit, en deze wordt dan later op de werkgroep besproken.

Tabel 4: Overzicht vormen van interne evaluatie per proeftuin^a

Proeftuin	Informele zelfevaluatie	Formele zelfevaluatie				
		Algemeen werkoverleg	Opvolgings gesprek	Externe denktank	Interne werkgroep	Cliënt-bevraging
	Gesprekken met cliënten, jeugdwerkers, vrijwilligers, en stagiaires					
Verenigingen die werken met jongeren in armoede						
Betonne Jeugd vzw	X					
CAW Regio Brugge - 't Salon	X					
CAW De Terp - PSC-Vluchtelingenwerk		X	X			
Centrum Kauwenberg vzw	X		X			
Jeugd vzw	X					
Leren Ondernemen vzw	X	X	X		X	
Recht-Op vzw	X	X		X		
T'Hope vzw	X					
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen				X	X	X
Wijkcentrum De Kring ^b						
Den Tube	X	X				
Coördinerende verenigingen						
Formaat vzw		X		X		
PAJ vzw ^b						

a: Uit De Marge werd niet opgenomen in dit overzicht aangezien ze een ondersteunende rol hadden naar een deel van de proeftuinen

b: De interviews en de dossiers bevatten onvoldoende informatie over dit thema voor Wijkcentrum De Kring en PAJ vzw

Wanneer we de wijze van overleg of interne evaluatie in verband brengen met de looptijd van de proeftuin, kunnen we geen sluitende conclusies trekken. Een korte duur betekent niet automatisch een beperktere inzet op interne evaluatie.

4.3.1.5 Subjectieve kwaliteitsinschatting van dossiers

Over het algemeen zijn de proeftuinen zelf vrij tevreden over **de kwaliteit van de geschreven indieningsdossiers of proeftuinaanvragen**. Ook de proeftuinen die niet meer werden verlengd gaven, met uitzondering van één, aan dat de kwaliteit van de aanvraag in hun ogen redelijk goed was. Enkel CAW De Terp-PSC-Vluchtelingenwerk vermeldde dat ze op het moment van het schrijven van het dossier onvoldoende expertise in huis hadden en te weinig tijd kregen om het degelijk voor te bereiden. Deze proeftuin volgde een alternatief tijdsplan (was later gestart) en was slechts drie maanden bezig toen de tweede oproep beantwoord diende te worden. Voor de tweede oproepingsronde was echter geen mogelijkheid tot uitstel.

Eigen criteria bij het uitschrijven van de dossiers zijn, naast de vereiste subsidiecriteria, het feit dat het realistisch en haalbaar moet zijn, dat het in de lijn ligt van de algemene visie van de werking en dat in de verschillende dossiers duidelijk de evolutie van de proeftuin wordt gegeven. Men heeft doorgaans getracht een evolutie in opeenvolgende dossiers te brengen en de proeftuinen in te bedden in de algemene visie van de organisatie.

De interne expertise voor het schrijven van de indieningsdossiers verschilt echter sterk van proeftuin tot proeftuin. Competenties om subsidieaanvragen te schrijven zijn niet gelijkmatig verdeeld over de verschillende proeftuinen. Dit was volgens de proeftuinen zeker te merken bij het schrijven van **het eerste dossier**. De proeftuinen geven aan dat ze meer nood hadden aan ondersteuning en overleg bij het schrijven van het eerste dossier, dan bij het schrijven van een eventueel tweede en/of derde indieningsdossier. Het tweede en derde dossier bouwt namelijk voort op het eerste dossier. Er worden telkens een aantal inhoudelijke aanpassingen gedaan, meestal op basis van de ervaringen opgedaan tijdens het eerste jaar, maar de basis blijft dezelfde. De ondersteuning van Uit De Marge bij het schrijven van de dossiers werd dan ook enorm geapprecieerd. Uit de documentanalyse van de eerste proeftuinaanvragen blijken zeer grote gelijkenissen tussen de theoretische onderbouwdheid, het achterliggende denk- en handelingskader en de doelen van de dossiers. Verschillende proeftuinen hebben zich sterk laten inspireren door de visie en het theoretische kader van Uit De Marge. Hoewel de proeftuinen dus doorgaans tevreden waren over de subsidiedossiers, stellen we vast dat de ondersteuning bij het uitwerken van het dossier voor sommigen elementair was. Er blijft op vlak van verantwoording van keuzes en conceptueel taalgebruik een groot verschil aanwezig tussen de proeftuinenvoorstellen.

Bij het opmaken van het eerste dossier werd ook het voorbereidend gesprek met de afdeling Jeugd als positief ervaren. De proeftuinen hadden de idee dat er in samenspraak aan het project gewerkt werd en dat er ruimte was voor overleg en discussie. Dit gesprek werd niet meer herhaald bij het tweede of derde dossier. Maar de proeftuinen gaven aan dat ze er geen nood aan hadden, aangezien in het eerste gesprek de grote lijnen reeds waren uitgestippeld waar ze de volgende jaren rond verder zouden kunnen werken.

Een knelpunt dat wel bij elke proeftuin opduikt, is **de korte termijn** waarop de indieningsdossiers geschreven moesten worden. De kwaliteit van het indieningsdossier zou volgens de geïnterviewden beter zijn geweest indien ze meer tijd hadden gekregen om dit uit te werken.

4.3.1.6 Intervisie of coördinatorenoverleg

Naast de ondersteuning van Uit De Marge bij het schrijven van de indieningsdossiers wordt door de proeftuinen ook vaak verwezen naar **de intervisiemomenten met de jeugdwerkers van alle proeftuinen of naar het coördinatorenoverleg** als waardevolle steun bij het opzetten van het proeftuinproject. De intervisie of het coördinatorenoverleg biedt voor de proeftuinen een ondersteunend netwerk, waarin zowel het contact met de andere proeftuinen als waardevol beschouwd wordt als het contact met de ondersteuners van Uit De Marge. Het contact met de andere proeftuinen is voor velen een bron van inspiratie. Ook is het een plaats waar ze een antwoord krijgen op concrete vragen en feedback kunnen krijgen en geven. Intervisie is immers een vorm van gedeelde zelfreflectie. Het is een evaluatievorm die als **peer learning** kan worden aangeduid. Door de eigen werkzaamheden te kunnen bespreken met andere proeftuinen, werd de deskundigheid verhoogd.

Matthys (Wijkcentrum De Kring, 2011) stelt: *“Maar die ondersteuning van Uit De Marge in de zin van het samenbrengen van de coördinatoren en het organiseren van intervisie voor de jongerenwerkers, dat is wel heel belangrijk. (...) Dat is soms wel tijdsintensief, maar ik denk dat het toch wel een meerwaarde geeft. Anders ben je toch maar op je eilandje bezig. Dat is iets waar ik voor vrees op*

langere termijn, stel dat de proeftuinen ooit wegvallen dat dit een stukje zal verwateren en dat we hier nog wel met een jongerenwerking zullen bezig zijn, maar dat die uitwisseling en feedback er niet meer zal zijn.”

4.3.2 Bedoelde en onbedoelde effecten

Deze rubriek draait rond **de subjectieve perceptie van de proeftuinen op de effecten die de proeftuinprojecten hebben teweeggebracht**. Effecten bekijken we vanuit de breedst mogelijke betekenis: realisaties, gevolgen, outcomes. Aan de hand van **vier aandachtsvelden of stakeholders, de doelgroep, het team en de vereniging waarin de proeftuin is ingebed, het beleid en de samenleving**, worden de effecten **schematisch** in kaart gebracht.

Afbeelding 1: overzicht aandachtsvelden voor bedoelde en onbedoelde effecten

Bedoelde & onbedoelde effecten (positief/negatief)			
doelgroep	vereniging team	beleid	samenleving

Naast de opdeling in actoren wordt er nog een belangrijke indeling gemaakt bij de effecten. Ten eerste wordt er gekeken naar de **manifeste effecten** van de proeftuinen, dit wil zeggen de effecten die de proeftuinen wensten te behalen aan de hand van de vooropgestelde doelstellingen. Dit zijn de bedoelde effecten. Ten tweede wordt er ook rekening gehouden met de **latente effecten** van de proeftuinen, dit wil zeggen de effecten die ook via de proeftuinen teweeg worden gebracht, maar die niet van bij de start vooropgesteld waren als te behalen effecten. Deze latente of onbedoelde effecten kunnen **positief of negatief** zijn. Manifeste effecten zijn enkel positief.

4.3.2.1 Effecten op doelgroep

4.3.2.1.1 Verenigingen die allochtone jongerenwerkingen ondersteunen

Bij de verenigingen die allochtone jongerenwerkingen ondersteunden wordt vooral **het mogelijk maken van die ondersteuning voor allochtone jongerenwerkingen** als manifest positief effect van de proeftuinen gezien. Zo weten jongeren die zich vrijwillig inzetten voor allochtone jongerenwerkingen naar wie ze zich kunnen wenden voor ondersteuning en met vragen. Deze ondersteuning voor allochtone jongerenwerkingen bracht op zich een aantal effecten met zich mee. De allochtone jongerenwerkingen werden kwaliteitsvollere werkingen, met een ruimer activiteiten aanbod.

Naast die ondersteuning wordt ook de **toegenomen erkenning van de allochtone jongerenwerkingen bij ‘reguliere’ jeugdhuizen** als manifest positief effect van de proeftuinen gezien. Zo leren bijvoorbeeld andere jeugdhuizen de allochtone jongerenwerkingen kennen, waardoor ze beter zicht krijgen waar ze mee bezig zijn en merken dat ze niet zo sterk verschillen van hun eigen jeugdhuiswerking.

Tabel 5 Manifeste positieve effecten op kinderen en jongeren, voor de verenigingen die allochtone jongerenwerkingen ondersteunen

Manifeste effecten op de doelgroep	
Positief	<p>Ondersteuning van de allochtone zelforganisaties, waardoor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een aanspreekpunt ontstaat voor jongeren die zich vrijwillig inzetten voor allochtone jongerenwerkingen waar ze zich naar kunnen wenden voor vragen en ondersteuning • kwaliteitsverhoging van het aanbod van de allochtone jongerenwerkingen werd bekomen door vorming van vrijwilligers, betere subsidieaanvragen • allochtone jongerenwerking een ruimer activiteitenaanbod kunnen aanbieden <p>Erkenning van allochtone jongerenwerkingen door reguliere jeugdhuizen vanwege wederzijds inzicht in werkingsprincipes</p>

Naast de positieve manifeste effecten ziet Formaat+ ook een negatief latent effect van het proeftuinproject. Als autochtone vereniging vond Formaat+ het soms moeilijk zich te richten naar allochtone jongerenwerkingen. Veel vrijwilligers van de allochtone jongerenwerkingen zijn overbevraagd door allerlei instanties om contact te leggen met allochtone jongeren. De komst van Formaat+ werd dan ook soms negatief onthaald met de idee dat een autochtone organisatie iets nodig heeft van een allochtone organisatie. Voor de medewerkers van Formaat+ was het moeilijk om deze allochtone jongerenwerkingen te overtuigen van hun intenties en aanbod.

Tabel 6 Latente negatieve effecten op kinderen en jongeren, voor de verenigingen die allochtone jongerenwerkingen ondersteunen

Latente effecten op de doelgroep	
Negatief	Overbevraging / te grote maatschappelijke druk op allochtone zelforganisaties om informatie aan te leveren over allochtone jongeren, om te professionaliseren

4.3.2.1.2 Verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede

Bij de verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede worden er voornamelijk manifeste positieve effecten van de proeftuinen op jongeren gezien. Er zijn een heel aantal effecten die gemeenschappelijk zijn voor alle proeftuinen, vermits ze zich allemaal tot dezelfde doelgroep richten. Hier kan echter een onderscheid gemaakt worden tussen **externe effecten op kinderen en jongeren in armoede**, effecten die meer gericht zijn naar de leefwereld of omgeving van de jongeren, en **interne effecten op kinderen en jongeren in armoede**, effecten die meer op de jongeren zelf gericht zijn. Bij de manifest positieve effecten zijn er ook een aantal die **eigen zijn aan een bepaalde proeftuin zelf**. Deze verschillen komen vooral voort uit een verschillende doelopstelling bij de proeftuinen.

Ook moet bij het oplijsten van de effecten rekening gehouden worden met de tijdsperiode van de proeftuinen. Proeftuinen die nog maar net van start zijn gegaan kunnen uiteraard minder effecten naar voor schuiven dan een proeftuin die reeds aan het derde projectjaar bezig is.

Tabel 7 Manifeste positieve effecten op kinderen en jongeren, voor de verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede

Gemeenschappelijk		Proeftuingebonden
Externe effecten	Interne effecten	
<p>Kinderen en jongeren in armoede hebben een plek voor zichzelf, weg van gezin en school</p> <p>Sociaal netwerk van de kinderen en jongeren in armoede en hun leefwereld is verruimd (uit hun isolement gehaald), zowel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • via de contacten en vriendschappen die ontstaan binnen de werking • door de contacten en de bruggen die geslagen worden naar andere diensten, organisaties en verenigingen <p>Volwaardig burgerschap / verhoogde participatie Door boodschappen van jongeren te formuleren, knelpunten en ervaringen te bundelen, de samenleving meer inzicht te bieden in hun levensstijl en problematiek. Hen als burger ondersteunen in maatschappelijke participatie.</p> <p>Het bereiken van een nieuwe doelgroep. Een aantal verenigingen hebben via de proeftuinen een jongerenwerking uitgewerkt, waar ze voordien geen aanbod voor deze doelgroep konden voorzien.</p> <p>Meer variatie in het aanbod. Waar vroeger vooral socio-culturele spelactiviteiten werden aangeboden aan de kinderen en jongeren in armoede, wordt er nu meer variatie in het aanbod gebracht, via onder andere het uitwerken van thematische projecten en het inzetten op beleidsmatige activiteiten.</p>	<p>Zelfvertrouwen/eigenwaarde bij de kinderen en jongeren in armoede is verhoogd, te merken aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nemen nu zelf initiatief • zijn extravertier • geloven meer in eigen kunnen, eigen sterktes en talenten ontdekken • durven meer te vragen • kunnen meer aan, hebben hogere copinggrens, kunnen beter plannen en inspelen op onverwachte situaties • staan sterker op eigen benen en in het leven, zijn zelfstandiger <p>Sociale vaardigheden van de kinderen en jongeren in armoede zijn vergroot, te merken aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen beter samenwerken in teamverband • zich minder afzetten tegen nieuwe mensen in de werking en tegen nieuwe mensen in het algemeen • beter communiceren met andere mensen, leren verwoorden wie ze zijn • nemen zelf stappen naar andere diensten en organisaties • durven meer te vertellen, niet alleen binnen de werking maar ook daarbuiten • leren luisteren naar elkaar • respect opbrengen voor elkaars mening <p>Burgerschapsattitudes versterken</p> <ul style="list-style-type: none"> • jongeren gaan mee nadenken over de werking en op beleidsniveau • jongeren leren zichzelf beter situeren in de samenleving om er deel van uit te maken 	<p>De doelgroep regulier jeugdwerk heeft meer kennis en inzicht in armoede (Jeugd vzw)</p> <p>Kinderen en jongeren in armoede leren de Nederlandse taal beter, leren woorden te gebruiken die ze anders niet zouden leren (Leren Ondernemen)</p> <p>Via tandemwerking die in de werking is opgericht: jongeren met en jongeren zonder armoede-ervaring leren veel van elkaar: jongeren zonder armoede-ervaring leren begrip op te brengen voor wat het is om te leven in armoede en jongeren met armoede-ervaring leren zaken die voor een middenklassejongere evident lijken maar het niet zijn voor jongeren in armoede (zoals iets durven gaan vragen, assertiviteit) (T'Hope)</p> <p>Ouders veel meer kunnen betrekken bij de animaties (mee voorbereiden en begeleiden) en zo werd de interactie tussen de ouders en de kinderen gestimuleerd (Vierdewereldgroep)</p> <p>Kennis over schuldmodel van armoede verhoogt, zelfperceptie en beeldvorming over armoede wijzigt (schaamte neemt af). (Betonne Jeugd, Recht-Op)</p>

Naast de manifeste effecten van de proeftuinen, zijn er een aantal verenigingen die ook **latente effecten, zowel positieve als negatieve effecten**, zien voortkomen uit hun proeftuinproject. Ook hier zijn een aantal gemeenschappelijke latente effecten op te merken en een aantal effecten die eigen zijn aan de proeftuin zelf.

Tabel 8 Latente positieve effecten op kinderen en jongeren, voor de verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede

	Gemeenschappelijk	Proeftuingebonden
Positief		<p>Aanzet tot nieuw project Uit het feit dat de ouders van de Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen Aalst mee de animaties gingen voorbereiden en begeleiden, rees ook de vraag van de ouders om met hun kinderen en jongeren thuis activiteiten te doen en van daaruit is de creabox gegroeid. (Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen Aalst)</p> <p>Uitzonderlijk hoge participatie en betrokkenheid van jongeren Door de grote subsidieafhankelijkheid en onzekere toekomst zijn de jongeren uitermate betrokken bij de werking. Ze zijn uitzonderlijk loyaal en toegewijd. (Recht-Op)</p>
Negatief	<p>Toekomstonzekerheid Door de grote subsidieafhankelijkheid van de proeftuinen leeft/leefde er grote onzekerheid bij de kinderen en jongeren in armoede over het voortbestaan van hun werking.</p> <p>Gevaar te sterke ingroepsvorming Het feit dat de meeste groepen zo hecht zijn, dat er een grote cohesie is, zorgt er ook voor dat de groep zich sluit tegen nieuwe kinderen en jongeren die er bij komen. Er is dus veel aandacht nodig voor nieuwe kinderen en jongeren en er op attent zijn dat de groep zich openstelt voor nieuwe jongeren. Dit speelt minder bij proeftuinen die reeds langer bestaan.</p> <p>Afhakende jongeren door externe omstandigheden Ondanks hechte groep en vaste kern die zich vormt, blijven jongeren ook verdwijnen en terug verschijnen. Dit door verhuis, scheiding van de ouders, co-ouderschap, ...</p>	<p>Afhakende jongeren door vernieuwing Door het feit dat ze met 't Salon moesten verhuizen zijn een aantal jongeren afgehaakt, onder andere omdat er in de vorige locatie allemaal aparte ruimtes waren en ze nu allemaal samen in één grote ruimte in de boot zitten. ('t Salon)</p> <p>Hoge eisen aan jongeren / grote druk Bij PSC-Vluchtelingenwerk werken ze aan het netwerk van de kinderen en jongeren aan de hand van ecogrammen. Het kost echter een grote inspanning voor kinderen en jongeren om over hun situatie te spreken tijdens het werken aan die ecogrammen, zeker als je moet concluderen dat je eigenlijk bijna geen netwerk rondom je hebt. Daarbovenop is het werken rond ecogrammen ook heel tijdsintensief. (PSC-Vluchtelingenwerk) Ook Centrum Kauwenberg geeft dit aan. Door het feit dat ze heel sterk inzetten op leefwereldverruiming bij de jongeren, wordt er onbedoeld ook een grotere druk op de jongeren gelegd. Je creëert iets nieuws en onvertrouwd, wat zorgt voor een kleine drempel binnen de eigen werking. Door die drempelvrees kan het soms wel gebeuren dat er jongeren afhaken.</p>

We laten de kinderen en jongeren en hun ouders zelf aan het woord.

Zo stelt Kimberley ('t Hope, 2011): *“ik heb wel geleerd...vroeger was ik nogal redelijk snel opvliegend als er iets op mijn systeem werkte en hier heb ik wel geleerd dat als er iemand iets doet dat me niet echt aanstaat om er op een kalme manier op te reageren of dat buiten mijn gedachten te houden en me bezig te houden met de rest. [...] Ik heb nu ook een animatorcursus gevolgd, en bij die van 6 tot 12 kom ik nu ook leiding geven in het weekend. Ik ben dan nog eens weg in het weekend. En ik kan dan ook andere kindjes helpen die hier zitten”*.

Ook Michael (Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen Aalst, 2011) geeft positieve effecten aan: *“nu kunnen we meer spelen, anders zaten we altijd binnen. Nu kan ik altijd spelen met mijn vrienden en ook speelgoed meenemen”*. Ook de mama van Michael stelt: *“op die vlakken is ons leven enorm veranderd. Daarvoor zaten ze op geen jeugdbeweging, gaan sporten konden we niet betalen en nu is ons leven op sociaal gebied totaal veranderd. We komen onder de mensen, de kinderen komen onder de mensen, ze leren vanalles bij en dat is echt enorm positief. Want als dit allemaal niet zou bestaan, zouden we het leven niet hebben dat we nu hebben. Soms spreken mensen mij nu nog aan dat ze niet weten wat de kansenas enzo is. En wij hebben het ook een aantal jaar niet geweten. Maar vanaf ik het nu weet maak ik overal promotie. En zeker bij mensen die het nodig hebben. Iedereen heeft daar recht op, zeker als je in de problemen zit. Zo heb je op die manier toch nog een leven en kan je je zorgen even opzij zetten”*. Jana (Leren Ondernemen, 2011) stelt ook: *“Nu knutsel ik veel meer en schrijf ik veel meer en zit ik niet zoveel meer voor tv of voor de computer”*.

Andere geïnterviewde ouders en kinderen vertelden over de positieve invloed van hun participatie op hun gedrag, leren, leefwereld en vrije tijd. Doorheen de interviews werd duidelijk dat de kinderen en jongeren gelukkig waren in de werking. Dat lijkt op het eerste zicht een eenvoudige vaststelling, maar het laten toenemen van gelukkige momenten van kinderen en jongeren die in probleemsituaties grootgebracht worden is een niet te verwaarlozen effect.

4.3.2.2 Effecten op het team/organisatie

Op welke wijze treden effecten op voor de vereniging waarin de proeftuin is ingebed en binnen het team? De subjectieve perceptie van de effecten op het team/organisatie blijkt voor elke vereniging anders. Daarom worden geen gemeenschappelijke effecten weergegeven, maar worden per vereniging de manifeste en latente effecten van de proeftuinen schematisch opgelijst.

4.3.2.2.1 Verenigingen die allochtone jongerenwerkingen ondersteunen

De verenigingen die allochtone jongerenwerkingen ondersteunen, Formaat+ en PAJ zien slechts manifeste positieve effecten van het proeftuinproject op het team en de organisatie. Formaat+ vermeldt het feit dat ze een nieuwe doelgroep hebben om zich op te richten als manifest positief effect van het proeftuinproject. PAJ ziet eerder uitbreiding van het team, van het aanbod vanuit de organisatie (meer contacten leggen, meer kadervorming en workshops) en van de pedagogisch en educatieve methodiek als bedoeld positief effect.

Tabel 9 Manifeste positieve effecten op het team en de organisatie, voor verenigingen die allochtone jeugdwerkingen ondersteunen

Manifeste effecten op de vereniging, het team	
Positief	<p>Formaat+ heeft een nieuwe doelgroep bij: de allochtone jongerenwerkingen.</p> <p>PAJ heeft zijn team kunnen uitbreiden, kan meer allochtone jongerenwerkingen over meer provincies ondersteunen en heeft zijn aanbod en methodiek kunnen verruimen.</p>

Enkel Formaat+ merkt ook een **latent negatief effect** op verbonden aan hun proeftuinproject.

Tabel 10 Latente effecten op het team en de organisatie, voor verenigingen die allochtone jeugdwerkingen ondersteunen

Latente effecten op de vereniging, het team	
Negatief	<p>De afstemming van Formaat+ op de algemene werking van Formaat verliep moeizaam. Op één jaar een zeer ruime doelgroep bijnemen en de verhouding met de reeds bestaande doelgroep bepalen vroeg om een interne organisatorische aanpassing. Het volledige bestaande team van Formaat diende achter het nieuwe project en de nieuwe doelgroep te staan om interne taakverdelingen en aandachtsvelden (vb. bij vorming) aan te passen.</p>

4.3.2.2.1 Verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede

De verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede zien vooral manifeste positieve effecten van de proeftuinen op hun team of organisatie. Eén proeftuin vermeldt ook een manifest negatief effect.

In grote lijnen komen volgende positieve effecten aan bod:

- bijkomende vorming van jeugdwerkers
- personeelsuitbreiding (toename van professionele begeleiding voor de jongerenwerking)
- opbouw van ervaring met nieuwe of grotere doelgroep
- uittesten, experimenteren met nieuwe methodiek
- externe netwerken uitbreiden en verankeren
- activiteitsaanbod van de vereniging uitbreiden of verbeteren
- motivatie en cohesie binnen het team neemt toe
- deelname aan een bredere emancipatorische maatschappelijke beweging (via UDM).

Aangezien ze niet in dezelfde mate door de proeftuinen werden aangehaald tijdens de interviews, geven we de resultaten afzonderlijk per proeftuin weer.

Tabel 11 Manifeste effecten op het team en de organisatie, voor verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede

Manifeste effecten op de vereniging, het team	
Positief	<ul style="list-style-type: none"> • Betonne Jeugd: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Personeelsuitbreiding: waar voor de proeftuin heel de werking op vrijwilligers draaide hebben ze nu één halftijdse jeugdwerker in dienst kunnen nemen. Dit zorgt voor rust bij de vrijwilligers van Betonne Jeugd. ✓ Uitbreiding activiteitsaanbod: frequenter, stabiel aanbod (niet enkel gestoeld op vrijwilligers). ✓ Locatie: ze hebben een eigen lokaal (oude lijnbus) kunnen aankopen en dus eindelijk een eigen lokaal voor de werking verkregen. ✓ Subsidievooruitzichten: via de proeftuinsubsidies nu ook mogelijkheid tot verkrijgen van subsidies van de stad Antwerpen, vermits het elders reeds verkrijgen van subsidies een voorwaarde is om gemeentelijke subsidies te verstrekken • Centrum Kauwenberg <ul style="list-style-type: none"> ✓ Het team wordt gestimuleerd om dingen te veranderen. Door het nadenken over nieuwe thema's en een eventuele nieuwe aanpak worden er veel verfrissende ideeën geopperd binnen het team. ✓ Het team haalt inspiratie uit andere werkingen. ✓ Doelgericht werken stimuleert het team. Dan is er een duidelijke drive voorwaarts te merken binnen het team. • Den Tube: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Toename motivatie team: er is een positieve dynamiek ontstaan binnen de groep van de jeugdwerkers in Den Tube. Het feit dat ze samen projectmatig aan de slag kunnen, heeft een soort zweepeffect binnen het team teweeg gebracht en wekt motivatie op. De cohesie in het team is toegenomen. ✓ Structureel werk is grondiger onderbouwd: omdat ze meer tijd kunnen steken in het aangaan van gesprekken met jongeren over beleid en thema's zoals onderwijs, wordt de boodschap van de jongeren beter geformuleerd en onderbouwd. De vertegenwoordigingsfunctie van de vereniging in bepaalde instanties verloopt daardoor beter. • Jeugd vzw: <ul style="list-style-type: none"> ✓ De vrijwilligers van de organisatie kennen de staalkaart van het vrijetijdsaanbod in de gemeente beter. ✓ Vorming van vrijwilligers: de vrijwilligers worden zich meer bewust van de leefstijlkenmerken en leefsituatie van kinderen en jongeren die in armoede opgroeien. Ze krijgen meer professioneel inzicht en kennis over de doelgroep. • Leren Ondernemen: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Vorming van jeugdwerkers door extern netwerk: de verschillende samenwerkingsverbanden die ze zijn aangegaan voor het proeftuinproject, bijvoorbeeld met de Kunstbank, zorgen ervoor dat er nieuwe dingen worden aangeleerd aan de begeleiders van de proeftuin. ✓ Vernieuwing voor jeugdwerkers: voor het proeftuinproject wordt er ook gewerkt met een methodiek die voorheen vreemd was voor de begeleiders. In plaats van te vertrekken van de traditionele methodieken en activiteiten, zetten ze vanuit de comfortzone stappen in het onbekende. De variatie bevordert op termijn de arbeidstevredenheid van jeugdwerkers.

	<ul style="list-style-type: none"> • PSC-Vluchtelingenwerk <ul style="list-style-type: none"> ✓ Nieuwe methodiek uittesten, bevordert de cohesie: door het werken aan de ecogrammen met de jongeren, slagen de jeugdwerkster en de vrijwilligers erin een heel intens contact met de jongeren op te bouwen. • Recht-Op vzw <ul style="list-style-type: none"> ✓ Vrijwilliger werd een vaste medewerker waardoor professionaliteit en stabiliteit verhoogde ✓ Toename erkenning bij de eigen Raad Van Bestuur • T'Hope <ul style="list-style-type: none"> ✓ Nieuwe methodiek uittesten en verankeren: heel aantal aanpassingen kunnen doen binnen de organisatie, zoals de tandemwerking. Dit wordt ingevuld door vrijwilligers met en zonder armoede-ervaring samen de activiteiten laten organiseren en voorbereiden, opstarten, ... • 't Salon <ul style="list-style-type: none"> ✓ Nieuwe methodiek uittesten, vorming van jeugdwerkers: door met het proeftuinproject aan de slag te gaan hebben de jeugdwerkers een aantal nieuwe methodieken aangeleerd. • Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen Aalst <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ouderparticipatie bij de vereniging: met het proeftuinproject hebben ze ook ouders meer kunnen betrekken bij het voorbereiden en begeleiden van de animaties. Hierdoor kwamen ze op het terrein van de vrijwilligers. • Wijkcentrum De Kring <ul style="list-style-type: none"> ✓ Uitbreiding extern netwerk: met het proeftuinproject zijn ze een samenwerking aangegaan met de jeugddienst van Eeklo, en dit zorgt voor een interessante mix binnen de organisatie. Er wordt actief gezocht naar linken met andere organisaties.
Negatief	<ul style="list-style-type: none"> • Leren Ondernemen <ul style="list-style-type: none"> ✓ Onrust, onzekerheid binnen het team door vernieuwing: het werken met andere methodieken zorgt voor onrust bij de begeleiders. Dit is echter een effect dat ze met die methodieken ook wilden bereiken, omdat op deze manier de begeleiders steeds wakker worden geschud en telkens opnieuw stilstaan bij waar ze mee bezig zijn. De dagelijkse routine wordt onderbroken.

Via de ondersteuning van Uit De Marge maken de proeftuinen niet enkel deel uit van het jeugdwerk, maar worden ze verbonden met een bredere maatschappelijke emancipatorische beweging, en worden er ook contacten met onder andere Samenlevingsopbouw, het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen en het Minderhedenforum uitgebouwd. Door het feit dat deze proeftuinen deel uitmaken van deze brede emancipatorische beweging, maakt ook dat ze bewuster op zoek gaan naar methodieken om emancipatorisch met de jongeren aan de slag te gaan.

Een aantal verenigingen ziet ook latente effecten van de proeftuinen op het team en de organisatie. Zowel latente positieve als latente negatieve effecten worden opgelijst. Voor alle proeftuinen die niet vrijwillig de proeftuin hebben stopgezet (door bewuste verankering in de huidige werking of omdat enkel een korte termijn werd beoogd), is het gebrek aan continuïteit en toekomstperspectief een latent negatief effect dat doorweegt op personeelsinzet, motivatie van de doelgroep en verankering van uitgeteste methodieken.

We overlopen de belangrijkste negatieve latente effecten:

- Onzekerheid over de toekomst (dreiging tot wegvallen van de werking voor jongeren, hoog personeelsverloop van jeugdwerkers)
- Omgaan met grenzen aan de werking; het afbakenen van de haalbaarheid: een nood voor bijkomende ondersteuning duikt op, een nood vanuit jongeren wordt aangekaart, jongeren nemen meer initiatief dan de jeugdwerker kan begeleiden, recruiteringsstop van doelgroep.
- Interne spanningen met nieuwe betrokkenen of andere deelwerkingen (ouders, volwassenenwerking, ...)
- Externe spanningen met nieuwe partners (jeugdwerk, jeugddienst, ...).

Tabel 12 Latente effecten op het team en de organisatie, voor verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede

Latente effecten op de vereniging, het team	
Positief	<ul style="list-style-type: none"> • T'Hope <ul style="list-style-type: none"> ✓ Vorming jeugdwerkers: de jongerenwerking heeft een nieuwe dynamiek gebracht in de algemene werking. De mensen die reeds langer bij T'Hope tewerkgesteld waren kijken nu met een ruimere blik naar de doelgroep. • Wijkcentrum De Kring <ul style="list-style-type: none"> ✓ Uitbreiding doelgroep andere deelwerking: via de tienerwerking worden ouders bereikt, die dan doorstromen naar de volwassenenwerking.
Negatief	<ul style="list-style-type: none"> • Voor alle proeftuinen: gebrek aan continuering voor jongeren en jeugdwerkers, onzekerheid, stress, personeelsverloop, ... • Betonne Jeugd: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Nieuwe initiatieven hebben weinig toekomstpotentieel: de extra middelen duiden ook sterk de nood aan meer aan. Ze willen bijvoorbeeld nu ook graag thematisch en structureel met de jongeren aan de slag, maar daar hebben ze nog niet genoeg middelen voor. • Den Tube: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Recruiteringsstop: af en toe botsen ze op de grenzen van hun werking. wanneer genoeg jongeren worden bereikt, wordt er niet meer ingezet op actieve recruiting, waardoor een aantal jongeren die wel de nood voelen om deel te nemen aan de jongerenwerking worden mislopen, omdat ze de weg niet vinden. Ze werken slechts met twee jeugdwerkers, en dan kan je niet alles doen wat je wilt doen. • Recht-Op vzw <ul style="list-style-type: none"> ✓ Recruiteringsstop en onmogelijkheid om te voldoen aan actieve vraag: botst af en toe op de grenzen van haar organisatie. De jongeren en de werking vragen soms meer dan ze kunnen bieden. Met een te groot aantal bereikte jongeren en jongeren die ook steeds mondiger worden en meer durven vragen, betekent dat extra werk dat de organisatie soms niet meer kan dragen. • T'Hope <ul style="list-style-type: none"> ✓ Spanning met andere deelwerkingen: bij de volwassenen in de volwassenenwerking leefde de angst om hun eigen plek binnen de werking kwijt te geraken, door het feit dat de jongerenwerking sterk groeide en meer en meer ook een plek ging opeisen in de werking.

	<ul style="list-style-type: none"> • Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen Aalst <ul style="list-style-type: none"> ✓ Spanningen taakafbakening: Voor het proeftuinproject werden de animaties alleen door de vrijwilligers voorbereid en begeleid. Via het proeftuinproject werden ook heel actief de ouders er bij betrokken. Dit kwam in het begin bedreigend over voor de vrijwilligers, die het aanvoelden alsof hun plaats binnen de werking werd afgepakt. • Wijkcentrum De Kring-Smileys <ul style="list-style-type: none"> ✓ Beperkte doelgroep in leeftijd: ze kunnen geen aanbod voorzien voor jongeren uit de jongerenwerking die 15 jaar worden. ✓ Externe samenwerking: de samenwerking met de jeugddienst, die met het proeftuinproject is opgezet, brengt soms ook moeilijkheden met zich mee. Je werkt met twee begeleiders uit twee verschillende organisaties met twee verschillende visies, en het is niet altijd gemakkelijk om dit op elkaar af te stemmen.
--	---

4.3.2.3 Effecten van de proeftuinen op het beleid

4.3.2.3.1 Verenigen die allochtone jongerenwerkingen ondersteunen

Zowel Formaat+ als PAJ zien enkel manifeste positieve effecten op het beleid voortkomen uit de proeftuinen. Latente positieve en negatieve effecten worden niet aangehaald.

Tabel 13 Manifeste positieve effecten op beleid, voor de verenigen die allochtone jongerenwerkingen ondersteunen

Manifeste effecten op het beleid	
Positief	<ul style="list-style-type: none"> • Formaat+ <ul style="list-style-type: none"> ✓ Beleidsperceptie / perceptie binnen de sector: ze hebben zelforganisaties bespreekbaarder gemaakt in de sector van jeugdhuizen en er een debat over georganiseerd. Daarvoor hebben ze een heel aantal politici kunnen samenbrengen om over allochtoon jeugdwerk mee na te denken. Ze hebben het beleid uitgedaagd om na te denken over de toekomst van het allochtoon jeugdwerk en hoe het beleid zich er tegenover kan en wil verhouden. ✓ Vertegenwoordiging: vanuit hun lidmaatschap bij de Vlaamse Jeugdraad hebben ze de stem van de allochtone jongerenwerkingen tot bij de Vlaamse Overheid gebracht. • PAJ <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ze hebben een verhoging van het aantal erkende verenigen bekomen. ✓ De bekendheid van subsidiërende instanties is verhoogd

4.3.2.3.2 Verenigen die werken met kinderen en jongeren in armoede

De verenigen die werken met kinderen en jongeren in armoede zien zowel manifest positieve en manifest negatieve effecten op het beleid voortkomen uit het werken met de proeftuinen. Een gemeenschappelijk manifest positief effect is dat ze zich groeperen als verenigen. Daardoor kunnen ze gemakkelijker wegen op beleidsbeslissingen. Overleg en het vormen van een aparte groepering van proeftuinen leverde hen een unieke plaats in het jeugdwerklandschap op. Uit De Marge speelde hierin een voorname rol.

Naast dit gemeenschappelijk effect zijn er ook een aantal manifeste positieve effecten die verschillen van proeftuin tot proeftuin.

Tabel 14 Manifeste positieve en negatieve effecten op het beleid, voor de verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede

	Gemeenschappelijk	Proeftuingebonden
Positief	<ul style="list-style-type: none"> • Beleidsmatige rol van Uit De Marge werd versterkt door de proeftuinen: door de werkgroep is gewerkt aan de beeldvorming van het beleid over de doelgroep, is expliciet aandacht gevraagd voor de werkingen. De bekendheid van de werkingen vergroot. • Vanuit het verhaal van de jongeren het bestaansrecht van de werkingen aankaarten bij het beleid. De boodschap laten overbrengen door de jongeren zelf, vanuit hun leefwereld. Vier proeftuinen (T'Hope, Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen Aalst, Recht-Op en Den Tube) zetelen in de lokale jeugdraad om zo de stem van de jongeren weer te geven. Wijkcentrum De Kring heeft dit als toekomstige doelstelling vooropgesteld. Via het uitnodigen van vertegenwoordigers van lokale besturen, de burgemeester of minister Pascal Smet wordt er ook aan gewerkt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wijkcentrum De Kring- Smileys: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ze zijn er in geslaagd lokale verankering te vinden voor het proeftuinproject. Er is een akkoord met het stadsbestuur van Eeklo om de jongerenwerking te blijven subsidiëren als de proeftuinmiddelen wegvallen. ✓ Ze starten met een jeugd welzijnsoverleg in de stad Eeklo, om aandacht voor de doelgroep te vragen. • Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen, Aalst <ul style="list-style-type: none"> ✓ Bijeenbrengen van een werkgroep rond vormingen voor de jeugdbewegingen.

Een gemeenschappelijk latent negatief effect voor de proeftuinen, met uitzondering van Wijkcentrum De Kring, is de zoektocht naar continuering van de proeftuinproject via het verkrijgen van structurele subsidies.

Tabel 15 Latente negatieve effecten op het beleid, voor de verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede

	Gemeenschappelijk	Proeftuingebonden
Negatief	<p>Intensieve zoektocht naar financiering, lokaal beleid reageert voorlopig niet positief om deze toe te kennen:</p> <p>buiten Wijkcentrum De Kring is nog geen enkel andere lokale vereniging er in geslaagd structurele subsidies te vinden voor hun proeftuinproject, zodat dit gecontinueerd kan worden. Wel zijn er daarvoor een heel aantal gesprekken aan de gang met het gemeentelijke beleid. Dit wakkert onderlinge concurrentie aan (is ongewenst).</p>	<p>Wijkcentrum De Kring-Smileys</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ze zijn er in geslaagd via de gesprekken met het stadsbestuur van Eeklo hun project lokaal te verankeren, maar een voorwaarde van de stad Eeklo tot het verstrekken van deze subsidies was dat Wijkcentrum De Kring met het geld niet één maar twee verenigingen zal organiseren, de jongerenwerking de Smileys en de Jong+ vereniging. Gemeentelijk beleid heeft actie ondernomen, maar onder voorwaarden.

4.3.2.4 Effecten van de proeftuinen op de samenleving.

4.3.2.4.1 Verenigingen die allochtone jongerenwerkingen ondersteunen

Voor de effecten op de samenleving ziet enkel Formaat+ een aantal positieve manifeste effecten. Er worden geen positieve of negatieve latente effecten waargenomen door de verenigingen die allochtone jongerenwerkingen ondersteunen.

Tabel 16 Manifeste positieve effecten op de samenleving, voor de verenigingen die allochtone jongerenwerkingen ondersteunen

Manifeste effecten op de samenleving	
Positief	Formaat+ heeft er voor gezorgd dat er een wisselwerking tot stand is gekomen tussen allochtone jongerenwerkingen en jeugdhuisen. Ze waarderen elkaar en er kunnen interculturele dialogen en processen tot stand komen. Dit bevordert de interculturele dialoog in de samenleving.

4.3.2.4.2 Verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede

De lokale verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede merken alleen manifeste effecten, zowel positieve als negatieve, op de samenleving vanuit de proeftuinen. Geen enkele vereniging gaf latente effecten op de samenleving aan. Voor de manifeste effecten is het sensibiliseren van de samenleving en de jongeren positiever in beeld brengen een gemeenschappelijk effect van de proeftuinen op de samenleving. Verder zijn er ook een aantal effecten eigen aan de proeftuin op te merken.

Tabel 17 Manifeste effecten op de samenleving, voor de verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede

	Gemeenschappelijk	Proeftuingebonden
Positief	Positieve beeldvorming van jongeren en werkingen: via het meewerken aan bepaalde activiteiten, zoals onder andere meewerken aan campagnes rond de dag van de armoede op 17 oktober 2011, of aan activiteiten in de wijk, via positieve communicatie over de werkingen in persartikels, op sites of de wijkkrant en door het organiseren van een toonmoment na elk project, worden de jongeren in beeld gebracht in de samenleving en komen er reacties van de samenleving.	<ul style="list-style-type: none"> • Leren Ondernemen: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Preventief werken door kinderen en jongeren in armoede uit de bijzondere jeugdzorg te houden. ✓ Onderhouden positieve contacten met scholen, ze zitten in het lokaal overlegplatform (LOP). Vertegenwoordigen de jongeren. Ze geven workshops aan de leerkrachten met de ouders erbij, dit moet verder uitgebouwd worden.
Negatief		<ul style="list-style-type: none"> • Den Tube. <ul style="list-style-type: none"> ✓ Gebrek aan aandacht voor de armoedeproblematiek, ze maken de bedenking dat als de samenleving de kinderen en jongeren alleen nog maar in een positief daglicht zullen zien, er voorbij zal gegaan worden aan de individuele schrijnende toestanden waarin veel van deze kinderen en jongeren opgroeien.

4.3.2.5 Eigenheid van effecten van proeftuinen

Voorgaande beschrijvingen van de effecten zijn gebaseerd op de uitspraken van jongeren en kinderen die participeerden en van jeugdwerkers en coördinatoren van de proeftuinen. De effecten zijn slechts op korte termijn door de proeftuinen vastgesteld, langetermijneffecten kunnen binnen de looptijd van de proeftuinen niet worden bepaald. Vele van de effecten dreigen bovendien verloren te gaan indien de proeftuinen er niet in slagen om de nieuw bereikte doelgroep, een nieuwe methodiek, interne organisatorische wijzigingen of het opgebouwde externe netwerk te verankeren in hun basiswerking of te bestendigen door middel van subsidies.

Wanneer we de globale effecten volgens de coördinerende verenigingen en de verenigingen die werken met kwetsbare jongeren nogmaals beknopt oplist (zie onderstaande tabellen), dan merken we dat voornamelijk positieve effecten op niveau van de doelgroep worden benoemd. Zeker voor de werkingen met maatschappelijk kwetsbare jongeren, worden de grootste gemeenschappelijke effecten bereikt op niveau van de doelgroep. De coördinerende verenigingen maken dan weer meer melding van de beleidsmatige impact die de proeftuinen hebben gehad.

Tabel 18: Overzicht positieve en negatieve effecten op niveau van doelgroep, vereniging, beleid en samenleving voor verenigingen die ondersteuning bieden aan allochtone jongerenwerkingen

	Positief	Negatief
Doelgroep	<ul style="list-style-type: none"> • Aanspreekpunt • Professionalisering van de allochtone werkingen • Erkenning van allochtoon jeugdwerk 	<ul style="list-style-type: none"> • Moeizaam contact met werkingen, overbevraging
Vereniging/team	<ul style="list-style-type: none"> • Personeelsuitbreiding • Nieuwe doelgroep om te ondersteunen 	<ul style="list-style-type: none"> • Interne afstemming met basiswerking vraagt organisatorische hervorming
Beleid	<ul style="list-style-type: none"> • Beeldvorming over de allochtone werkingen naar beleid • Beeldvorming over de allochtone werkingen in sector van jeugdhuizen • Vertegenwoordigingsfunctie in Vlaamse Jeugdraad • Verhoging aantal erkende allochtone werkingen 	
Samenleving	<ul style="list-style-type: none"> • Interculturele dialoog bevorderen 	

Tabel 19: Overzicht positieve en negatieve effecten op niveau van doelgroep, vereniging, beleid en samenleving voor verenigingen die werken met jongeren en kinderen

	Positief	Negatief
Doelgroep	<ul style="list-style-type: none"> • Socialisatieruimte (naast school, gezin): fysieke plek om naartoe te gaan • Uitbreiding sociaal netwerk in en buiten de werking • Verhoogde maatschappelijke participatie (stap naar volwaardig burgerschap) • Verhoogd zelfvertrouwen • Toegenomen sociale vaardigheden • Versterkte burgerschapsattitudes • Taalgebruik verbeterd • Ouderbetrokkenheid verhoogt • Groei van nieuw project uit voorgaande • Hoge participatie en betrokkenheid van jongeren 	<ul style="list-style-type: none"> • Toekomstonzekerheid • Te sterke in-group vorming • Afhakende jongeren door vernieuwing • Hoge eisen/grote druk voor jongeren
Vereniging/team	<ul style="list-style-type: none"> • Extra vorming en professionalisering jeugdwerkers • Personeelsuitbreiding • Opbouw van ervaring met nieuwe/grotere doelgroep • Uittesten/experimenteren met nieuwe methodiek • Externe netwerken uitbreiden en verankeren 	<ul style="list-style-type: none"> • Toekomstonzekerheid • Omgaan met grenzen aan de werking / haalbaarheid • Interne spanningen met nieuwe actoren • Externe spanningen met nieuwe partners
Beleid	<ul style="list-style-type: none"> • Beeldvorming over jongeren • Beeldvorming over verenigingen • Nieuwe overlegplatforms in gemeenten rond armoede bij jongeren en kinderen 	<ul style="list-style-type: none"> • Intensieve zoektocht naar verderzetting van financiering
Samenleving	<ul style="list-style-type: none"> • Positieve beeldvorming • Preventief werken • Contacten met andere verenigingen, organisaties, onderwijs 	<ul style="list-style-type: none"> • Gebrek aan aandacht voor armoedeproblematiek (realistische ipv positieve beeldvorming)

De vraag die vervolgens gesteld kan worden, is in welke mate deze effecten ook bereikt zouden kunnen worden door middel van een uitbreiding van de basiswerking (of eventueel binnen de huidige structuur van de basiswerking van de verenigingen). De meeste proeftuinen zetten hun middelen in op personeelsuitbreiding (zie ook 4.3.6.2). We zouden ons de vraag kunnen stellen of een uitbreiding van structurele middelen voor de verenigingen gelijkaardige effecten zou hebben opgeleverd. Het antwoord is deels speculatief, aangezien er geen structurele bijkomende subsidies werden uitgekeerd. Toch kunnen we enkele veronderstellingen formuleren, door een vergelijking te maken tussen wat werkingen met kwetsbare jongeren of coördinerende verenigingen doorgaans in hun basiswerking opnemen en welke impact de proeftuinen hadden.

Eerst komen de verenigingen die werken met kinderen en jongeren aan bod. We veronderstellen dat de effecten voor de doelgroep jongeren in grote mate ook door een structureel ingebedde werking

met kwetsbare jongeren zouden kunnen worden bereikt. In de eerste plaats denken we aan effecten zoals de vorderingen op vlak van sociale vaardigheden, het zelfvertrouwen, de groepscohesie of de uitbouw van een sociaal netwerk. Deze effecten zijn inherent gerelateerd aan het werken met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren en niet zozeer aan het concept van de proeftuin dat tijdelijk, projectmatig en vernieuwend behoort te zijn. Het bereik van deze effecten is zonder meer waardevol, maar zou denkkelijk door een uitbreiding van de basiswerking ook worden behaald (uiteraard enkel bij de verenigingen waar reeds een basiswerking is). De zoektocht naar effecten die eigen zijn aan de proeftuinen, stuurt ons eerder in de richting van de versterking van het imago van de werking, een meer positieve maatschappelijke beeldvorming over de jongeren door het projectmatige werk, het uitbreiden van externe netwerken en externe contacten voor jongeren, het uittesten van nieuwe methoden en werkvormen en de toename van de motivatie, vorming en professionaliteit van jeugdwerkers. Deze effecten bevinden zich veeleer op het niveau van de vereniging of het team, het beleid en de samenleving. Hoewel de doelstellingen van de meeste proeftuinen en bijgevolg de manifeste effecten ervan zich richten op de jongeren, zien we dat de eigenheid of het unieke van de effecten van de proeftuinen dus eerder te situeren is op vlak van kennisverbreding door het onderling overleg tussen de proeftuinen, door hun externe contacten en door professionele leerprocessen die de jeugdwerkers en coördinatoren hebben ondergaan. Ook aanpassingen aan nieuwe situaties en nieuwe methoden leverden specifieke effecten op. Opmerkelijk is dat de effecten op niveau van de verenigingen, het beleid en de samenleving erg verschillend zijn per proeftuin. De impact op de jongeren delen ze bijna allemaal, deze is gemeenschappelijk. Voor de andere effecten is er grote variatie en zijn de opgetekende effecten proeftuinspecifiek. Wat proeftuinen delen is dus in grote lijnen de invloed die ze hebben op hun maatschappelijk kwetsbaar publiek en minder op andere domeinen. De impact op het team en de eigen vereniging, op het beleid en op de samenleving is logischerwijze afhankelijk van de looptijd van de proeftuin, van de vooropgestelde doelen en van het type (nieuwe doelgroep, kortlopend of aanvullende werking).

Het bereik van de positieve effecten heeft volgens meerdere proeftuinen te maken met de subsidieovereenkomst die als resultaatsverbintenis gold en met de intervisie en het overleg dat was verbonden aan de proeftuinen. Beiden boden een stimulans tot het tussentijds registreren van behaalde doelen, het bijsturen van de werking en het bijleren van andere werkingen. In 2009, bij de opstart van de proeftuinen, werd er vanuit de afdeling Jeugd een gesprek gevoerd met alle verenigingen die hadden ingetekend voor de proeftuinen, om het subsidiedossier gezamenlijk te bespreken. Dit werd door de betreffende proeftuinen sterk geapprecieerd. Het werd de volgende jaren jammer genoeg niet herhaald.

Wat betreft negatieve effecten blijken vooral de onzekerheid over de toekomst, de haalbaarheid en interne en externe spanningen mee te spelen. Het doelgericht werken was voor de proeftuinen een pluspunt. In plaats van de verdere concretisering van de doelen en acties uit de subsidiedossiers in de praktijk om te zetten, leken ze eerst aandacht te moeten besteden aan afbakening en soms zelfs het enthousiasme van jongeren temperen. Voor de proeftuinen was het stellen van grenzen een belangrijk gegeven. Met een nieuwe aanpak of de nieuwe groep de werking opzetten vraagt om een wikken en wegen van haalbaarheid (vooral in termen van tijd) tegenover het uitvoeren van nieuwe ideeën. In principe kon elke proeftuin, indien het subsidiedossier realistisch was opgesteld, de vooropgestelde acties volgen en uitvoeren. De realiteit leert echter dat de dossiers nog steeds heel wat ruimte boden voor concrete invulling en dat onvoorziene omstandigheden (vb. een zeer actieve groep) de haalbaarheid van bepaalde doelen in vraag stelden. Ook de onzekerheid over de toekomst had heel wat negatieve gevolgen (o.m. een groot personeelsverloop).

De coördinerende verenigingen hebben zich vooral gericht op het uitbreiden van een doelgroep, PAJ over de grenzen van de provincie Antwerpen heen en Formaat+ nam allochtone zelforganisaties mee op in haar bestand. De aanpak van PAJ diende hiervoor relatief weinig te wijzigen, de effecten

hadden vooral betrekking op een regionale uitbreiding. Formaat nam de nieuwe doelgroep onder haar landelijke vleugels en werkte vooral aan bekendheid. Een vergelijking van de behaalde effecten en de basiswerking van de verenigingen laat ons concluderen dat deze in elkaars verlengde liggen. Formaat nam dan ook na twee subsidiejaren (waarvan één als proeftuin) het initiatief om de nieuwe doelgroep in de basiswerking te integreren en vroeg geen subsidies meer aan. Voor PAJ stopte de subsidiëring na drie jaar (waarvan twee als proeftuin).

4.3.3 Doelbereik

In dit deel wordt **het doelbereik en de doelafwijking van de proeftuinen** in kaart gebracht. Ten eerste wordt per proeftuin nagegaan hoeveel doelstellingen werden vooropgesteld en hoeveel daarvan volledig, deels of niet werden behaald. Ten tweede wordt ook gekeken naar de doelafwijking bij de proeftuinen. Welke redenen worden door de proeftuinen aangehaald om af te wijken van een bepaald doel of het niet behalen van de doelstelling. Jeugd vzw en CAW De Terp – Deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk werden niet in de analyse opgenomen. Deze proeftuinen hadden op het moment van het interview namelijk hun eerste projectjaar nog niet afgerond.

De informatie afkomstig uit de ingediende projectvoorstellen en het inhoudelijk en financieel verslag van de proeftuinen dienen als bron voor het doelbereik van de proeftuinen. In deze dossiers staat reeds heel wat informatie hieromtrent verzameld. In de subsidieovereenkomst worden de doelstellingen en bijhorende acties concreet opgelijst en in de opvolgingsdossiers worden de verengingen er toe aangezet het doelbereik zelf in kaart te brengen. Het gedetailleerde beeld van doelbereik behoort tot de evaluatie van de proeftuinen door de afdeling Jeugd. In dit rapport wordt dan daarom enkel een globaal overzicht geboden van het doelbereik, zonder in detail te treden⁴.

4.3.3.1 Doelbereik volgens ingediende projectvoorstellen

Op basis van de informatie uit de ingediende projectvoorstellen en het inhoudelijk en financieel verslag van de proeftuinen wordt het doelbereik van de proeftuinen in kaart gebracht. Per projectjaar wordt gekeken naar het aantal vooropgestelde doelstellingen per proeftuin, hoeveel doelstellingen ze hiervan behaald hebben, hoeveel gedeeltelijk en hoeveel niet. Het gedeeltelijk behalen van een doelstelling wijst op het behalen van een deel van de concrete acties en operationele doelstellingen voor die doelstelling.

2011 wordt nog niet in rekening gebracht, aangezien dit jaar nog niet werd afgerond.

Volgende schema's geven voor 2009 en 2010 het doelbereik van de proeftuinen weer.

⁴ Het aantal doelstellingen dat wordt vooropgesteld door de betreffende verenigingen wordt niet als kwaliteitskenmerk van hun werking beschouwd. Het aantal doelstellingen heeft te maken met de mate van abstractie waarin de doelstellingen werden geformuleerd. Sommige verenigingen werkten met slechts enkele grote doelstellingen die werden onderverdeeld in vele concrete acties, anderen gaven op niveau van de doelstellingen al concreter aan wat er zou nagestreefd worden (en formuleerden dus meer doelstellingen). Het doel van de telling is om na te gaan of doelstellingen in het algemeen werden behaald of niet.

Tabel 20: Overzicht van het doelbereik van de proeftuinen voor het projectjaar 2009

Doelbereik Gesubsidieerde proeftuinen	2009			
	# doelstellingen	# behaalde doelstellingen	# deels behaalde doelstellingen	# niet behaalde doelstellingen
Verenigingen die werken met jongeren in armoede				
Buurtwerking 't Lampeke – Den Tube	4	4		
CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon	5	3	2	
Centrum Kauwenberg vzw	9	9		
Leren ondernemen vzw	5	4	1	
Recht-Op vzw	5	5		
T'Hope vzw	5	4	1	
Vierdewerldgroep Mensen voor Mensen	4	4		
Wijkcentrum De Kring vzw	9	7		2
Coördinerende verenigingen				
Formaat vzw	4	4		
PAJ vzw	8	6	1	1

**Betonne Jeugd, CAW De Terp-PSC Vluchtelingenwerk en Jeugd vzw werden pas vanaf 2010 gesubsidieerd, hun doelbereik kan niet worden nagegaan.*

In 2009 waren er drie proeftuinen, CAW Regio Brugge-Jongerenwerking 't Salon, Leren Ondernemen vzw en T' Hope die een aantal van hun doelstellingen slechts gedeeltelijk behaalden. Eén proeftuin, Wijkcentrum De Kring behaalde twee doelstellingen niet (7 van 9 echter wel). Algemeen gesteld behalen de meeste proeftuinen de vooropgestelde doelstellingen, minstens twee derde van de vooropgestelde acties en operationele doelstellingen worden behaald.

Tabel 21: Overzicht van het doelbereik van de proeftuinen voor het projectjaar 2010

Doelbereik	2010			
	# doelstellingen	# behaalde doelstellingen	# deels behaalde doelstellingen	# niet behaalde doelstellingen
Verenigingen die werken met jongeren in armoede				
Betonne jeugd vzw	6	6		
Buurtwerking 't Lampeke – Den Tube	5	3	2	
CAW De Terp - deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk	4			
Centrum Kauwenberg vzw	11	8	3	
Jeugd vzw	4			
Leren ondernemen vzw	7	6	1	
Recht-Op vzw	5	5		
T' Hope vzw	5	3	2	
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen	6	6		
Wijkcentrum De Kring vzw	7	4	2	1
Coördinerende verenigingen				
PAJ vzw	8	4	4	

In 2010 waren er zes proeftuinen, Buurtwerking 't Lampeke – Den Tube, Centrum Kauwenberg vzw, Leren Ondernemen vzw, 't Hope vzw, Wijkcentrum De Kring en PAJ die een aantal van hun doelstellingen gedeeltelijk behaalden. Eén proeftuin, Wijkcentrum De Kring behaalde één van haar doelstellingen niet. Voor 2010 stellen we tevens vast dat alle proeftuinen een ruime meerderheid van de doelstellingen volledig of grotendeels behaalden.

Het hoge doelbereik is volgens de proeftuinen grotendeels toe te schrijven aan aanzienlijke interne inspanningen en bijkomende financiering en aan de resultaatsverbintenis van de afdeling Jeugd in het kader van de subsidieovereenkomst.

Ondanks de relatief hoge mate aan doelbereik binnen de proeftuinen, heeft bijna de helft een of meerdere deeldoelstellingen niet behaald. Verder in dit deel wordt dieper ingegaan op de redenen die de proeftuinen aangeven voor deze doelafwijking.

4.3.3.2 Afwijkend doelbereik

Voor een aantal proeftuinen is het afwijken of niet behalen van doelen een feit. De redenen die worden aangehaald voor deze doelafwijking zijn echter proeftuingebonden. Onderstaand schema geeft een overzicht van de redenen voor de doelafwijking per proeftuin, die hier mee te maken kregen. De redenen kunnen we in grote lijnen herleiden tot tijd- en middelengebrek, het tempo van de groepsvorming en externe onverwachte omstandigheden.

Tabel 22: Overzicht van het doelbereik van de proeftuinen voor het projectjaar 2010

Redenen die de proeftuinen aangeven voor het afwijken of niet behalen van de vooropgestelde doelstellingen
Buurtwerking 't Lampeke – Den Tube
<ul style="list-style-type: none">• Groepsdynamiek: Vanuit het participatief werken met de kinderen en jongeren is er een sterke afhankelijkheid van de dynamiek van de groep. Een aantal zaken die gepland werden, en projecten die werden uitgewerkt, veranderden doorheen de tijd, afhankelijk van de groep. Sommige plannen komen niet van de grond, waar andere plannen die veel kleiner werden ingeschat heel enthousiast werden onthaald door de kinderen en jongeren.
CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon
<ul style="list-style-type: none">• Groepsvorming en –cohesie: Bij de jongerenwerking 't Salon ondervonden ze moeilijkheden om de groep te blijven motiveren. Waar sommige jongeren zich blijvend engageren, laten anderen het na een tijd afweten.• Te hoog gegrepen: Sommige acties, zoals in dialoog gaan met het beleid, bleken nog te hoog gegrepen. Dit was een doelstelling die naar het volgend projectjaar werd meegenomen. Echter, door het negatieve advies voor het tweede projectjaar is dit niet gecontinueerd.
Centrum Kauwenberg
<ul style="list-style-type: none">• Plaats –en personeelstekort: in 2010 werd de groep tussen de tieners en de jongeren in twee gesplitst omdat het leeftijdsverschil tussen 12 en 18 jaar te groot bleek. Om de twee groepen te bereiken hadden ze echter slechts een halftijdse jeugdwerker ter beschikking, wat niet voldoende bleek om beide groepen op een degelijke manier te kunnen bereiken en kwalitatief aan de slag te gaan. Ook de vrijwilligers konden de tijdsinvestering om twee keer in de week mee te begeleiden niet opbrengen. Op het moment van het interview was de jongerenwerking stopgezet.• Te klein bereik met de projectwerking: Met de projectwerking rond het thema Express! werd geen grote groep bereikt. Bovendien moesten zowel de tieners als de jongeren én de begeleiders nog wennen aan de nieuwe manier van werken. De tieners en de jongeren moesten nog enkele groepsvaardigheden onder de knie krijgen, dit zorgde in het begin voor onzekerheid bij de jongeren.
Leren Ondernemen vzw
<ul style="list-style-type: none">• Onderschatting van het leggen van contacten buiten de vereniging: In het eerste jaar was er een sterke focus gelegd op vriendschappen tussen enerzijds kinderen en jongeren binnen de organisatie en anderzijds kinderen en jongeren buiten de organisatie. Deze doelstelling is echter minder goed gelukt. Binnen de proeftuin werd onderschat hoe moeilijk het is om het reguliere jeugdwerk open te laten staan voor kinderen en jongeren in armoede. Het blijkt moeilijk om een extra inspanning te vragen van het reguliere jeugdwerk.

T'Hope vzw

- **Te vroeg thematisch willen werken:** In 2009 wilde t' Hope reeds thematisch met de kinderen en de jongeren aan de slag. Dit bleek echter te vroeg, omdat ze op dat moment aan de prille groepscontext van de werking zouden raken.
- **Moeilijkheden met het bereiken van jongeren zonder armoede en de contacten met het reguliere jeugdwerk.**

Wijkcentrum De Kring

- **Tijdsgebrek:** De doelstellingen werden uitgeschreven met het oog op een 4/5de jeugdwerker. Met de toegekende subsidies konden ze echter slechts een halftijdse jeugdwerkster in dienst nemen.
- **Leeftijdsgrens jeugdraad:** De jeugdraad is slechts toegankelijk vanaf 16 jaar. De tieners zijn dus te jong om te mogen zetelen in de jeugdraad en te oud voor de kindergemeenteraad.
- **Groepscohesie –en vorming:** De vele nieuwe samenstellingen van de groep vroegen veel tijd en energie, waardoor het thematisch gericht werken met de groep even naar de achtergrond werd verschoven.

PAJ

- **Landelijke erkenning:** Met het proeftuinproject werkte PAJ over de provinciale grenzen heen. Hierdoor wilden ze een landelijke erkenning van hun werking verkrijgen op Vlaams niveau. Dit is echter niet gelukt. Voor de provincies Antwerpen, Vlaams-Brabant en Brussel behaalde PAJ niet het vooropgestelde aantal allochtone jongerenwerkingen dat ze wilden bereiken.
- De trage besluitvorming van de verenigingen, lid worden van een koepel of samenwerking ermee loopt zeer moeizaam. Vaak zit er gemakkelijk een half jaar of meer tussen een eerste gesprek met de vereniging en de uiteindelijke samenwerking.
- Dezelfde verenigingen werden bevroegd door andere proeftuinen, zodat zij eerst alle aanbiedingen gingen vergelijken alvorens een keuze te maken.
- Wijzigingen in het decreet Sociaal-Cultureel Volwassenenwerk leidde ertoe dat sommige koepels van migrantenverenigingen of federaties bepaalde verenigingen van allochtone jongeren gingen claimen en zelfs aanzetten om géén lid te worden van een andere koepel, waaronder ook PAJ.
- Andere organisaties, bijvoorbeeld uit het jeugdwelzijnswerk, die ineens ook allochtone zelforganisaties van jongeren begonnen te ondersteunen.
- In Brussel speelde de tweetaligheid en de ingewikkelde wet- en regelgeving PAJ en de verenigingen parten.
- De laattijdigheid waarmee de verlengingen telkens werden goedgekeurd, in combinatie met de daaruit voortvloeiende subsidie-inperking en afvloeiingen remden de proeftuin af.

4.3.4 Procesevaluatie

De **procesevaluatie** maakt een centraal deel uit van de globale evaluatie. Aan de hand van de keuzes en vorderingen in het proces wordt de proeftuin beschreven.

Er wordt een algemene schets gegeven van het proces van de proeftuinen, van 2009 tot heden. Ten eerste wordt er ingegaan op de **startfase** van de proeftuinen. Hierbij worden een aantal zaken bekeken: (1) wat de aanleiding was voor de verenigingen tot het aanvragen van de proeftuinsubsidies, (2) van waar de behoefte kwam om de proeftuinsubsidies aan te vragen en (3) wie het eerste projectjaar concreet heeft uitgewerkt. Ten tweede wordt ingegaan op het **denk- en handelingskader** dat door de proeftuinen hierbij wordt gehanteerd. Dit denk- en handelingskader is het vertrekpunt voor de verenigingen om de proeftuin uit te werken. Het omvat de visie en de gehanteerde methodiek. Ten derde wordt het **administratief verloop van de aanvragen** in kaart gebracht, met name (1) de tijdslijnen van de proeftuinen, (2) de goed- en/of afkeuringen en (3) eventuele inhoudelijke wijzigingen in de dossiers. Ten vierde worden de uitwerkings- en uitvoeringsstrategieën van de proeftuinen besproken, aan de hand van vier fasen die onderscheiden kunnen worden. Tot slot wordt ook gekeken naar de **toekomst** van de proeftuinen.

4.3.4.1 Startfase van de proeftuinen

Hier wordt ingegaan op de opstart van de proeftuinprojecten. Voor elke proeftuin gaat dit over het eerste projectjaar.

4.3.4.1.1 Aanleiding tot de aanvraag van het eerste subsidiedossier

De aanleiding om proeftuinsubsidies aan te vragen verschilt van proeftuin tot proeftuin. Bij de coördinerende verenigingen en de ondersteunende koepel gaat het om een externe vraag vanuit de afdeling Jeugd, tot ofwel het ondersteunen van allochtone zelforganisaties (voor de coördinerende verenigingen) ofwel het opnemen van een ondersteunende rol voor de verenigingen die werken met jongeren en kinderen in armoede (voor de ondersteunende koepel). Bij de lokale verenigingen die werken met kinderen en/of jongeren in armoede zijn er vier aanleidingen te onderscheiden. Voor één vereniging was de aanleiding het opstarten van een kortstondig, eenjarig project. De zoektocht naar een nieuwe locatie wegens een gedwongen verhuis vormde de aanleiding voor een andere vereniging. Zes verenigingen hebben als aanleiding de wens tot het verdiepen of versterken van hun reeds bestaande kinder- en/of jongerenwerking, drie verenigingen wensten een nieuwe kinder- en/of jongerenwerking op te starten.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de gesubsidieerde proeftuinen en de aanleiding tot het aanvragen van proeftuinsubsidies.

Tabel 23 Overzicht van de aanleiding tot het aanvragen van proeftuinsubsidies per proeftuin.

Wat vormde de aanleiding om proeftuinsubsidies aan te vragen?	Externe vraag	Opstarten eenjarig project	Nieuwe locatie	Versterken/verdiepen bestaande kinderen/of jongerenwerking	Opstarten nieuwe kinderen/of jongerenwerking
Gesubsidieerde proeftuinen					
Verenigingen die werken met kinderen en/ of jongeren in armoede					
Betonne jeugd vzw				X	
Buurtwerking 't Lampeke – Den Tube				X	
CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon			X		
CAW De Terp - deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk				X	
Centrum Kauwenberg vzw				X	
Jeugd vzw		X			
Leren ondernemen vzw					X
Recht-Op vzw				X	
T'Hope vzw					X
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen				X	
Wijkcentrum De Kring vzw					X
Coördinerende verenigingen					
Formaat vzw	X				
PAJ vzw	X				
Ondersteunende koepel voor verenigingen die werken met kwetsbare jongeren					
Uit De Marge	X				

Op basis van de aanleidingen kunnen we de proeftuinen onderverdelen of typeren in volgende groepen:

1. **Coördinerende proeftuinen op directe vraag** (Uit De Marge, PAJ vzw, Formaat vzw)
2. **Bewust kortlopende proeftuinen** (Jeugd vzw)
3. **Proeftuinen met nieuwe doelgroep voor de vereniging** (Leren ondernemen vzw, T'Hope vzw en Wijkcentrum De Kring vzw)
4. **Proeftuinen voor versterking/uitbouw bestaande jongerenwerking** (Betonne jeugd vzw, Buurtwerking 't Lampeke, PSC Vluchtelingenwerk, Centrum Kauwenberg vzw, Recht-op vzw, Vierdewereldgroep mensen voor mensen, CAW jongerenwerking 't Salon)

4.3.4.1.2 Achterliggende behoefte

De aanleiding om proeftuinsubsidies aan te vragen komt voort vanuit een zekere **behoefte** die wordt ervaren.

Bepaalde verenigingen hebben de behoefte om tegemoet te komen aan **een externe behoefte**. Dit geldt voor de coördinerende verenigingen die wilden tegemoet komen aan de **externe vraag** vanuit

het beleid om de ondersteuning van allochtone zelforganisaties op zich te nemen of om een ondersteunende functie voor de lokale verenigingen op zich te nemen.

Eén lokale vereniging die werkt met jongeren in armoede moest zich aanpassen aan een **externe situatie**, namelijk een gedwongen verhuis, waardoor voor de jongerenwerking een nieuwe locatie werd gezocht.

De andere proeftuinen voelden een interne behoefte om proeftuinsubsidies aan te vragen. Twee verenigingen voelden de behoefte om in te gaan op een **interne vraag** vanuit de reeds bestaande volwassenenwerking om ook een aanbod voor hun kinderen en jongeren te voorzien. De andere verenigingen maakten **interne beleidskeuzes** tot ofwel het opstarten van een nieuwe jongerenwerking om in een aanbod te kunnen voorzien voor ouder wordende kinderen uit hun kinderwerking of om de reeds bestaande kinder- en/of jongerenwerking te (her-)versterken of (her-)versterken. De versterking krijgt vorm als actieve rekrutering van nieuwe jongeren, het zoeken van nieuwe methodieken of agogisch onderbouwde handelingskaders en het inzetten van extra personeel.

Onderstaand schema geeft een overzicht van de behoefte die bij elke vereniging de aanleiding vormde om proeftuinsubsidies aan te vragen. Recht-op vzw en T'Hope vzw vertrokken vanuit een interne vraag van de doelgroep. De andere lokale verenigingen maakten vooral een interne beleidskeuze om de werking aan de hand van proeftuinsubsidies uit te bouwen.

Tabel 24: Van waar komt de behoefte tot het aanvragen van proeftuinsubsidies?

Van waar komt de behoefte om proeftuinsubsidie aan te vragen?	Externe vraag of situatie	Interne vraag vanuit de reeds aanwezige doelgroep	Interne beleidskeuze
Gesubsidieerde proeftuinen			
Verenigingen die werken met jongeren in armoede			
Betonne jeugd vzw			X
Buurtwerking 't Lampeke – Den Tube			X
CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon	X		
CAW De Terp - deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk			X
Centrum Kauwenberg vzw			X
Jeugd vzw			X
Leren ondernemen vzw			X
Recht-Op vzw		X	
T'Hope vzw		X	
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen			X
Wijkcentrum De Kring vzw			X
Coördinerende verenigingen			
Formaat vzw	X		
PAJ vzw	X		
Ondersteunende koepel die werken met kwetsbare jongeren			
Uit De Marge	X		

4.3.4.1.3 Wie schreef het eerste (of enige) aanvraagdossier?

Eens de beslissing genomen werd om in te tekenen op de proeftuinen, diende voor de eerste maal een subsidieaanvraag te worden opgesteld.

Bij tien proeftuinen had de coördinator de grootste rol bij het uitschrijven van het eerste subsidieaanvraagdossier. In drie van deze tien verenigingen nam enkel en alleen de coördinator de functie op zich om het dossier uit te schrijven. De coördinator schreef in vier van de tien verenigingen het dossier uit, na eerst te hebben overlegd met de jeugdwerk(st)er(s), vrijwilligers, de jongeren, het bestuur en/of de directie. Bij één vereniging werkte de coördinator aan het dossier, in samenspraak met het bestuur en externe deskundigen.

Het schrijven van het eerste dossier werd als een gedeelde taak opgenomen door de coördinator en door de jeugdwerk(st)er(s) en/of vrijwilliger(s). Bij één van de verenigingen schreef de coördinator het financiële luik uit, en de jeugdwerkster nam de rest voor haar rekening. Het deel van de jeugdwerkster werd wel nagelezen door de coördinator.

Tot slot schreven bij twee verenigingen de jeugdwerk(st)er(s) het dossier uit, wel steeds in overleg met de coördinator, de jongeren en vrijwilligers, de beleidsmedewerkers, het bestuur en/of de directie.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van welke manier van aanpak aansluit bij welke proeftuin.

De algemene conclusie die we hieruit opmaken is dat in alle proeftuinen de coördinator al dan niet in samenspraak met anderen, de koers van het project bepaalde. We zien dit als een logisch resultaat vanuit de functiebeschrijving van coördinatoren van deze verenigingen. Zij dragen immers de verantwoordelijkheid over de dossiers en de uitwerking ervan. De mate waarin de coördinator echter de inhoud van de dossiers uitdenkt en neerschrijft is behoorlijk verschillend. Voor de eerste proeftuinjaren treffen we een groot bereik aan betrokkenheid van de coördinator aan. Soms neemt hij of zij de pen ter hand, betreft anderen bij het schrijven, of laat in uitzonderlijke gevallen de jeugdwerkers zelf het projectvoorstel uitschrijven. De coördinator geeft in alle gevallen steeds zijn fiat over de finale versie, maar neemt andere posities in in de proeftuinen. Jeugdwerkers worden daardoor volgens een verschillende intensiteit betrokken bij het schrijven en uitdenken van het project. Bij twee proeftuinen, Betonne Jeugd en 't Hope kregen ook de vrijwilligers een grote rol bij het uitschrijven van het dossier. Zowel Betonne Jeugd als 't Hope zijn vrijwilligersorganisaties. Bij beide proeftuinen staat participatie centraal. Wat dus wilt zeggen dat ook de vrijwilligers een grote rol krijgen bij het bepalen van de werking, en het schrijven van de dossiers dus in samenwerking met de vrijwilligers gebeurt.

Tabel 25: overzicht van wie het dossier uitschreef per proeftuin.

Wie schreef het dossier uit?	Coördinator	Coördinator, na overleg met jeugdwerk(st)er(s), vrijwilligers, jongeren, bestuur en/of directie	Coördinator, in samenspraak met bestuur en externe deskundigen	Deels door coördinator, deels door jeugdwerk(st)er(s) en/of vrijwilligers	Jeugdwerk(st)er, na overleg met coördinator, vrijwilligers, jongeren, beleidsmedewerker(s), bestuur en/of directie
Gesubsidieerde proeftuinen					
Lokale verenigingen die werken met kinderen en/of jongeren in armoede					
Betonne jeugd vzw				X	
Buurtwerking 't Lampeke – Den Tube					X
CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon		X			
CAW De Terp - deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk	X				
Centrum Kauwenberg vzw ^a					
Jeugd vzw	X				
Leren ondernemen vzw		X			
Recht-Op vzw				X	
T'Hope vzw					X
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen		X			
Wijkcentrum De Kring vzw	X				
Coördinerende verenigingen die werken met kwetsbare jongeren					
Formaat vzw		X			
PAJ vzw			X		

^a Centrum Kauwenberg geeft hierover geen informatie, aangezien er niemand meer werkzaam is die het begin van de proeftuin heeft meegemaakt en ze niet op de hoogte zijn van de eerste ontwikkelingen.

De betrokkenheid van jeugdwerker, coördinator en/of anderen brengen we in verband met de aanleiding tot de proeftuin. Van de proeftuinen met een nieuwe doelgroep schreef in één van de drie (T'Hope) de jeugdwerker mee aan de aanvraag. Bij zeven proeftuinen die een huidige werking uitbreiden of aanpassen zijn er drie waar de jeugdwerker een actieve schrijversrol opnam. Er blijken geen duidelijke verschillen aanwezig tussen de proeftuinen in het uitschrijven van het project, volgens de aanleiding of het centrale doel van de proeftuin. Dit proces is naar alle waarschijnlijkheid eerder in relatie te brengen met interne organisatiestructuren en personeelsverloop, wat echter buiten het bestek van dit onderzoek valt.

4.3.4.2 Denk- en handelingskader

Het denk- en handelingskader van de proeftuinen houdt twee zaken in: de visie die proeftuinen hanteren bij het uitwerken van het proeftuinproject en de methoden die hiertoe gehanteerd worden. Voor de lokale verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede merken we in de dossiers en interviews een zeer grote gelijkenis op tussen de denk- en handelingskaders. Hoewel de proeftuinen verschillen in afbakening van doelgroep en actiedomein, beschikken ze in grote lijnen over een gezamenlijk discours over maatschappelijk kwetsbare jongeren. Dit is grotendeels te wijten aan een combinatie van factoren: het voldoen aan de algemene criteria die vooropgesteld werden door de afdeling Jeugd, het delen van inzichten en ervaringen van de proeftuinen via het coördinatorenoverleg en intervisiebijeenkomsten van *Uit De Marge*, de ondersteuning van *Uit De Marge* bij het schrijven van de subsidieaanvraagdossiers en de inbedding van een groot aantal proeftuinen in Verenigingen waar armen het woord nemen.

Door middel van vijf gemeenschappelijke componenten (integraal werken, participatief en vraaggericht werken, leefwereldverbreding via netwerking, streven naar volwaardig burgerschap en belangenbehartiging) kunnen we de proeftuinen aan elkaar verbinden. Deze componenten werden uit de interviews op een inductieve wijze geselecteerd. Ze behoren tot het discours van de verenigingen. Er zijn enkele overeenkomsten met de 'bouwstenen' die in de publicatie *Wij tellen mee!* worden aangehaald (Uit De Marge, 2010).

Echter, op zowel inhoudelijk als methodisch vlak worden er door de proeftuinen eigen invullingen gegeven aan elke component. We verwijzen naar de afzonderlijke projectbeschrijvingen voor een meer concreet zicht hierop.

Voor de lokale verenigingen kan er op basis van de componenten een model voorop geschoven worden dat, in zijn geheel of gefocust op enkele onderdelen, aan de basis ligt van de meeste proeftuinen. Dit model bevat kernaspecten van de presentietheorie van A. Baart, van het model van empowerment van Van Regenmortel en van de theorie van maatschappelijke kwetsbaarheid van Vettenburg en Walgraeve. De proeftuinen verwijzen in hun discours tijdens de interviews zelden expliciet naar deze denk- en handelingsmodellen als inspiratiebron, maar baseren er zich duidelijk wel op. In enkele dossiers wordt wel melding gemaakt van deze bronnen om de visie en de methodiek van de vereniging te situeren. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het model van empowerment en de inzichten uit de theorie van maatschappelijk kwetsbare jongeren en kinderen in een nieuwe publicatie van *Uit De Marge* (Coussee&Matthijsen red., nog te verschijnen in november 2011) ruimte krijgen als denk- en handelingskader voor de werking met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Vele van de kernelementen van het model van empowerment, de presentiebenadering en de inzichten rond maatschappelijke kwetsbaarheid vinden we dus terug in de interviews en de visie van de verenigingen. Ze zijn evenwel doorgaans slechts vaag omschreven of weinig onderbouwd vanuit sociaalwetenschappelijke literatuur. We merken dat de meeste geïnterviewden van de lokale proeftuinen, weinig terugvallen op de theoretische onderbouwing van hun werking bij de omschrijving van de doelstellingen en de visie. Uit de effecten en projectomschrijvingen blijkt echter wel dat de praktijk hier bij aansluit.

Gezien de afzonderlijke opdracht van de coördinerende verenigingen die het ondersteunen van allochtoon jeugdwerk als hoofddoel hebben, kunnen deze proeftuinen niet in het boven beschreven denk- en handelingskader geplaatst worden. Ze hanteren een andere visie en andere doelstellingen dan de verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede.

4.3.4.2.1 Vijf componenten van het model

De proeftuinen bieden in de eerste plaats een antwoord op de nood aan een zinvolle vrijetijdsinvulling voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, die uit zichzelf moeilijk

aansluiting vinden bij het reguliere jeugdwerk en bij de maatschappij in haar geheel. Het voornaamste doel van de proeftuinen is dan ook een plaats aanbieden aan maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, waar ze in hun vrije tijd terecht kunnen. Van daaruit kunnen dan verdere stappen ondernomen worden. Want naast maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren een plaats aanbieden waar ze terecht kunnen, stellen de proeftuinen zich een groter doel: het aangaan van een emancipatorisch proces, empowerend met de doelgroep aan de slag gaan. Van Regenmoortel en Steensens hebben het in deze zin over een enabling niche.

Zowel op micro-, als meso- en macroniveau, dus respectievelijk op individueel niveau, op het niveau van de organisatie en op samenlevingsniveau, wil men binnen de proeftuinen op empowerend en emancipatorisch gebied werken met de kinderen en jongeren die leven in armoede. De bewust kortlopende proeftuin (Jeugd vzw) is minder in dit kader te plaatsen. Jeugd vzw deed geen beroep op Uit De Marge wegens de te grote geografische afstand.

De eerste component vormt het **integraal werken van de proeftuinen**. Dit wil zeggen dat er op een heel aantal levensdomeinen van de maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren gewerkt wordt, onder andere op onderwijs, vrije tijd, cultuur, werk en andere, en voor alle leeftijden. Een aantal proeftuinen richten zich dus niet alleen op de kansarme kinderen en jongeren, maar ook op hun ouders en hun gezin, vanuit de idee dat het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting verbonden is met het ondersteunen van de gezinnen, om zo de vicieuze cirkel van armoede te doorbreken. Vrije tijd wordt als socialisatiedomein niet losgekoppeld van de andere levensdomeinen.

De tweede component is **participatief en vraaggericht werken**. Kinderen en jongeren hebben inspraak in het proeftuinproject. Voor een heel aantal proeftuinen vertrekt het project vanuit de kinderen en jongeren zelf. Actieve betrokkenheid van de kinderen en jongeren in armoede aan het proeftuinproject wordt sterk gestimuleerd. Men tracht zo goed mogelijk aan te sluiten bij de vragen en behoeften van de jongeren en kinderen. Enkel Leren ondernemen wenst niet vraaggericht te werken wat betreft de uitwerking van een aanbod. Zij zetten zich af tegen de commercialisering van de leefwereld van de jongeren en wensen een afwijkend aanbod aan te bieden.

De derde component is **netwerking en van daaruit het werken aan leefwereldverbreding**. Ofwel netwerken binnen de eigen werking door onder andere het sociale netwerk van de jongeren te vergroten via de vriendschappen die ontstaan tussen de kinderen en jongeren, het samenbrengen van mensen met en zonder armoede-ervaring en ten slotte de kinderen en jongeren kennis laten maken met nieuwe zaken die ze in hun dagelijkse leefomgeving niet leren kennen. Ofwel buiten de werking door contacten te leggen met andere (jeugdwerk)organisaties, naar buiten te treden met de organisatie, en netwerking. Informeel leren is hier een centraal punt. Binnen het laboratorium van de proeftuinen wordt de leefwereld van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren verruimd, door hen in contact te brengen met andere mensen, door hen kennis te laten maken met voor hen onbekende dingen, hen inzicht te leren krijgen in hun eigen situatie, en daarover te reflecteren en te communiceren naar de buitenwereld toe. Een krachtgerichte en positieve benadering naar de kinderen en jongeren toe is hier cruciaal. Daaruit putten de maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren zelfvertrouwen, eigenwaarde en de sterkte om als volwaardig lid te kunnen participeren aan de samenleving.

Streven naar volwaardig burgerschap van de kinderen en jongeren die leven in armoede vormt de vierde component. Armoede bestrijden en sociale uitsluiting tegengaan is één van de belangrijkste doelen van de proeftuinen. Dit kan op individueel niveau door kinderen en jongeren binnen de organisatie te begeleiden, te helpen met (hulp-)vragen en eventueel door te verwijzen naar hulpverlening. Naast het individuele niveau kan er op groepsniveau gewerkt worden, om samen te werken aan veranderingen van maatschappelijke structuren die armoede veroorzaken en te streven naar een volwaardige participatie van de kinderen en jongeren die leven in armoede aan de samenleving. Op macroniveau wordt er ook gewerkt aan het sensibiliseren van de maatschappij met betrekking tot armoede, door naar buiten te treden met de jongeren en de organisatie.

Belangenbehartiging is de laatste component in het model van de proeftuinen. Veel proeftuinen gaan in dialoog met het beleid, met als doel het verbeteren van de levensomstandigheden van mensen in armoede op lange termijn. Kritische reflectie over een aantal beleidsmaatregelen en de doelgroep en de mechanismen en structuren die armoede in stand houden blijvend onder de aandacht houden van het beleid staan hier centraal. De proeftuinen willen het beleid sensibiliseren rond armoede en proberen veranderingen te bekomen in functie van armoedebestrijding, vanuit de ervaringen van mensen in armoede zelf.

4.3.4.2 Het denk –en handelingskader van de coördinerende verenigingen voor allochtoon jeugdwerk

De coördinerende verenigingen kennen een zeer concrete doelstelling, namelijk het ondersteunen van allochtone jongerenwerkingen. Rond deze doelstelling wordt dan ook het hele proeftuinproject georganiseerd. **Ondersteuning aanbieden op maat** van de allochtone jongerenorganisaties staat centraal. Allochtone jongerenwerkingen hebben namelijk een veel kortere bestaansgeschiedenis dan autochtone jeugdwerkorganisaties, waardoor er een verschillende vorm van ondersteuning geboden moet worden. Allochtone jongerenorganisaties zijn nog zoekende. Daardoor biedt het vraaggericht ondersteunen van deze werkingen de grootste meerwaarde voor de betreffende organisaties.

Formaat+ vertrekt vanuit de jeugdhuismethodiek, met name jongeren die voor jongeren een aanbod uitwerken in jeugdhuizen. Ze wensen de jeugdhuismethodiek toe te passen of aan te passen aan verschillende doelgroepen. Binnen de allochtone zelforganisaties zijn er immers veel die werken met een jeugdhuismodel. Bovendien speelt ook bij Formaat+ het empoweren van de jongeren een rol. Zo gaan ze bijvoorbeeld niet voor de allochtone verenigingen zelf de subsidiedossiers invullen, maar wel de tools en ondersteuning aanbieden zodat ze het de volgende keer op zelfstandige basis kunnen invullen.

PAJ biedt een antwoord op de nood aan ondersteuning en begeleiding van de allochtone jongerenwerkingen via pedagogische en educatieve methodieken. Ook bij PAJ staat het empoweren van de jongeren voorop, ze werken voorwaardenscheppend, maar uiteindelijk moeten de jongeren zelfstandig stappen ondernemen.

Beide organisaties werken dus aan de zelfredzaamheid van de allochtone verenigingen vertrekkende van de eigen behoeften en noden uit de sector. Door middel van vormingen, administratieve, logistieke, inhoudelijke en methodische ondersteuning trachten ze de zelfstandigheid van de allochtone zelforganisaties te verbeteren. Het denk- en handelingskader sloot voor deze proeftuinen vrij sterk bij elkaar aan.

4.3.4.3 Administratief verloop van de aanvragen

Het administratieve verloop van gunning en mogelijke afkeuring wordt onder de loep genomen. Ten eerste wordt gekeken naar het tijdsverloop van de proeftuinen, aan de hand van een tijdslijn die loopt van 2009 tot en met 2011. Daarna ligt de focus op de beoordelingen van de dossiers door de afdeling Jeugd, aan de hand van de vooraf opgestelde subsidiecriteria en de reacties van de afgekeurde proeftuinen op een negatief advies. Tot slot wordt ook gekeken naar de evoluties in de dossiers van de verschillende proeftuinen.

4.3.4.3.1 Tijdsverloop van de proeftuinen.

Onderstaande tabel vormt een tijdslijn van de subsidieperiodes van de proeftuinen van 2009 tot en met 2011. De coördinerende verenigingen werden reeds vanaf 2007 en de ondersteunende koepel reeds vanaf 2008 gesubsidieerd door de Vlaamse overheid. Dit viel nog niet onder het participatiedecreet. De coördinerende verenigingen volgden een andere tijdslijn dan de lokale verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede en de overkoepelende organisatie. In 2010 volgden ook twee lokale verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede een andere tijdslijn. Deze twee verenigingen werden in 2011 echter niet verlengd.

Tabel 26: Tijdslijn van de subsidieperiodes van de proeftuinen van 2009 tot en met 2011.

Tijdslijn	2009		2010				2011
	01/01/09	01/04/09	01/01/10	01/04/10	01/09/10	01/10/10	01/04/11
	- 31/12/09	- 31/03/10	- 31/12/10	- 31/03/11	- 31/08/11	- 30/09/11	- 31/03/12
Lokale verenigingen die werken met jongeren in armoede							
Betonne jeugd vzw				X			X
Buurtwerking 't Lampeke - Den Tube		X		X			X
CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon		X					
CAW De Terp - deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk					X		
Centrum Kauwenberg vzw		X		X			X
Jeugd vzw						X	
Leren ondernemen vzw		X		X			X
Recht-Op vzw		X		X			X
T'Hope vzw		X		X			X
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen		X		X			X
Wijkcentrum De Kring vzw		X		X			X
Coördinerende verenigingen							
Formaat vzw	X						
PAJ vzw	X		X				
Ondersteunende koepel							
Uit De Marge	X						

Volgend schema geeft ook een overzicht van het tijdsverloop tussen de oproepen, beslissingen van de minister en de start van de projecten per projectjaar.

Tabel 27: Tijdsverloop a.h.v. oproepdata-gunning-start proeftuin

Tijdsverloop	Datum Oproep	Datum mededeling beslissing van de minister	Start proeftuinprojecten
Projectjaren			
2009	8/01/2009	17/03/2009	01/04/2009
2010	25/02/2010	28/04/2010	01/04/2010
2011	18/01/2011	22/03/2011	01/04/2011

Het tijdsverloop tussen de oproepen, de beslissingen van de minister en de start van de projecten is bij de proeftuinen een heikel punt. Een aantal opmerkingen werden hier naar voor geschoven: de korte tijdspanne in 2009 tussen de lancering van de oproep en het indienen van de subsidieaanvraag en de late mededeling van de beslissing van de minister in 2010. Deze zaken worden bevestigd via bovenstaand schema. Zo liggen er in 2009 slechts een drietal maanden tussen de lancering van de oproep en de mededeling van de beslissing van de minister, wat wil zeggen dat er voor de verenigingen die wilden reageren op de oproep niet veel tijd werd voorzien voor het schrijven van de subsidieaanvraag. In 2010 gingen de proeftuinen van start voor de beslissing van de minister kenbaar was gemaakt. De proeftuinen wilden geen leemte tussen het eerste en tweede projectjaar, en kozen voor een startdatum met terugwerkende kracht. Recht-Op en Leren Ondernemen startten later, aangezien de minister zijn eerdere negatieve beslissing herzag.

4.3.4.3.2 Beoordelingen van de subsidieaanvraagdossiers

Goed –of afkeuring van de dossiers

Aan de hand van de subsidiecriteria die door de afdeling Jeugd werden opgesteld, kregen de subsidieaanvraagdossiers een beoordeling. Drie soorten adviezen werden geboden. Een positief advies, een gedeeltelijk positief advies (voor slechts een deel van het gevraagde bedrag) en een negatief advies. Vervolgens nam de minister een beslissing omtrent de dossiers, waarin het advies al dan niet werd gevolgd.

In 2009 ontvingen vier lokale verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede positief advies. Verder gingen ook één coördinerende vereniging die instaat voor het ondersteunen van allochtone jongerenwerkingen en de ondersteunende koepel van start. Drie lokale verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede en één coördinerende vereniging kregen gedeeltelijk positief advies. Eén lokale vereniging die werkt met kinderen en jongeren in armoede kreeg een positieve beslissing van de toenmalige minister.

In 2010 kregen acht lokale verenigingen die werken met kinderen en jongeren positief advies op hun subsidieaanvragen. Twee lokale verenigingen kregen een negatief advies, maar de toenmalige minister week af van dit advies en subsidiëerde de vereniging wel. Het dossier van één lokale vereniging werd afgekeurd. PAJ kreeg een advies om het toegekende bedrag te verminderen, de minister volgde het advies.

In 2011 werden er geen oproep gelanceerd voor coördinerende verenigingen. Voor de lokale verenigingen werd er enkel een verlengingsoproep gelanceerd. Er konden dus geen nieuwe verenigingen proeftuinsubsidies aanvragen. Van deze lokale verenigingen werden er acht goedgekeurd. Twee lokale verenigingen kregen negatief advies en kunnen dus niet meer starten als proeftuin.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de beoordelingen van de dossiers, aan de hand van de subsidiecriteria die door de afdeling Jeugd werden opgesteld. PAJ, Formaat en Uit De Marge werden door de afdeling Jeugd gevraagd om op de open oproep voor coördinerende verenigingen een voorstel in te dienen. Zij staan vanwege de expliciete vraag niet in de tabel.

Tabel 28: overzicht van de goed –en afkeuringen van de dossiers (2009;2010)

Goed –of afkeuring van de dossiers	2009			2010		
	(Gedeeltelijke) goedkeuring door minister	Afkeuring door minister	Goedkeuring door minister (ondanks negatief advies)	(Gedeeltelijke) goedkeuring door minister	Afkeuring door minister	Goedkeuring door minister (ondanks negatief advies)
Lokale verenigingen die werken met jongeren in armoede						
Betonne jeugd vzw				X		
Buurtwerking 't Lampeke – Den Tube	X			X		
CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon			X		X	
CAW De Terp - deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk				X		
Centrum Kauwenberg vzw	(X)			X		
Jeugd vzw				X		
Leren ondernemen vzw	X					X
Recht-Op vzw	(X)					X
T'Hope vzw	X			X		
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen	X			X		
Wijkcentrum De Kring vzw	(X)			X		

Tabel 29: overzicht van de goed –en afkeuringen van de dossiers (2011).

Goed –of afkeuring van de dossiers	2011	
	Goedkeuring door minister	Afkeuring door minister
Lokale verenigingen die werken met jongeren in armoede		
Betonne jeugd vzw	X	
Buurtwerking 't Lampeke – Den Tube	X	
CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon		
CAW De Terp - deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk		X
Centrum Kauwenberg vzw	X	
Jeugd vzw		X
Leren ondernemen vzw	X	
Recht-Op vzw	X	
T'Hope vzw	X	
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen	X	
Wijkcentrum De Kring vzw	X	

Reacties op de afgekeurde dossiers

In de loop van de drie proeftuinjaren binnen de huidige evaluatie, kregen bepaalde dossiers op inhoudelijke grond een negatief advies van de afdeling Jeugd en de commissie. Het advies tot afkeuring resulteerde echter niet in alle gevallen in een stopzetting van subsidies van proeftuinen of het niet opstarten ervan. Tijdens de afhandeling van de subsidieaanvragen traden wendingen op, vanwege de reacties van de proeftuinen op de afgekeurde dossiers (onder impuls van Uit De Marge). De adviezen van de afdeling Jeugd werden niet in alle gevallen gevolgd door de bevoegde minister van Jeugd. We schetsen dit verloop en geven de reacties van de proeftuinen op het advies en de beslissing van de minister van Jeugd weer.

In 2009 startte één proeftuin, CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon met het proeftuinproject, nadat het eerder negatieve advies van de afdeling Jeugd niet werd gevolgd door de toenmalige minister van Jeugd Anciaux.

In 2010 werd het proeftuinproject van CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon, alsnog voor het tweede proeftuinjaar afgekeurd op basis van het verlengingsdossier. De minister volgde het advies. Het proeftuinproject van twee andere verenigingen, Leren Ondernemen vzw en Recht-Op vzw kreeg tevens negatief advies van de afdeling Jeugd maar werd goedgekeurd door de minister van Jeugd Smet.

In 2011 werden er twee proeftuinprojecten afgekeurd volgens het advies (CAW De Terp – deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk en Jeugd vzw), minister Smet volgde in dit geval het advies van de afdeling Jeugd.

Voor alle proeftuinen kwam het negatieve advies van de afdeling Jeugd **onverwacht** en naar hun aanvoelen ook **onterecht**. We merkten dit reeds op bij de bespreking van de subjectieve inschatting van de kwaliteit van de aanvraagdossiers (zie 4.3.1.5). Zoals Vergote (CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon, 2011) stelt: *“Het negatieve advies kwam wel onverwacht en we vonden het wel jammer. We hebben dan ook nog contact opgenomen met Uit De Marge met de vraag wat we er nog aan konden veranderen. Er is dan een algemene brief verzonden van Uit De Marge naar het ministerie. Er waren drie projecten afgekeurd, wij en nog twee anderen, en de andere twee zijn uiteindelijk wel goedgekeurd en wij als enige niet. En dan wisten we dat het vergeefs was”*.

Een aantal redenen wordt hiertoe aangegeven. Zo vindt Vandepoel (CAW De Terp – deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk, 2011) dat de tijdslijn van hun project niet overeenstemde met de tijdslijn die door de afdeling Jeugd wordt gehanteerd voor het indienen van subsidieaanvragen en de inspectiebezoeken: *“wij hebben een andere tijdslijn gehad, maar dat maakte het ook niet gemakkelijker, want het project begon dus eigenlijk te lopen vanaf september. Ik ben begonnen op 15 oktober. Eind januari, denk ik, krijg ik het bericht dat begin februari, 7 februari, het nieuwe dossier moest ingediend zijn, dus ik moest mijn dossier indienen op basis van twee maanden inlooptijd eigenlijk. En we hebben dan gevraagd voor een uitzondering nog eens om dat later te mogen indienen, maar dat ging dan niet. Dus dat vind ik iets absurds, dat je dan een dossier moet gaan indienen in januari voor een project dat nog niet gestart is bijna, dat was heel moeilijk. En dan hebben wij ook eigenlijk een inspectiebezoek gehad eind maart.”*. Voor hen kwam de nieuwe ronde te vroeg om een degelijk onderbouwd dossier in te dienen. Tijdsgebrek en een gebrek aan ervaring van de jeugdwerker met het proeftuinproject lagen aan de basis van de slechte beoordeling.

Andere proeftuinen waren het niet eens met de gehanteerde subsidiecriteria, op basis waarvan de afdeling Jeugd hun proeftuinproject afkeurde. Laforce (Leren Ondernemen, 2011) stelt: *“Dat is heel raar. Wij kregen een heel goede commentaar op het eerste dossier. Het tweede dossier lag in het verlengde ervan en daar kregen we een heel slechte commentaar op. Het tweede dossier werd ook afgekeurd in eerste instantie, maar we hebben daar op gereageerd uiteraard. De reden was dat we de toeleiding niet voldoende hadden gerealiseerd, ik had ook expliciet geschreven dat we daar niet achter stonden en het was niet vernieuwend genoeg. Ik had het gevoel dat we een andere taal spraken dan de overheid. [...] Plots schrokken we van het zeer strikte begrip van toeleiding, we*

verstonden het niet. Het is echt niet onze bedoeling die toeleiding zo sterk te maken, maar ze zagen het als een tijdelijk systeem van proeftuin dat 3 jaar is en op 3 jaar moeten de jongeren weg waarschijnlijk". Bernaers (Jeugd vzw, 2011) stelt dat hun project is afgekeurd omdat het niet vernieuwend genoeg was, terwijl vernieuwen niet als doelstelling bij hen wordt gezien: "we hebben een project dat we gewoon nog meer levensvatbaar willen krijgen, en niet dat we er opnieuw vernieuwing in moeten steken. Dat is niet onze doelstelling". Jeugd vzw had in eerste instantie een kortlopende projectaanvraag ingediend en wenste er nog enkele maanden aan toe te voegen. Dit sloot niet aan bij de subsidiecriteria tot verlenging.

Ook Keersmaekers (Recht-Op vzw, 2011) is het niet eens met het criterium van toeleiding, dat aan de basis lag van hun in eerste instantie afgekeurde dossier: "Ik denk dat we toen te fel gefocust hebben op die structurele armoedebestrijding. Dat is onze visie en is dus iets wat wij bij Recht op heel belangrijk vinden met jongeren en mensen die in armoede leven. Ik denk dat die visie wel wat verschilt dan van het beleid. Het is gewoon belangrijk dat je jongeren ook in aanraking brengt met van alles, niet alleen met het reguliere jeugdwerk. Ik denk dat ze vanuit de Vlaamse overheid het gevoel hadden dat wij te fel daar binnen bleven. Als je rond de armoedebestrijding wil werken dan moet je eerst heel lang met jongeren rond thema's praten en uitwisselen en ga je weinig naar buiten". De sterke nadruk op het toeleiden van kwetsbare kinderen en jongeren naar het regulier jeugdwerk en het steeds vernieuwende karakter van de proeftuinen blijken dus criteria te zijn die niet aansluiten bij de visie van deze proeftuinen op het werken met de doelgroep. Hier wordt later nog op teruggekomen (zie hoofdstuk 5).

Globaal stellen we vast dat de proeftuinen verrast waren door de negatieve adviezen, vanwege een andere betekenisgeving of interpretatie van de subsidiecriteria. Na een vergelijking van de subsidiecriteria met de vooropgestelde doelstellingen van de proeftuinen blijkt immers dat vooral toeleiding anders wordt ingevuld of niet wordt onderschreven, waardoor verwarring en onzekerheid ontstond. In de subsidiecriteria wordt echter van in het begin duidelijk melding gemaakt van toeleiding naar het reguliere jeugdwerk.

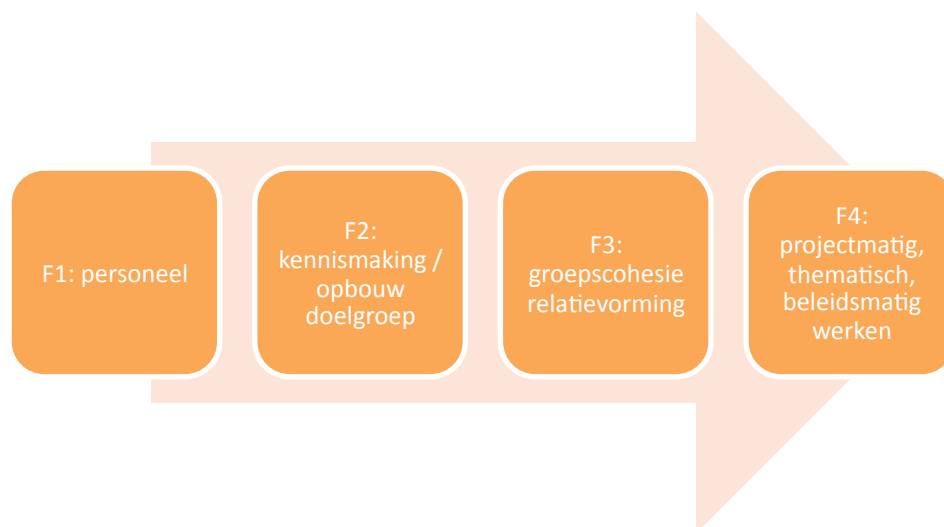
4.3.4.4 Uitwerking en uitvoering proeftuinen

In dit deel worden **de uitvoerings- of uitwerkingsstrategieën van de proeftuinen** besproken. Op welke manier gingen de proeftuinen aan de slag met de middelen? We trachten in dit proces van uitwerking een vast patroon te ontdekken in de uitwerking. Concrete methodieken of aanpak per proeftuin laten we buiten beschouwing.

Op basis van de interviews onderscheiden we vier fasen, (1) het inzetten van personeel en/of vrijwilligers, stagiaires op het proeftuinproject (2) het inzetten op de (nieuwe) doelgroep, (3) aandacht schenken aan groepsvorming en –cohesie en tenslotte (4) het projectmatig, thematisch en beleidsmatig werken. Fase 3 en 4 verlopen soms gelijktijdig en zijn in sommige proeftuinen moeilijk van elkaar af te bakenen. We stellen ze enigszins opeenvolgend voor, maar in realiteit durven ze elkaar doorkruisen.

Ongeacht de eerder gemaakte typologie van de proeftuinen (coördinerende verenigingen op directe vraag, bewust kortlopende projecten, proeftuinprojecten met een nieuwe doelgroep en proeftuinprojecten ter versterking van de bestaande jongerenwerking), kunnen **een viertal fasen in de uitvoering van het proeftuinproject onderscheiden** worden: de personeelsaanwerving of –inzet, de opbouw van de doelgroep, de groepscohesie en de thematische of projectmatige werking. We presenteren de resultaten van de fasen voor de proeftuinen volgens het type. Zo trachten we de invloed van het type proeftuin na te gaan op de uitvoering.

Figuur 1: Fasen in de uitvoering

Uit de interviews kunnen we geen fase afleiden die betrekking heeft op het **toeleiden** van jongeren naar het reguliere jeugdwerk. Eén proeftuin Jeugd vzw neemt dit expliciet op in de werking en krijgt daardoor nog een bijkomende fase (fase 5: toeleiding). Jeugd vzw is in die zin atypisch in vergelijking met de andere proeftuinen. De meeste proeftuinen werkten echter niet expliciet rond toeleiding naar het reguliere jeugdwerk. We benadrukken dat er wel pogingen worden gedaan om contacten te leggen met andere verenigingen of levensverbredende activiteiten worden uitgewerkt (zie 4.3.5). Ook een expliciete fase van **verankering** van de behaalde resultaten ontbreekt bij de meeste proeftuinen. Door de beperkingen in de termijn van de proeftuinen, door weinig mogelijkheden voor subsidieverlenging van de proeftuinen uit andere hoek en door een gebrek aan visie omtrent een mogelijke continuering binnen de algemene werking komt verankering in bijna geen enkele proeftuin aan bod. Bij de bespreking van de toekomst van de proeftuinen lichten we dit verder toe (zie 4.3.4.5). De ervaringen van de proeftuinen werden wel neergeschreven in de publicatie van *Uit De Marge Wij tellen Mee!*. Op die manier werd getracht aan kennisdeling te doen, zodat de opgedane leerervaringen niet verloren zouden gaan na het beëindigen van de subsidies.

Fase 1: personeelsinzet

Alle proeftuinen hebben bij de opstart van de proeftuin personeel ingezet op het project, hetzij door interne verschuivingen binnen de algemene werking, hetzij door het aanwerven van nieuw personeel, hetzij een combinatie van beide. Ze gebruikten het grootste deel van de middelen voor personeelsinzet (zie ook 4.3.6). Bij een heel aantal proeftuinen worden ook vrijwilligers en/of stagiaires ingezet op het proeftuinproject. Voor veel werkingen bieden de vrijwilligers en/of stagiaires een noodzakelijke aanvulling op het personeelsbestand, aangezien veel projecten slechts de financiële middelen hebben om een halftijdse jeugdwerk(st)er op het project te zetten.

Tabel 30 Personeelsinzet

Inzetten van personeel	Interne verschuivingen	Aanwerven nieuw personeel en/of vrijwilligers	Combinatie van beide
Gesubsidieerde proeftuinen			
Coördinerende verenigingen op directe vraag			
Formaat+			X
PAJ		X	
Uit De Marge		X	
Bewust kortlopende projecten			
Jeugd vzw	X		
Proeftuinen met een nieuwe doelgroep			
Betonne jeugd vzw		X	
Buurtwerking 't Lampeke - Den Tube		X	
CAW De Terp - deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk			X
CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon		X	
Centrum Kauwenberg vzw		X	
Leren ondernemen vzw		X	
Recht-Op vzw			X
T'Hope vzw		X	
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen	X		
Wijkcentrum De Kring vzw		X	

De proeftuinen worden echter gekenmerkt door **een groot personeelsverloop**, waardoor deze fase zich doorheen de proeftuinjaren blijft herhalen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het personeelsverloop bij de proeftuinen sinds de opstart van het proeftuinproject. Bij de helft van de proeftuinen vond een personeelwissel plaats op niveau van coördinatie en/of jeugdwerker. Vooral de wissel in jeugdwerkers valt erg op in de tabel. In drie proeftuinen wijzigde de coördinator, maar steeds samen met een verandering van jeugdwerker. In nog eens vier andere proeftuinen werd een andere jeugdwerker aangesteld in de loop van het proces.

De andere helft van de proeftuinen kende een stabiele personeelsbezetting.

Opvallend is dat in twee van de drie proeftuinen met een nieuwe doelgroep tevens een wissel van jeugdwerker optrad. Voor het uitbouwen van een werking met een nieuwe doelgroep zouden we verwachten dat stabiliteit van personeel een voorwaarde is.

Door de korte termijn van de proeftuincontracten en door contextuele omstandigheden binnen de proeftuinen vertrokken veel jeugdwerkers.

Tabel 31 Personeelsverloop

Personeelsverloop	Geen verloop		Verloop	
	Zelfde coördinator en jeugdwerk(st)er(s) vanaf opstart proeftuin	Zelfde coördinator, andere jeugdwerk(st)er(s)	Andere coördinator, andere jeugdwerk(st)er(s)	
Gesubsidieerde proeftuinen				
Coördinerende verenigingen op directe vraag				
Formaat+	X			
PAJ	X			
Uit De Marge		X		
Bewust kortlopende projecten				
Jeugd vzw	X			
Proeftuinen met een nieuwe doelgroep				
Leren ondernemen vzw		X		
T'Hope vzw	X			
Wijkcentrum De Kring vzw		X		
Proeftuinen voor versterking bestaande jongerenwerking				
Betonne jeugd vzw	X			
Buurtwerking 't Lampeke - Den Tube		X		
CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon			X	
CAW De Terp - deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk	X			
Centrum Kauwenberg vzw			X	
Recht-Op vzw			X	
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen	X			

Fase 2: de (nieuwe) doelgroep.

Naargelang de typologie van de proeftuin wordt deze fase anders ingevuld.

Voor de coördinerende verenigingen die op directe vraag van de afdeling Jeugd een proeftuin hebben opgestart, staat deze fase voor het uitbouwen of verbreden van hun netwerk bestaande uit allochtone jongerenwerkingen die ondersteuning nodig hebben. Via contact zoeken met deze werkingen, hen leren kennen en zichzelf bekend maken in het allochtone jeugdwerk trachtte men dit te volbrengen. Voor PAJ betekende dit voornamelijk een verbreding van hun netwerk over de grenzen van de provincie Antwerpen heen. Voor Formaat+ betekende dit het opbouwen van een netwerk rond het allochtone jeugdwerk.

Uit De Marge creëerde een netwerk rond de proeftuinen, aan de hand van het coördinatorenoverleg en de intervisiebijeenkomsten met de jeugdwerk(st)ers van de proeftuinen.

Voor de proeftuin met bewust kortlopende projecten (Jeugd vzw) houdt dit het uitwerken van een kort project in met de bestaande doelgroep. Jeugd vzw zette in op drie doelgroepen: vrijwilligers om het project te dragen, maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren die aan het project wensen deel te nemen en verenigingen met een regulier vrijetijdsaanbod die zich wensen te engageren voor het project. Het ging niet over een langetermijnverbintenis. Eens het project afgelopen zou zijn, zou de doelgroep in staat moeten zijn het project zelf over te nemen en te continueren, eventueel met een blijvende beperkte ondersteuning van Jeugd vzw.

Voor de proeftuinen die een nieuwe jongerenwerking hebben opgestart, vormt dit een zeer belangrijke fase. Via het laten doorstromen van kinderen uit de kinderwerking naar de nieuwe jongerenwerking, het doorstromen van kinderen van ouders uit de volwassenenwerking en het inzetten op actieve rekrutering van nieuwe jongeren wordt een nieuwe doelgroep aangesproken.

Voor een aantal verenigingen die met de proeftuinen hun werking wilden versterken is deze fase van minder belang, wat niet wil zeggen dat er geen nieuwe jongeren welkom waren voor het project of dat er niet in beperkte mate is ingezet op het bereiken van extra jongeren. Enkel Den Tube vormt hierop een uitzondering, aangezien hun jongerenwerking dreigde leeg te lopen. Via de proeftuinen hebben ze ingezet op actieve rekrutering om een nieuwe instroom van jongeren te bekomen.

Deze tweede fase vereiste, naargelang het type proeftuin, een zeer intensieve tijdsbesteding. Voornamelijk proeftuinen met een nieuwe doelgroep meldden dat een groot deel van de tijdsbesteding in de beginfase van de proeftuin (minstens het eerste jaar) werd gependeed aan de vorming van een min of meer stabiele groep. Dit is bij uitstek een erg onzekere fase waar onverwachte wendingen optraden.

Proeftuinen die reeds beschikten over een potentiële doelgroep, konden deze fase sterk inkorten of hadden er meer controle over.

Fase 3: relatievorming, groepsvorming en –cohesie

Alle proeftuinen hebben grote aandacht voor relatievorming, groepsvorming –en cohesie. Echter, ook hier zijn weer een aantal verschillen op te merken naargelang de typering. Logischerwijze hangt dit samen met fase 2.

Voor de coördinerende verenigingen kan er niet echt gesproken worden over groepsvorming en –cohesie, enkel over individuele relatievorming. De contacten zijn immers vaak één op één relaties. Ze hebben vooral aandacht voor het scheppen van een band tussen hun werking en een allochtone jongerenwerking op zich. Bekendheid bij de vereniging is slechts een eerste stap. Voor de allochtone verenigingen was het een lange tijd onduidelijk wat een ondersteunende vereniging zou kunnen bieden en in welke mate ze hierop zouden kunnen terugvallen. De verwachtingen en taakafbakening was na de bekendheid de tweede belangrijkste stap in het bieden van ondersteuning. Voor vele verenigingen betekende dit het opentrekken van hun beeld op ‘ondersteuning’. Ondersteunende koepels bieden immers veel meer dan subsidieadvies. Het was de taak van Formaat vzw en PAJ om zichzelf in deze fase aan de hand van een duidelijke communicatie op maat van de organisaties gekend te maken. In concreto bestond dit meestal uit het fysiek langsgaan bij de organisatie en het aangaan van een verkennend gesprek. In beperkte mate werden verenigingen met elkaar in contact gebracht via vorming, studiedagen, etc. .

Bij de ondersteunende rol van Uit De Marge speelde een sterk groepsaspect mee door het samenbrengen van de verschillende proeftuinen aan de hand van het coördinatorenoverleg en de intervisiebijeenkomsten. Hierdoor is een gevoel van betrokkenheid en gezamenlijk doelbereik ontstaan onder de proeftuinen.

Voor zowel de proeftuinen die een nieuwe jongerenwerking hebben opgestart als voor de proeftuinen ter versterking van de bestaande werking is de groepsvorming en –cohesie een belangrijke fase. De groepsvorming en –cohesie gebeurt op twee niveaus: op groepsniveau tussen alle leden en op individueel niveau als relatievorming tussen de jeugdwerk(st)er en de jongeren. Beide zijn even belangrijk. Vrijtijdswerking met kwetsbare jongeren in de proeftuinen is nooit een individuele hulpverlening of ondersteuning, maar vraagt om een groepsmethodiek. In functie van de implementatie van activiteiten vanuit groepsmethodieken is een voorwaarde dat de groep zichzelf als groep definiëert. Sociale cohesie tussen de jongeren in een groep zal als absolute conditie

optreden. Waar proeftuinen niet slagen in het creëren van groepscohesie en zo jongeren zich sociaal laten integreren in de groep (ze voelen zich betrokken bij een geheel, ze maken deel uit van een secundaire groep), zal de uitwerking van activiteiten weinig kans op slagen hebben. Het vormen van de groep behoort op zich tot het sociaal-agogisch werken. In tegenstelling tot wat kan worden verondersteld is de groepsvorming op zich reeds een doel van de proeftuin, geen middel om fase 4 te kunnen bereiken.

Donders (Leren Ondernemen, 2011) zegt hierover: *“Meer kijken naar hoe we de groep kunnen maken en hoe we ze hier kunnen houden, dat is eigenlijk pas het tweede jaar aan bod gekomen. Ook omdat we gemerkt hebben dat we dat niet hadden en dat ik daar veel intensiever mee bezig moest zijn. Dat hadden we misschien beter in het eerste jaar al gedaan. Intensief werken om jongeren hier te krijgen en ze een band laten opbouwen met elkaar, zelfstandig leren zijn, leren omgaan met elkaar op een goede manier. Dat hadden we misschien eerst moeten doen. Maar uiteindelijk hebben we gezien uit hetgeen dat we gedaan hebben dat we dat niet hadden. [...] Nu heb ik een echte vaste kern, zo noem ik dat. Die zijn er altijd en hebben een enorme hechte band. Ik heb nu een groep wat ik in 2009 helemaal niet had. Ik kon niet spreken van een groep. Ik had wel een groep jongeren, maar dat was geen geheel. Dat heb ik nu wel”.*

Fase 4: projectmatig, thematisch en beleidsmatig werken

In de eerste plaats vallen alle vormen van het socio-cultureel vrijetijdsaanbod binnen deze fase: spelvormen, leertrajecten, projecten, themawerkingen, Een zeer gevarieerd aanbod wordt door de proeftuinen tentoon gespreid. Binnen bijna alle vormen wordt gewerkt aan sociale vaardigheden en aan zelfredzaamheid. De manieren om dit te bereiken zijn veelzijdig (een fotoproject, artistieke projecten, samen koken, circusprojecten, natuurprojecten, één-nachtsweekends, sportactiviteiten etc.).

Naast het aanbieden van een socio-cultureel vrijetijdsaanbod willen de proeftuinen een stap verder gaan, en ook structureel agogisch met de jongeren werken, op gebieden zoals armoede, onderwijs en werk. De vierde fase duidt bijgevolg op de activiteiten die een functie hebben die ruimer is dan ontspanning en plezier. Het thematisch, projectmatig of beleidsmatig werken streeft naar ruimere effecten (leereffecten, waardenvorming, kennisverbreding, persoonlijkheidsondersteuning, ...).

Deze fase is vooral van toepassing op de verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede, die niet meer in het eerste projectjaar zitten. Proeftuinen in beginstadium begeven zich nog niet op dit domein. De methodiek van integraal werken, die zo kenmerkend is voor de werkingen met kinderen en jongeren in armoede, kan bijvoorbeeld maar toegepast worden indien aan de andere fasen voldaan werd. Getuige Matthys (Wijkcentrum De Kring, 2011): *“het is pas het derde projectjaar dat we beleidsactiviteiten gedaan hebben. Dat zat altijd wel in onze aanvragen het eerste en het tweede jaar, maar dat is er eigenlijk weinig tot niet van gekomen. Want het werken met de groep en die gasten vraagt zodanig veel investering dat we daar helemaal niet toe gekomen zijn. Enkele maanden geleden wel, maar dat is eigenlijk de opbouw geweest van bijna drie jaar. Nu is de groep vrij stabiel. Het is een groep van een vijftiental tieners die hier samenkomen en dat is een groep geworden. Een vrij constante groep ook; en dat maakt dat we eigenlijk die stapjes verder hebben kunnen zetten. De eerste anderhalf jaar hebben we toch heel veel moeten investeren in het zoeken van tieners, het motiveren van tieners om te komen en daar een groep van te maken”.* Ook Decuypere (T’Hope, 2011) stelt: *“Als we ergens iets beleidsmatig organiseren willen we dat heel participatief met de jongeren doen, van in het begin het voorbereidend werk, tijdens het werk het evalueren als het effectief brengen, dat willen we allemaal met de jongeren in armoede zelf doen. Maar je moet eerst het vertrouwen hebben van de mensen, je moet iets opbouwen, de jongeren in armoede moeten ook leren spreken, moeten voorrang krijgen dat ze kunnen oefenen om te leren spreken. Daarom is die kerngroep ook zo belangrijk”.*

Een aantal proeftuinen zijn dan ook (nog) niet toegekomen aan structureel werken, aan het aanbieden van een socio-cultureel vrijetijdsaanbod dat is onderbouwd met een sociaal-agogisch kader en ruimere doelen nastreeft zoals leereffecten. CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon werd slechts één jaar als proeftuin gesubsidieerd en is dan de fase van het structureel werken met de kinderen en jongeren in armoede gekomen. Betonne Jeugd vzw, dat nu aan het tweede projectjaar begonnen is, geeft ook aan hier nog niet toe gekomen te zijn, hoewel ze wel heel graag deze stap zouden zetten en de groep er ook klaar voor is. Gebrek aan financiële middelen en personeelsinzet worden als oorzaken aangehaald.

Voor de coördinerende verenigingen voor allochtoon jeugdwerk valt de uitbouw en het aanbod van vormingen onder de vierde fase. Beide coördinerende verenigingen hebben echter voornamelijk tijd gestoken in het uitbreiden van het netwerk van allochtone zelforganisaties vanuit hun reeds bestaande aanbod van vormingen en ondersteuning. Ze traden tevens op als spreekbuis of vertegenwoordiging naar het beleid via een aantal functies in raden en contacten met gemeentebesturen.

4.3.4.5 Toekomst van de proeftuinen

Proeftuinen worden gekenmerkt door hun **tijdelijkheid**, zowel via de maximale subsidietermijn van drie jaar als via de jaarlijkse herziening van de proeftuinsubsidies met kans op afkeuring van het project.

Zeven verenigingen die reeds sinds 2009 gesubsidieerd worden via proeftuinmiddelen zijn nu begonnen aan hun laatste proeftuinjaar. Voor veel van deze verenigingen is de toekomst nog onzeker. Slechts één vereniging is er in geslaagd het proeftuinproject lokaal te verankeren en zo het voortbestaan van het project te verzekeren. Ze krijgen subsidies van het gemeentebestuur om de werking verder te zetten.

Voor de andere zes proeftuinen is de situatie echter minder rooskleurig. Dit geldt zowel voor de proeftuinen die een nieuwe werking hebben opgestart als voor de verenigingen die hun reeds bestaande werking hebben verdiept en/of versterkt. Op het moment van het interview waren alle zes proeftuinen naarstig op zoek naar lokale middelen om het project te kunnen verderzetten, echter tot nu toe zonder veel succes.

Eén vereniging was op het moment van het interview bezig aan het eerste projectjaar, en had reeds de goedkeuring gekregen om ook een tweede proeftuinjaar aan te vatten. Voor hen dreigt geen onmiddellijk einde.

Voor zeven verenigingen (Formaat+, PAJ, Uit De Marge, CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon, Jeugd vzw en CAW De Terp – deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk) is de proeftuinperiode reeds afgelopen. Drie verenigingen, CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon, Jeugd vzw en CAW De Terp – deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk kregen een negatieve beslissing voor het verderzetten van hun project. Geen enkel van deze verenigingen werd echter in hun voortbestaan bedreigd na het aflopen van de proeftuinsubsidies. Uit De Marge en Formaat+ namen het proeftuinproject mee op in het beleidsplan voor hun algemene werking, Formaat vzw kreeg bijkomende middelen om dit te verwezenlijken binnen hun beleidsplan. Het proeftuinproject van PAJ is stilgevallen na het wegvallen van de proeftuinsubsidies. Wel blijft PAJ een ondersteuner van allochtone jongerenwerkingen in Antwerpen en Oost-Vlaanderen. Andere provinciale stappen worden niet meer ondernomen. Jeugd vzw had van in het begin een vooropgestelde termijn van één jaar voor het proeftuinproject. Na dit jaar wordt het project geïntegreerd binnen de bestaande structuur van Jeugd vzw. Tijdens het verloop van het project werd duidelijk dat een aantal maanden extra proeftuinsubsidiëring het proeftuinproject ten goede zou komen. Wegens de negatieve

beslissing worden nu een aantal andere activiteiten van Jeugd vzw opzij geschoven, tot het project helemaal is afgerond en de doelgroep dit zelfstandig kan continueren. CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon kon terugvallen op de subsidiemiddelen die ze reeds kregen voor de basiswerking, waardoor hun werking niet in gevaar kwam. Door het wegvallen van de proeftuinsubsidies was er minder geld voor het inzetten van personeel. Eén jeugdwerkster kon niet aangesteld blijven. Daardoor blijft er weinig tijd over voor het uitwerken van projecten, de werking is teruggeplooid op de basiswerking. Ook CAW De Terp – Deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk kan terugvallen op subsidies die ze reeds verkrijgen voor de basiswerking, waardoor de continuering van de werking verzekerd is. De toekomst van het proeftuinproject is nog onzeker. Op het moment van het interview waren er subsidies aangevraagd bij de Gasthuiszusters Antwerpen. Andere vooruitzichten hadden ze niet.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de toekomstperspectieven van de verschillende proeftuinen.

Tabel 32: overzicht toekomstperspectieven van de verschillende proeftuinen.

Toekomst?	Niet meer gesubsidieerd als proeftuin	Bezig aan eerste of tweede proeftuinjaar en verlenging gekregen	Bezig aan derde jaar, zicht op verderzetting van het proeftuinproject via lokale verankering	Bezig aan derde proeftuinjaar, (nog) geen zicht op verderzetting van het proeftuinproject
Gesubsidieerde proeftuinen				
Lokale verenigingen die werken met kinderen en/of jongeren in armoede				
Betonne jeugd vzw		X		
Buurtwerking 't Lampeke – Den Tube				X
CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon	X			
CAW De Terp – deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk	X			
Centrum Kauwenberg vzw				X
Jeugd vzw	X			
Leren ondernemen vzw				X
Recht-Op vzw				X
T'Hope vzw				X
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen				X
Wijkcentrum De Kring vzw			X	
Coördinerende verenigingen				
Formaat vzw	X			
PAJ vzw	X			
Ondersteunende koepel voor verenigingen voor kwetsbare kinderen/jongeren				
Uit De Marge	X			

Voornamelijk voor de proeftuinen die werken met jongeren als nieuwe doelgroep betekent een stopzetting van subsidies dat een volledige jongerenwerking ophoudt te bestaan. Voor de proeftuinen die een reeds bestaande jongerenwerking hebben uitgebreid of hervormd zal denkkelijk een inperking van de werking aan de orde zijn. In beide gevallen zal voor de nieuw bereikte jongeren denkkelijk de werking wegvallen indien geen vervolgsubsidies worden gevonden.

In absolute aantallen bereiken de proeftuinen (opgeteld voor alle werkingen met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren) ongeveer **200 jongeren** op een frequente basis gedurende een jaar. Dit is gerekend zonder de kinderen en jongeren van de speel-o-theek van Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen, zij bereiken nog eens een 270-tal kinderen en jongeren op jaarbasis. Niet alle

jongeren dreigen zonder werking te vallen indien de proeftuinsubsidies worden stopgezet, maar we schatten ruwweg dat een derde wel zonder werking dreigt te vallen. Deze schatting is gebaseerd op de werkingen die reeds een vervolg hebben kunnen verwezenlijken en zij die de doelgroep in hun gewone basiswerking opnemen (dit is de grootste groep). Voor hen verdwijnt de werking niet, voor een aanzienlijk aantal anderen wel als er geen bijkomende subsidies worden gevonden.

4.3.5 Externe netwerken van de proeftuinen

Proeftuinen geven aan dat ze geen afzonderlijk vrijetijdseiland zijn. Ze treden expliciet in contact met verschillende partners in de samenleving. Deze externe contacten hebben enerzijds een functie voor de verenigingen zelf en anderzijds bieden ze de mogelijkheid voor de jongeren om buiten hun gekende leefwereld relaties aan te knopen. Het nut van externe netwerken voor jongeren is echter omstreden. We gaan in op de kwestie van toeleiding, die reeds meermaals is aangehaald in de analyses. Verder geven we een overzicht van de soorten contacten van de proeftuinen. Met deze analyse krijgen we inzicht in de openheid of geslotenheid van de werking.

4.3.5.1 De betekenisgeving aan toeleiding

Het toeleiden van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren naar het reguliere jeugdwerk is een omstreden element binnen de proeftuinen. De proeftuinen voelen een grote druk vanuit het beleid om deze toeleiding van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren naar het reguliere jeugdwerk als één van de voornaamste doelstellingen in hun werking op te nemen. Twee proeftuinen, Jeugd vzw en Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen Aalst nemen dit dan ook expliciet op in hun werking. De andere proeftuinen staan echter sceptisch tegenover de idee van toeleiding, en dan vooral tegenover de enge invulling die volgens hen door het beleid aan dit begrip gegeven wordt. Zoals Crivit (Uit De Marge, 2011) stelt: *“het gaat hier over het toeleiden van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren naar het mainstream jeugdwerk, waar het dan gaat over jeugdbewegingen en jeugdhuizen”*. Volgens de proeftuinen wordt het toeleiden naar het reguliere jeugdwerk door het beleid dus ingevuld als toeleiden naar jeugdbewegingen zoals Scouts en Chiro of naar jeugdhuizen. Dit is een idee waar de proeftuinen niet achter staan. Ten eerste houdt dit voor de proeftuinen inherent een waardeoordeel in, dat jeugdbewegingen en –huizen meer gewaardeerd zouden worden dan hun werkingen en zo wordt ook het bestaansrecht van deze proeftuinen in vraag gesteld. Dit komt vanuit het gevoel dat de proeftuinen hebben, dat het beleid vindt dat ze de kinderen en jongeren na de toeleiding moeten loslaten. Zoals Matthys (Wijkcentrum De Kring, 2011) zegt: *“Het lijkt soms alsof het in orde is, het hoogste goed is Scouts en Chiro en je bent maar goed als je daar in kan meedraaien”*. Ook Laforce (Leren Ondernemen, 2011) stelt: *“ik vind dat ze het ook veel te eng interpreteren, want ik denk dat er in de tekst staat dat jongeren een ruim aanbod moeten krijgen en in contact komen met anderen terwijl dat nu heel sterk verengd wordt dat het toeleiding moet zijn. Dus wij staan daar eigenlijk niet achter. Ik vind het wel heel belangrijk dat jongeren van Leren Ondernemen stappen zetten en kunnen experimenteren en dingen uitproberen zoals theater, circus en voetbal, jeugdbeweging. Maar om ze dan los te laten ben ik eigenlijk niet mee akkoord. Ze moeten altijd terug kunnen opgevangen worden en ze moeten kunnen terug komen naar waar ze zich goed voelen. Het is dus echt niet onze bedoeling die toeleiding zo sterk te maken, maar ze zagen het als een tijdelijk systeem van proeftuin dat 3 jaar is en op 3 jaar moeten de jongeren weg waarschijnlijk”*. Peeters (Den Tube, 2011) deelt deze mening ook: *“Maar de term toeleiding heeft die connotatie van in te houden dat je vanuit dit soort specifieke werkingen vertrekt en dan jongeren moet laten doorstromen naar het reguliere en dat dat de doelstelling moet zijn, dat wij onszelf als werking op termijn zouden moeten opheffen zodat iedereen terecht kan in dat reguliere jeugdwerk en dat is een visie waar wij niet achterstaan”*.

Ten tweede werkt dit volgens de proeftuinen ook contraproductief. Zoals Crivit (Uit De Marge, 2011) stelt: *“Omdat de leiding van die jeugdwerkingen, jeugdbewegingen en jeugdhuizen er niet klaar voor is en er niet toe in staat is, en dit mag ook niet verwacht worden. Men kan niet verwachten dat ze werken met de complexiteit van de problematiek waarin onze doelgroepen verwickeld zijn. Zij zijn ook niet opgeleid, niet getraind en niet klaar om emancipatorisch, laat staan empowerend te werken met die groepen. Anderzijds zijn ook de kinderen en de jongeren die nu naar dat mainstream jeugdwerk gaan die zitten ook niet te wachten op de aanwezigheid van die groepen in dat jeugdwerk. Dus we gaan dan zien dat in de korste keren, in de veronderstelling dat die toeleiding nog zou mogelijk zijn, die mainstream jeugdorganisatie in de problemen zit enerzijds of anderzijds, en dat is misschien nog erger, dat de kinderen en de jongeren uit onze doelgroep die de stap zetten naar dat mainstream jeugdwerk daar meteen weer weg zijn met enerzijds een kwetsende ervaring rijker en bij dat mainstream jeugdwerk bevestiging van het cliché. Dus dat is contraproductief”.*

In plaats van het begrip toeleiding eng te interpreteren zijn de proeftuinen eerder te vinden voor een brede invulling van het begrip. Devocht (Uit De Marge, 2011) spreekt over **leefwereldverbreding –of verruiming**: *“We denken eerder gewoon aan een aansluiting met de samenleving in zijn geheel. En niet om dat zogenaamde ‘reguliere’ jeugdwerk. Want in de praktijk vertrekt dat helemaal niet vanuit de noden van die doelgroep. Als je hoort wat de werkers uit de werkingen vertellen, dan zijn dat niet de zorgen van die kinderen en jongeren om in een scoutsgroep terecht te komen. Die hun zorgen zijn kansen in onderwijs krijgen, als ze wat ouder zijn een job vinden. Dat gaat over een veel bredere kwestie en vandaar dat we het echt wel betreuren dat die focus zo eng op toeleiden naar het zogenaamde reguliere jeugdwerk wordt gelegd”.* De idee van het verbreden of verruimen van de leefwerelden van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren is iets waar de proeftuinen wel ten volle achter staan, en hier ook inspanningen toe leveren. Troch (Centrum Kauwenberg, 2011): *“Toeleiding is iets waar we heel hard achter staan, maar dan wel in het kader van die leefwereldverruiming en participatie en niet voor de toeleiding op zich”.*

4.3.5.2 Soorten externe netwerken en inspanningen tot leefwereldverbreding

Op welke manier en in welke mate treden de proeftuinen in contact met de samenleving? Aangezien het merendeel van de proeftuinen erkend zijn als Vereniging waar armen het woord nemen, is een openstelling naar de samenleving en naar het beleid een vereiste.

Onderstaande schema's brengen de netwerkstructuur van de proeftuinen in kaart. In het algemeen zijn er vier grote netwerken te onderscheiden:

1. het ondersteunend netwerk rond Uit De Marge en de andere proeftuinen
2. het beleidsnetwerk waarin contacten worden gelegd met onder ander de Vlaamse Overheid, gemeentebesturen, jeugdraden, schepen van jeugd en de burgemeester
3. het netwerk rond individuele hulpverlening
4. het netwerk rond leefwereldverbreding.

Het laatste netwerk wordt nog eens opgesplitst in ten eerste een netwerk rond het algemeen vrijetijdsaanbod voor niet maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren (het zogenaamde reguliere vrijetijdsaanbod), ten tweede een netwerk rond andere werkingen met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren en ten derde een netwerk rond het participeren aan of organiseren van bepaalde maatschappelijke of gemeentelijke activiteiten of het doen van vrijwilligerswerk. Dit laatste heeft als doel een grotere bekendheid van de werking en haar jongeren te bekomen en een

positiever beeld uit te stralen. Het reguliere aanbod wordt verder opgedeeld in (1) jeugdbewegingen, (2) jeugdhuizen, (3) jeugdcentra, (4) sportverenigingen, (5) kunst- en cultuurorganisaties en (6) speelpleinwerkingen.

Tabel 33: overzicht externe netwerken (beleid, ondersteunend, individuele hulpverlening)

Netwerken	Ondersteunend netwerk rond Uit De Marge en andere proeftuinen	Beleidsnetwerk (contacten met onder andere de Vlaamse Overheid, gemeentebestuur, schepenen van jeugd, burgemeester, lid van de jeugdraad)	Netwerk rond doorverwijzen van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren voor individuele hulpverlening, ondersteuning en begeleiding
Gesubsidieerde proeftuinen			
Verenigingen die werken met jongeren in armoede			
Betonne jeugd vzw	X	X	X
Buurtwerking 't Lampeke – Den Tube	X	X	X
CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon	X	X	X
CAW De Terp - deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk	X	X	X
Centrum Kauwenberg vzw	X	X	X
Jeugd vzw		X	X
Leren ondernemen vzw	X	X	X
Recht-Op vzw	X	X	X
T'Hope vzw	X	X	X
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen	X	X	X
Wijkcentrum De Kring vzw	X	X	X
Coördinerende verenigingen			
Formaat vzw		X	
PAJ vzw		X	

We kunnen opmerken dat zowaar alle proeftuinen met een aanbod voor kwetsbare kinderen en jongeren op de drie domeinen beleid, ondersteuning en hulpverlening contacten hebben. Geen enkele proeftuin richt zich met andere woorden enkel op een eigen werking zonder in contact te treden met bestuursniveaus, het netwerk rond de proeftuinen en hulpverlening om naar door te kunnen verwijzen.

Ook uit de schema's omtrent de vrijetijdscontacten, blijkt dat de proeftuinen die werken met kwetsbare kinderen en jongeren stappen ondernemen om kinderen en jongeren in contact te brengen met organisaties en mensen buiten de eigen vereniging. Het aanbod waarop ze beroep doen is behoorlijk gevarieerd. Ook al geven de meeste proeftuinen aan geen heil te vinden in een enge vorm van toeleiding, er worden zeker inspanningen geleverd om de kwetsbare jongeren in contact te brengen met het bredere veld van de vrije tijd. Deze inspanningen hebben niet tot doel de kinderen en jongeren volledig in het vrijetijdsaanbod in te bedden en uit te schrijven in de eigen werking. Ze laten hen wel kennismaken met het ruime aanbod aan jeugdbewegingen, sport, jeugdhuizen, kunst- en cultuur en zo meer. We stellen wederom vast dat alle proeftuinen contacten hadden met het algemene vrijetijdsaanbod, minstens op één domein, vaak op meerdere.

Tabel 34: overzicht externe netwerken algemeen vrijetijdsaanbod (voor niet maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, het reguliere aanbod)

Netwerken in het kader van leefwereldverruiming van de jongeren	Vrijetijdsaanbod met niet maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren					
	Jeugd-bewegingen	Jeugdhuisen	Jeugdcentra	Sport-verenigingen/ Buurtsport	Kunst-en cultuur-organisaties, culturele centra	Speelplein-werking
Gesubsidieerde proeftuinen						
Verenigingen die werken met jongeren in armoede						
Betonne jeugd vzw			X			
Buurtwerking 't Lampeke – Den Tube	X			X	X	
CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon	X					
CAW De Terp - deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk				X		
Centrum Kauwenberg vzw	X			X	X	X
Jeugd vzw	X					
Leren ondernemen vzw	X				X	
Recht-Op vzw	X				X	X
T'Hope vzw	X	X				
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen	X				X	X
Wijkcentrum De Kring vzw	X					

Een extern netwerk met andere verenigingen met kwetsbare jongeren en kinderen wordt in alle proeftuinen onderhouden. Vaak is dit breder dan het netwerk dat via de intervisie en de coördinatoren is ontstaan.

Tabel 35: overzicht externe netwerken aanbod voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren

Netwerken in het kader van leefwereldverruiming	Vrijtijdsaanbod met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren	Vrijwilligerswerk en/of deelnemen of organiseren van bepaalde maatschappelijke/gemeentelijke activiteiten
Gesubsidieerde proeftuinen		
Verenigingen die werken met jongeren in armoede		
Betonne jeugd vzw	X	X
Buurtwerking 't Lampeke – Den Tube	X	
CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon	X	
CAW De Terp - deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk	X	
Centrum Kauwenberg vzw	X	
Jeugd vzw	X	
Leren ondernemen vzw	X	X
Recht-Op vzw	X	X
T'Hope vzw	X	
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen	X	
Wijkcentrum De Kring vzw	X	X

We concluderen dat de proeftuinen, zowel de werkingen voor de kinderen en jongeren als de coördinerende verenigingen, een extern netwerk hebben opgebouwd. Contacten voor de kinderen en jongeren zijn er zowel met het algemene vrijtijdsaanbod als met verenigingen die met dezelfde doelgroep werken. Hoewel toeleiding vaak niet expliciet wordt nagestreefd maakt leefwereldverbreding ontegensprekelijk deel uit van het aanbod en de werking.

4.3.6 Middelenbesteding

In onderstaand deel leveren we een overzicht van de financiële zijde. Ten eerste wordt een overzicht gegeven van de toegekende subsidiebedragen per projectjaar per proeftuin. Ten tweede wordt nagegaan hoe deze subsidies besteed werden. Tot slot wordt ook de zelfrapportering van de proeftuinen met betrekking tot hun kosteneffectiviteit in kaart gebracht.

We geven zoals eerder werd gesteld geen kosteneffectiviteit van de projecten door middel van het aftoetsen van de bestede middelen aan de realisaties. De verschillende proeftuinen hebben immers andere concrete doelstellingen en opereren in een andere context. Daarnaast heeft een eerdere poging tot het meten van kosteneffectiviteit in de sociale sector aangetoond dat het gebruik van verschillende indicatoren (bijv. bedrag per bereikte jongere; bedrag per % ondersteunde jongere na een bepaalde periode) een afwijkend zicht biedt op de kosteneffectiviteit (Mommaerts e.a., 2008). Een valide indicator voor kosteneffectiviteit berekenen voor alle proeftuinen is onmogelijk met de verzamelde gegevens binnen het bestek van dit onderzoek.

4.3.6.1 Ontvangen subsidies

Onderstaande tabel geeft de toegekende subsidiebedragen per projectjaar weer. De grootste subsidiebedragen werden uitgekeerd aan de coördinerende verenigingen Formaat vzw en PAJ tijdens de eerste proeftuinjaren. De lokale verenigingen die werken met kwetsbare doelgroepen kregen tussen 20000 en 30000 euro per proeftuinjaar.

Tabel 36: Overzicht van de toegekende subsidiebedragen per projectjaar per proeftuin.

Gesubsidieerde proeftuinen	Subsidiejaar	2009	2010	2011
Lokale verenigingen die werken met jongeren in armoede				
Betonne jeugd vzw			25 000	25 000
Buurtwerking 't Lampeke – Jongerenwerking Den Tube		25 000	25 000	25 000
CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon		20 000		
CAW De Terp - deelwerking PSC-Vluchtelingenwerk			20 000	
Centrum Kauwenberg vzw		25 000	25 000	25 000
Jeugd vzw			21 300	
Leren ondernemen vzw		30 000	20 000	25 000
Recht-Op vzw		30 000	20 000	25 000
T'Hope vzw		30 000	25 000	25 000
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen		20 000	25 000	25 000
Wijkcentrum De Kring vzw – Jongerenwerking De Smileys		22 250	25 000	25 000
Coördinerende verenigingen				
Formaat vzw		150 000		
PAJ vzw		150 000	75 000	
Ondersteunende koepel				
Uit De Marge		30 000		

4.3.6.2 Besteding subsidies

Om een beeld te geven van de **middelenbesteding** van de proeftuin werd voor de verenigingen die in 2009 gesubsidieerd werden als proeftuin zowel de ratio personeelskosten tegenover het totaal

toegekende subsidiebedrag en de ratio werkingskosten tegenover het totaal toegekende subsidiebedrag berekend. Onder personeelskosten vallen alle bezoldigingen en sociale lasten. Onder werkingskosten vallen alle huur- of eigenaarskosten, secretariaatskosten (drukwerk en publicaties, verzendingskosten, communicatie en kantoorbehoeften), verzekeringen en bijdragen, verplaatsingskosten, en kosten voor activiteiten (verplaatsingskosten van medewerkers (niet-personeelsleden), vergoedingen van medewerkers (niet-personeelsleden), huur van lokalen, huur en/of aankoop van materiaal en verblijfskosten).

De ratio's hebben in principe waarden tussen 0 en 1. 0 geeft aan dat er geen aandeel van het totaal toegekende budget respectievelijk naar personeel of naar werking is gegaan. Een waarde van 1 duidt op het volledig inzetten van het budget op personeel of op werking. Verschillende proeftuinen hebben echter een ratio hoger dan 1 of hebben een som van beide ratio's die 1 overstijgt. Dit betekent dat zij meer personeelsmiddelen of werkingsmiddelen hebben uitgegeven voor de proeftuin dan was gegund door de Vlaamse overheid. Deze proeftuinen vulden de werking van de proeftuin aan met andere middelen. Vaak werden er nog extra (project)subsidies gezocht, werd gewerkt met sponsoring of giften of vonden er interne verschuivingen van subsidies plaats door subsidies die eigenlijk toegekend werden voor de algemene werking bijkomend in te zetten op het proeftuinproject.

Tabel 37: Overzicht van de ratioberekening personeelskosten tegenover het totale toegekende subsidiebedrag en de ratioberekening werkingskosten tegenover het totale toegekende subsidiebedrag voor proeftuinjaar 2009

Gesubsidieerde proeftuinen	Subsidiejaar 2009 Personeelskosten /totaal	Werkingskosten /totaal
Lokale verenigingen die werken met jongeren in armoede		
Buurtwerking 't Lampeke – Jongerenwerking Den Tube	1.03	0.03
CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon	0.93	0.13
Centrum Kauwenberg vzw	0.79	0.21
Leren ondernemen vzw	0.78	0.16
Recht-Op vzw	0.51	0.49
T'Hope vzw	0.80	0.20
Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen	1.17	0.17
Wijkcentrum De Kring vzw – Jongerenwerking De Smileys	0.70	0.51
Coördinerende verenigingen		
Formaat vzw	0.91	0.07
PAJ vzw	0.84	0.22
Ondersteunende koepel		
Uit De Marge	1	0

De meerderheid van de proeftuinen die gesubsidieerd werden in 2009, zette het grootste deel van de proeftuinsubsidies in op personeelskosten. Volgens de proeftuinboekhoudingen vulden vier verenigingen hun proeftuinwerkings- en of personeelsmiddelen met extra subsidies aan (de som der ratio's overschrijdt 1). Het is niet voor elke vereniging duidelijk waar de aanvullende subsidies vandaan komen.

4.3.6.3 Zelfrapportering kosteneffectiviteit

De toegekende subsidiebedragen voor de proeftuinen waren voor sommige proeftuinen niet voldoende om alle kosten van het proeftuinproject te dekken.

Het verkregen bedrag is vaak net voldoende om een halftijdse jeugdwerk(st)er in dienst te stellen voor één jaar. Laforce (Leren Ondernemen, 2011) stelt: *“25 000 euro, dat is nog geen halftijdse beroepskracht. Je moet daar dan ook nog werkingskosten afdoen, dus je hebt 20 000 euro om iemand tewerk te stellen die met die groep werkt.”*. Neefs (Betonne Jeugd, 2011) geeft aan dat het zwaar is: *“het is zot voor een beginnende vzw of voor een vereniging die nog geen personeel in dienst heeft om alleen een halftijdse in dienst te kunnen nemen. Ik heb zelf een jaar geleden besloten om er geen andere halftijdse job meer bij te nemen. Je wordt verwacht op allerlei overleggen, je moet de vereniging op kaart brengen, de boekhouding... dat is gekkenwerk”*.

Acht proeftuinen stellen dan ook dat ze **het gevoel hebben dat ze veel meer hebben gerealiseerd in verhouding tot het verkregen subsidiebedrag** dan mogelijk. Dit uit zich in het besteden van extra onbetaalde uren aan het project en het inzetten van extra middelen bovenop de proeftuinsubsidies voor het proeftuinproject. Geen enkele proeftuin vindt dat ze in verhouding tot het toegekende subsidiebedrag niet voldoende gerealiseerd heeft.

Hoofdstuk5

5 Luik 2: Evaluatie van het instrument proeftuin

5.1 Inleiding

Naast het evalueren van de verschillende proeftuinprojecten, wordt **het instrument proeftuin als beleidsinstrument geëvalueerd**. Ook in dit deel worden de proeftuinprojecten zelf aan het woord gelaten. Ten eerste wordt er gekeken naar de voor- en nadelen die de proeftuinprojecten aangeven om te werken met het instrument proeftuin. We kijken dus naar mogelijke condities en knelpunten bij de werking met proeftuinen. Verschillende van de kenmerken zijn reeds eerder in de analyse aangestipt.

In de tweede plaats bekijken we de proeftuinsubsidies vanuit het volledige subsidielandschap. De decentralisering van het jeugdwerkbeleid gaf de lokale overheid de touwtjes in handen om werkingen voor maatschappelijk kwetsbare jeugd te subsidiëren of niet. Subsidies werden voorzien vanuit de Vlaamse overheid voor de lokale overheden, via het Jeugdwerkbeleidsplan en de mogelijkheid van een afsprakennota op gemeentelijk niveau. Dit plaatste verschillende werkingen met kwetsbare doelgroepen in een lastig parket, anderen kregen daardoor een impuls. We bevragen de proeftuinen op welke manier zij, als deel van de algemene vereniging die werkt met kwetsbare jongeren, het subsidielandschap zelf zouden inkleuren. In de eerste plaats wordt gefocust op het geprefereerde beleidsniveau.

Tot slot wordt er ook bekeken of de gesubsidieerde proeftuinen eventuele alternatieven onderscheiden voor het beleidsinstrument proeftuin voor het beogen van gelijkaardige doeleinden (tijdelijke projectwerking met een vernieuwend karakter).

5.2 Voor- en nadelen

5.2.1 Voordelen

De proeftuinen zien **vijf grote voordelen** aan het werken met het instrument proeftuin: (1) de financiële impuls, (2) de subsidieovereenkomst als duidelijke leidraad en planningsinstrument, (3) netwerking en samenwerking, (4) herkenning en erkenning en (5) de proeftuinen als experimenteerruimte.

De proeftuinen worden vooreerst gezien als **financiële impuls** voor de verenigingen. Voor een aantal proeftuinen, Betonne Jeugd, CAW De Terp- PSC-Vluchtelingenwerk, CAW Regio Brugge-Jongerenwerking 't Salon, Centrum Kauwenberg, Den Tube, Formaat+, Jeugd vzw, PAJ, Recht-Op en Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen betekende deze financiële push een versterking van de reeds bestaande jongerenwerking. Voor de andere proeftuinen, met name Wijkcentrum De Kring-

Smileys, Leren Ondernemen en T'Hope betekende dit het opbouwen van een nieuwe kinder- en jongerenwerking. Vooral de **extra personeelsinzet**, mogelijk gemaakt door die financiële impuls, is van groot belang voor alle proeftuinen. Daarnaast wordt ook de mogelijkheid tot **het inzetten van meer werkingsmiddelen** als een groot voordeel gezien. Daardoor kan er meer geïnvesteerd worden in het uitwerken van een project, en is er meer tijd om thematischer en verdieperder te gaan werken met de kinderen en jongeren. Wat de proeftuinen ook zien als een groot voordeel, is dat de subsidiemiddelen naar de basis gaan, getuige Peeters (Den Tube, 2011): *“Ik ben heel tevreden van de manier waarop het geld nu gespenseerd wordt. Ik denk dat het nu inderdaad naar de basis moet. Wat ik als kwalijke tendens in de hele jeugdsector zie is dat er altijd maar meer structuren uit de grond worden gestampt waarin dat er meer mensen een bureaujob gaan doen en van daaruit beleid gaan maken en dat er steeds minder mensen rechtstreeks met de jongeren werken terwijl dat volgens mij de grote kracht van onze werking is dat de mensen die bij ons werken dat die alles tegelijkertijd doen, zowel het basiswerk als het projectwerk, als het beleidswerk, als het mee schrijven aan de subsidiedossiers. Omdat je zoveel rechtstreekser de link krijgt tussen wat er leeft aan de basis en wat er op beleidsniveau wordt beslist”*.

De **subsidieovereenkomst die wordt opgemaakt tussen de proeftuin en de afdeling Jeugd vormt via de duidelijk te behalen doelstellingen en indicatoren een leidraad voor de proeftuinen**, het biedt hen de kans om te experimenteren binnen een duidelijk kader. Het kan ook dienen als **planningsinstrument** om het proeftuinjaar rond te organiseren. Ook het feit dat de subsidieovereenkomst **bepaalde externe verwachtingen** schept om de overeengekomen doelstellingen te realiseren werkt **stimulerend**, waardoor de proeftuinen nog een stapje verder gaan. Zoals Troch (Centrum Kauwenberg, 2011) zegt: *“Eerst en vooral doordat er middelen waren om een beetje extra te doen dan het puur noodzakelijke. Doordat we als proeftuin erkend zijn hebben we ook op andere niveaus makkelijker middelen kunnen krijgen. Maar wat we hier ook merken is dat het op zich wel stimulerend is als er iemand van buitenaf... hoe moet ik het zeggen. Je hebt hier snel zoveel werk met gewoon de werking draaiende te houden en soms denk ik dat het dan wel goed is dat er verwachtingen zijn van buitenaf om bepaalde dingen te realiseren. Dat snijdt wel langs twee kanten (zoals bij de toeleiding en teveel nadruk op product ipv proces) en het mag dan ook niet teveel worden, en ook in overeenstemming blijven met de vraag vanuit de werkingen zelf. Maar het is wel een impuls om samen te werken, dat vooral denk ik; samenwerken en naar buiten komen. Niet in je kot blijven zitten”*. Ook Peeters (Den Tube, 2011) stelt hierover: *“Ik denk als de proeftuin er niet zou zijn geweest zouden we dat waarschijnlijk op een andere manier gedaan hebben, maar ik denk toch dat de drive om die dingen te realiseren net iets minder zou geweest zijn omdat nu eenmaal dat kader ontbreekt en die deadlines er niet meer zijn. Dus in die zin denk ik zeker dat het een positieve stimulans heeft gegeven”*.

Rond de proeftuinen is ook een heel **ondersteunend netwerk** ontstaan, via de intervisies en het coördinatorenoverleg georganiseerd door Uit De Marge. Er wordt veel samengewerkt en overlegd tussen de verschillende proeftuinen. Via deze netwerking en samenwerking hebben ze het gevoel dat ze gedreven worden om verder te gaan dan verenigingen voor maatschappelijk kwetsbare jeugd die niet tot de proeftuinen behoren. Vooral **het integraal werken** wordt gezien als een specifiek kenmerk van de proeftuinen. Wat maakt dat er een zekere fierheid op te merken is bij de verenigingen dat ze tot de proeftuinen behoren, en daardoor het gevoel hebben meer te kunnen realiseren dan anders mogelijk zou zijn geweest. De Spiegeleer (Recht-Op vzw, 2011) heeft het in deze zin over het statuut dat de proeftuinen met zich meebrengen: *“ik denk dat het proeftuinproject, het statuut proeftuin, het wel mogelijk maakt om echt iets nieuws te doen, om iets uit te proberen dat niet zo voor de hand liggend is”*. Ook Troch (Centrum Kauwenberg, 2011) ervaart dit: *“Door het feit dat al die verschillende verenigingen die werken met kinderen en jongeren onder dezelfde ‘proeftuin’-kapstok zijn gevallen, is er een heel belangrijke vorm van uitwisseling ontstaan, ondersteund door Uit De Marge. Intervisies, publicaties, samenwerkingen naar aanleiding van bepaalde gelegenheden, ... Voor de versterking van onze visie is dit heel interessant geweest. Het is*

belangrijk dat je contact hebt met elkaar. En alles wat je samen kan doen is werk dat niet iedereen op zijn eentje moet zitten uitzoeken. Het is heel stimulerend om te overleggen waarom we er als werking zijn, wat we doen, naar buiten toe, naar onze doelgroep toe. Dus dat is zeker echt wel een verdienste van de proeftuinen, denk ik". **Herkenning en maatschappelijke erkenning** worden hierdoor bevorderd. Tegenover 'reguliere' jeugdbewegingen bijvoorbeeld, behoren deze organisaties vaak nog tot het illustere onbekende (Huyge e.a., 2009) en moeten medewerkers zich vaak verantwoorden en de werking ervan uitleggen (Coussée & Roets, 2011). Een gedeelde visie of denk- en handelingskader versterkt hen daarbij. Het instrument en het woord proeftuin geeft aan de werking en aan de medewerkers zo een extra dimensie en status.

Tot slot worden de proeftuinen gezien als een **experimenteerruimte**, waarbinnen ze nieuwe dingen kunnen uitproberen, de kinderen en jongeren laten proeven van een heel aantal zaken, met de wetenschap dat ze ook fouten mogen maken. Zoals Peeters (Den Tube, 2011) het stelt: *"Waar ik wel een groot voordeel in zie, maar ik weet niet of het effectief zo gezien wordt door het beleid dat er rond zit, is dat experimenteerruimte impliceert dat je ook fouten kan maken en dat er bijstellingen mogelijk zijn. In de evaluatie, als ik die aan het schrijven was, dacht ik heel vaak van dit zijn zakenplannen die we gemaakt hebben die we gaande weg zeer sterk hebben bijgestuurd of die we hebben laten vallen voor iets totaal anders dat ons veel zinvoller leek op dat moment, in plaats van krampachtig vast te houden aan die plannen. Ik heb het altijd opgevat als dit moet mogelijk zijn, want het zijn proeftuinen, we krijgen experimenteerruimte aangeboden, laat ons die maar gebruiken. Het zou zonde zijn moesten we heel sterk vasthouden aan de plannen die we gemaakt hebben terwijl andere pistes misschien veel meer gaan opbrengen. Dan moeten na 3 jaar proeftuinen op het einde zeggen... Dan zouden we gewoon die experimenteerruimte niet ten volle benutten en dat denk ik dat we nu wel hebben gedaan".*

5.2.2 Nadelen

Naast vier voordelen zien de proeftuinen ook evenveel nadelen aan het werken met het instrument proeftuin: (1) het tijdelijke karakter van de subsidies, (2) de sterke focus op toeleiding, (3) de sterke focus op vernieuwing en (4) het tijdsintensieve en energierovende administratieve werk.

De **tijdelijkheid van de subsidies** zorgt voor onrust bij de proeftuinen. Het biedt hen **geen zekerheid op lange termijn**, waardoor veel proeftuinen zich zorgen maken over de **continuering van hun proeftuinproject**. Dit zorgt voor grote **onzekerheid** binnen de vereniging, zowel bij de kinderen en jongeren die niet zeker zijn of ze volgend jaar nog naar de werking kunnen komen als bij het personeel dat voor hun loon afhankelijk is van de proeftuinsubsidies en dus niet zeker is van een baan. Dit werd nog versterkt door het feit dat, zeker in 2010, heel laat gecommuniceerd werd naar de proeftuinen toe of hun tweede subsidieaanvraag goed- of afgekeurd werd. Zeker naar personeelsbeleid en -verloop toe werd dat aangehaald als een groot nadeel. Verder geven de proeftuinen ook aan dat bij de start van de proeftuinen de proeftuinsubsidies sowieso voorzien waren op drie jaar. Dit is echter tijdens het eerste proeftuin jaar veranderd naar een jaarlijkse herziening van de subsidies. Matthys (Wijkcentrum De Kring-Smileys, 2011) zegt hierover: *"In aanvang was ook gezegd dat als je een goedkeuring kreeg het meteen voor drie jaar zou zijn. En uiteindelijk bij de beslissing is het dan maar één jaar geworden. Dus de spelregels zijn eigenlijk een stukje veranderd terwijl het spel al bezig was".* In de subsidievoorwaarden wordt melding gemaakt van een maximale termijn van drie jaar, verenigingen kunnen een langetermijnperspectief van maximaal 36 maanden uitwerken. De proeftuinsubsidies zijn echter slechts geldig voor één jaar en dienen verlengd te worden. De werkwijze van verlenging en indiening van nieuwe aanvraagdossiers was niet voor alle proeftuinen duidelijk van in het begin.

De proeftuinen geven aan **een sterke druk te voelen om te focussen op het toeleiden van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren naar het reguliere jeugdwerk**. Dit is een discussie

die reeds lang gevoerd wordt, en dus ook binnen de proeftuinen voor grote controverse zorgt. De proeftuinen vinden vooral dat het beleid het begrip 'toeleiding' te eng interpreteert, met name als het doorsturen van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren naar reguliere jeugdbewegingen zoals de Scouts en Gidsen en Chiro, waardoor hun eigen organisatie zichzelf opheft na een tijd.

Niet alle proeftuinen staan echter even sceptisch tegenover de idee van toeleiding. Vooral Jeugd vzw focusten met hun proeftuinproject sterk op die toeleiding van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren naar het reguliere vrijetijdsaanbod. Ook de Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen Aalst neemt veel initiatieven hiertoe, via het aanbieden van vormingen over armoede bij reguliere jeugdbewegingen en nauwe samenwerkingen met een aantal jeugdbewegingen. Andere proeftuinen focussen, vanwege de druk die ze voelen vanuit het beleid ook op die toeleiding. Maar die toeleiding wordt dan wel in een breder kader gezien, en eerder gezien als **leefwereldverbreding of –verruiming van de maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren**, door hen in contact te brengen met andere vormen van jeugdwerk, waar de reguliere jeugdbewegingen er één van zijn, of andere vormen van vrijetijdsbesteding. Vanuit de beschutte plaats die de werking is voor de kinderen en jongeren worden er bruggen geslagen naar en contacten gelegd met andere jeugdwerkingen en vrijetijdsbestedingen, waardoor de maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren hier ook mee in contact komen en zo hun netwerk en leefwereld kunnen verruimen. Maar wel altijd in de wetenschap dat ze kunnen terugkeren naar de zekerheid en gekendheid van de eigen werking.

Naast die druk op toeleiding voelen sommige proeftuinen ook **een sterke druk op vernieuwing of innovatie**. Zoals Neefs (Betonne Jeugd, 2011) stelt: *“Wat bestaat is niet voldoende om subsidies te krijgen, het moet altijd iets nieuws zijn”*. Dit strookt niet met de opvatting die de proeftuinen hebben op het werken met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Laforce (Leren Ondernemen, 2011) stelt: *“Je moet veranderen en doorstromen en vernieuwen ik wordt daar soms ziek van. Terwijl dat heel belangrijk is, als het gaat over armoede, dat je traag gaat en veel herhaalt en rustig dingen opbouwt en verdiept met die groepen en dat je die groepen kunt houden en dat het een langdurig proces is en niet iets van een jaar. Als ze (beleid) weten wat armoede echt betekent dan snappen ze dat je langdurige processen opzet met mensen en niet van het ene jaar op het andere voor een andere groep kiest”*. Ook Peeters (Den Tube, 2011) stelt deze druk tot vernieuwing te ervaren: *“Maar langs de andere kant, als ik het globaal bekijk dan zijn het allemaal beproefde methodes die we hanteren en het komt heel vaak op dezelfde dingen neer. Dat gaat over, er zijn voor de gasten, verbindingen maken met die mannen, het luisterend oor, de vertrouwensband en dat zijn allemaal zaken die aan de basis liggen van dit soort werk en het zijn concepten die we al jaren kennen. In die zin vind ik dat blijvend vernieuwen om te vernieuwen soms een beetje bij de haren getrokken. Ik denk dat in dit soort projecten heel veel oude concepten elke keer in een nieuw jasje worden gestoken om het terug verkocht te krijgen, maar voor mijn part zou dat niet hoeven. Het is bijvoorbeeld een vraag dat in elk dossier terugkomt, waarom ben je innovatief of waarom ben je vernieuwend? Misschien zijn we helemaal niet zo vernieuwend, maar het is wel een vorm van werken die nog veel te weinig erkenning krijgt”*.

Een verschil dient te worden gemaakt tussen de proeftuinen die de vraag naar continue vernieuwing in de sector (in de betekenis van innovatie/innovatief zijn) niet opportuun vinden en zij die het problematisch vonden om tijdens de korte termijn van het proeftuinproject jaarlijks een nieuwe in- of aanvulling op de proeftuin te moeten ontwikkelen. Bij Uit De Marge merken ze dezelfde problematiek op, Devocht (Uit De Marge, 2011): *“Wat ik al gemerkt heb is dat in die proeftuinprojecten vernieuwend ook vaak gezien wordt als dat er elk jaar met iets nieuws moet gekomen worden. Dus we kunnen niet voortbouwen van het ene jaar op het andere, maar de projectoproep verplicht ons van elk jaar iets nieuws, wat eigenlijk ook juist kan tegenwerken”*. Wat nieuw is aan een werking is echter niet steeds vernieuwend of innoverend. Dit legt een druk op de verenigingen, die het gevoel krijgen zichzelf telkens opnieuw te moeten uitvinden. Bij de meeste

bevroegde verenigingen merkten we een grote openheid om nieuwe paden te bewandelen en te experimenteren, maar dit hoeft in hun ogen niet altijd innovierend te zijn. Crivit (Uit De Marge, 2011) stelt het zo: *“Aangezien het gaat over tijdelijke projecten, elke keer opnieuw, komt er vanuit de overheid de vraag naar wat er nu nieuw zit in de werking. Maar het is niet omdat het nieuw is dat het vernieuwend is hé. En dat wordt een beetje als vreemd ook aangevoeld. Want het werken met die groepen, en het empowerend en emancipatorisch werken vraagt een langere termijn project. Het vraagt continuïteit in de financiering en vooral in de werkers. Een langere tijd werken met een vaste groep. Het is als een tang op een varken, dat elk jaar opnieuw met een nieuw project moeten uitpakken. Je ziet dus allerlei gymnastiek, om al dat bochtenwerk en dat formuleringswerk te doen”*. In de subsidiecriteria wordt verwezen naar inhoudelijke en methodische vernieuwing. Vernieuwing (en innovatie) zijn in beleidstermen sleutelwoorden, zonder dat er eensgezindheid is over de lading die ze dekken. Hoe bepaald wordt of een methode of inhoud vernieuwend (in de betekenis van innovatief) of enkel nieuw is onduidelijk.

Tot slot brengen de proeftuinsubsidies ook **tijdsintensief en energierovend administratief werk** met zich mee, door het schrijven van de vele dossiers, waardoor er minder tijd kan gaan naar het werken met de kinderen en jongeren. Buyl (Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen Aalst, 2011): *“Je moet natuurlijk wel altijd die dossiers aanvragen en verantwoorden. Maar dat is normaal. Ik ben blij dat we het gedaan hebben. Er kruipt soms gewoon veel tijd en energie in. We moesten bijvoorbeeld een bepaald aantal per animatie bereiken, maar die dingen moet je dan wel goed opschrijven, dat je het daarna nog weet. We hebben veel papieren bijgemaakt om al onze cijfers bij te kunnen houden, dus veel administratief werk ook. Het is goed dat je dit doet, dan zie je de evolutie en wie je bereikt. Maar er kruipt ook veel verwerking in”*.

5.3 Organisatie van het subsidielandschap

De meerderheid van de proeftuinen (acht proeftuinen) ziet het meeste heil in een ‘én-én’-situatie, wat wil zeggen dat ze een spreiding van de subsidies over zowel het Vlaamse als het lokale niveau verkiezen. Ook bij Uit De Marge zien ze dit als de best mogelijke constructie om te zorgen voor continuïteit. Crivit (Uit De Marge, 2011) stelt: *“Vlaanderen heeft er voor gekozen om, in 1993 al, het lokaal open jeugdwerk over te dragen qua financiering en subsidiëring naar de lokale overheid toe. Als de lokale overheid het daar moeilijk mee heeft dan is dat terug naar af van ‘hallo, die lokale overheden hebben het daar moeilijk mee’. En betekent dit dat de Vlaamse Overheid moet zeggen op dat moment dat ze er niets mee te maken hebben. Nee. Met Uit De Marge vinden we dat ze daar wel iets mee te maken hebben want die kinderen en jongeren wonen wel in hun land of in Vlaanderen. Vlaanderen is nog altijd geen onafhankelijke stadsrepubliek. Maar nu al doen een aantal van die lokale besturen wel moeite om mee te zorgen voor in elk geval een deel van de financiering van die proeftuinen. En wellicht zijn de meeste lokale besturen over de streep te trekken om een deel van de financiering op zich te nemen. Op dat moment wordt het interessant. En dan kan je je afvragen waarom Vlaanderen ook niet een deel van die financiering op zich kan nemen. Nu zegt Vlaanderen regelmatig dat zij een deel willen doen als ook de lokale besturen een deel doen. Maar je kan het ook omdraaien. Als de lokale besturen een deel doen, waarom zou Vlaanderen dan niet een deel op zich nemen. Het gaat wel op andere gebieden, zoals bij participatietoestanden lukt dat wel, dus waarom zou het dan niet kunnen op vlak van jeugd? Maar goed, het vraagt tijd om zoiets politiek administratief ook uit te werken”*.

Vijf proeftuinen kiezen expliciet voor het verkrijgen van subsidies op het Vlaamse niveau. Geen enkele proeftuin wil enkel vanuit het lokale niveau gesubsidieerd worden.

Zowel voor het verkrijgen van subsidies op het Vlaamse als op het lokale niveau geven de proeftuinen een aantal voordelen. Nadelen worden er enkel gegeven op het verkrijgen van subsidies op het lokaal niveau. Voor het verkrijgen van subsidies op het Vlaams niveau worden er geen nadelen gespecificeerd.

De **voordelen van het verkrijgen van subsidies op Vlaams niveau** zijn dat (1) de afhankelijkheid van het lokale niveau afneemt. De beschikbare middelen op het lokaal niveau zouden te beperkt zijn om iets op poten te zetten voor de doelgroep waar de proeftuinen mee werken. (2) De kans om soortgelijke werkingen in Vlaanderen te ontmoeten anders erg klein zou zijn. Het samenwerken met de andere proeftuinen, waardoor de inzichten, methodieken en resultaten van de werkingen onder elkaar verspreid kunnen worden en de lokale projecten geen eilandwerkingen blijven kan enkel als er bovenlokaal wordt gesubsidieerd. En (3) beleidsmakers op Vlaams niveau een helikopterperspectief hanteren op maatschappelijke fenomenen en zich niet enkel richten op lokale fenomenen.

De **voordelen van het verkrijgen van subsidies op lokaal niveau** zijn (1) meer lokale of buurtgerichte autonomie en eigenheid voor de werkingen, (2) dat het lokale beleid meer zicht heeft op wat er leeft in de gemeente (dit geldt voornamelijk voor een stedelijke context) en (3) dat er goede samenwerking mogelijk wordt gemaakt met andere lokale verenigingen, dat vooral het lokale buurtgerichte netwerk wordt versterkt.

De **nadelen van het verkrijgen van subsidies op het lokaal niveau** zijn (1) dat het voor het lokaal beleid blijkaar moeilijk is om, ondanks afsprakennota's en extra financiering voor kwetsbare groepen via het lokale jeugdwerkbeleidsplan, budgettair en inhoudelijk een werking voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren op te zetten of te behouden, (2) de proeftuinen vinden dat ze op lokaal niveau te afhankelijk zijn van het gemeentebestuur omdat de politieke stempel te sterk inhoudelijk doordrukt. Het lokale niveau is volgens hen politiek ideologisch gekleurerd als het neerkomt op subsidieverstrekking voor kwetsbare groepen dan het Vlaamse niveau. De maatschappelijke relevantie van de werkingen met deze doelgroep staat veel zwaarder onder druk op lokaal niveau dan op Vlaams niveau. Het lokale niveau is op dat vlak onvoorspelbaar en versnipperd. Dit is een kritiek op de gevolgen van de decentralisering van het jeugdwerkbeleid voor de werkingen met maatschappelijk kwetsbare groepen, die al in verschillende andere studies naar voor is gebracht.

5.4 Mogelijke alternatieven voor het instrument proeftuinen

Op zich wordt het werken met het instrument proeftuin als waardevol ervaren door de proeftuinen. Het heeft hen de kans gegeven om iets nieuws uit te proberen en dingen te realiseren die anders niet mogelijk zouden geweest zijn. Het experimentele karakter en de bijkomende subsidies blijken vooral gewenst. We vroegen hen of ze een alternatief beleidsinstrument voor ogen hebben om gelijkaardige doelen te kunnen bereiken. We vroegen hen dus om aan te geven of ze alternatieven konden bedenken om experimenteren binnen een projectmatig frame toe te laten.

Zeer geregeld werd de tijdelijkheid en de beperking die dit oplegt aangehaald als een van de knelpunten bij het bedenken van een mogelijk alternatief. Het systeem van tijdelijkheid van de proeftuinsubsidies zou aangepast moeten worden. Dit is uiteraard in strijd met de logica van proeftuinen. Een van de basiscriteria is immers dat het per definitie gaat over een project dat beperkt is in tijd. Het dient ter aanvulling van de basiswerking, maar heeft bij sommige proeftuinen een zeer sterke bijdrage geleverd aan het voortbestaan van de werking. Voor enkele verenigingen waren de proeftuinsubsidies uiteindelijk een absolute noodzaak om te kunnen blijven bestaan als jongerenwerking of om een nieuwe werking uit te bouwen.

Crivit (Uit De Marge, 2011) stelt: *“Het gaat over een min of meer vaste groep, die continuïteit nodig heeft, waarin de relatie tussen de jongeren en de werker van groot belang is. Het gaat over informeel leren, het gaat over maatschappelijke participatie. En al die dingen verwijzen naar een langere termijn aanpak. In dit geval spreekt men niet over een eenmalige subsidie. Er is een continue nood, waarin de proeftuinen een tijdelijke rol hebben kunnen spelen. En wat moet er daarachter komen? Er moet tegelijkertijd gewerkt worden aan een oplossing die meer garantie geeft op een continuïteit”.*

Een idee geopperd door Formaat+ is dat bij het begin van het verstrekken van de subsidies nader moet aangeduid worden of het gaat om een tijdelijk project van een jaar, waarvoor tijdelijke subsidies nodig zijn of dat het gaat om het uitbouwen of versterken van een kinder- en/of jongerenwerking waarvoor langere termijn subsidies nodig zijn. Die zouden dan ook meteen voor drie jaar vastgelegd worden. Zo kan er tussen de verenigingen en het beleid een duidelijk groeipad uitgestippeld worden voor de komende drie jaar, met een duidelijk eindpunt waar ze moeten staan op het einde van die drie jaar, zeker met het oog op de continuering. Het alternatief zou dus zijn om proeftuinen voor korte en iets langere duur (zonder tussentijdse kans op subsidieschraping) in te richten.

Het gegeven van meer **structurele subsidies** is iets wat door nagenoeg alle proeftuinen als alternatief voor het huidige subsidiesysteem wordt gegeven. Via de proeftuinen is er geëxperimenteerd met verschillende methodieken, waarbij de integrale aanpak voor het werken met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren heel vruchtbaar is gebleken. Die methodiek van integraal werken, dus de focus op vrije tijd, welzijn en armoede, zou nu bestendig moeten worden via het geven van structurele subsidies, zodat de verenigingen zeker zijn van hun middelen en van het kader waarbinnen gewerkt wordt. Troch (Centrum Kauwenberg, 2011) stelt: *“een verandering die ik interessant zou vinden is dat het een samenwerking zou kunnen zijn tussen jeugd en welzijn. Of jeugd en armoede. Armoede is ook overkoepelend over de verschillende domeinen. Uit heel veel onderzoeken blijkt dat als je echt iets wilt veranderen in het leven van mensen die in armoede leven, dat je het best een integrale aanpak hebt die over alles gaat, over school, over vrije tijd”.* Ook Keersmaeker (Recht-Op vzw, 2011) vindt het integraal werken met de kinderen en jongeren belangrijk: *“Ook dat je het ruimer moet zien, dat je een integrale manier van werken moet hebben en je niet kan zeggen dat we vrije tijd aanbieden en voor de rest schakelen we ze door naar andere diensten. Natuurlijk is dat onze doelstelling, maar je merkt wel dat je integraal moet werken met die gasten. Je kan niet alleen maar leuke dingen doen als hun hoofd vol problemen zit. We moeten eigenlijk ook echt met die problemen aan de slag gaan, er naar luisteren en proberen doorverwijzen, maar dat gaat niet van 1,2,3. Je moet echt de tijd nemen om hen toe te leiden, mee gaan naar een dienst, hen én de dienst opvolgen of gaan bemiddelen op een school. Je bent een ankerfiguur en van daar uit kan je heel veel doen maar je moet daar ook wel je tijd voor nemen”.*

De proeftuinen blijven vanuit hun ervaringen met de huidige subsidieregeling vooral teruggrijpen naar een gelijkaardig systeem van proeftuinen of naar een verlening van structurele subsidie. Structurele langetermijnsubsidies bieden echter niet dezelfde kansen om projectmatig te experimenteren. Een alternatief op het instrument proeftuin, met gelijke doelen, wordt niet vermeld in de gesprekken.

Hoofdstuk6

6 Conclusie en beleidsaanbevelingen

6.1 Inleiding

Dit onderzoek werd opgestart in het kader van een algemene evaluatie van de proeftuinen voor kansengroepen. De proeftuinen maken deel uit van het participatiedecreet, voluit het decreet van 18 januari 2008 houdende flankerende en stimulerende maatregelen ter bevordering van de participatie in cultuur, jeugdwerk en sport. Ze hebben tot doel de participatie van kansengroepen te bevorderen aan het jeugdwerk, door deze groepen te stimuleren tot deelname aan jeugdwerk en door verenigingsvorming van kansengroepen te ondersteunen. De evaluatie heeft betrekking op de periode 2009 – 2011. Proeftuinen worden omschreven als initiatieven die met het oog op methodische of inhoudelijke vernieuwing, op projectmatige wijze inspelen op nieuwe ontwikkelingen en behoeften in de cultuur-, jeugd- of sportsector. De projecttermijn voor de proeftuinen kansengroepen werd vastgelegd voor maximaal drie jaar (CJSM, n.d.).

In totaal werden elf proeftuinen gesubsidieerd tussen 2009 en 2011. Gebaseerd op het dubbele doel van participatiebevordering en ondersteuning van verenigingsvorming, werden twee types verenigingen gesubsidieerd. In de eerste plaats kwamen verenigingen die allochtone jongerenwerkingen ondersteunen in aanmerking. Dit zijn verenigingen die de zelforganisatie van etnisch-culturele minderheden bijstaan. Ten tweede werden de subsidies opengesteld voor lokale verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede. De lokale verenigingen dienden ervaring te hebben met het doelpubliek om een vrijetijdsaanbod voor kwetsbare jongeren op te zetten.

In het eerste subsidiejaar kwamen twee coördinerende verenigingen die instaan voor het ondersteunen van allochtone jongerenwerkingen in aanmerking (Formaat vzw en PAJ). Daarnaast kregen acht lokale verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede proeftuinsubsidies (Buurtwerking 't Lampeke – Den Tube, CAW Regio Brugge – Jongerenwerking 't Salon, Centrum Kauwenberg vzw, Leren Ondernemen vzw, Recht-Op vzw, T'Hope vzw, Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen Aalst en Wijkcentrum De Kring vzw). Eén overkoepelende organisatie, Uit De Marge vzw ontving tevens subsidies om de werkingen met kinderen en jongeren in armoede te ondersteunen in functie van expertiseopbouw. Zij organiseerden intervisiemomenten en coördinatorenoverleg voor de jeugdwerkers en coördinatoren van de lokale verenigingen.

In 2010 werd één coördinerende vereniging die instaat voor het ondersteunen van allochtone jongerenwerkingen gesubsidieerd (PAJ) en elf lokale verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede, Betonne Jeugd, Buurtwerking 't Lampeke – Den Tube, CAW De Terp – Deelwerking PSC, Vluchtelingenwerk, Centrum Kauwenberg vzw, Jeugd vzw, Leren Ondernemen

vzw, Recht-Op vzw, T'Hope vzw, Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen Aalst en Wijkcentrum De Kring vzw. In 2011 werd geen oproep meer gelanceerd voor de coördinerende verenigingen die instaan voor het ondersteunen van allochtone jongerenwerkingen en konden alleen de lokale verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede, die reeds werden gesubsidieerd binnen het participatiedecreet, op de oproep reageren. In totaal werden in 2011 acht lokale verenigingen die werken met kinderen en jongeren in armoede gesubsidieerd als proeftuin (Betonne Jeugd, Buurtwerking 't Lampeke – Den Tube, Centrum Kauwenberg vzw, Leren Ondernemen vzw, Recht-Op vzw, T'Hope vzw, Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen Aalst en Wijkcentrum De Kring vzw).

Dit onderzoek heeft twee centrale doelstellingen. Ten eerste wordt een beleidsmatige evaluatie van de proeftuinprojecten beoogd. In dit luik geven we inzicht in de bedoelde en onbedoelde effecten van de proeftuinen, door middel van een analyse van de processtappen en realisaties. Ten tweede onderwerpen we het beleidsinstrument proeftuin aan een evaluatieproces, waarbij aandacht is voor de hanteerbaarheid en flexibiliteit van het instrument. De gehanteerde methode voor dit onderzoek is een perceptie- en documentanalyse. Jeugdwerkers, coördinatoren en enkele deelnemers van de proeftuinen werden geïnterviewd. Het onderzoek liep van juni 2011 tot midden oktober 2011 (4,5 maand). Het uiteindelijke doel van het onderzoek beleidsaanbevelingen te formuleren. Hieronder gaan we in op de repercussies voor het beleid op basis van de bevraging van de proeftuinen.

6.2 Evaluatie van de proeftuinen

De proeftuinen werden aan de hand van verschillende thema's geëvalueerd (zie *Tabel 3 Evaluatie-indicatoren*). We bespreken in de conclusie drie aspecten: een typologie van de proeftuinen, het proces dat de proeftuinen hebben doorlopen, hun realisaties en het doelbereik en tot slot de continuering na de proeftuintermijn.

6.2.1 Typologie van de proeftuinen

Een eerste blik op de toekenning van de subsidies wijst niet op het bestaan van een gestandaardiseerd beeld of type organisatie. We stellen vast dat niet elke vereniging dezelfde aanleiding kende om in te tekenen op de proeftuinsubsidies. Op basis van deze aanleiding kan een typologie opgemaakt worden van de elf proeftuinen:

1. **Coördinerende proeftuinen op directe vraag van de afdeling Jeugd** (Uit de Marge, PAJ vzw, Formaat vzw)
2. **Bewust kortlopende proeftuinen** (Jeugd vzw)
3. **Proeftuinen met nieuwe doelgroep voor de vereniging** (Leren ondernemen vzw, T'Hope vzw en Wijkcentrum De Kring vzw)
4. **Proeftuinen voor versterking/uitbouw bestaande jongerenwerking** (Betonne jeugd vzw, Buurtwerking 't Lampeke, PSC Vluchtelingenwerk, Centrum Kauwenberg vzw, Recht-op vzw, Vierdewereldgroep mensen voor mensen, CAW jongerenwerking 't Salon)

6.2.2 Effecten en doelbereik

Effecten van proeftuinen kunnen intentioneel (ze zitten vervat in de doelstellingen) of onbedoeld zijn (ze verschijnen als positief of negatief latent effect). Wanneer we de globale effecten volgens de coördinerende verenigingen en de verenigingen die werken met kwetsbare jongeren waarnemen, dan zien we dat voornamelijk positieve, bedoelde effecten op niveau van de doelgroep worden benoemd. Zeker voor de werkingen met maatschappelijk kwetsbare jongeren, worden de grootste gemeenschappelijke effecten bereikt op niveau van de doelgroep. De coördinerende verenigingen maken dan weer meer melding van de beleidsmatige impact die de proeftuinen hebben gehad. Dit sluit aan bij de subsidievoorwaarden van de proeftuinen.

We veronderstellen dat de effecten van de proeftuin voor de doelgroep jongeren, die werden bereikt door de **werkingen met kwetsbare jongeren**, echter in grote mate ook door een basiswerking zouden kunnen worden bereikt. In de eerste plaats denken we aan effecten zoals de vorderingen op vlak van sociale vaardigheden, het zelfvertrouwen, de groepscohesie of de uitbouw van een sociaal netwerk. Deze effecten zijn inherent gerelateerd aan het werken met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren en niet zozeer aan het concept van de proeftuin dat tijdelijk, projectmatig en vernieuwend behoort te zijn. Het bereik van deze effecten is zonder meer waardevol, maar zou denkelijk door een uitbreiding van de basiswerking ook worden behaald. De zoektocht naar effecten die eigen zijn aan de proeftuinen, stuurt ons eerder in de richting van de versterking van het imago van de werking, een meer positieve maatschappelijke beeldvorming over de jongeren door het projectmatige werk, het uitbreiden van externe netwerken en externe contacten voor jongeren, het uittesten van nieuwe methoden en werkvormen en de toename van de motivatie, vorming en professionaliteit van jeugdwerkers. Deze effecten bevinden zich veeleer op het niveau van de vereniging of het team, het beleid en de samenleving. Hoewel de doelstellingen van de meeste proeftuinen en bijgevolg de manifeste effecten ervan zich richten op de jongeren, zien we dat de eigenheid of het unieke van de effecten van de proeftuinen dus eerder te situeren is op vlak van kennisverbreding door het onderling overleg tussen de proeftuinen, door hun externe contacten en door professionele leerprocessen die de jeugdwerkers en coördinatoren hebben ondergaan. Ook aanpassingen aan nieuwe situaties en nieuwe methoden leverden specifieke effecten op.

Wat betreft negatieve effecten blijken vooral de onzekerheid over de toekomst, de haalbaarheid van de proeftuin en interne en externe spanningen mee te spelen. De onzekerheid over de toekomst had heel wat negatieve gevolgen voor de doelgroep en de jeugdwerkers. Zowel voor de (extra) bereikte jongeren als voor het personeel is er angst of de proeftuin nog verder gezet kan worden. Dit resulteerde bijvoorbeeld in een hoog personeelsverloop in de proeftuinen (in de helft van de proeftuinen traden personeelwissels op in de relatief korte periode dat ze gesubsidieerd werden). We stelden vast dat de proeftuinsubsidies in de meeste proeftuinen werden ingezet op personeel en weinig op werkingsmiddelen. Voor de proeftuinen was daarnaast het stellen van grenzen een belangrijk gegeven. Met een nieuwe aanpak of een nieuwe groep de werking opzetten, vraagt om een wikkelen en wegen van haalbaarheid (vooral in termen van tijd) tegenover het uitvoeren van nieuwe ideeën. In principe kon elke proeftuin, indien het subsidiedossier realistisch was opgesteld, de vooropgestelde acties volgen en uitvoeren. De realiteit leert echter dat de dossiers nog steeds heel wat ruimte boden voor concrete invulling en dat onvoorziene omstandigheden (vb. een zeer actieve groep) de haalbaarheid van bepaalde doelen onder druk zetten.

De **coördinerende verenigingen** voor allochtoon jeugdwerk hebben zich vooral gericht op het uitbreiden van een doelgroep, PAJ over de grenzen van de provincie Antwerpen heen en Formaat+ nam allochtone zelforganisaties mee op in haar bestand. De aanpak van PAJ diende hiervoor relatief weinig te wijzigen, de effecten hadden vooral betrekking op een regionale uitbreiding. Formaat nam

de nieuwe doelgroep onder haar landelijke vleugels en werkte vooral aan bekendheid. Een vergelijking van de behaalde effecten en de basiswerking van de verenigingen laat ons concluderen dat deze sterk in elkaars verlengde liggen.

Alle proeftuinen behaalden de overgrote meerderheid van **doelstellingen** die ze zelf per projectjaar vooropstelden. In grote lijnen is het doelbereik van de proeftuinen best groot. Een aantal elementen, zoals onder andere de nauwe opvolging van de proeftuinprojecten door de afdeling Jeugd, het coördinatoroverleg en de intervisiebijeenkomsten van Uit De Marge, het duidelijk kader dat de subsidieovereenkomsten scheppen waarin de proeftuinen opereren en de (tussentijdse) verslagen die ze moesten indienen, waren drijfveren voor het behalen van de vooropgestelde doelen.

Er wordt in een aantal proeftuinen echter ook afgeweken van doelen. De redenen die daartoe gegeven worden zijn proeftuingebonden. Twee doelstellingen die door de afdeling Jeugd als subsidiecriteria worden gehanteerd botsten echter op expliciete weerstand bij meerdere proeftuinen. Dit zijn 'de toeleiding van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren naar het reguliere jeugdwerk' en het 'innoverende karakter'. Toeleiding in de klassieke betekenis, met name het toeleiden van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren naar jeugdbewegingen zoals Scouts en Gidsen en Chiro of naar jeugdhuizen, werd nauwelijks bereikt. Deze enge invulling van het begrip toeleiding is één waar de meeste proeftuinen niet achter staan. Dit houdt volgens hen inherent een waardeoordeel in, dat de klassieke jeugdbewegingen hoger zouden ingeschat worden dan proeftuinen en dat enkel via het regulier jeugdwerk een verhoogde maatschappelijke participatie en sociale integratie bereikt kan worden. Vanuit deze idee zouden de proeftuinen, eens de toeleiding van de maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren naar de jeugdbeweging of een jeugdhuis geslaagd is, deze kinderen en jongeren moeten loslaten. Zo wordt dan ook het bestaansrecht van de proeftuinen in vraag gesteld. Bovendien geven de proeftuinen aan dat hun doelgroep behoeften heeft die niet aansluiten bij het reguliere jeugdwerk. Deze behoeften hebben te maken met probleemoplossing en hulpverlening, het gebrek aan (sociale) vaardigheden en de traagheid waarmee kwetsbare jongeren dienen te worden benaderd. Toeleiding kan volgens hen ook ruimer opgevat worden, als leefwereldverbreding via het leggen van contacten met personen en/of verenigingen buiten de eigen werking in de bredere samenleving. Leefwereldverbreding van de maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren is in tegenstelling tot klassieke toeleiding een doelstelling die door de proeftuinen vaak vooropgesteld wordt, waar veel stappen toe ondernomen worden en die ook vaak behaald wordt.

Ook het verplichtende innoverende karakter kon niet op eensgezindheid rekenen. Een verschil dient te worden gemaakt tussen de proeftuinen die de vraag naar continue vernieuwing in de sector (in de betekenis van innovatie/innovatief zijn) niet opportuun vinden en zij die het problematisch vonden om tijdens de korte termijn van het proeftuinproject jaarlijks een nieuwe in- of aanvulling op de proeftuin te moeten ontwikkelen. Vernieuwing, hoewel het een fundamenteel element van het beleidsinstrument proeftuin is, blijkt niet gewenst te zijn bij verschillende proeftuinen. De druk om steeds nieuwe invalshoeken te omschrijven voor een subsidieaanvraag wordt voor hen te groot. Opmerkelijk is echter wel dat de verenigingen die problemen hadden met het criterium van innovatie, zelf behoorlijk veel interne instrumenten voor kwaliteitszorg hebben en bewust inzetten op kennisdeling en -expansie. We kunnen deze proeftuinen absoluut niet typeren als afkerig ten aanzien van innovatie, maar eerder als weigerachtig ten aanzien van innovatie als expliciet subsidie criterium. Deze proeftuinen vragen vooral om te kunnen experimenteren zonder op voorhand het volledige innovatieve pad in detail te hoeven uitstippelen in een aanvraagdossier. Uiteindelijk draait het over de manier waarop innovatie verantwoord wordt naar de subsidiegever toe.

6.2.3 Continuering na de proeftuin

Het tijdelijke karakter van de subsidies is inherent aan de proeftuinen. Proeftuinen zijn echter ontstaan als een tijdelijke oplossing om tegemoet te komen aan een aantal verenigingen die worstelden om hun werking te laten voortbestaan. De proeftuinsubsidies bieden geen zekerheid aan de proeftuinen, waardoor velen van hen zich zorgen maken over de continuering van hun proeftuinproject. Twee proeftuinen, Formaat+ en Jeugd vzw, zijn er in geslaagd het proeftuinproject te integreren in de algemene werking. Slechts één proeftuin, Wijkcentrum De Kring, is er in geslaagd het proeftuinproject lokaal te verankeren via lokale subsidies. Voor de andere proeftuinen blijkt de lokale inbedding moeilijk en is de toekomst van het proeftuinproject onzeker. Zeker in de proeftuinen met een uitbreiding van de doelgroep of een geheel nieuwe doelgroep lijken (voorlopig) de jongeren hun vrijetijdsplek kwijt te zullen spelen.

In absolute aantallen bereiken de proeftuinen (opgeteld voor alle werkingen met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren) ongeveer 200 jongeren op een frequente basis gedurende een jaar. Dit is gerekend zonder de kinderen en jongeren van de speel-o-theek van Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen, zij bereiken nog eens een 270-tal kinderen en jongeren op jaarbasis. Niet alle jongeren dreigen zonder werking te vallen indien de proeftuinsubsidies worden stopgezet, maar we schatten ruwweg (op basis van de inbedding in de basiswerking en de toekomstperspectieven) dat voor ongeveer 70 jongeren het vrijetijdsaanbod volledig zal wegvallen en voor minstens het dubbele het aanbod ingeperkt zal worden.

Vele proeftuinen zijn dan ook vragende partij voor een continuering van de projecten via structurele subsidies in de toekomst. De impulsen die de Vlaamse Overheid geeft kunnen volgens de verenigingen enkel gevalideerd worden als er ook een langetermijnvisie achter zit. Zonder lokale verankering van de proeftuinprojecten lopen de impulsen van de Vlaamse Overheid het risico weinig lange termijn effecten op te leveren. Dit is vooral van belang voor de proeftuinen die de proeftuinmiddelen hebben aangewend met een langetermijnvisie voor ogen. Voor proeftuinprojecten met een kortlopend project blijken de proeftuinsubsidies in de huidige vorm uiterst geschikt.

6.3 Evaluatie van de proeftuin als beleidsinstrument

De tweede doelstelling van dit onderzoek is de beleidsmatige evaluatie van de proeftuin als beleidsinstrument. We bespreken achtereenvolgens de subsidiecriteria, het proces en het doel van het beleidsinstrument proeftuin.

6.3.1 Subsidiecriteria

De proeftuinen ondersteunen de meeste subsidiecriteria die door de afdeling Jeugd gehanteerd worden voor het al dan niet toekennen van proeftuinsubsidies. Ze vinden dat deze voldoende aansluiten bij hun eigen visie en werking. Het experimentele, projectmatige karakter kent verschillende effecten. Het werken met de doelgroep leverde resultaat op. Zoals eerder aangegeven, zijn er twee subsidiecriteria die niet door alle proeftuinen worden onderschreven: het criterium toeleiding van de kinderen en jongeren in armoede naar het reguliere jeugdwerk en het criterium vernieuwing. Daarnaast speelt de tijdelijkheid van de proeftuinen hen parten.

De proeftuinen zijn vragende partij voor een bredere formulering van twee subsidiecriteria:

- Een bredere opvatting van het begrip toeleiding of het gebruik van een ander begrip zou beter aansluiten bij de visie van meerdere proeftuinen. Andere verwoordingen zoals ontgrenzing of leefwereldverbreding geven een ruimere definitie aan het begrip toeleiding. Het gaat over bruggen slaan naar andere organisaties, contacten leggen met andere organisaties en zo de kinderen en jongeren in contact brengen met andere personen en/of organisaties uit de samenleving.
- Het verplichtende vernieuwende karakter van de proeftuinsubsidies is omstreden. Ook hier kunnen verschillende opvattingen aan gegeven worden. De idee dat vernieuwing elk projectjaar het proeftuinproject moet staven, staat haaks op de trage ontwikkeling van groepsvorming en de problematiek van de doelgroep.

Proeftuinen als experimenteerruimte, waar plaats is om nieuwe methodieken uit te proberen, nieuwe inzichten te verwerven en deze te delen met elkaar, wordt door de proeftuinen wel onderschreven. Vooral het delen van de kennis en het opbouwen van expertise over de doelgroep blijkt een belangrijk effect te zijn.

6.3.2 Proces van de subsidieaanvraag en toekenning (looptijd van de proeftuinen)

Het procesverloop van de proeftuinen kent een aantal aandachtspunten:

- De voorwaarde van de looptijd van de proeftuinsubsidies was onduidelijk voor meerdere proeftuinen.
- Bij het eerste projectjaar was de termijn tussen de oproep van de proeftuinen en de mededeling van de beslissing van de minister voor goed- of afkeuring te kort om een degelijk uitgewerkt en onderbouwd dossier in te kunnen dienen.
- De datum van mededeling van de beslissing van de minister voor goed- of afkeuring en de startdatum voor het proeftuinproject lagen dicht bij elkaar. In het tweede projectjaar was de proeftuin al van start gegaan, voor de beslissing bekend werd gemaakt. Dit brengt onzekerheid met zich mee in de werking, zowel voor de kinderen en jongeren als voor het personeel.

Proeftuinen vragen om rekening te houden met de aard van de doelstellingen en de beoogde termijn. Door de jaarlijks herzienbare financiering en nieuwe aanvraagrondes (met nieuwe doelstellingen) gaat de aandacht te sterk naar korte termijn doelstellingen. Dit zijn doelstellingen die op een jaar kunnen worden gerealiseerd. Verschillende van de beoogde doelen van de proeftuinen vragen echter om een langere termijn.

De vraag rijst welke termijn 'voldoende' geacht kan worden om resultaten van een proeftuin te verankeren. Hoeveel tijd is er nodig om resultaten te bestendigen op lange termijn? Is drie jaar afdoend voor elke vorm van doelstelling en effect? Proeftuinen die werken met een nieuwe doelgroep of die hun doelgroep uitbreiden, werkten in de beginfase lang aan de contacten en groepsvorming. Daarna werd de resterende tijd ingezet voor de thematische en projectmatige werking. Verankering behoorde quasi nooit tot de procesfasen. Het lijkt dan ook moeilijk, zeker voor de proeftuinen met een nieuwe jongerenwerking of met een sterke uitbreiding van een bestaande jongerenwerking, om verankering te voorzien op deze termijn. Een mogelijke gevolgtrekking voor de toekomst kan zijn dat verenigingen die mikken op een sterke uitbreiding of op een nieuwe

doelgroep, minder aansluiten bij de doelen en de timing van proeftuinsubsidies vanwege de beperkte duur. Ondanks de zeer positieve evaluatie door deelnemers en de effecten op de doelgroep, heeft een subsidiëring van een uitgebreide of nieuwe werking zonder duurzaam karakter weinig zin als we dit bekijken vanuit een standpunt van structurele armoedebestrijding. Het voorzien van een toekomstperspectief door middel van lokale subsidies is echter onmogelijk bij de start van een proeftuin (de timing van proeftuinen loopt denkkelijk nooit parallel met lokale beleidsplannen). Dit zou alleszins geen criterium mogen worden in subsidiedossiers.

Dit levert volgend advies op wat betreft de termijn van de proeftuinen, vertrekkende van het huidige kader (maximaal 3 jaar):

- Proeftuinen met maximale duur: ofwel kiezen de verenigingen die intekenen op de proeftuinsubsidies voor een langere termijn van drie jaar. Daarbij wordt aan de start een uitgebreid plan uitgewerkt, met een duidelijk groeipad en tussentijdse evaluaties. Een langetermijnvisie staat hier centraal, omdat na drie jaar de verwezenlijkingen bestendig moeten kunnen worden. Er moet meer aandacht zijn voor het proces van verankering.
- Proeftuinen met korte duur: ofwel maakt een vereniging een duidelijke keuze voor een kortlopend project van één of maximaal twee jaar.

Cruciaal bij beide keuzes is een betere timing van het procesverloop, zodat de onzekerheid bij de verenigingen en de kinderen en jongeren minder groot is en er een beter personeelsbeleid gevoerd kan worden.

De interne opvolging van de Afdeling Jeugd, met een startgesprek, een subsidieovereenkomst en tussentijdse evaluaties blijken gewaardeerd te worden. Vooral de inspectiebezoeken en het startgesprek kunnen op bijval rekenen. Vele proeftuinen verwijzen naar de subsidieovereenkomst als drijvende kracht om de proeftuinwerking tussentijds op te volgen. Hoewel de administratieve last wordt vermeld, blijkt het systeem van gesprekken, bezoeken en verslagen positief te worden beoordeeld.

6.3.3 Doel van de proeftuinen

Door de bestaansonzekerheid van een aantal verenigingen die werken met kwetsbare jongeren of een van de coördinerende verenigingen voor allochtoon jeugdwerk, werden de proeftuinmiddelen verwelkomd om de werking in leven te houden of nieuw leven in te blazen. Verschillende proeftuinen wijzen op het gebrek aan lokale middelen voor hun werkingen, op het gebrek aan de wil op lokaal niveau om hierin te investeren of op lokale subsidiecriteria die onvoldoende aansluiten bij hun visie. Er zijn wel degelijk structurele subsidies op lokaal niveau beschikbaar voor de werkingen, ook op Vlaams niveau kan bijvoorbeeld een landelijke erkenning voor werkingen die geografisch wijd inzetten aangesproken worden. Vooral lokale proeftuinen ondervinden echter moeilijkheden hun werking voldoende te laten subsidiëren, omdat lokale overheden geen eenvormige subsidiecriteria hanteren en deze bij overgangen van beleidsperiodes fundamenteel kunnen wijzigen.

Door de overgrote meerderheid van de proeftuinen worden de proeftuinmiddelen echter als meer dan een beschikbaar 'subsidiekanaal' aanzien. Vanuit de subsidiecriteria die gekoppeld zijn aan de proeftuinsubsidies worden de proeftuinen er toe aangezet meer aan te bieden binnen hun werking dan alleen een basiswerking die ontspanning en plezier beoogt. Een thematisch gerichte projectwerking uitbouwen en beleidsmatig aan de slag gaan met de kinderen en jongeren in armoede wordt hierdoor mogelijk. Dit wordt mee gevoeld door het besef dat de proeftuinen hebben

deel uit te maken van een expertisegroep. Rond de lokale verenigingen die werken met kwetsbare jongeren en kinderen is een netwerk ontstaan via het coördinatorenoverleg en de intervisiebijeenkomsten van Uit De Marge. Dit maakt dat de proeftuinen zich deel voelen van een groep, waar een grote dynamiek aanwezig is om over de eigen grenzen van de werking te gaan en verdere stappen te ondernemen naar een “empowerend” en “emancipatorisch” proces met de kinderen en jongeren in armoede. Er is dus sprake van een toename in de professionaliteit van de werkingen door de kennisdeling en een kwaliteitsbewaking werd in gang gezet.

De proeftuinen staan positief tegenover het instrument proeftuin, en ervaren dit als zeer zinvol. De nood aan structurele financiering voor de toekomst overschaduwde echter het verhaal. Binnen bijna alle proeftuinen is alleszins onvoldoende aandacht gegaan naar de overgangsfase en verankering en wordt vooral hoop gericht op een bijkomende subsidiëring.

- De meerderheid van de proeftuinen ziet het meeste heil in een ‘én-én’-verhaal. Men verwacht het meeste effect van een gecombineerd subsidiebeleid (de lokale overheid én de Vlaamse overheid subsidieëren lokale verenigingen). Het is waardevol dat vanuit Vlaams niveau aandacht wordt geschonken aan de doelgroep kinderen en jongeren in armoede. Ook vanuit het lokale niveau zou er voor deze doelgroep meer aandacht mogen komen. De Vlaamse overheid kan de lokale overheid hiertoe extra stimuleren. Dit kan ertoe leiden dat men bij de opstart van een proeftuin een lange termijnvisie hanteert waarbij men mikt op lokale verankering. De afstemming van beide is alleszins momenteel ontoereikend aangezien de meeste proeftuinen (voorlopig) geen verankering hebben kunnen verwezenlijken door lokale subsidies.
- Tevens is er een vraag naar erkenning van de beleidsoverschrijdende rol van de werkingen. De proeftuinprojecten opereren over de grenzen van jeugd als beleidsdomein heen. Vanuit de kenmerkende integrale methodiek, het werken op verschillende domeinen zoals vrije tijd, onderwijs, cultuur, werk, enzovoort en met verschillende leeftijden, beslagen ze meerdere terreinen. Het is dus een verhaal van jeugd, welzijn én armoede. Vanuit dit idee hebben jeugdbeleid, welzijnsbeleid en armoedebelief een gedeelde verantwoordelijkheid.
- Proeftuinen zouden beter verankerd kunnen worden in lokale netwerken rond welzijn, jeugd, armoede, gelijke onderwijskansen, etc. Indien ze sterker geïntegreerd worden in een lokaal beleidsnetwerk, kan duurzaamheid beter nagestreefd worden.

Samenvattend stellen we vast dat de proeftuinsubsidies op meerdere niveaus effecten hebben opgeleverd. De intentionele effecten hebben voornamelijk betrekking op de doelgroep waarmee wordt gewerkt (jongeren, allochtone verenigingen, ouders, ...). Daarnaast traden nog verschillende neveneffecten op, zoals bijvoorbeeld het verbeteren van het imago van de vereniging en het bevorderen van kennisdeling. De proeftuinen beschouwen de proeftuinperiode als een leerrijke en inspirerende periode. Het merendeel van de doelen werd bereikt, de subsidies gaven een prikkel aan de werkingen. De terugblik is bijgevolg overwegend positief. Een blik in de toekomst brengt echter vooral onzekerheid en weinig verankering van de verwezenlijkingen. Een evaluatie van het instrument proeftuin en haar karakteristieken levert volgend beeld op:

- *De kans om te experimenteren wordt volmondig geprezen;*
- *Het projectmatige karakter wordt positief ervaren;*
- *Het belang van vernieuwen wordt beaamd, maar vernieuwing zou geen absolute voorwaarde mogen zijn voor projectmatige subsidiëring;*

- *Toeleiding naar het reguliere jeugdwerk wordt doorgaans niet onderschreven, leefwereldverbreding wel;*
- *De tijdelijkheid is problematisch, verankering ontbreekt, de verenigingen zijn te weinig flexibel in hun organisatie (wegens gebrek aan structurele financiering) om duurzaamheid te garanderen.*

Hoofdstuk7

7 Bibliografie

- Chelimsky, E. (1997). Thoughts for a new Evaluation Society. *Evaluation*, 3(1): 97-118.
- CJSM (n.d.) *Proeftuinen die de participatie bevorderen*. Geraadpleegd op 6/6/11 op <http://www.cjsm.vlaanderen.be/participatiedecreet/proeftuinen/>
- Coussée F. (2006). *De pedagogiek van het jeugdwerk*. Gent: Accademia Press.
- Coussée, F. & Roets (2011). *Vrijtijdsbeleving van kinderen in armoede*. Onuitgegeven onderzoeksrapport. UGent: Gent / Vlaamse Gemeenschap – Afdeling Jeugd: Brussel.
- Coussée, F., Roets, G. en De Bie, M. (2009). Empowering the powerful: challenging hidden processes of marginalization in youth work policy and practice in Belgium. *Critical Social Policy*, 29 (3), 421-442.
- De Peuter, B. (2008a). Beleidsevaluatie: vraag en aanbod afstemmen en versterken via netwerking. De ambitie van het Vlaams Evaluatieplatform (VEP). *Vlaams Tijdschrift voor Overheidsmanagement*, nr 1.
- De Peuter, B. (2008b). *Toward a mature evaluation culture in Belgium and Flanders. A search of drivers, recent developments and challenges*. Paper for the Symposium “Policy and programme evaluation in Europe: cultures and prospects”. Strasbourg, July 3 & 4, 2008.
- De Peuter, B., De Smedt, J. Van Dooren, W. & Bouckaert, G. (2007). *Handleiding beleidsevaluatie. Deel 1: Evaluatiedesign en –management*. Leuven, Onderzoeksrapport.
- De Smet S. (2010). Kwalitatief effectiviteitsonderzoek, Een open deur naar verborgen kamers. *POW Alert*, jrg 36, nr2, pp73-77.
- Dehertogh B., Mortelmans D. & Ottoy W. (2005). *Scouting: meer dan jeugd bewegen alleen? Een product-effectenonderzoek in opdracht van VVKSM*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.
- Hillaert I., Ceusters E., Dehertogh B., Maelstaf H. (2007). *Divers en b(l)oeiend, een profielschets van het allochtoon jeugdwerk in de Provincie Antwerpen*, Artesis: Antwerpen.
- Kavadias, D., Dehertogh, B., (2010). *Scholen en burgerschapseducatie. De totstandkoming van de vraag tot ondersteuning binnen scholen*. Brussel: KBS.
- Mark, M., Greene, J.C. and Shaw, I.F., 2006. The Evaluation of Policies, Programs, and Practices. In: Shaw, I.F., Greene, J.C. and Mark, M.M., eds. 2006. *The Sage Handbook of Evaluation*. London-Thousand Oaks-New Deli: Sage Publications, 1-31.

- McDavid, J.C. & Hawthorn, L.R.L. (2005). *Program Evaluation and Performance Measurement, an Introduction to Practice*. Thousand Oaks: Sage.
- Pelleriaux, K. (red.) (2005). *Beter Samen? Denk –en doepistes voor een toegankelijk jeugdwerk in Vlaanderen, Brussel en Wallonië*. Leuven/Voorburg: Acco.
- Redig, G. (2005). Jeugdwerk: de praktijk van de toegankelijkheid. IN: Pelleriaux, K. (red) (2005). *Beter Samen? Denk –en doepistes voor een toegankelijk jeugdwerk in Vlaanderen, Brussel en Wallonië*. Leuven/Voorburg: Acco.
- Shaw, I.F., (1999). *Qualitative Evaluation*. London-Thousand Oaks-New Deli: Sage Publications.
- Smits W. (2004). *Maatschappelijke participatie van jongeren: bewegen in de sociale, vrijetijds- en culturele ruimte (Eindverslag PBO99A/14/85)*, VUB-TOR: Brussel.
- Uit De Marge (2010) *Wij tellen mee! Leren uit de werkingen met kinderen en jongeren in armoede*. Uit De Marge / Vlaamse werkingen met jongeren in armoede: Brussel.
- UNICEF (2010), *The Children Left Behind: A league table of inequality in child well-being in the world's rich countries*, Innocenti Report Card 9, UNICEF Innocenti Research Centre, Florence.
- Van Assche V. (2001). Jeugdwerk met maatschappelijk achtergestelde jongeren. *Gids sociaal-cultureel en educatief werk*, Afl. 30.
- Van Assche V. (2003). *Jeugdwerkers als missionarissen van de moderniteit. Een sociologische analyse van het jeugdwerk vanuit een controleperspectief* (proefschrift), Antwerpen: Universiteit Antwerpen.
- Van de Walle, T, Coussée, F. en Bouverne-De Bie, M. (2011). Social exclusion and youth work – from the surface to the depths of an educational practice. *Journal of Youth Studies*, vol 14, No. 2: 219-231.
- Van Haarlem A. & Dierckx D. (2011). *Armoedebaarometer 2011, decenniumdoelen 2017*. Oases: Antwerpen / Kinderrechtencommissariaat: Brussel.
- Van Regenmortel, T. (2009). Empowerment als uitdagend kader voor sociale inclusie en moderne zorg. *Journal of Social Intervention*, 18 (4), 22-42.
- Verlet, D en Devos, C. (2008). *Over beleidsevaluatie: van theorie naar praktijk en terug*. Studiedienst van de Vlaamse Regering: Brussel.
- Vermeulen S. & Teller M. (2010). *Participatie van kinderen en jongeren in armoede, lessen uit de praktijk*. KBS/Unicef Belgium: Brussel
- Verschelden, G., et al., (red). (2009). *The history of youth work in Europe. Relevance for today's youth work policy*. Strasbourg: Council of Europe, 29-44.
- Vranken J., Campaert G., Dierckx D. (red) (2009) *Arm Europa: over armoede en armoedebestrijding op het Europese niveau*. Acco: Leuven.